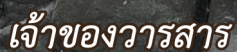

วราสาร

ดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
Ph.D. in Social Sciences Journal

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2569

สมาคมปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj> Email: phd-ru@hotmail.com

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University

นโยบายข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อและที่อยู่อีเมล หรือข้อมูลส่วนบุคคล ที่กรอกในเว็บไซต์วารสารนี้
จะใช้สำหรับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในงานวารสารเท่านั้นและจะไม่เปิดเผย
เพื่อวัตถุประสงค์ในกิจกรรมอื่น ๆ หรือให้กับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นใดทราบ

วัดภูประสงค์

ข้อมูลวารสาร

ภาษาไทย : วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ภาษาอังกฤษ : Ph.D. in Social Sciences Journal

Website : <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

ขอบเขต

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จะตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาการศึกษานิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์ทั่วไป

กำหนด

1. ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)
2. การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdsj>

เจ้าของ : สมาคมปรัชญาคูชิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หมายเหตุ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในการดำเนินการทำวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และนำหลักฐานมาแสดง

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิสักดิ์ ลากเจริญทรัพย์
รองศาสตราจารย์ สุขสมัย สุทธิบดี
นาวาอากาศเอก ดร.อัมพร เพ็ชรราช

ดร.สมศักดิ์ ไตรรักษา

รักษาราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
นายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย

รองบรรณาธิการ

ดร.ดารารพร คงจา

สมาคมศิษย์เก่าพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ลักขมี งามมีศรี

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล รัตนไพจิตร

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิกาญจน์ สานนท์

คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย

ดร.ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย

ดร.ศฤงคาร คล้ายแขก

สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

สถานที่พิมพ์

สำนักพิมพ์ บัดดี้ ครีเอชั่น

40/315 หมู่ 11 ต.บางแม่นาง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

บทบรรณาธิการ

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 เป็นฉบับแรกของปี 2569 และเป็นฉบับแรกอีกเช่นกันที่ทางวารสารมีการเปลี่ยนแปลงจากปัญหาที่เจ้าของบทความรอการขึ้นเว็บไซต์เป็นเวลานาน เพราะทางกองบรรณาธิการต้องรวบรวมบทความที่แต่ละท่านแก้ไขให้เรียบร้อยครบทั้ง 20 บทความ เราจึงจะดำเนินการขึ้นเว็บไซต์ครั้งเดียวทั้งหมด ทำให้บทความที่เสร็จในลำดับแรกต้องรอบทความที่เหลือให้เสร็จทั้งหมด บางครั้งเจ้าของบทความที่ต้องการนำไปใช้งานก่อนไม่สามารถดำเนินการได้ วารสารจึงปรับเปลี่ยนรูปแบบของวารสารโดยยกเลิกการใช้เลขหน้ากำหนดบทความเป็นการใช้ Article ID (เช่น e273952) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบทความ ซึ่งช่วยป้องกันความสับสนในการอ้างอิง และสอดคล้องกับระบบ Digital Object Identifier (DOI) ที่ใช้อ้างอิงบทความรายชิ้นมากกว่ารายเล่ม

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวารสารดังกล่าวทำให้การเผยแพร่บทความแยกขึ้นเว็บไซต์ที่ละบทความได้ทันทีหลังจากผ่านกระบวนการจัดทำต้นฉบับเสร็จสิ้นโดยไม่ต้องรอบทความอื่นๆ ในฉบับให้ครบจำนวน ทำให้การจัดทำวารสารมีความคล่องตัวสูง ไม่ต้องกังวลเรื่องการจัดหน้าให้เรียงกันอย่างต่อเนื่องทั้งเล่ม แก้ปัญหาที่เกิดจากการรอคอยบทความที่ออกไม่ทันการนำไปใช้ประโยชน์ และเหมาะสมกับรูปแบบการตีพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ในยุคปัจจุบัน

อ.นน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด

บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทความวิชาการ

เทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา.....e278367

วิเชียร จันทะเนตร, ปภังกร ปิยนราวิชญ์

คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ: การทบทวนวรรณกรรมอย่าง

เป็นระบบe278377

สันต์ศิริ ยมนา, ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร, สุทธิเทพ ศิริพิพัฒนกุล

บทความวิจัย

การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

ของจังหวัดเพชรบุรี.....e275725

วีรวัฒน์ จันทรัตน์, ดวงพร สุขศิริพัฒน์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นe276580

รุจิภาณูจน์ สานนท์, ยี่งค์กิต์ จิตตะโคตร

แนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงาม

สำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนe277511

ชุติมา อัครนิรดากร, สุรมน จันทร์เจริญ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับศักยภาพทางการตลาดของลำไยตากเกรด

สู่เชิงพาณิชย์ จังหวัดลำพูน.....e278258

สุดาภัทร คงเกิด, Shaw-Yu Fang, ปาริชาติ คงสนั่นทน, สุจิตรา รอดสมบูรณ์

ผลกระทบของแผนทางการเงินส่วนบุคคลต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

ของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทยe278610

สุดารัตน์ ทิพาพงศ์, ประยงค์ มีใจเชื้อ, นรพล จินันท์เดช

สมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด.....e278664

นฤมล รัตนภิบาล, วิทยาธร ท่อแก้ว, สุภาภรณ์ ศรีดี, พรภัสสร ปริญาญกุล

การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสมองด้านทักษะ

การคิดเชิงบริหาร (Executive Function) ของเด็กปฐมวัยในพื้นที่

จังหวัดอำนาจเจริญ.....e278762

เจตพล แสงกล้า

การตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์และแบบอิงเหตุผล: การวิเคราะห์ห่อภิมาณe278942

ชัยวัฒน์ ใบไม้, รุ่งทิวา เดชะปรากรม

สารบัญ

อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและบุพปัจจัยต่อความยั่งยืนขององค์การ
ในบริบทของกลุ่มบริษัทผลิตรถยนต์ก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทยe279110

แพรว ปิยาภรณ์, ประเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ, สนิทสุข นิยมศิลป์

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อประสิทธิผล
ด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย.....e279177

ปฐวิภาณ กองปัญญา, อุดม สมบูรณ์ผล

การพัฒนาแบบจำลองการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
ในประเทศไทย.....e279429

อัญชลี หิรัญแพทย์, ณัฐพัชร อาริรัชกุลกานต์

บทบาทตัวแปรคั่นกลางพหุของการบูรณาการโซ่อุปทานระหว่างความสามารถ
การใช้เทคโนโลยีกับผลการดำเนินงานองค์กรe279542

พรชัย อินทร์สุข, ประสิทธิ์ชัย นราภรณ์, อัมมะทินนา ศรีสุพรรณ

โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไร
และคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
ในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการe279641

สุชาร์ตน์ บุญอยู่, กนกอร บุญมาเกิด

ปัจจัยร่วมที่ส่งผลต่อคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์
ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2566.....e279701

วุฒิชัย จันจุ

ปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป
5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562.....e279787

นลัธ จรรย์โกลม, สุรพล ราชภัณชารักษ์, จักรี ไชยพินิจ, บุญเกียรติ การะเวกพันธ์

มาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของ
อาสาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร.....e279960

กนกสิน โกวิททานุพงศ์, กฤษณพงศ์ พุตรระกูล, สถิตย์ สืบพงษ์ศิริ,

อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์, นวภัทร ณรงค์ศักดิ์

Meta-Analytic Structural Equation Modelling of Efficiency on Alliance
Management Capability on Trade and Investment.....e276951

Tanaporn Kaewcheed

Factors Affecting the Performance of Golf Course Organizations
in Thailand: The Mediating Role of Competitive Advantage.....e279288

Amarit Suwunsawet, Kittti Charoenpornpanichkul

DOI: 10.14456/phdssj.2026.1

Received:	January	30, 2025
Revised:	March	14, 2025
Accepted:	January	22, 2026

เทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา

วิเชียร จันทะเนตร¹ ปังกร ปิยนราวิชญ์²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาถึงเทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัลที่สามารถนำไปใช้ในองค์กรสถานศึกษา และมีผลต่อการส่งเสริมนวัตกรรม การเสริมสร้างประสิทธิภาพ และการปรับตัว โดยมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ (1) เทคนิคการจัดการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์การบนพื้นฐานของการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน และข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ และการประเมินอย่างสม่ำเสมอ และ (2) เครื่องมือดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ซอฟต์แวร์เพื่อการจัดการสถานศึกษา เครื่องมือประเมินผลออนไลน์และการบันทึก และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การบูรณาการร่วมกันระหว่างเทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัล ก่อให้เกิดเหตุปัจจัยหนุนเสริมนวัตกรรมในสถานศึกษา 4 ประการ ได้แก่ (1) วัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน (2) ผู้นำที่ส่งเสริมนวัตกรรมและเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ (3) การนำนวัตกรรมมาใช้ และ (4) นวัตกรรมที่ขึ้นอยู่กับทักษะและการฝึกอบรมของผู้สอน

คำสำคัญ: นวัตกรรมในสถานศึกษา; เทคนิคการจัดการสถานศึกษา; เครื่องมือดิจิทัล; การจัดการการเปลี่ยนแปลง; ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

เลขที่ 3 ถนนรามอินทรา แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: chanthanet_w@hotmail.com

² นักวิชาการอิสระและกรรมการ บริษัท มีสุขอินเตอร์เทรด จำกัด

Management Techniques and Digital Tools to Creating Innovation in Educational Institutions

Wichian Chanthanet¹ Paphangkorn Piyanaravit²

Abstract

This academic article aims to consider the management techniques and digital tools that can be applied in educational organizations and have an impact on promoting innovation and enhancing efficiency and adaptability, focusing on the analysis of (1) change leadership management techniques, change management, organizational culture based on learning and collaboration, and constructive feedback and regular evaluation and (2) digital tools through online learning platforms, educational management software, online assessment and recording tools, and information and communication technology. It serves as a framework for analysis.

Findings are as follows: The integration of management techniques and digital tools contributes to four factors that promote innovation in educational institutions: (1) organizational culture that promotes collaboration, (2) leaders who promote creativity and are open to new ideas, (3) innovation adoption, and (4) innovation dependent on teacher skills and training.

Keywords: Innovation in Educational Institutions; School Management Techniques; Digital Tools; Change Management; Transformational Leadership

Type of Article: Academic Article

¹ Faculty of Liberal Arts, Krirk University

No. 3 Ramintra Road, Anusawari Subdistrict, Bang Khen District, Bangkok 10220, Thailand

Corresponding Author: E-mail: chanthanet_w@hotmail.com

² Independent Scholar and Board Member, Meesuk Intertrade Co., Ltd.

บทนำ

การพลวัตทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป ล้วนเป็นปัจจัยขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยใหม่ที่รวดเร็วยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีอัตราเร่งสูง เป็นผลให้สถานศึกษาต้องเผชิญกับความจำเป็นต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงคุณภาพตามเกณฑ์กำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษา โดยนวัตกรรมในสถานศึกษาไม่เพียงมีความเกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษาและวิธีการจัดการที่แบบยืดหยุ่นยิ่งขึ้นอีกด้วย นวัตกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสถานศึกษาทั่วโลก โดยในบริบทระดับโลกนี้มีความเด่นชัดสำคัญในด้านการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรม ที่จะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีการศึกษา และความต้องการของตลาดแรงงาน การศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับความต้องการใหม่ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และด้วยปัจจัยเชิงสาเหตุเหล่านี้ย่อมหมายถึง การเน้นย้ำนวัตกรรมเชิงรุกในการเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมดิจิทัลได้สร้างโอกาสใหม่ ๆ และยังรวมถึงความท้าทายใหม่ ๆ ที่ทำให้สถานศึกษาต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้ เห็นสิ่งอื่นใดคือการมีนวัตกรรมเชิงรุกด้านการบริหารจัดการ ซึ่งสถาบันการศึกษาในยุคสมัยใหม่ไม่อาจนิ่งเฉยต่อพลวัตเหล่านี้ได้อีกต่อไป รวมทั้งยังต้องตระหนักและเต็มใจที่จะนำวิธีการและเทคนิคการศึกษาที่ทันสมัยมาใช้ เพื่อกระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์และการปรับตัวของนักเรียน/นักศึกษา (Singha & Singha, 2024) ภายใต้อิทธิพลของความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาอย่างสิ้นเชิง และองค์การสถานศึกษาถูกท้าทายให้คิดค้นอัตลักษณ์ของตัวเองขึ้นมาใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการใหม่ ๆ

รัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการในหลายประเทศ ดำเนินนโยบายเพื่อสนับสนุนนวัตกรรมในสถานศึกษา โดยมุ่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและปรับให้เข้ากับความต้องการของผู้เรียนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน โปรแกรมการศึกษาตามความสามารถ อย่างเช่น การฝึกอบรมครู/ผู้สอนอย่างต่อเนื่องและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการศึกษา มุ่งเน้นไปที่นวัตกรรมทางการศึกษาให้เป็นการเรียนแบบดิจิทัล ย่อมแสดงให้เห็นและเน้นย้ำได้ถึงความจำเป็นในการศึกษาที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพขององค์การการศึกษาทั่วโลก เช่นเดียวกับในประเทศไทย และในประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย ซึ่งสถานศึกษาได้รับการสนับสนุนให้ใช้เทคนิคและเครื่องมือการจัดการที่อำนวยความสะดวกในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ในกระบวนการสอน และในกิจกรรมการจัดการสถานศึกษา (พัชรา เดชโฮม, 2567) เนื่องจากนวัตกรรมไม่ใช่เพียงเฉพาะการเข้าถึงเทคโนโลยี แต่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งกับการฝึกอบรม (วรพล ศรีเทพ และคนอื่น ๆ, 2567) ผู้เรียนและผู้สอนให้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้

จุดมุ่งหมายหลักของบทความวิชาการนี้ ต้องการระบุและวิเคราะห์เทคนิคและเครื่องมือการจัดการที่สามารถกระตุ้นนวัตกรรมในสถานศึกษา และให้มุมมองความรู้พื้นฐานทางทฤษฎีและภาคปฏิบัติสำหรับผู้จัดการศึกษาที่ต้องการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ทันสมัย และการเอื้ออำนวยต่อทั้งผู้เรียนและผู้สอน และด้วยความจำเป็นในการทบทวนครั้งนี้เป็นผลพวงมาจากความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในการศึกษาที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตลอดจนความจำเป็นในการตอบสนองต่อความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและพลวัตทางเศรษฐกิจจากอิทธิพลโลก การสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง นับว่าเป็นสิ่งจำเป็น ไม่เพียงแต่

มีใช้เพื่อให้มั่นใจถึงความเกี่ยวข้องของการศึกษาในบริบทสมัยใหม่แต่ยังเป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในตลาดแรงงานในปัจจุบันและในอนาคต อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ในการจัดการและเครื่องมือดิจิทัลลักษณะใดที่สามารถหนุนเสริมนวัตกรรมในสถานศึกษา รวมถึง คุณลักษณะของนวัตกรรมในสถานศึกษา ประกอบด้วยมิติด้านใดบ้าง จึงเป็นคำถามสำคัญในบทความครั้งนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดของนวัตกรรมในสถานศึกษา

นวัตกรรมภายในองค์การสถานศึกษา เป็นกระบวนการในการนำแนวคิด แนวปฏิบัติและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการศึกษาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพครูหรือผู้สอน และสามารถในการปรับตัวของผู้เรียน ด้วยนวัตกรรมที่ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการแนะนำวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ การปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การที่เน้นการทำงานร่วมกัน และวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่มุ่งเน้นอนาคต ดังนั้น นวัตกรรมการจัดการสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการแบบบูรณาการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและวัฒนธรรมของสถานศึกษา ทั้งยัง เกี่ยวโยงกับทัศนคติและการปฏิบัติของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนอีกด้วย

เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ในบริบทของสถานศึกษา ตัวแปรด้านนวัตกรรมสามารถกำหนดได้ว่าเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการใหม่ของสภาพแวดล้อมทางการศึกษา สังคมและเทคโนโลยี โดย Christensen et al. (2024) ให้คำจำกัดความของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อกระบวนการการศึกษาว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนแบบดั้งเดิมและโครงสร้างองค์การผ่านการนำโซลูชัน (เครื่องมือ/วิธีการ) ที่ทันสมัยและการปรับเปลี่ยนได้มากยิ่งขึ้น เช่น การเปลี่ยนจากการสอนแบบดั้งเดิมไปสู่แนวทางตามความสามารถเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ลึกซึ้ง นวัตกรรมในสถานศึกษาจึงไม่เพียงแต่เปลี่ยนกระบวนการศึกษาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ระยะยาวของสถานศึกษานั้นๆ อีกด้วย นวัตกรรมยังสามารถแทรกอยู่ในรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ จำนวนมากในบริบทอื่น ๆ เช่น การปรับหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงเทคนิคการเรียนการสอนครั้งใหญ่ เช่น การนำรูปแบบการสอนใหม่ทั้งหมดมาใช้ เช่น ห้องเรียนแบบพลิกกลับ/กลับด้าน (Wang, 2024) กระนั้น นวัตกรรมทั้งสองประเภทต่างมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกัน อีกทั้งความสำเร็จในนวัตกรรม ยังขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์การในการปรับตัว และการเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า นวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นใจในความสอดคล้อง เกี่ยวโยงกันและการมีคุณภาพของการศึกษา ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และในโลกที่ทักษะมีความจำเป็นในตลาดแรงงานซึ่งเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยสถานศึกษาต้องรับรองการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนได้และมีการมุ่งเน้นพัฒนาการสู่อนาคตตลอดเวลา เพราะนวัตกรรมช่วยให้องค์การสถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอกได้อย่างยืดหยุ่น และเท่าทันต่อเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ ๆ เพื่อเตรียมการผู้เรียนให้พร้อมสำหรับความท้าทายในอนาคตได้ เช่นเดียวกับ Chanthanet (2024) ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการเชิงนวัตกรรมระหว่างนิติการบริหารและนิติการบริหาร สามารถตอบสนองต่อความต้องการและการคาดหวังทั้งภายในคือ บุคลากร (ผู้สอน) และภายนอกคือ ผู้ใช้บริการ (ผู้เรียน) โดยมีการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการเรียนการสอนแบบ

ออนไลน์ และการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายได้เปลี่ยนวิธีที่ผู้เรียนเข้าถึงและประมวลผลข้อมูลได้โดยไม่มีขีดจำกัด ซึ่งจะช่วยกระตุ้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลที่จำเป็น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียน ซึ่งเป็นแง่มุมที่มักถูกละเลยโดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม นวัตกรรมด้านการศึกษานับสนุนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยทักษะเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการสร้างคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่ปรับตัวได้และสามารถรับมือกับความซับซ้อนของชีวิตสมัยใหม่

ทั้งนี้ นวัตกรรมในสถานศึกษาสามารถจำแนกได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับมุมมองของศาสตร์และสาขาวิชาที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ทั้งยังขึ้นอยู่กับผลกระทบต่อการจัดการ เช่น นวัตกรรมหลักสูตร นวัตกรรมการสอน นวัตกรรมองค์การ นวัตกรรมทางเทคโนโลยี ฯลฯ โดยการนำนวัตกรรมไปใช้ในสถานศึกษา ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในและภายนอกหลายประการ ซึ่งรวมไปถึง

วัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน หมายถึง การสื่อสารแบบเปิดและการมีความกล้าที่จะเสี่ยงทดลองวิธีการใหม่ ๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ Schein (2010) ชี้ให้เห็นว่า องค์การที่มีวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและการปรับตัว มีความสามารถมากขึ้นในการนำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นนวัตกรรมมาใช้

ผู้นำที่ส่งเสริมนวัตกรรมและเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ สามารถกระตุ้นให้ครู/ผู้สอนและเจ้าหน้าที่ธุรการมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบความเป็นผู้นำที่สนับสนุนนวัตกรรมผ่านการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของสมาชิกทุกคนในองค์กร

การนำนวัตกรรมมาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก การขาดทรัพยากรเป็นสิ่งจำกัดความสามารถของสถานศึกษาในการใช้โปรแกรมที่เป็นนวัตกรรม ซึ่งเป็นเหตุผลว่าทำไมจึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการจัดสรรเงินทุน และการเข้าถึงทรัพยากรภายนอกผ่านความร่วมมือและเงินช่วยเหลือ

นวัตกรรมขึ้นอยู่กับทักษะและการฝึกอบรมของผู้สอน เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการฝึกอบรมและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถพัฒนาทักษะนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้และใช้วิธีการสอนที่ทันสมัย

กระนั้นก็ตาม นวัตกรรมจะมีความจำเป็น แต่ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการภายในองค์กรสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็น ความต้านทานหรือการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีของผู้สอน ในระดับที่ส่งผลต่อการนำไปใช้ ด้วยนวัตกรรมในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งต้องใช้แนวทางเชิงกลยุทธ์และความมุ่งมั่นที่ยั่งยืนจากทั้งทีม การกำหนดนวัตกรรมเป็นกระบวนการบูรณาการของการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของวัฒนธรรมองค์การเชิงบวก และภาวะผู้นำที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และด้วยการส่งเสริมรอบคอบความคิดที่เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้สามารถชักกลยุทธ์และเทคนิคที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การเพิ่มคุณภาพการศึกษาและการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนสำหรับรับมือกับความท้าทายในอนาคต

การส่งเสริมเทคนิคการจัดการเพื่อสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา

การสร้างสรรค่นวัตกรรมภายในสถานศึกษา จำเป็นต้องมีการแนะนำเทคนิคการจัดการที่อำนวยความสะดวกในการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในการศึกษาและสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู/ผู้สอน/ถ่ายทอดความรู้ เทคนิคเหล่านี้จำเป็นในการสร้างสภาพแวดล้อม ที่เจ้าหน้าที่ของสถานศึกษามีแรงจูงใจ

ที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง และใช้แนวทางปฏิบัติที่เป็นนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ใหม่ ๆ เทคนิคการจัดการที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์การบนพื้นฐานของการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์และการประเมินอย่างสม่ำเสมอ (Sliwka et al., 2024) กล่าวคือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นแนวทางการจัดการขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมวัฒนธรรม เนื่องจากผู้นำการเปลี่ยนแปลงสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับสมาชิกทุกคนในองค์การ (Gui et al., 2024) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการศึกษาไม่เพียงจะจัดการงานของสถานศึกษา แต่ยังคงไว้ซึ่งการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา และสนับสนุนให้ผู้สอนสำรวจวิธีการสอนใหม่ ๆ และมีความกล้าทดลองสิ่งสร้างสรรค์ใหม่ ๆ เพื่อใช้ปรับปรุงกระบวนการศึกษา

โดยกลยุทธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อสนับสนุนนวัตกรรม ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ การสื่อสารแบบเปิดและความโปร่งใส

การจัดการการเปลี่ยนแปลง เป็นเทคนิคการจัดการที่สำคัญสำหรับการนำนวัตกรรมไปใช้ในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อแนวคิดใหม่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในกระบวนการและแนวทางปฏิบัติทางการศึกษา จากข้อมูลของ Kotter (1996) การจัดการการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับแนวทางเชิงกลยุทธ์หลายขั้นตอน ตั้งแต่การสร้างความรู้สึกตระหนักรู้ถึงความเร่งด่วนของปัญหา ไปจนถึงการเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมขององค์การ ทั้งนี้เทคนิคการจัดการการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย การสร้างความรู้เชิงลึกถึงปัญหาและความจำเป็นเร่งด่วน การพัฒนาแนวร่วมของผู้สนับสนุน ข้อเสนอแนะ และการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง

วัฒนธรรมองค์การบนพื้นฐานของการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนนวัตกรรม จากข้อมูลของ Schein (2010) วัฒนธรรมองค์การแสดงถึงค่านิยมบรรทัดฐาน และแนวปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในองค์การ เช่น วัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการสื่อสารแบบเปิด การแบ่งปันความคิด และแนวทางที่ยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลง ฯลฯ โดยเทคนิคในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์การ ประกอบด้วย การระดมสมองเป็นประจำ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง โปรแกรมการให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์และการประเมินอย่างสม่ำเสมอ เป็นเทคนิคการจัดการที่สำคัญที่สนับสนุนกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรม และช่วยให้ครู/ผู้สอนและผู้บริหารเข้าใจว่าอะไรได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายและอะไรสามารถปรับปรุงได้ ด้วยข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่องผู้บริหารสามารถระบุปัญหาได้อย่างรวดเร็วและอำนวยความสะดวกในการปรับเปลี่ยนที่จำเป็นนั้น ๆ วิธีการใช้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ ได้แก่ การประเมินเป็นระยะ ช่องทางรับเรื่องข้อเสนอแนะโดยรวมแผนการปรับปรุงเป็นรายบุคคล

เครื่องมือดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา

การเสริมสร้างพลังขับเคลื่อนในยุคดิจิทัล กลายเป็นส่วนสำคัญขั้นพื้นฐานในการยอมรับความช่วยเหลือเชิงนวัตกรรมในหน่วยงานของสถานศึกษา ที่ช่วยอำนวยความสะดวกทั้งการสอนและการได้รับความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์ (Sharpe et al., 2019) ตลอดจนการจัดการการบริหารและแกลงการณ์ (Kiryakova & Kozhuharova, 2024) ด้วยอุปกรณ์ดิจิทัลช่วยให้วิธีการได้ตอบ ปรับแต่ง และมีประสิทธิภาพเพิ่มพูนขึ้นในผลลัพธ์การเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาคุณภาพสูงได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ และในทางกลับกัน ยังมีบทบาทการแนะนำผู้สอนในการปรับกลยุทธ์การสอน (Ammar et al., 2024) เครื่องมือดิจิทัลที่จำเป็นสูงสุดสำหรับนวัตกรรมในหน่วยงาน/คณะ ได้แก่ การได้รับความรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับระบบและแหล่งเสมือนจริง ผ่านแพลตฟอร์ม

การเรียนออนไลน์ ซอฟต์แวร์เพื่อการจัดการสถานศึกษา เครื่องมือประเมินผลออนไลน์และการบันทึก และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

แพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ และแหล่งข้อมูลดิจิทัล ช่วยอำนวยความสะดวกในการสอนและการเรียนรู้ทางไกล และช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถทำงานร่วมกันได้ราบรื่นในสภาพแวดล้อมเสมือนจริง แพลตฟอร์มที่ใช้มากที่สุด ได้แก่ Google Classroom, Microsoft Teams และ Moodle ซึ่งมีราคาไม่แพงและใช้งานได้หลากหลาย โดยนำเสนอคุณสมบัติสำหรับการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ได้จากทุกที่ ทำให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่นและต่อเนื่อง สิ่งนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนที่ต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมนอกชั้นเรียน หรือสำหรับผู้เรียนทางไกล แพลตฟอร์มดิจิทัล ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถปรับสื่อการเรียนรู้ให้เข้ากับความต้องการส่วนบุคคลของผู้เรียน แพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ นำเสนอความสามารถในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว และให้ข้อเสนอแนะทันทีเพื่อช่วยให้นักเรียนแก้ไขข้อผิดพลาดและปรับปรุงประสิทธิภาพ การส่งข้อความแบบบูรณาการผ่านการสนทนาและเครื่องมือแบ่งปันเนื้อหาช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอน สามารถทำงานร่วมกันและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้นและมีส่วนร่วม ผู้สอนสามารถสร้างบทเรียนแบบโต้ตอบโดยใช้ Google Classroom เพิ่มแหล่งข้อมูลมัลติมีเดีย และสร้างงานออนไลน์ได้ ขณะที่ Microsoft Teams ผู้สอนสามารถจัดการประชุมทางวิดีโอระหว่างบทเรียนและใช้เครื่องมือ เช่น กระดานไวท์บอร์ดดิจิทัล เพื่อจำลองแทนกระดานไวท์บอร์ดแบบดั้งเดิม

ซอฟต์แวร์เพื่อการจัดการสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการปรับปรุงกระบวนการบริหารและปรับปรุงการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ของสถานศึกษา ผู้เรียนและผู้ปกครอง (Sajja et al., 2024) ระบบต่าง ๆ เช่น EduManager และ Adservio รวมศูนย์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ผู้สอนและกิจกรรมของสถานศึกษา ทำให้การจัดการสถานศึกษาประจำวันง่ายขึ้น ซอฟต์แวร์นี้ช่วยให้สามารถจัดการข้อมูลผู้เรียนจากส่วนกลาง (ข้อมูลส่วนบุคคล เกรด การขาดเรียน) และช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าถึงข้อมูลนี้ได้อย่างรวดเร็วเมื่อจำเป็น งานธุรการอัตโนมัติ เช่น การตรวจสอบการเข้างาน การสร้างรายงาน หรือการคำนวณสถิติประสิทธิภาพ ช่วยประหยัดเวลาและทรัพยากร ผู้ปกครองสามารถรับการแจ้งเตือนและเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมในสถานศึกษาของบุตรหลานได้แบบเรียลไทม์ ซึ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและครอบครัวอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น ผู้สอนและผู้จัดการสถานศึกษาสามารถติดตามความคืบหน้าของผู้เรียนและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด ปรับวิธีการสอนและการวางแผนการศึกษา สามารถใช้ EduManager เพื่อออกรายงานโดยละเอียดเกี่ยวกับผลการเรียนของผู้เรียน และส่งการบรรยายสรุปส่วนบุคคลไปยังผู้ปกครอง เช่นเดียวกับใน Adservio ผู้สอนสามารถบันทึกผลการเรียนและการขาดเรียนของผู้เรียนได้ และผู้ปกครองสามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ด้วย

เครื่องมือประเมินผลออนไลน์และการบันทึก มีประโยชน์ในการติดตามความคืบหน้าของผู้เรียนและรับข้อเสนอแนะได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถรวมเข้ากับแพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ ทำให้ผู้สอนสามารถสร้างและจัดการแบบทดสอบ และปรับปรุงแบบทดสอบที่กำหนดขึ้นเองเองได้ ผู้เรียนสามารถดูผลการทดสอบได้ทันทีหลังจากเสร็จสิ้น ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้และแก้ไขข้อผิดพลาดได้แบบเรียลไทม์ โดยที่ผู้สอนสามารถสร้างคำถามประเภทต่าง ๆ (แบบปรนัย เรียงความ ตาราง ฯลฯ) ปรับการประเมินตามความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียน เครื่องมือออนไลน์ช่วยให้ผู้สอนสามารถวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานของผู้เรียนในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่ม ระบุช่องว่างในการทำ ความเข้าใจแนวคิดบางอย่างและปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมด้วย Kahoot

หรือ Quizizz เป็นแพลตฟอร์มแบบทดสอบแบบโต้ตอบยอดนิยมที่ทำให้การประเมินน่าสนใจยิ่งขึ้นผ่านเกมและการแข่งขัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นและหนุนเสริมความสนใจของผู้เรียน สามารถใช้ Google Form เพื่อสร้างแบบทดสอบและแบบทดสอบด่วน ทำให้เข้าถึงและวิเคราะห์ผลลัพธ์ได้โดยง่าย

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อำนวยความสะดวกในกิจกรรมการศึกษาที่เป็นนวัตกรรมที่หลากหลาย ตั้งแต่การเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากร ไปจนถึงการทำงานร่วมกันและการสื่อสารแบบเรียลไทม์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารช่วยให้องค์การสถานศึกษาสามารถผลักดันขอบเขตเชิงพื้นที่ และมอบประสบการณ์การศึกษาแบบโต้ตอบและเกี่ยวข้องกับผู้เรียน นักเรียน/นักศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางการศึกษาจากทั่วโลก เช่น หลักสูตรออนไลน์ ห้องสมุดดิจิทัล และแหล่งข้อมูลการศึกษาแบบเปิด (OER) โดยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อำนวยความสะดวกในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน ไม่ว่าจะภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือในต่างประเทศ ผ่านการประชุมทางวิดีโอและแพลตฟอร์มการแบ่งปันเอกสาร ผู้เรียนสามารถสำรวจแนวคิดที่ซับซ้อนผ่านการจำลองเกมการศึกษาและความเป็นจริงเสมือน ทำให้กระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วมและนำไปใช้ในชีวิตจริงมากขึ้น (Fitrianto & Saif, 2024) สถานศึกษาสามารถใช้ Google Meet หรือ Zoom สำหรับบทเรียนและการประชุมออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมต่อกับเพื่อนและครูผู้สอนได้แบบเรียลไทม์ เครื่องมือการทำงานร่วมกัน เช่น Google Document ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกันในโครงการ แม้ว่าจะอยู่คนละสถานที่ก็ตาม ซึ่งเป็นการส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น

กรอบในการวิเคราะห์

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์เทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์เทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา

บทความนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของนวัตกรรมในฐานะองค์ประกอบหลักในการพัฒนาและการปรับตัวของสถานศึกษาให้เข้ากับความท้าทายในปัจจุบัน โดยใช้เทคนิคการจัดการและการใช้เครื่องมือดิจิทัลที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนสถานศึกษาให้เป็นสถาบันที่ยืดหยุ่นและพร้อมสำหรับอนาคต แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีนวัตกรรมแบบก่อตัวของ Christensen et al. (2024) อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมในองค์กรจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานแบบดั้งเดิมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทการศึกษาที่ต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ทว่า การนำกลยุทธ์เหล่านี้ไปใช้นั้นเกี่ยวข้องกับความเสี่ยง เช่น การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การขาดแคลนทรัพยากรทางการเงิน และความจำเป็นในการสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอจากเจ้าหน้าที่และชุมชน ผลการวิเคราะห์ได้ให้มุมมองใหม่ทางวิชาการดังนี้

1. วัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ผลการวิเคราะห์พบว่า วัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษา การค้นพบนี้สอดคล้องกับทฤษฎีวัฒนธรรมองค์การของ Schein (2010) เสนอว่า วัฒนธรรมองค์การที่แข็งแกร่งและเน้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะสร้างพื้นฐานที่มั่นคงให้กับพัฒนานวัตกรรม โดยวัฒนธรรมดังกล่าวประกอบด้วย ค่านิยม บรรทัดฐาน และแนวปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในองค์กร และในงานวิจัยล่าสุดของ Sliwka et al. (2024) ได้ยืนยันแนวคิดนี้โดยชี้ให้เห็นว่า การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เน้นการทำงานร่วมกันในสถานศึกษาจะนำไปสู่การพัฒนาแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่เป็นนวัตกรรมและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมองค์การได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การศึกษาของ Gui et al. (2024) ยังสนับสนุนข้อค้นพบนี้ด้วยการพบว่า วัฒนธรรมนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการกำกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการจัดการความรู้ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมทั้งด้านผลิตภัณฑ์และกระบวนการอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์เชิงลึกเผยให้เห็นว่า อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การต่อการทำงานร่วมกันประกอบด้วยสี่มิติหลัก ได้แก่ (1) การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยให้บุคลากรทุกฝ่ายสามารถแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ได้อย่างอิสระ การเปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่างและหลากหลายจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ แนวคิดนี้สะท้อนถึงการประยุกต์ใช้หลักการของ Psychological Safety ที่ได้รับการยอมรับในวงการการศึกษาสมัยใหม่ (2) การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม โดยวัฒนธรรมที่เน้นการทำงานเป็นทีมจะส่งเสริมให้บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นทีมช่วยให้บุคลากรสามารถแบ่งปันความรู้และทักษะซึ่งกันและกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (3) การสร้างความไว้วางใจ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สร้างความไว้วางใจระหว่างบุคลากรจะส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น เมื่อบุคลากรมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน พวกเขาจะกล้าที่จะแบ่งปันข้อมูลและความคิดเห็น และร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย และ (4) การสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยวัฒนธรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันจะส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ร่วมกันช่วยให้บุคลากรสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนานวัตกรรม

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ยังพบว่า อิทธิพลของเครื่องมือดิจิทัลต่อการทำงานร่วมกันมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การ ซึ่งประกอบด้วย (1) การสื่อสารและประสานงาน โดยเครื่องมือดิจิทัลช่วยให้บุคลากรสามารถสื่อสารและประสานงานกันได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การใช้แอปพลิเคชันสื่อสารออนไลน์และแพลตฟอร์มการทำงานร่วมกันช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้จากทุกที่ทุกเวลา งานวิจัยของ Kiryakova and Kozhuharova (2024) สนับสนุนข้อค้นพบนี้โดยเน้นย้ำว่า ความสามารถทางดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานสอนที่ประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัล ต้องรวมถึงทักษะในการใช้เครื่องมือสื่อสารและการทำงานร่วมกันแบบออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ (2) การแบ่งปันข้อมูลและความรู้ ซึ่งเครื่องมือดิจิทัลช่วยให้บุคลากรสามารถแบ่งปันข้อมูลและความรู้ได้อย่างง่ายดาย โดยการเข้าถึงข้อมูลออนไลน์และแพลตฟอร์มการจัดการความรู้ช่วยให้บุคลากรสามารถเข้าถึงข้อมูลและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนานวัตกรรม และ (3) การทำงานร่วมกันแบบเรียลไทม์ โดยเครื่องมือดิจิทัลช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันแบบเรียลไทม์ การใช้แพลตฟอร์มการทำงานร่วมกันออนไลน์ช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันในเอกสารเดียวกันหรือโครงการเดียวกันได้พร้อมกัน

2. ผู้นำที่ส่งเสริมนวัตกรรมและเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ การวิเคราะห์เผยให้เห็นว่า ผู้นำที่ส่งเสริมนวัตกรรมและเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การค้นพบนี้สอดคล้องอย่างชัดเจนกับแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับการยอมรับในวงการการศึกษา โดย Sliwka et al. (2024) อธิบายว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่เป็นนวัตกรรม และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสถานศึกษา ผู้นำเหล่านี้ไม่เพียงแต่บริหารจัดการงานของสถานศึกษา แต่ยังคงไว้ซึ่งการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา และสนับสนุนให้ผู้สอนสำรวจวิธีการสอนใหม่ ๆ และมีความกล้าทดลองสิ่งสร้างสรรค์ใหม่ ๆ เพื่อใช้ปรับปรุงกระบวนการศึกษา ผลการศึกษาของ Gui et al. (2024) สนับสนุนข้อค้นพบนี้โดยชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรมทั้งด้านผลิตภัณฑ์และกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีวัฒนธรรมนวัตกรรมเป็นตัวกำกับ การศึกษานี้เผยให้เห็นว่า ผู้นำที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงจะสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในองค์กรผ่านการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การกระตุ้นการคิดเชิงสร้างสรรค์ และการพิจารณาความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมในสถานศึกษา

การวิเคราะห์เจาะลึกเผยให้เห็นว่า ลักษณะของผู้นำที่ส่งเสริมนวัตกรรมประกอบด้วยห้าองค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) มีวิสัยทัศน์ โดยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถมองเห็นอนาคตและกำหนดทิศทางการพัฒนานวัตกรรมของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเข้าใจและร่วมกันผลักดันให้เกิดขึ้นจริง แนวคิดนี้สะท้อนถึงหนึ่งในมิติหลักของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า การมีอิทธิพลในอุดมคติที่ได้รับการยอมรับในงานคลาสสิกของ Bass (1985) (2) เปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ โดยผู้นำที่เปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ จะสนับสนุนให้บุคลากรกล้าคิดกล้าทำและทดลองสิ่งใหม่ ๆ พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างและนำมาปรับปรุงการทำงาน (3) ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน โดยผู้นำที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันจะสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และสนับสนุนให้บุคลากรทำงานเป็นทีมและร่วมกันแก้ไขปัญหา (4) สนับสนุนการเรียนรู้ โดยผู้นำที่สนับสนุนการเรียนรู้จะส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนให้

บุคลากรเข้าร่วมการอบรม สัมมนา และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรม และ (5) กล้าตัดสินใจ โดยผู้นำที่กล้าตัดสินใจจะสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กล้าที่จะรับความเสี่ยงและพร้อมที่จะเรียนรู้จากความผิดพลาด

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ยังพบว่า บทบาทของผู้นำในการส่งเสริมนวัตกรรมมีสี่ด้านหลัก ประกอบด้วย (1) สร้างวัฒนธรรมองค์การ โดยผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม สร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง ปลอดภัย และเอื้อต่อการสร้างสรรค์ (2) สนับสนุนทรัพยากร โดยผู้นำสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนานวัตกรรม เช่น งบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยี (3) ส่งเสริมการสื่อสาร โดยผู้นำส่งเสริมการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคลากร ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสื่อสาร และประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (4) ให้รางวัลและการยอมรับ โดยผู้นำให้รางวัลและการยอมรับแก่บุคลากรที่สร้างสรรค์นวัตกรรม สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

สิ่งที่น่าสนใจคือ อิทธิพลของเครื่องมือดิจิทัลต่อผู้นำในยุคปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยสามมิติหลัก ได้แก่ (1) การเข้าถึงข้อมูล โดยเครื่องมือดิจิทัลช่วยให้ผู้นำสามารถเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว สามารถใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์สถานการณ์และตัดสินใจได้อย่างแม่นยำ (2) การสื่อสาร โดยเครื่องมือดิจิทัลช่วยให้ผู้นำสามารถสื่อสารกับบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์ในการประชุม ปรึกษาหารือ และติดตามงาน และ (3) การจัดการข้อมูล โดยเครื่องมือดิจิทัลช่วยให้ผู้นำสามารถจัดการข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ สามารถใช้ระบบบริหารจัดการข้อมูลในการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และประเมินผลข้อมูล

3. การนำนวัตกรรมมาใช้ในสถานศึกษา การวิเคราะห์เผยให้เห็นว่า การนำนวัตกรรมมาใช้ในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยการวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการการเปลี่ยนแปลงของ Kotter (1996) ที่เสนอกรอบการทำงาน 8 ขั้นตอนสำหรับการนำการเปลี่ยนแปลงมาใช้ในองค์การอย่างประสบความสำเร็จ โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างความรู้สึกระงับรู้ถึงความเร่งด่วนของปัญหา ไปจนถึงการเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมขององค์การ ซึ่งยังคงเป็นกรอบทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในบริบทการศึกษา และในงานวิจัยล่าสุดของ Singha and Singha (2024) สนับสนุนข้อค้นพบนี้โดยเน้นว่า การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาในอุดมศึกษาต้องมุ่งเน้นไปที่การเตรียมความพร้อมของกำลังแรงงาน ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างเทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัลอย่างเป็นระบบ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า สถาบันการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการนำนวัตกรรมมาใช้จะต้องมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการปรับปรุงแก้ไขอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ การศึกษาของ Ammar et al. (2024) ยังเสริมแนวคิดนี้โดยพบว่า แนวทางการสอนที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในหมู่นักเรียน K-12 ในการศึกษาสาขา STEM โดยเฉพาะเมื่อมีการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์เจาะลึกพบว่า กระบวนการนำนวัตกรรมมาใช้ประกอบด้วยสี่ขั้นตอนหลัก โดยขั้นตอนแรกคือการวางแผนและการเตรียมความพร้อม ซึ่งประกอบด้วย (1.1) การวิเคราะห์ความต้องการ โดยสำรวจความต้องการของนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อระบุปัญหาและความท้าทายที่ต้องการแก้ไข วิเคราะห์แนวโน้มและทิศทางของการศึกษาในอนาคต เพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนานวัตกรรม (1.2) การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด โดยกำหนดเป้าหมายของการนำนวัตกรรมมาใช้ให้ชัดเจนและวัดผลได้ กำหนดตัวชี้วัด

ที่เหมาะสม เพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนานวัตกรรม และ (1.3) การจัดสรรทรัพยากร โดยจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการพัฒนานวัตกรรม สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม

ขั้นตอนที่สองคือ การพัฒนานวัตกรรม ซึ่งประกอบด้วย (2.1) การสร้างทีมงาน โดยจัดตั้งทีมงานที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการพัฒนานวัตกรรม ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในทีมงาน (2.2) การออกแบบและพัฒนา ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา ทดสอบและปรับปรุงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และ (2.3) การเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมกับนวัตกรรมและบริบทของสถานศึกษา ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัล

ขั้นตอนที่สามคือ การนำนวัตกรรมไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย (3.1) การสื่อสารและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมให้แก่ผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา สร้างการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของนวัตกรรม (3.2) การฝึกอบรมและการสนับสนุน โดยฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการใช้นวัตกรรม ให้การสนับสนุนและคำแนะนำแก่ผู้ใช้นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง และ (3.3) การประเมินผลและปรับปรุง โดยประเมินผลการใช้นวัตกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวัดผลสำเร็จและระบุปัญหา ปรับปรุงนวัตกรรมตามผลการประเมิน เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สุดท้าย ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการนำนวัตกรรมมาใช้ประกอบด้วย (4.1) การสนับสนุนจากผู้บริหาร โดยผู้บริหารให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมอย่างจริงจัง (4.2) การมีส่วนร่วมของบุคลากร โดยบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรม (4.3) สร้างวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การทดลอง และการยอมรับความผิดพลาด (4.4) การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษา และ (4.5) การประเมินผลและปรับปรุงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. ทักษะและการฝึกอบรมของผู้สอน การวิเคราะห์เผยให้เห็นว่า ทักษะและการฝึกอบรมของผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ครูผู้สอนที่มีทักษะและความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและเทคนิคการสอนที่ทันสมัย จะสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพล ศรีเทพ และคนอื่น ๆ (2567) ที่พบว่า การพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนแบบบูรณาการสำหรับนักเรียนยุคใหม่ต้องอาศัยครูผู้สอนที่ได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องและมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยล่าสุดของ Kiryakova and Kozhuharova (2024) สนับสนุนข้อค้นพบนี้อย่างชัดเจนโดยระบุว่า ความสามารถทางดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานสอนที่ประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัลประกอบด้วยสามมิติหลัก ได้แก่ ทักษะทางเทคนิค ทักษะการสอน และทักษะทางสังคม ซึ่งครูผู้สอนต้องได้รับการพัฒนาอย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง การศึกษานี้ยังเน้นว่า การฝึกอบรมครูต้องมีการออกแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทการทำงานจริง เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาของ Ammar et al. (2024) ยังเสริมแนวคิดนี้โดยชี้ให้เห็นว่า บทบาทของแนวทางการสอน ในการส่งเสริมนวัตกรรม

ในหมู่นักเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของครูในการปรับกลยุทธ์การสอนให้เหมาะสมกับความต้องการและบริบทของผู้เรียน

การวิเคราะห์เจาะลึกพบว่า ทักษะที่สำคัญของผู้สอนในยุคดิจิทัลประกอบด้วยสามมิติหลัก โดยมิติแรกคือ ทักษะด้านเทคโนโลยี ซึ่งรวมถึงความสามารถในการใช้เครื่องมือและแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เช่น ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (LMS) แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา และสื่อมัลติมีเดีย ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) และเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (AR) เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงความสามารถในการประเมินและเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การศึกษาของ Fitrianto and Saif (2024) สนับสนุนความสำคัญของทักษะด้านนี้โดยพบว่า บทบาทของเทคโนโลยีเสมือนจริงในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ต้องอาศัยครูที่มีทักษะในการออกแบบและจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบเต็มตัว

มิติที่สองคือ ทักษะด้านการออกแบบการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ความสามารถในการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการออกแบบการประเมินผลที่หลากหลายและสะท้อนถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Universal Design for Learning (UDL) ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาศาสน์ใหม่ ซึ่งเน้นการออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและรองรับความหลากหลายของผู้เรียน มิติที่สามคือ ทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน โดยครูต้องสามารถสื่อสารและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานและผู้ปกครอง รวมถึงมีความสามารถในการสร้างชุมชนการเรียนรู้และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ยังพบว่า การฝึกอบรมและการพัฒนาผู้สอนควรครอบคลุมสามด้านหลัก ได้แก่ (1) การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยี โดยจัดอบรมให้ความรู้และทักษะในการใช้เครื่องมือและแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ จัดอบรมเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมให้ผู้สอนเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (2) การพัฒนาด้านการออกแบบการเรียนรู้ โดยจัดอบรมเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดอบรมเกี่ยวกับการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้สอนเข้าร่วมการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ และ (3) การพัฒนาด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน โดยจัดอบรมเกี่ยวกับการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน จัดอบรมเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมและการสร้างชุมชนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้สอนเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน

สุดท้าย อิทธิพลของทักษะและการฝึกอบรมของผู้สอนต่อการพัฒนานวัตกรรมมีสี่ด้านหลัก ประกอบด้วย (1) การสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านสื่อและเทคโนโลยี โดยผู้สอนที่มีทักษะและความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีจะสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านสื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ใหม่ ๆ โดยผู้สอนที่มีทักษะในการออกแบบการเรียนรู้ จะสามารถพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล เช่น การพัฒนาห้องเรียนกลับด้าน ตามที่ Wang (2024) นำเสนอในการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของแนวทางห้องเรียนกลับด้านร่วมกับชุมชนการเรียนรู้ (3) การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน โดยผู้สอนที่มีทักษะในการประเมินผล จะสามารถปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ (4) การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน โดยผู้สอนที่มีทักษะในการสื่อสาร

และสร้างปฏิสัมพันธ์ จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนถึงหลักการที่ได้รับการยอมรับในวงการการศึกษาสากลว่า คุณภาพของระบบการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูผู้สอน (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2005).

บทสรุป

ด้วยการนำแนวทางแบบบูรณาการมาใช้และจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถผลักดันตนเองให้เป็นศูนย์กลางของนวัตกรรมที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ และประกอบกับการสร้างความรู้ที่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายในอนาคต การบริการทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องแก่ผู้เรียนที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สะท้อนถึงการบูรณาการที่สมบูรณ์ระหว่างเทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัล ดังที่ Chanthanet (2024) ได้ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการเชิงนวัตกรรมระหว่างมิติการบริหารและมิติการบริการ สามารถตอบสนองต่อความต้องการและการคาดหวังทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันระหว่างเหตุปัจจัยต่าง ๆ กล่าวคือ

การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมในสถานศึกษา การนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ร่วมกับวัฒนธรรมองค์การที่เหมาะสม จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนานวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นให้กับการศึกษา แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ Gui et al. (2024) ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของวัฒนธรรมนวัตกรรมในการเป็นตัวกำกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำและการพัฒนานวัตกรรม

ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ จะสามารถนำเทคนิคการจัดการและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นให้กับการศึกษา ดังที่ Sliwka et al. (2024) ได้ยืนยันว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางและสร้างแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่เป็นนวัตกรรม

การนำนวัตกรรมมาใช้ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัยให้กับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Singha and Singha (2024) ที่เน้นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสำหรับตลาดแรงงานในอนาคต

การพัฒนาทักษะและการฝึกอบรมผู้สอนอย่างต่อเนื่อง จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นให้กับการศึกษา ดังที่ Kiryakova and Kozhuharova (2024) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นของการพัฒนาความสามารถทางดิจิทัลของครูผู้สอนในยุคปัจจุบัน

ทั้งนี้ นวัตกรรมในสถานศึกษาต้องการแนวทางแบบบูรณาการ ที่ผสมผสานภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน และการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนความคิดริเริ่มเหล่านี้ผู้จัดการการศึกษาต้องพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง และต้องใช่วิธีการสื่อสารและข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพ อันจะสนับสนุนผู้สอนและมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการศึกษา อีกทั้ง ตัวแปรด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาวัฒนธรรมองค์การบนพื้นฐานของการทำงานร่วมกันและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ และการใช้เครื่องมือดิจิทัล เป็นเทคนิคการจัดการที่จำเป็นสำหรับการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบพลวัต แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการ

การเปลี่ยนแปลงของ Kotter (1996) และได้รับการยืนยันโดยงานวิจัยร่วมสมัยของนักวิชาการหลายท่าน ด้วยการบูรณาการเทคนิคเหล่านี้สถานศึกษาจะปรับตัวได้มากขึ้น สามารถนำวิธีการและเทคโนโลยีที่เป็นนวัตกรรมมาใช้ได้ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างผู้เรียนรุ่นใหม่ที่เหมาะสำหรับอนาคต เช่นเดียวกับเครื่องมือดิจิทัล มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนนวัตกรรมด้านการศึกษา ปรับปรุงวิธีการสอนให้ทันสมัย ปรับปรุงกระบวนการบริหาร และอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร แพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ ซอฟต์แวร์การจัดการสถานศึกษา เครื่องมือประเมินออนไลน์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานร่วมกันที่ปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน การใช้เครื่องมือเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพไม่เพียงช่วยเพิ่มผลการเรียน แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในการเผชิญกับความท้าทายของสังคมปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

แม้ผลวิเคราะห์ในบทความนี้ ชี้ให้เห็นนัยสำคัญและการโยนโยงเชิงสาเหตุของปัจจัยจำเป็นต้องมีคำแนะนำเฉพาะบางประการ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการสมัยใหม่ ดังนี้

1. การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในยุคดิจิทัล ควรส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัล ทั้งการส่งเสริมให้บุคลากรใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสื่อสาร ประสานงาน และทำงานร่วมกัน สร้างพื้นที่สำหรับการทำงานร่วมกันทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ ส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกันในยุคดิจิทัล สร้างความไว้วางใจและให้เกียรติ โดยสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้รางวัลและการยอมรับ โดยให้รางวัลและการยอมรับแก่บุคลากรที่ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการสร้างผู้นำที่ส่งเสริมนวัตกรรม การฝึกอบรมและพัฒนา โดยจัดโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำที่ส่งเสริมนวัตกรรม เช่น การคิดเชิงสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการสื่อสาร การสร้างวัฒนธรรมองค์การ โดยสร้างวัฒนธรรมองค์การที่สนับสนุนการเรียนรู้ การทดลอง และการยอมรับความผิดพลาด การให้รางวัลและแรงจูงใจ โดยให้รางวัลและแรงจูงใจแก่ทีมงานที่สร้างสรรค์นวัตกรรม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน โดยจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการสร้างสรรค์นวัตกรรม และการสร้างเครือข่าย โดยสนับสนุนให้ผู้นำสร้างเครือข่ายกับผู้เชี่ยวชาญและองค์กรอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

3. สร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับการนำนวัตกรรมมาใช้ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน หากทุกฝ่ายร่วมมือกันอย่างจริงจัง ก็จะสามารถสร้างสรรค์การศึกษาที่มีคุณภาพและเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสำหรับอนาคตได้

4. แนวทางการพัฒนาทักษะและการฝึกอบรมผู้สอน ได้แก่ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดฝึกอบรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้สอนได้ฝึกทักษะและนำไปใช้ได้จริง การเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อจัดฝึกอบรมและให้ผู้สอนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้สะดวก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยสนับสนุนให้ผู้สอนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การให้คำปรึกษา โดยจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาและแนะนำแก่ผู้สอน การสนับสนุนจากสถานศึกษา โดยสถานศึกษาควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สอนเข้าร่วมการฝึกอบรมและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

References

- พัชรา เดชโฮม. (2567). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 18(2), 50-62.
- วรพล ศรีเทพ, จริญญา บัวสำโรง และมนรัตน์ แก้วเกิด. (2567). การพัฒนากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการสำหรับนักเรียนยุคใหม่ โดยใช้รูปแบบ NUKIDS. *วารสารปัญญาภาวนา*, 1(1), 61-80.
- Ammar, M., Al-Thani, N. J., & Ahmad, Z. (2024). Role of pedagogical approaches in fostering innovation among K-12 students in STEM education. *Social Sciences & Humanities Open*, 9, 100839.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and performance beyond expectations*. Free Press.
- Chanthanet, W. (2024). Lean, agile, resilience, and green human resource management, organizational innovation and organizational performance of public health center, department of Health, Bangkok Metropolitan Administration. *Cogito*, 16(3), 141-161.
- Christensen, C. M., & van Bever, D. C. M. (2024). *Disruptive innovation: How can we beat our most powerful competitors?* (Abridged) (Module Note No. 425-043). Harvard Business School. <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=66709>
- Fitrianto, I., & Saif, A. (2024). The role of virtual reality in enhancing experiential learning: A comparative study of traditional and immersive learning environments. *International Journal of Post Axial: Futuristic Teaching and Learning*, 2(2), 97-110.
- Gui, L., Lei, H., & Le, P. B. (2024). Fostering product and process innovation through transformational leadership and knowledge management capability: The moderating role of innovation culture. *European Journal of Innovation Management*, 27(1), 214-232.
- Kiryakova, G., & Kozhuharova, D. (2024). The digital competences necessary for the successful pedagogical practice of teachers in the digital age. *Education Sciences*, 14(5), 507.
- Kotter, J. P. (1996). *Leading change*. Harvard Business Review Press.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2005). *Teachers matter: Attracting, developing and retaining effective teachers*. OECD.
- Sajja, R., Ramirez, C. E., Li, Z., Demiray, B. Z., Sermet, Y., & Demir, I. (2024). Integrating generative AI in hackathons: Opportunities, challenges, and educational implications. *Big Data and Cognitive Computing*, 8(12), 188.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership* (4th ed.). John Wiley & Sons.

- Sharpe, D., Spyrou, S., & Akhtar, S. (2019). Critical reflections: Merits of using youth-centric technology in keeping young people safe across Europe. In *Complexities of Researching with Young People* (pp. 61-73). Routledge.
- Sharpe, D., Spyrou, S., & Akhtar, S. (2019). Critical reflections: Merits of using youth-centric technology in keeping young people safe across Europe. In *Complexities of Researching with Young People* (pp. 61-73). Routledge.
- Singha, R., & Singha, S. (2024). Educational innovation transforming higher education for workforce readiness. In *Advancing student employability through higher education* (pp. 37-55). IGI Global Scientific.
- Sliwka, A., Klopsch, B., Beigel, J., & Tung, L. (2024). Transformational leadership for deeper learning: shaping innovative school practices for enhanced learning. *Journal of Educational Administration*, 62(1), 103-121.
- Wang, J. (2024). Research on the flipped classroom+ learning community approach and Its effectiveness evaluation—taking college german teaching as a case study. *Sustainability*, 16(17), 7719.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.2

Received:	January	30, 2025
Revised:	May	12, 2025
Accepted:	January	22, 2026

คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

สันต์ศิริ ยมนา¹ ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร² สุตitech ศิริพิพัฒน์กุล³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ (entrepreneurial leadership characteristics) โดยใช้การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ดำเนินการสืบค้นจาก 3 ฐานข้อมูล ได้แก่ TCI SCOPUS และ ERIC ในช่วงปี พ.ศ. 2559-2568 (ค.ศ. 2016-2025) ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์พบว่า สามารถสืบค้นพบงานวิจัยจำนวน 261 เรื่อง โดยมีงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจำนวน 12 เรื่อง ผลการสังเคราะห์พบคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ 17 ประการ จัดกลุ่มใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านวิสัยทัศน์และความคิด คือ มีวิสัยทัศน์ การตีความโอกาส ความคิดแบบผู้ประกอบการ ความหลงใหล ความมุ่งมั่น ความคิดสร้างสรรค์ มิติด้านนวัตกรรมและการปฏิบัติ คือ นวัตกรรม ความเป็นเชิงรุก การเป็นผู้รับความเสี่ยง การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การแก้ปัญหา และมิติด้านความยืดหยุ่นและการตัดสินใจ คือ ความยืดหยุ่น ความอิสระและกล้าตัดสินใจ การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ ความซื่อสัตย์ การสร้างทีม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังบ่งชี้ว่า ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการในบริบทขององค์กรขนาดเล็กหรือบริบทของประเทศไทย คุณลักษณะที่ค้นพบสามารถนำไปสู่การต่อยอดการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทที่หลากหลาย โดยเฉพาะในบริบทของผู้ประกอบการไทย

คำสำคัญ: ผู้นำ; ผู้ประกอบการ; ผู้นำแบบผู้ประกอบการ; การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 46 ซอยโชคอำนวย ถนนสุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: drsansiri.y@gmail.com

^{2,3} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Entrepreneurial Leadership Characteristics: A Systematic Literature Review

Sansiri Yomna¹ Pattarawat Jeerapattanatorn²

Sutitthep Siripipattanakul³

Abstract

This academic article aims to analyze knowledge about Entrepreneurial Leadership Characteristics through a systematic literature review from three databases: TCI, SCOPUS, and ERIC, covering publications from 2016 to 2025. The study employed descriptive statistics and content analysis for data interpretation. It serves as a framework for analysis.

Findings are as follows: the search identified 261 research papers, with 12 studies meeting the selection criteria. The synthesis revealed 17 entrepreneurial leadership characteristics categorized into three dimensions: Vision and Mindset dimension including vision, opportunity interpretation, entrepreneurial mindset, passion, determination, and creativity; Innovation and Action dimension comprising innovation, proactiveness, risk-taking, achievement orientation, and problem-solving; and Adaptability and Decision-making dimension consisting of adaptability, autonomy and decisiveness, self-efficacy, emotional intelligence, integrity, and team building. However, findings indicate a lack of definitive conclusions regarding these characteristics in small enterprise contexts or specifically in Thailand. The characteristics identified provide a foundation for further research to develop appropriate entrepreneurial leadership models across various contexts, particularly for Thai entrepreneurs. This research contributes to the theoretical understanding of entrepreneurial leadership and offers practical implications for leadership development in community businesses.

Keywords: Leadership; Entrepreneurial; Entrepreneurial Leadership Characteristics;
Systematic Literature Review

Type of Article: Academic Article

¹ Doctor of Philosophy Program in Entrepreneurship Education, Kasetsart University
46 Chok Amnuay Alley, Sutthisanwinitchai Road, Samsen-Nok, Huai Khwang, Bangkok 10310, Thailand
Corresponding Author Email: drsansiri.y@gmail.com

^{2,3} Faculty of Education, Kasetsart University

บทนำ

ธุรกิจชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2563 แสดงให้เห็นว่าธุรกิจชุมชนมีจำนวนกว่า 2,645,084 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.79 ของวิสาหกิจทั้งหมดในประเทศไทย (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว), 2563) มีสัดส่วนการจ้างงานรวม 5,446,192 คน คิดเป็นร้อยละ 30.25 ของการจ้างงานในวิสาหกิจทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าการจ้างงานของวิสาหกิจขนาดใหญ่ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2566) สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของธุรกิจชุมชนต่อระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ การศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนพบว่า ผู้นำกลุ่มเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน (กาญจนา รอดแก้ว, 2564) โดยผู้นำที่มีความเสียสละ มีความคิดริเริ่ม และมีความมุ่งมั่นจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่วิสาหกิจชุมชน สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จักรพงษ์ นวลชื่น, 2561) ในทางตรงกันข้าม หากกลุ่มขาดผู้นำที่เข้มแข็ง ย่อมส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของกลุ่ม (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2566) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนารักษ์ ไทยเจียมอารีย์ และคนอื่น ๆ (2563) ที่พบว่าธุรกิจชุมชนประสบปัญหาในการสร้างและพัฒนาผู้นำกลุ่มที่จะนำพาธุรกิจสู่ความสำเร็จ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่มีอยู่ในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดในด้านการศึกษาคูณลักษณะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับธุรกิจชุมชนโดยเฉพาะ ทั้งในระดับนานาชาติและในบริบทของประเทศไทย จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นพบว่า การศึกษาภาวะผู้นำในบริบทของธุรกิจชุมชนไทยยังมีจำนวนน้อยและส่วนใหญ่มุ่งเน้นแนวคิดภาวะผู้นำแบบดั้งเดิมที่อาจไม่สอดคล้องกับความท้าทายในยุคปัจจุบัน ขณะที่การศึกษาในระดับสากลแสดงให้เห็นแนวโน้มที่แตกต่างกันตามภูมิภาค โดยงานวิจัยในสหรัฐอเมริกาและยุโรปมักเน้นคุณลักษณะด้านนวัตกรรมและการรับความเสี่ยง ในขณะที่การศึกษาในเอเชียให้ความสำคัญกับการปรับตัวและความยืดหยุ่น การเปรียบเทียบนี้สะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนาแนวคิดภาวะผู้นำที่ผสมผสานจุดแข็งจากทั้งสองแนวทางและปรับให้เข้ากับบริบทเฉพาะของไทย ผู้นำของกลุ่มธุรกิจชุมชนจำเป็นต้องมีทั้งภาวะผู้นำและคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการในตนเอง หรือกล่าวได้ว่า “ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ” (entrepreneurial leadership) เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้นำธุรกิจชุมชนพึงมี จากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำแบบนี้มีผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชน (ฉัฐสิณี หาญกิตติชัย, 2552) และความร่วมมือของชุมชนผสานกับทักษะการเป็นผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ (Parwez, 2017)

ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ เป็นรูปแบบความเป็นผู้นำเฉพาะที่เป็นจุดตัดระหว่างความเป็นผู้นำและความเป็นผู้ประกอบการ (Al Mamun et al., 2018) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนสมาชิกในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย พร้อมกับตระหนักและใช้ประโยชน์จากโอกาสทางธุรกิจอย่างสร้างสรรค์ (Renko et al., 2015) งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำแบบผู้ประกอบการ เพื่อนำไปต่อยอดในการศึกษาและพัฒนาารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับผู้นำธุรกิจชุมชนในประเทศไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Leadership–EL) จำเป็นต้องทำความเข้าใจทั้งแนวคิดด้านภาวะผู้นำและแนวคิดด้านความเป็นผู้ประกอบการควบคู่กัน เนื่องจากภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการเป็นจุดตัดระหว่างสองศาสตร์นี้ที่มีความเฉพาะเจาะจงแตกต่างจากภาวะผู้นำรูปแบบอื่น ภาวะผู้นำแบบ

ผู้ประกอบการมีความแตกต่างจากภาวะผู้นำรูปแบบอื่นหลายประการ ทั้งในด้านแนวคิดพื้นฐาน กระบวนการทำงาน และผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง (Harrison et al., 2018) เมื่อเปรียบเทียบกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนแปลงองค์กรผ่านการพัฒนาวิสัยทัศน์ร่วม ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการจะให้ความสำคัญกับการระบุและแสวงหาโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ เป็นพิเศษ (Renko et al., 2015) การศึกษาของ Bagheri and Pihie (2011) พบว่า แม้ทั้งสองรูปแบบจะเน้นการสร้างวิสัยทัศน์ แต่ผู้นำแบบผู้ประกอบการมักมุ่งเน้นวิสัยทัศน์ที่เชื่อมโยงกับการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและโอกาสใหม่ ๆ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงองค์กรเพียงอย่างเดียว

ในขณะที่ภาวะผู้นำแบบทำการแลกเปลี่ยน (transactional leadership) มุ่งเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำและผู้ตามผ่านระบบรางวัลและการลงโทษ ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการกลับเน้นการมองหานวัตกรรม การยอมรับความเสี่ยง และการดำเนินงานเชิงรุก (Mokhber et al., 2016) ผู้นำแบบผู้ประกอบการมักส่งเสริมให้สมาชิกในทีมค้นหาวิธีการใหม่ ๆ และกล้าเผชิญกับความไม่แน่นอน ในขณะที่ผู้นำแบบทำการแลกเปลี่ยนมักเน้นการปฏิบัติตามกฎระเบียบและกระบวนการที่มีอยู่เดิม

นอกจากนี้ ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการยังมีความแตกต่างจากภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (strategic leadership) แม้ทั้งสองแนวคิดจะให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์และการวางแผนระยะยาว แต่ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการมีลักษณะเฉพาะในด้านความยืดหยุ่น การปรับตัวอย่างรวดเร็ว และความสามารถในการทำงานภายใต้ความไม่แน่นอนสูง (Leitch & Volery, 2017) งานวิจัยของ Gupta et al. (2004) ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำแบบผู้ประกอบการมักตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์และยอมรับความเสี่ยงได้มากกว่า ในขณะที่ผู้นำเชิงกลยุทธ์มักจะมุ่งเน้นความมั่นคง การวิเคราะห์อย่างรอบคอบ และกระบวนการที่เป็นระบบมากกว่า

สำหรับบริบทของธุรกิจชุมชนในประเทศไทย คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการมีความเหมาะสมเป็นพิเศษ เนื่องจากธุรกิจชุมชนต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ต้องการนวัตกรรมในการใช้ทรัพยากรที่จำกัด และต้องแสวงหาโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ อยู่เสมอ (ฉัฐสิณี หาญกิตติชัย, 2552) การศึกษาของ Parwez (2017) ยังพบว่าการผสมผสานระหว่างความร่วมมือของชุมชนกับทักษะการเป็นผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการมากกว่ารูปแบบภาวะผู้นำอื่น ๆ ตาราง 1

ตาราง 1

ตารางเปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบอื่น ๆ

ประเด็น	ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ	ภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง	ภาวะผู้นำแบบทำการแลกเปลี่ยน	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์
จุดมุ่งเน้น	มุ่งเน้นการระบุและแสวงหาโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ การสร้างนวัตกรรม และการรับความเสี่ยง	มุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนแปลงองค์กรผ่านวิสัยทัศน์ร่วม	มุ่งเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำและผู้ตามผ่านระบบรางวัลและการลงโทษ	มุ่งเน้นวิสัยทัศน์และการวางแผนระยะยาวอย่างเป็นระบบ

ตาราง 1

ตารางเปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบอื่น ๆ (ต่อ)

ประเด็น	ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ	ภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง	ภาวะผู้นำแบบทำการแลกเปลี่ยน	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์
วิสัยทัศน์	วิสัยทัศน์ที่เชื่อมโยงกับการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและโอกาสใหม่ ๆ	วิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงองค์กรและการพัฒนาบุคลากร	ไม่เน้นวิสัยทัศน์ แต่เน้นการบรรลุเป้าหมายระยะสั้น	วิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการสร้างรายได้เปรียบเชิงการแข่งขันในระยะยาว
การตัดสินใจ	ตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์และยอมรับความเสี่ยงสูง	ตัดสินใจโดยใช้หลักคุณธรรมและค่านิยมร่วม	ตัดสินใจตามกฎระเบียบและกระบวนการที่มีอยู่เดิม	ตัดสินใจอย่างรอบคอบบนพื้นฐานของการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
นวัตกรรม	ส่งเสริมการพัฒนา นวัตกรรมและการรับความเสี่ยงเพื่อแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ	ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และ นวัตกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กร	ไม่เน้นนวัตกรรม แต่เน้นการปฏิบัติตามกระบวนการที่กำหนดไว้	ส่งเสริมนวัตกรรมเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน
ความยืดหยุ่น	มีความยืดหยุ่นสูงและปรับตัวได้รวดเร็วภายใต้ความไม่แน่นอน	ยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์	มีความยืดหยุ่นต่ำ เน้นการปฏิบัติตามข้อตกลงและการประเมินผล	ยืดหยุ่นในการปรับกลยุทธ์ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
การจูงใจ	จูงใจด้วยโอกาสในการสร้างสรรค์ การเติบโต และผลตอบแทนจากความสำเร็จ	จูงใจด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล	จูงใจด้วยระบบรางวัล และการลงโทษที่ชัดเจน	จูงใจด้วยเป้าหมายระยะยาวและวิสัยทัศน์ร่วม
ความเหมาะสมกับบริบทธุรกิจชุมชนไทย	เหมาะสมกับธุรกิจชุมชนที่ต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ต้องการนวัตกรรมในการใช้ทรัพยากรที่จำกัด และแสวงหาโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ	เหมาะสมบางส่วน แต่อาจเน้นการเปลี่ยนแปลงมากเกินไปจนเกิดความจำเป็นในบริบทท้องถิ่น	ไม่เหมาะสมนัก เนื่องจากไม่สนับสนุนการปรับตัวและนวัตกรรมที่จำเป็นต่อความอยู่รอด	เหมาะสมบางส่วน แต่อาจมีกระบวนการที่ซับซ้อนเกินไปสำหรับธุรกิจชุมชนขนาดเล็ก

ที่มา: สังเคราะห์จากงานวิจัยของ ฉัฐสินี หาญกิตติชัย (2552), Bagheri and Pihie (2011), Gupta et al. (2004),

Harrison et al. (2018), Leitch and Volery (2017), Mokhber et al. (2016), Parwez (2017) และ Renko et al. (2015)

กรอบในการวิเคราะห์

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ขั้นตอนและกระบวนการที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (systematic literature review) เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ เริ่มต้นจากการกำหนดคำถามวิจัยที่ชัดเจนคือ “คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการมีองค์ประกอบใดบ้าง” ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดทิศทางการทบทวนวรรณกรรม จากนั้นดำเนินการค้นหาและคัดกรองงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก 3 ฐานข้อมูลหลัก ได้แก่ ERIC, SCOPUS และ TCI โดยใช้คำสำคัญในการสืบค้นที่ครอบคลุมทั้งภาษาอังกฤษ คือ “entrepreneurial and leadership and characteristics” และภาษาไทย คือ “ผู้นำแบบผู้ประกอบการ” และ “ผู้นำเชิงผู้ประกอบการ” ภายใต้เกณฑ์การคัดเลือกที่ชัดเจน ได้แก่ การเผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2559-2567 การเขียนเป็นภาษาไทยหรืออังกฤษ และต้องสามารถเข้าถึงเนื้อหาฉบับเต็มได้

ขั้นตอนต่อไปคือการประเมินคุณภาพและวิเคราะห์งานวิจัยที่ผ่านการคัดกรอง โดยใช้เครื่องมือประเมินคุณภาพงานวิจัยที่เป็นมาตรฐานสากล ได้แก่ PRISMA (preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses) และ standard quality assessment criteria เพื่อให้มั่นใจว่างานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีคุณภาพและความน่าเชื่อถือ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการผ่านวิธีการที่หลากหลาย ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป สถิติแคปปา (kappa statistic) สำหรับตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในเชิงลึก กระบวนการทั้งหมดนี้นำไปสู่ผลลัพธ์สุดท้ายคือ การค้นพบองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

ผลการวิเคราะห์

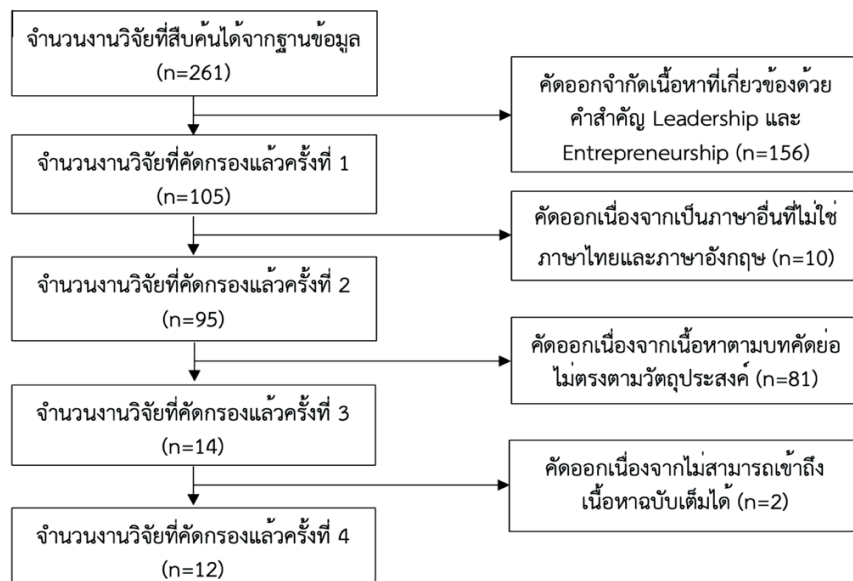
ผลการสืบค้นข้อมูลบนฐานข้อมูลงานวิจัยของประเทศไทยและนานาชาติ ที่ได้รับการรับรองในสาขาวิชาการด้านการศึกษา ได้แก่ (1) ERIC (education resources information center) (2) SCOPUS และ (3) TCI (Thai-journal citation index center) โดยใช้คำสำคัญในการสืบค้น ประกอบด้วย entrepreneurial AND leadership AND characteristics ผู้นำแบบผู้ประกอบการ ผู้นำเชิงผู้ประกอบการ กำหนดกรอบเวลาของการตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2559 ถึง ปี พ.ศ. 2567 (ค.ศ. 2015 ถึง 2024) พบงานวิจัยทั้งสิ้นจำนวน 261 เรื่อง จากฐานข้อมูล ERIC จำนวน 38 เรื่อง ฐานข้อมูล SCOPUS จำนวน 218 เรื่อง ฐานข้อมูล TCI จำนวน 5 เรื่อง มีบทความที่ผ่านเกณฑ์คัดเลือก จำนวน 12 เรื่อง จากฐานข้อมูล SCOPUS จำนวน 10 เรื่อง ฐานข้อมูล TCI จำนวน 2 เรื่อง โดยฐานข้อมูล ERIC ไม่มีงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์ รายละเอียดผลการสืบค้นแยกตามฐานข้อมูลปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2

ผลการสืบค้นบนฐานข้อมูล

ฐานข้อมูล	คำสำคัญ	จำนวนงานวิจัยที่พบ		จำนวนงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ERIC	entrepreneurial and leadership characteristics	38	14.56	0	0
SCOPUS	entrepreneurial and leadership and characteristics	218	83.52	10	83.33
TCI	ผู้นำแบบผู้ประกอบการและผู้นำเชิงผู้ประกอบการ	5	1.92	2	16.67
รวม		261	100	12	100

การประเมินผลงานวิจัยผู้เขียนบทความใช้เกณฑ์ที่กำหนดและใช้แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย (critical appraisal form) PRISMA เพื่อคัดกรองงานวิจัยที่ตรงตามวัตถุประสงค์งานวิจัย โดยเหตุผลที่คัดงานวิจัยออกเนื่องจาก (1) จำกัดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องด้วยคำสำคัญ Leadership และ Entrepreneurship จำนวน 156 เรื่อง (2) เป็นภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 10 เรื่อง (3) เนื้อหาตามบทคัดย่อไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ จำนวน 81 เรื่อง และ (4) ไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาฉบับเต็มได้จำนวน 2 เรื่อง รวมคัดออกทั้งสิ้น จำนวน 249 เรื่อง ปรากฏขั้นตอนการคัดกรองงานวิจัยดังภาพ 2

ภาพ 2 ขั้นตอนการคัดกรองงานวิจัย

ผู้เขียนบทความและผู้ร่วมได้อ่านงานวิจัยทั้งจำนวน 12 เรื่อง โดยละเอียดทั้งฉบับ และทำการประเมินคุณภาพงานการวิจัยตามแบบประเมินคุณภาพรายงานการวิจัยโดยใช้เครื่องมือ Standard Quality Assessment Criteria for Evaluating Primary Research Paper ของ Kmet et al. (2004) พบว่า รายงานการวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพ (เกณฑ์ตั้งแต่ร้อยละ 80) และมีความสอดคล้องของการตรวจสอบ มีจำนวน 12 เรื่อง ดังตาราง 3

ตาราง 3

ผลการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของรายงานการวิจัยโดยวิธี *Inter-rater* จำแนกตามรายงานการวิจัย

รายงานวิจัยฉบับที่	คะแนนรวม		คะแนนเฉลี่ย
	ผู้ประเมินคนที่ 1	ผู้ประเมินคนที่ 2	
1	0.8	0.8	0.8
2	0.91	0.93	0.92
3	0.8	0.83	0.815
4	0.82	0.8	0.81
5	0.88	0.85	0.865
6	0.9	0.85	0.875
7	0.88	0.89	0.885
8	0.8	0.84	0.82
9	1.0	1.0	1.0
10	1.0	1.0	1.0
11	0.91	0.83	0.87
12	0.8	0.82	0.81
ร้อยละความน่าเชื่อถือของรายงานการวิจัย			คิดเป็นร้อยละ 87.25

วิเคราะห์ความสอดคล้องของการตรวจสอบคุณภาพของรายงานวิจัยด้วยสถิติแคปปา พบว่า การประเมินคุณภาพมีความสอดคล้องกันหรือไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตาราง 4 ภายหลังการประเมินคุณภาพงานวิจัย คงเหลืองานวิจัยที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบจำนวน 12 เรื่อง

ตาราง 4

ผลการทดสอบความสอดคล้องของการตรวจสอบคุณภาพรายงานการวิจัย

การทดสอบความสอดคล้อง	Kappa-value	p-value	การแปลผล
Measure of Agreement Kappa n = 12	1	0.000000000026	มีความสอดคล้องกันระหว่าง ผู้ประเมิน รายงานอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ โดยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบครั้งนี้ พบว่า มีงานวิจัยจำนวน 12 เรื่อง ที่อธิบายถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ กล่าวคือ งานวิจัยของ Fashami et al. (2021) ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง Determining the entrepreneurial and intrapreneurial intentions of student pharmacists in Iran ซึ่งเป็นการศึกษานักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ชาวอิหร่านถึงคุณลักษณะของนักศึกษาต่อการเป็นผู้ประกอบการ ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองของผู้ผู้นำ (leadership self- efficacy) ความตั้งใจภายใน (intrapreneurial intention) ความชอบเสี่ยง (risk taking) ความเป็นอิสระในการกระทำและการตัดสินใจ (autonomy) เป็นคุณลักษณะที่ส่งผลต่อการเป็นผู้ประกอบการ ข้อค้นพบอื่นของการศึกษานี้คือ การมีเจ้าของกิจการในครอบครัว และผู้ที่ชอบเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบัน มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจภายในและการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Razi et al. (2022) ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ Entrepreneurial leadership and social innovation performance: A comparison of projects under Malaysia innovation foundation's purview ซึ่งเป็นการศึกษาประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการนวัตกรรมทางสังคม (SI) ของ Malaysia innovation foundation โดยวิเคราะห์ประสิทธิภาพของนักประดิษฐ์และผู้จัดการโครงการทางสังคม โดยใช้ปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการเป็นปัจจัยหลักในการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารโครงการระหว่างกลุ่มที่มีประสิทธิภาพต่ำและสูง ซึ่งในการศึกษานี้กำหนดคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการไว้ 5 ปัจจัยคือ (1) การตีความโอกาส (interpretation of the opportunities) (2) ความคิดแบบผู้ประกอบการ (entrepreneurial mindset) (3) มิวสิยทัศน์ (visionary) (4) นวัตกรรม (innovativeness) และ (5) เชิงรุก (proactive) ผลการศึกษาพบว่า โดยทั่วไปผู้นำโครงการนวัตกรรมทางสังคม จะมีความคิดแบบผู้ประกอบการเป็นพื้นฐาน แต่สิ่งที่ทำให้ผู้บริหารโครงการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพต่ำและสูงต่างกัน เรียงตามลำดับ คือ การตี ความโอกาส การทำงานเชิงรุก การมีวิสัยทัศน์ และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือนวัตกรรม มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญจักรวาล รอดบำเรอ และคนอื่น ๆ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผลจากการวิจัยพบว่า (1) ด้านความคิดเชิงนวัตกรรม ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญ คือ ระบุถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคซึ่งเป็นข้อมูลที่จะนำไปสู่การหาช่องว่างหรือโอกาสใหม่ ๆ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการสำรวจและเก็บข้อมูลโดยจะต้องเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค (2) ด้านนักวิสัยทัศน์ ตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญ คือ ชื่อสัตย์และยึดมั่นสิ่งที่ถูกต้องในการทำงาน สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนด้านนักวิสัยทัศน์จะต้องให้ความสำคัญกับปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ชื่อสัตย์และยึดมั่นสิ่งที่ถูกต้องในการทำงาน และกระตือรือร้นในการ

ทำงาน และเพียรพยายามและมุ่งมั่นตั้งใจในการ (3) ด้านการใช้วิธีการเชิงรุก ตัวบ่งชี้ที่สำคัญ คือ วินัยในตนเอง สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ด้านการใช้วิธีการเชิงรุก จะต้องให้ความสำคัญกับการมีวิจารณ์ญาณ (4) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ จัดการความสัมพันธ์ของข้อมูลที่หลากหลาย สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จะต้องให้ความสำคัญกับความละเอียดลออในการจัดการความสัมพันธ์ของข้อมูลที่หลากหลาย และ (5) ด้านความกล้าเสี่ยง ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ มีการเก็บข้อมูลสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนจะต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง How can family wine growing businesses be sustained across generations? ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้บริษัทผลิตไวน์สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืน ชำมสู่รุ่นถัดไปได้ โดยปัจจัยหลัก 3 ปัจจัย คือ การแบ่งปันความรู้ ความเป็นผู้ประกอบการ และคุณลักษณะความเป็นผู้นำ โดยปัจจัยของความเป็นผู้ประกอบการคือ กลยุทธ์ วิสัยทัศน์ กล้าได้กล้าเสีย การเติบโต ความกล้าตัดสินใจ นวัตกรรม โอกาส ส่วนปัจจัยคุณลักษณะความเป็นผู้นำ คือ การเงิน ความมั่งคั่ง ใช้งานได้จริง ความมีชื่อเสียง กฎระเบียบ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ He et al. (2017) ศึกษาเรื่อง The perceived personal characteristics of entrepreneurial leaders เป็นการศึกษาถึงปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการของเจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก และผู้จัดการในองค์กรขนาดใหญ่ โดยศึกษาปัจจัยของความเป็นผู้นำเปรียบเทียบกับปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการ แล้วนำมาสรุปเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ 8 ประการคือ (1) วิสัยทัศน์ (2) ความหลงใหล (3) ความซื่อสัตย์ (4) ความมั่นใจในตนเอง (5) ความคิดสร้างสรรค์ (6) ความต้องการความสำเร็จ (7) ทักษะการแก้ปัญหา และ (8) ความฉลาดทางอารมณ์ อีกทั้งมีคุณลักษณะเพิ่มเติมและทัศนคติที่ประกอบกันในการเป็นผู้นำแบบผู้ประกอบการ คือ (1) วิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการเติบโต (2) การขับเคลื่อนด้วยโอกาส (3) ความสามารถในการสร้างสมดุลระหว่างการปฏิบัตินิยมและจริยธรรม และ (4) ความมั่นใจเอาชนะความล้มเหลวที่คาดหวังในนวัตกรรม มีความสอดคล้องงานวิจัยของ Rusliati et al. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง Does entrepreneurial leadership matter for micro-enterprise development? :Lesson from west java in Indonesia ซึ่งงานวิจัยนี้สำรวจบทบาทของผู้นำผู้ประกอบการในการพัฒนาองค์กรขนาดเล็กในเขตมาจาเลงกาในชาวตะวันตกอินโดนีเซีย ในประเด็นเรื่องคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการพบว่า งานวิจัยนี้สรุปคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการไว้ 5 ข้อ คือ (1) การสร้างแรงบันดาลใจ (motivational) (2) มุ่งผลสัมฤทธิ์ (achievement-oriented) (3) ความหนักแน่น (persistent) (4) ผู้รับความเสี่ยง (risk-taker) และ (5) มีวิสัยทัศน์ (visionary) โดยสรุปว่าทั้ง 5 ข้อเป็นสิ่งที่ทำให้องค์กรเติบโตและอยู่รอดในงานวิจัยของ van Lunenburg et al. (2020) ได้ศึกษาเรื่อง How and Why do social and sustainable initiatives scale? A systematic review of the literature on social entrepreneurship and grassroots innovation ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำด้านความคิดริเริ่มด้านสังคม ที่จะต้องมีการขยายขนาดให้ใหญ่ขึ้นเพื่อสร้างผลกระทบที่สูงขึ้น จึงมีการศึกษาโดยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบว่ามีปัจจัยใดที่สำคัญและส่งผลต่อการผู้นำบ้าง โดยพบว่า ความเป็นผู้ประกอบการ การทำงานเชิงรุก ความเป็นอิสระ การมุ่งผลสัมฤทธิ์และความทะเยอทะยาน ส่งผลต่อความคิดริเริ่มเพื่อสังคมและความยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cleverley-Thompson (2016) ได้ศึกษาเรื่อง The role of academic deans as entrepreneurial

leaders in higher education institutions ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณบดีสายวิชาการในฐานะผู้นำแบบผู้ประกอบการในสถาบันอุดมศึกษา อันเนื่องจากการปรับตัวของผู้บริหารให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาวะการแข่งขันของสถานศึกษา โดยการศึกษานี้มีข้อค้นพบเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ จำนวน 10 ข้อ คือ (1) นวัตกรรม (2) ผู้กล้าเสี่ยง (3) สร้างสรรค์ (4) ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (5) ผู้สร้างทีม (6) แข่งขันได้ (7) ยืดหยุ่น (8) มีวิสัยทัศน์ (9) เชิงรุก และ (10) โน้มน้าวใจ โดยที่ผลลัพธ์ระบุว่า ผู้สร้างทีมมีความสำคัญมากที่สุด และการรับความเสี่ยงถูกจัดอันดับให้เป็นลักษณะผู้ประกอบการที่ต่ำที่สุด สำหรับงานวิจัยของ ฮัมดี คอเต๊ะ และเอกรินทร์ สังข์ทอง (2564) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15 ผลการวิจัยพบว่า (1) ภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนด้านการเผชิญความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (2) ครูที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาแตกต่างกัน เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15 ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน (3) ภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15 ตามทัศนะของครูที่มีประสบการณ์ทำงาน ที่แตกต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และ (4) ภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15 ด้านการเผชิญความเสี่ยง การคิดแบบสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรมและด้านการทำงานเชิงรุก ตามทัศนะของครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และงานวิจัยของ Leitch and Volery (2017) ศึกษาเรื่อง Entrepreneurial leadership: Insights and directions เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการที่มีผู้ศึกษาในมิติต่างๆ โดยรวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวข้องและพิจารณาประเด็นปัญหาหรือช่องว่างในการศึกษา โดยสรุปได้ว่า มีการศึกษาโดยมองในมุมมองของบุคคลที่เป็นปัจเจก การศึกษาในมิติของผู้ประกอบการ SMEs และธุรกิจครอบครัว ซึ่งมีประเด็นเรื่องการสืบทอดกิจการและประเด็นอ่อนไหวอื่นๆ ประเด็นเรื่องความแตกต่างทางเชื้อชาติและภูมิประเทศ ประเด็นเรื่องความสอดคล้องของการศึกษาและมุมมองของนักวิชาการ เหล่านี้เป็นประเด็นที่ยังคงเป็นจุดอ่อนของการศึกษาที่ต้องได้รับการพัฒนา สำหรับงานวิจัยของ Mokhber et al. (2016) ศึกษาเรื่อง Impact of entrepreneurial leadership on organization demand for innovation: Moderating role of employees innovative self-efficacy ได้ศึกษาอิทธิพลของความเป็นผู้นำแบบผู้ประกอบการและการรับรู้ความสามารถของตนเองของพนักงานต่อความต้องการขององค์กรสำหรับนวัตกรรม ผลสรุปที่ได้คือ องค์กรขนาดใหญ่มีความต้องการพนักงานที่มีความเป็นผู้นำแบบผู้ประกอบการ โดยการเรียนรู้ความสามารถของตนเองของพนักงานมีบทบาทสำคัญสำหรับนวัตกรรม การรับรู้ความสามารถของตนเองมีอิทธิพลต่อความสามารถในการทำงานและโอกาสที่เป็นไปได้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วง และงานวิจัยของ Haynes et al. (2015) ศึกษาเรื่อง The dark side of leadership: Towards a mid-range theory of hubris and greed in entrepreneurial contexts ซึ่งงานวิจัยนี้ศึกษาด้านมืดของการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อให้เข้าใจว่าการล้มเหลวของธุรกิจเกิดจากคุณลักษณะใดของผู้ประกอบการ ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ส่งผลกระทบต่อทุนมนุษย์และทุนทางสังคมขององค์กร และสภาพแวดล้อมขององค์กรส่งผลกระทบต่อองค์กร

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างงานวิจัยแสดงให้เห็นความแตกต่างที่น่าสนใจของคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการในแต่ละบริบท ทั้งในมิติของขนาดองค์กร ภูมิภาค และประเภทธุรกิจ งานวิจัยในองค์กรขนาดใหญ่ เช่น งานของ Mokhber et al. (2016) มักเน้นคุณลักษณะด้านนวัตกรรมและการจัดการความเปลี่ยนแปลง ขณะที่งานวิจัยในองค์กรขนาดเล็กและธุรกิจครอบครัว เช่น งานของ He et al. (2017) ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์และความหลงใหล นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างระหว่างงานวิจัยในบริบทการศึกษาเชิงพาณิชย์และบริบทการศึกษาเชิงสังคม โดยงานวิจัยของ Razi et al. (2022) ชี้ให้เห็นว่าในโครงการนวัตกรรมทางสังคม ผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงจะมีความโดดเด่นในด้านความคิดแบบผู้ประกอบการและการตีความโอกาสมากกว่าด้านอื่น ๆ ประเด็นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าบริบทมีอิทธิพลอย่างมากต่อการให้ความสำคัญกับคุณลักษณะต่างๆ และชี้แนะว่าการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการควรคำนึงถึงความเฉพาะของแต่ละบริบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่มีความหลากหลายของธุรกิจชุมชนทั้งในด้านประเภท ขนาด และพื้นที่ตั้ง

บทสรุป

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบครั้งนี้ทำให้ค้นพบคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ 17 ประการ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านวิสัยทัศน์และความคิด มิติด้านนวัตกรรมและการปฏิบัติ และมิติด้านความยืดหยุ่นและการตัดสินใจ คุณลักษณะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้นำแบบผู้ประกอบการต้องมีความสามารถทั้งในการมองเห็นโอกาสและกำหนดทิศทาง การสร้างสรรค์นวัตกรรมและลงมือปฏิบัติ ตลอดจนการปรับตัวและตัดสินใจอย่างทันท่วงที ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำพาธุรกิจชุมชนสู่ความสำเร็จในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ผลการศึกษาพบความแตกต่างของการให้ความสำคัญกับคุณลักษณะต่างๆ ระหว่างงานวิจัยจากประเทศตะวันตกและเอเชีย โดยตะวันตกมักเน้นด้านนวัตกรรมและการรับความเสี่ยง ในขณะที่เอเชียให้ความสำคัญกับการปรับตัวและความยืดหยุ่น สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมและบริบททางธุรกิจที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ยังพบว่าการศึกษาลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการในบริบทของธุรกิจชุมชนไทยยังมีจำนวนจำกัด จึงเป็นโอกาสสำคัญในการต่อยอดงานวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะสำคัญสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการในธุรกิจชุมชนไทย ในเชิงวิชาการ ควรมีการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่ผสมผสานคุณลักษณะทั้ง 17 ประการกับบริบทและวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย รวมถึงการศึกษานำหนักความสำคัญของแต่ละคุณลักษณะในธุรกิจชุมชนประเภทต่างๆ ในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทางที่มุ่งเสริมสร้างคุณลักษณะทั้ง 3 มิติ และการสร้างระบบนิเวศที่สนับสนุนผู้นำธุรกิจชุมชน ส่วนงานวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะเหล่านี้กับผลการดำเนินงาน การวิจัยเชิงคุณภาพแบบติดตามระยะยาว และการพัฒนาเครื่องมือวัดที่เหมาะสมกับบริบทไทย การต่อยอดองค์ความรู้ในเรื่องนี้จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำธุรกิจชุมชน ซึ่งเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยให้เข้มแข็งและยั่งยืน

References

- กาญจนา รอดแก้ว. (2564). การพัฒนารูปแบบการเสริมพลังชุมชน การเฝ้าระวังทางสังคมและดูแลช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19. *วารสารสังคมสังเคราะห์ศาสตร์*, 29(2), 189-220.
- จักรพงษ์ นวลชื่น. (2561). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศึกษากรณีวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ฉัฐสิณี หาญกิตติชัย. (2552). ภาวะผู้นำประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนและตัวแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการประกอบการ. ใน *การประชุมวิชาการ ครั้งที่ 6* (หน้า 975-981). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- ธนารักษ์ ไทยเจียมอารีย์, โสภพร กล่ำสกุล และภวานี เผือกบัวขาว. (2563). การพัฒนารูปแบบสมรรถนะผู้นำแห่งความสำเร็จในการจัดการวิสาหกิจชุมชน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(7), 315-327.
- บุญจักรวาล รอดบำเรอ, วิชัย จันทรจำรูญ, สุกิจ โพธิ์ศิริกุล, วรณาย ทองคำ และวิราภรณ์ ส่งแสง. (2565). การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(45), 520-535.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2566). *การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เพื่อการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก*. <https://uploads.tps.go.th/การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน.pdf>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.). (2563). *รายงานประจำปี 2563 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม*. <https://e-library.moc.go.th/book-detail/20847>
- อัมดี คอเด๊ะ และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงผู้ประกอบการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(4), 221-234.
- Al Mamun, A., Ibrahim, M. D., Yusoff, M. N. H. B., & Fazal, S. A. (2018). Entrepreneurial leadership, performance, and sustainability of micro-enterprises in Malaysia. *Sustainability*, 10(5), 1-23.
- Bagheri, A., & Pihie, Z. A. L. (2011). Entrepreneurial leadership: Towards a model for learning and development. *Human Resource Development International*, 14(4), 447-463.
- Cleverley-Thompson, S. (2016). The role of academic deans as entrepreneurial leaders in higher education institutions. *Innovative Higher Education*, 41(1), 75-85.
- Fashami, F. M., Nili, M., Farahani, A. V., Shaikh, N., Dwibedi, N., & Madhavan, S. S. (2021). Determining the entrepreneurial and intrapreneurial intentions of student pharmacists in Iran. *American journal of pharmaceutical education*, 85(2), 113-122.
- Gupta, V., MacMillan, I. C., & Surie, G. (2004). Entrepreneurial leadership: Developing and measuring a cross-cultural construct. *Journal of Business Venturing*, 19(2), 241-260.

- Harrison, C., Burnard, K., & Paul, S. (2018). Entrepreneurial leadership in a developing economy: A skill-based analysis. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 25(3), 521-548.
- Haynes, K. T., Hitt, M. A., & Campbell, J. T. (2015). The dark side of leadership: Towards a mid-range theory of hubris and greed in entrepreneurial contexts. *Journal of management studies*, 52(4), 479-505.
- He, L., Standen, P., & Coetzer, A. (2017). The perceived personal characteristics of entrepreneurial leaders. *Small Enterprise Research*, 24(2), 97-119.
- Kmet, L. M., Cook, L. S., & Lee, R. C. (2004). *Standard quality assessment criteria for evaluating primary research papers from a variety of fields*. <https://ualberta.scholaris.ca/server/api/core/bitstreams/0e6c2b8b-7765-45bd-a4fa-143d13b92a00/content>.
- Leitch, C. M., & Volery, T. (2017). Entrepreneurial leadership: Insights and directions. *International Small Business Journal*, 35(2), 147-156.
- Mokhber, M., Tan, G. G., Vakilbashi, A., Zamil, N. A. M., & Basiruddin, R. (2016). Impact of entrepreneurial leadership on organization demand for innovation: Moderating role of employees' innovative self-efficacy. *International Review of Management and Marketing*, 6(3), 415-421.
- Parwez, S. (2017). Community-based entrepreneurship: Evidences from a retail case study. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 6(1), 1-16.
- Razi, N. F. M., Abd Rahim, N., Mohamed, Z., & Salim, F. (2022, September). Entrepreneurial Leadership and Social Innovation Performance: A Comparison of Projects Under Malaysia Innovation Foundation's Purview. In *2022 IEEE Technology & Engineering Management Conference-Asia Pacific (TEMSCON-ASPAC)* (pp. 029-035). IEEE.
- Renko, M., El Tarabishy, A., Carsrud, A. L., & Brännback, M. (2015). Understanding and measuring entrepreneurial leadership style. *Journal of small business Management*, 53(1), 54-74.
- Rusliati, E., Mulyaningrum, D., Wibowo, A., & Narmaditya, B. (2020). Does entrepreneurial leadership matter for micro-enterprise development?: Lesson from West Java Indonesia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(8), 445-450.
- van Lunenburg, M., Geuijen, K., & Meijer, A. (2020). How and why do social and sustainable initiatives scale? A systematic review of the literature on social entrepreneurship and grassroots innovation. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 31(5), 1013-1024.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.3

Received:	September	26, 2024
Revised:	April	20, 2025
Accepted:	July	26, 2025

การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี

วีรวัฒน์ จันทรัตน์¹ ดวงพร สุขธิพัฒน์²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการประชุมสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน และการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียน ตำบล ช้องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ครู และผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 71 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า (1) ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (2) โรงเรียนต้นแบบที่ใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 4 โรงเรียน มีความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเด็กเพชรดี มีคุณธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3) โรงเรียนต้นแบบที่ใช้สื่อต้นแบบจากหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 4 โรงเรียน มีความคิดเห็นต่อสื่อต้นแบบจากหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4) ผลการดำเนินการสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรม พบว่า โรงเรียนที่เข้าร่วมเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการด้วยต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 โรงเรียน และ (5) ผลการประเมินผลเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต การกินอยู่ของนักเรียน พบว่า คุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต การกินอยู่ของนักเรียน โรงเรียนต้นแบบ หลังการเรียนรู้ด้วยต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีสูงกว่าก่อนเรียน

คำสำคัญ: โรงเรียนต้นแบบ; คุณธรรม; จริยธรรม; ทุนทางวัฒนธรรม; จังหวัดเพชรบุรี

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
38 หมู่ 8 ถนนหาดเจ้าสำราญ ตำบลนาุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 76000, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: ssu26003@hotmail.com

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

* ทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมการจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2566

Development of a Model School for Morality and Ethics with Cultural Capital of Phetchaburi Province

Weerawat Chantharattana¹ Duangporn Sukthitipath²

Abstract

This research article aims to study and develop a model curriculum to enhance morality and ethics based on the cultural capital of Phetchaburi Province. The study involved the development of an additional subject, “Dek Phet Dee Mee Khunatham” (Good Phetchaburi Children with Morality). A mixed-method research approach was employed, incorporating qualitative research through focus group discussions with 10 key informants and quantitative research using questionnaires. The data was collected from 71 participants, including students from Chong Sakae Subdistrict School, teachers, and school directors in Mueang District, Phetchaburi Province. The statistical methods used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

Findings are as follows: (1) The model curriculum for developing morality and ethics based on Phetchaburi’s cultural capital, particularly the additional subject “Dek Phet Dee Mee Khunatham”, was found to be highly appropriate. (2) Four model schools that integrated the curriculum into their teaching and learning activities rated the additional subject at a high level of satisfaction. (3) Four model schools that utilized prototype teaching materials from the curriculum in their lessons also provided high ratings for these materials. (4) A network of model schools for moral and ethical education utilizing cultural capital was established, consisting of 20 participating schools. (5) The evaluation of students’ moral and ethical development, as well as their resilience in daily life and lifestyle choices, showed significant improvement after learning through the developed curriculum compared to before.

Keywords: Model School; Morals; Ethics; Cultural Capital; Phetchaburi Province

Type of Article: Research Article

¹ Graduate Certificate Program in Teacher Profession, Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University
38 Moo 8, Haad Chao Samran Road, Na Vung, Muang, Phetchaburi 76000, Thailand
Corresponding Author Email: ssu26003@hotmail.com

² Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University

* Received a research and innovation grant from the National Research Council of Thailand (NRCT) Fiscal Year 2023

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคุณภาพในปัจจุบันทุกหน่วยงานทุกองค์กรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในลักษณะเครือข่าย เนื่องจากเครือข่ายเป็นระบบความร่วมมือของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานที่มีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน จัดกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Agranoff, 2006) กล่าวว่า เครือข่ายถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการสร้างความร่วมมือ ทั้งนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีโอกาสเข้ามาดำเนินการร่วมกัน ตลอดจนเป็นการแบ่งปันทรัพยากรและความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงค้นพบแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น เครือข่ายความร่วมมือจึงเป็นการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการส่งเสริมประสานสัมพันธ์ที่ดี ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งบรรยากาศสมานฉันท์ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐาน จำเป็นต้องพัฒนาโรงเรียนและบุคลากรให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษาเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ มีที่คุณภาพมากเพียงพอมาช่วยกันผลักดันการศึกษาในส่วนที่ตนเองสามารถกระทำได้

แต่ปัญหาของสังคมไทยที่สำคัญปัญหาหนึ่งที่มีจะมีการหยิบยกมากกล่าวถึงคือปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาการทุจริต การใช้ความรุนแรง การขาดสำนึกทางสังคม ดังเช่นข้อมูลขององค์กรเพื่อความโปร่งใสรดับนานาชาติได้นำเสนอข้อมูลว่า ประเทศไทยมีความโปร่งใสที่ลดลงมาอยู่ที่อันดับ 104 ของโลก จาก 180 ประเทศทั่วโลก หรือการสำรวจของหน่วยงานบางแห่ง ก็พบว่าประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับความโปร่งใส และการทุจริตต่าง ๆ ที่สูงขึ้น ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นปัญหาสำคัญและท้าทายอีกปัญหาหนึ่งของสังคมไทย อาจจะต้องใช้กระบวนการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการใช้ข้อมูลกฎหมายในการควบคุม การใช้กฎหมายทางสังคมเพื่อจัดการปัญหา ซึ่งกระบวนการแก้ปัญหาเหล่านี้จะสามารถควบคุมความรุนแรงได้ แต่ถ้าหากมีกระบวนการอื่นที่สามารถปลูกฝังหรือสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดสำนึกทางสังคมได้ ก็น่าจะช่วยลดปัญหาทางสังคมของไทยได้อีกทางหนึ่ง

เพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรม มีกลุ่มชนที่มีต้นทุนที่เป็นอัตลักษณ์ มีการรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ด้วยเหตุที่จังหวัดเพชรบุรีนั้นเป็นหัวเมืองสำคัญมาตั้งแต่อดีต ข้อมูลเหล่านี้จึงได้ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีได้จัดทำหนังสือ พันภูมิเพชรบุรี เป็นหนังสือชุดที่แสดงถึงคุณลักษณะต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย (1) ภูมิปรัชญา (2) ภูมิประเพณี (3) ภูมิประวัติศาสตร์ (4) ภูมิประเพณี (5) ภูมิปัญญา (6) ภูมิพลัง (7) ภูมิศิลปกรรม (8) ภูมิสถาน และ (9) ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ก่อนเกิดเป็นวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ สรุปเป็นอิทธิพลของภูมิทัศน์ต่อวัฒนธรรม วัฒนธรรมการกินอยู่ วัฒนธรรมด้านภาษา บ้านเรือนและสิ่งก่อสร้าง งานช่างและศิลปวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน มหรสพ-การแสดง วรรณกรรม และขนบประเพณีท้องถิ่น วิถีพราหมณ์ในสังคมไทย โดยทุนวัฒนธรรมเหล่านี้ได้สอดแทรกด้วยคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งได้กล่าวว่า เพชรบุรีมีสะสมไวจนเป็นวัฒนธรรมหลากหลายแขนง เช่น วัฒนธรรมการกินอยู่ ตลาดเมืองเพชร วัฒนธรรมด้านภาษา บ้านเรือน อุโบสถ วิหาร และกุฏิสงฆ์ ศิลปะปูนปั้น วัฒนธรรมการแต่งกาย หนังใหญ่ วรรณกรรม วรรณกรรมร้อยแก้ว เป็นต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (2558) จากการศึกษาข้อมูลพบว่าในจังหวัดเพชรบุรีมีข้อมูลและแหล่งศึกษาข้อมูลด้านต้นทุนทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอยู่หลายพื้นที่ โดยมีทั้ง

ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมประเภทข้อมูลลายลักษณ์และข้อมูลมุขปาฐะ แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาเน้นการใช้ข้อมูลทางด้านต้นทุนวัฒนธรรมมักจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนทางวัฒนธรรม และนำมาเผยแพร่ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเท่านั้น แต่สิ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่มี การนำเสนออย่างเป็นรูปธรรม คือ การใช้ข้อมูลต้นทุนทางวัฒนธรรมไปสู่การการรับรู้หรือใช้ประโยชน์ในมิติอื่น โดยศึกษาในชุมชนช่องสะแก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีสถาบันการศึกษา ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อบต.ช่องสะแก จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 4 แห่ง และโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ในส่วนของสถาบันและองค์กรทางศาสนา มีวัด/สำนักสงฆ์ จำนวน 2 แห่ง ศาลเจ้า จำนวน 5 แห่ง และโบสถ์ จำนวน 1 แห่ง การนำข้อมูลต้นทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์ที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าสนใจ ก็คือ การใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาสังคม โดยอาจจะเป็นการสร้างต้นแบบด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับสถาบันที่สำคัญทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น บ้าน วัด โรงเรียน เพราะองค์การเหล่านี้เป็นหน่วยทางสังคม ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งและพัฒนาคนในสังคม ได้แก่ วรรณกรรม การละเล่นพื้นเมือง เพลงพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมการกินอยู่

สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนและชุมชนโดยรอบ ผ่านการบูรณาการหลักคุณธรรมในหลักสูตรการเรียนการสอน โรงเรียนทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยมที่ดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ สถานศึกษายังจัดกิจกรรมเสริม เช่น โครงการจิตอาสา กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม และการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งช่วยให้เยาวชนซึมซับศีลธรรมจากสภาพแวดล้อมจริง อีกทั้งโรงเรียนยังเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกื้อกูลกัน การส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษายังรวมถึงการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน เช่น การใช้กฎระเบียบอย่างเป็นธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดีของครู เมื่อเยาวชนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมที่มั่นคง พวกเขาจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นการกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนที่มีคุณธรรมและความสามัคคี

ดังนั้น เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความตระหนักรู้ในตนเอง มีการดำรงชีวิตและการทำงาน โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง รวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมไทยให้สอดคล้อง เหมาะสมกับบริบทในปัจจุบันทางผู้วิจัยจึงเห็นว่า การนำข้อมูลทางด้านต้นทุนทางวัฒนธรรม มาใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านการสร้างชุมชนคุณธรรมเป็นกระบวนการที่ทำนายและน่าสนใจ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยที่สนับสนุนการสร้างสังคมคุณธรรมในสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาหรือโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม โดยทำหน้าที่เป็นสถาบันพื้นฐานในการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีงามให้กับนักเรียน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน ได้แก่ การบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในหลักสูตร กิจกรรมนอกหลักสูตรและการมีส่วนร่วมในชุมชน บทบาทของครูในการเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานร่วมกับครอบครัว และสถาบันทางศาสนาโดยโรงเรียนร่วมมือกับครอบครัว วัด และองค์กรทางศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมให้เข้มแข็งขึ้น การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรม การปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมผ่านระเบียบวินัย กฎระเบียบ และรางวัลเชิงบวก นอกจากนี้ การมอบหมายบทบาทผู้นำให้นักเรียน เช่น กิจกรรมพี่สอนน้องหรือชมรมคุณธรรม ยังช่วยให้เด็กเรียนรู้การแก้ไขข้อขัดแย้งและการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม และประเด็นที่สำคัญคือ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือพัฒนาเยาวชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วรรณกรรมพื้นบ้าน และ

ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นสื่อในการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ในจังหวัดเพชรบุรี ศิลปกรรมพื้นบ้าน เช่น หนังใหญ่ วรรณกรรมร้อยแก้ว และจิตรกรรมฝาผนังวัด สามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา ความขยันหมั่นเพียร และความกตัญญู

โรงเรียนไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ให้ความรู้ด้านวิชาการ แต่ยังเป็นศูนย์กลางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน เพื่อพัฒนาพวกเขาให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและมีจิตสำนึกในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม เมื่อได้รับการปลูกฝังที่ดีในวัยเด็กแล้ว เมื่อเติบโตขึ้นเด็กในวันนี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี เพื่อพัฒนาเยาวชนในจังหวัดเพชรบุรี ให้เป็นเด็กดี มีคุณธรรม โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งการเรียนเป็นชีวิตประจำวันของนักเรียน เป็นการสร้างพื้นฐานในการส่งเสริมให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรมและป้องกันแก้ไขการทุจริตคอร์รัปชัน ระดับสังคมคุณธรรมและขับเคลื่อนองค์กรชุมชนให้เป็นต้นแบบสังคมแห่งคุณธรรม สร้างคนไทยให้เป็น “คนเก่ง ดี มีคุณธรรม” สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อบูรณาการต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี กับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนต้นแบบ
3. เพื่อสร้างและพัฒนาสื่อต้นแบบจากหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี สำหรับใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการของโรงเรียนต้นแบบ
4. เพื่อสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการด้วยต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี
5. เพื่อประเมินผลการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต การกินอยู่ของนักเรียน หลังจากใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีของโรงเรียนต้นแบบ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร การสร้างและพัฒนาต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี เป็นหลักสูตรสำหรับสาระเพิ่มเติม ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6) ระดับชั้นละจำนวน 20 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องการพัฒนา ได้แก่ (1) ความซื่อสัตย์ (2) ความสามัคคี (3) ความมีวินัย โดยบูรณาการกับทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ วัฒนธรรมการกินอยู่ ตลาดเมืองเพชร วัฒนธรรมด้านภาษา บ้านเรือน อุโบสถ วิหาร และภูมิสงฆ์ ศิลปะปูนปั้น วัฒนธรรมการแต่งกาย หนังใหญ่ วรรณกรรม วรรณกรรมร้อยแก้ว เพื่อนำมาในกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง (1) การสร้างและพัฒนาต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม ระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน

5 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 คน ครู จำนวน 2 คน ผู้ปกครอง จำนวน 2 คน กรรมการนักเรียน จำนวน 2 คน และตัวแทนนักเรียน จำนวน 2 คน รวมจำนวน 15 คน และ (2) โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ต้นแบบหลักสูตร เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีกับกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 4 โรงเรียน มีครูผู้สอน จำนวน 12 คน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 รวมทั้งสิ้น จำนวน 87 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ชุมชนช่องสะแก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ในปี พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งมีสาระมวลความรู้ ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างดี

2. เอกสารประกอบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี สามารถจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน ชุมชน โดยการนำไปมอบให้ห้องสมุดชุมชนหรือแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ ได้อ่านและได้รับความรู้ ตลอดจนพัฒนาตนเองตามให้เกิดการสำนึก รักท้องถิ่น เป็นคนดี มีคุณธรรม ได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจะเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” จะได้รับการยอมรับจากสังคม ได้รับการยกย่อง ชื่นชม สร้างความรัก ความภาคภูมิใจในตนเอง ตระหนักและเห็นคุณค่าของความดีงามเป็นผู้มีอุดมคติ อุทิศตนในการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

พระมหานันท องค์กรศิริ (2561) กล่าวว่า คำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” เป็นคำที่คนส่วนใหญ่กล่าวควบคู่กันเสมอ จนอาจทำให้เข้าใจผิดว่าคำทั้งสองมีความหมายเหมือนกัน แท้จริงแล้ว คำว่า “คุณธรรม” กับคำว่า “จริยธรรม” เป็นคำที่สามารถแยกออกจากกันได้ และมีความหมายแตกต่างกัน คำว่า “คุณ” แปลว่า ความดี เป็นคำที่มีความหมายในเชิงนามธรรม ส่วนคำว่า “จริย” แปลว่า ความประพฤติ หรือกิจที่ควรประพฤติ ซึ่งมีความหมายในเชิงรูปธรรม ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำสองคำนี้ให้ถ่องแท้ก่อน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2546) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง “สภาพคุณงามความดี”

พิศมัย เทียนทอง (2553) กล่าวว่า คุณธรรมคือหลักความจริงและหลักการปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยจริยธรรม โดยมี 2 ความหมาย คือ ความประพฤติดีงามเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม อันมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ

พระวิจิตรธรรมาภรณ์ (2558) กล่าวว่า คุณธรรม คือ ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ เช่น ความกตัญญู ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความมีวินัย ความมีน้ำใจ และการเป็นสุภาพชน เป็นต้น จนเกิดจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อความชั่วและความดี และเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว เมื่อจิตเกิดคุณธรรมขึ้นแล้วจะทำให้เป็นผู้มีจิตใจดีและคิดแต่สิ่งที่ดี จึงได้ชื่อว่า “เป็นผู้มีคุณธรรม” (ชาวีวัฒน์ ถวิลวงษ์, 2567)

ส่วน “จรรยา” หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ซึ่งแต่ละสังคมกำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ในแต่ละวิชาชีพก็อาจกำหนดบุคลิกภาพ กิริยา และวาทะที่บุคคลในวิชาชีพพึงปฏิบัติ เช่น ครู แพทย์ และพยาบาล ควรสำรวมในกิริยาวาจาและท่าทางที่แสดงออกถึงจริยธรรม จริยธรรม คือ กฎแห่งความประพฤติของมนุษย์ที่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์เองและความเป็นผู้มีปรีชาญาณ (ปัญญาและเหตุผลรวมกัน) ทำให้มนุษย์มีมโนธรรม สามารถแยกแยะความดี ความถูกต้อง และสิ่งที่ควรหรือไม่ควรทำ

จริยธรรม มีลักษณะ 4 ประการ คือ (1) การตัดสินใจทางจริยธรรม (moral judgment) บุคคลมีหลักการของตนเองเพื่อตัดสินการกระทำของผู้อื่น (2) หลักการจริยธรรมและการตัดสินใจ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อนที่จะปฏิบัติกรต่าง ๆ (3) หลักการทางจริยธรรมเป็นหลักการสากลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และ (4) ทักษะเกี่ยวกับจริยธรรมได้มาจากความคิดของบุคคลหรืออุดมคติของสังคมจนกลายเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของตนเองและสังคมที่ตนอยู่ จะเห็นว่าคุณธรรมหมายถึงหลักของความดี ความงาม และความถูกต้องในการแสดงออกทั้งทางกาย วาจา และใจ ซึ่งบุคคลยึดมั่นเป็นแนวทางปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย และอาจส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างมีความสุขและเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเสมือนบัพผัณญัตติของความดีและความงามของจิตใจที่ส่งผลให้บุคคลประพฤติดี ประพฤติชอบ หลักคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในทุกสาขาอาชีพ คุณธรรมทำให้เกิดการประพฤติที่ดี ทำให้เกิดการรักษาศีล คุณธรรมเป็นตัวหลักและกระจายออกไปเป็นจริยธรรมและจรรยาบรรณ

การสร้างและพัฒนาหลักสูตร

แนวคิดของนักการศึกษาต่างประเทศมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกัน คือ จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ ประสพการณ์หรือเนื้อหา วิธีจัดประสพการณ์หรือวิธีสอน และวิธีการประเมินหรือการประเมินผล ส่วนข้อเสนอแนะตามแนวคิดของนักการศึกษาไทย พบว่า จะมีองค์ประกอบจำนวน 4 ข้อ เช่นเดียวกับของนักการศึกษาต่างประเทศ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักของหลักสูตรที่จะขาดไม่ได้เลยมีจำนวน 4 ข้อ คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ ประสพการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล แต่จะมีส่วนเพิ่มเติมเพื่อช่วยขยายความให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และมีความเหมาะสมกับนโยบายทางการศึกษาของแต่ละพื้นที่

การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายที่กว้างขวางครอบคลุมงานหลายมิติของการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่การวางแผนหลักสูตร จัดทำหลักสูตรหรือยกร่างหลักสูตร (curriculum planning) การนำหลักสูตรไปใช้หรือการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ (curriculum implementation) และการประเมินหลักสูตร (curriculum evaluation) การสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละมิตินี้มีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด การวางแผนจัดทำหรือยกร่างหลักสูตร ประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดจุดมุ่งหมาย

แนวคิดหลักการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตร หมายถึง ประสพการณ์ทางการศึกษาทั้งหมดที่สถานศึกษาวางแผนและจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรมีความสำคัญหลายประการ เช่น มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ เป็นหลักหรือหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นกรอบการกำหนดนโยบายทางการศึกษา เป็นเครื่องชี้แนะจุดมุ่งหมาย สาระ และแนวทางการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลช่วยให้ผู้เรียนทราบเป้าหมายและแนวทางการเรียน

หลักการของไทเลอร์ (Tyler's Rationale) เป็นหลักการพัฒนาหลักสูตรที่ช่วยทำให้นักพัฒนาหลักสูตรดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ คือ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่าง

เป็นขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์กัน และมีความเป็นพลวัต ประกอบด้วย ระบบหลัก 3 ระบบ ได้แก่ (1) ระบบการร่างหลักสูตร (2) ระบบการบริหารหลักสูตร และ (3) ระบบการประเมินหลักสูตร (Tyler, 2013)

การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตร มีแนวคิดหลักที่สำคัญคือ การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของสังคมได้มากที่สุด

Tyler (2013) ได้กำหนดหลักการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นหลักการร่วมสมัยที่นักพัฒนาหลักสูตรใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน เรียกว่า หลักการของไทเลอร์ โดยนักพัฒนาหลักสูตรควรตอบคำถาม 4 ข้อ ดังนี้ (1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่โรงเรียนควรบรรลุคืออะไร (2) มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรที่สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (3) ประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้สามารถจัดให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร และ (4) เราจะทราบได้อย่างไรว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ มีฐานคิดและมุมมองต่อการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบโดยใช้จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาหลักสูตร เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วจะนำไปสู่การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

ทุนทางวัฒนธรรม

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน, ส่วนพัฒนาส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน (2559) กล่าวถึง ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ว่าหมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้ง ภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรม เหล่านี้มักจะมีมูลค่าเป็นตัวเงินได้ ส่วนทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต ประเพณี และวิถีชีวิต

วรพงศ์ ผูกภู และคนอื่น ๆ (2564) ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรม คือ ทรัพย์สินสมบัติที่พ่อแม่ปู่ย่า ตา ยาย บรรพชน ได้สั่งสมได้เก็บรักษาได้ถ่ายทอดแล้วส่งต่อมา ที่รอวันนำกลับมาใช้ ยิ่งเพิ่มพูน ยิ่งนานวันยิ่งทรงคุณค่า หากว่าต้องรู้จักใช้อย่างยั่งยืน ได้ให้หลักของการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ 7 ประการ ประกอบด้วย (1) เคารพในสิทธิและความหลากหลายทางวัฒนธรรม (2) การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น (3) การสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (4) การมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (5) ต้องก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และความตระหนัก (6) คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และ (7) ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น หมายถึง การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น หมายถึงกระบวนการในการสร้างความตระหนัก เห็นคุณค่า ความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจของคนในชุมชนที่มี ต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษา รวบรวมข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานประเพณีพิธีกรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูและเผยแพร่

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน หมายถึง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีการออกแบบ การวางแผน การกำหนดมาตรการและข้อตกลงต่าง ๆ เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมนอกจากนี้ยังรวมถึงการบริหารจัดการองค์กรชุมชน เพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

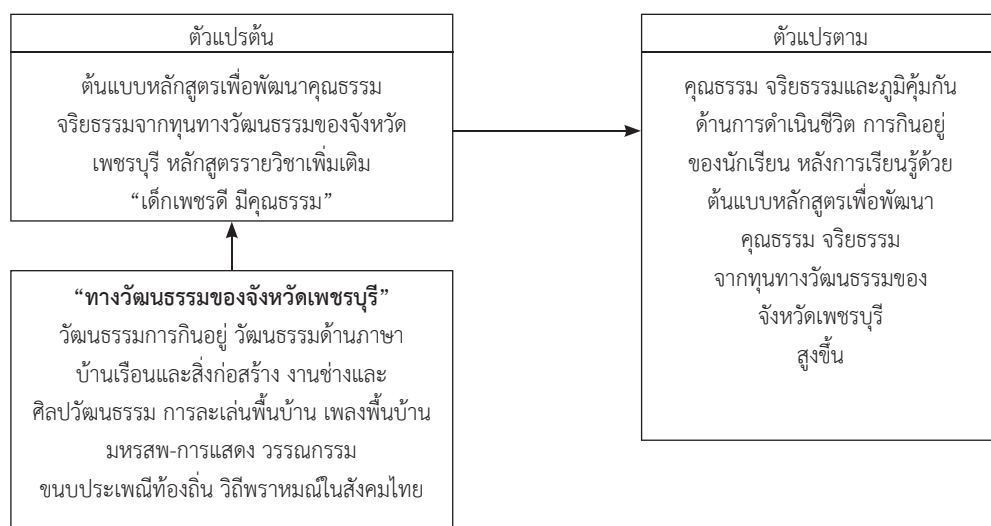
3. ด้านการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมการเรียนรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีระดับของการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย เช่น ร่วมวางแผนร่วมบริหารจัดการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบ ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารจัดการตามบริบทด้านพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การนำเสนอเรื่องราวของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น ผ่านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมและกระบวนการ เกิดความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก และเห็นคุณค่า จากการมีส่วนร่วมในสถานการณ์จริง การปฏิบัติจริง และการถ่ายทอดโดยคนในท้องถิ่น

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า หมายถึง กระบวนการของการท่องเที่ยว มีส่วนสำคัญให้เกิดกระบวนการในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่าให้กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางสังคม

ทุนทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคม และเป็นจุดแข็ง ที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ทุนทางเศรษฐกิจและทุนอื่นเป็นทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนการเสริมสร้างการกินดีอยู่ดีมีความสุขร่วมกันของคนในชาติ นอกจากนั้นทุนทางวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศให้มีความเข้มแข็งอีกทางหนึ่งด้วย การพัฒนาคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของชุมชน สรุปได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่า ที่สั่งสมมาในอดีตและถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น ทั้งเป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้โดยนำเอาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้นมาแปลงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคมในที่สุด ทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. การสร้างและพัฒนาต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ดำเนินการโดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม ระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครองและกรรมการนักเรียน ตัวแทนนักเรียน เพื่อนำทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี มาวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงคุณธรรม จริยธรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องการพัฒนา ได้แก่ (1) ความซื่อสัตย์ (2) ความสามัคคี (3) ความมีวินัย โดยบูรณาการกับทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ วัฒนธรรมการกินอยู่ ตาลเมืองเพชร วัฒนธรรมด้านภาษา บ้านเรือน อุโบสถ วิหาร และกุฏิสงฆ์ ศิลปะปูนปั้น วัฒนธรรมการแต่งกาย หนังใหญ่ วรรณกรรม วรรณกรรมร้อยแก้ว โดยกำหนดเป็นสาระเพิ่มเติม ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6) โดยสร้างและพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอนทางวิชาการ

2. การบูรณาการต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี กับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนต้นแบบ ดำเนินการสร้างและพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6) ระดับชั้นละจำนวน 20 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องการพัฒนา ได้แก่ (1) ความซื่อสัตย์ (2) ความสามัคคี (3) ความมีวินัย โดยบูรณาการกับทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ วัฒนธรรมการกินอยู่ ตาลเมืองเพชร วัฒนธรรมด้านภาษา บ้านเรือน อุโบสถ วิหาร และกุฏิสงฆ์ ศิลปะปูนปั้น วัฒนธรรมการแต่งกาย หนังใหญ่ วรรณกรรม วรรณกรรมร้อยแก้ว เพื่อนำมาในกิจกรรมการเรียนการสอน นำไปหาคุณภาพและใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6) ระดับชั้นละจำนวน 20 ชั่วโมงต่อภาคเรียน

3. การสร้างและพัฒนาสื่อต้นแบบจากหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี สำหรับใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการของโรงเรียนต้นแบบ เพื่อประกอบการใช้หลักสูตรสาระเพิ่มเติม ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6) โดยการสร้างสื่อเพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการด้วยระเบียบและข้อปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของโรงเรียนต้นแบบจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ วัฒนธรรมการกินอยู่ ตาลเมืองเพชร วัฒนธรรมด้านภาษา บ้านเรือน อุโบสถ วิหาร และกุฏิสงฆ์ ศิลปะปูนปั้น วัฒนธรรมการแต่งกาย หนังใหญ่ วรรณกรรม วรรณกรรมร้อยแก้ว โดยสื่อเหล่านี้ต้องช่วยพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ (1) ความซื่อสัตย์ (2) ความสามัคคี (3) ความมีวินัย และคุณธรรมที่เกี่ยวข้องโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะเป็นระยะ ๆ

4. การสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการด้วยต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ดำเนินการโดยส่งหนังสือเชิญเข้าร่วมเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีพร้อมหลักสูตรสาระเพิ่มเติม ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6) สื่อ บทเรียน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการระเบียบและข้อปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของโรงเรียนต้นแบบกับกิจกรรมการเรียนการสอนไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี ว่ามีโรงเรียนสนใจที่จะใช้สื่อ บทเรียน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการดังกล่าว เพื่อเป็นการตอบรับการเข้าร่วมเครือข่าย คณะผู้วิจัยพร้อมให้การสนับสนุน

กระบวนการต่าง ๆ เช่นเดียวกับโรงเรียนต้นแบบ

5. การประเมินผลการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต การกินอยู่ของนักเรียน หลังจากใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ของโรงเรียนต้นแบบ ดำเนินการโดยสร้างแบบประเมินผลการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของโรงเรียนต้นแบบ หากคุณภาพและทดลองใช้เครื่องมือ หลังจากนั้นนำไปประเมินก่อนการใช้สื่อแบบบูรณาการด้วยระเบียบและข้อปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี เก็บข้อมูลการประเมินก่อนใช้สื่อ และใช้สื่อที่สร้างขึ้นในโรงเรียน หลังจากนั้น ประเมินหลังการใช้สื่อแบบบูรณาการด้วยระเบียบและข้อปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี เก็บข้อมูลการประเมินหลังใช้สื่อ นำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้สื่อฯ สรุปและรายงานผล

ผลการวิจัย

1. ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.51$ $SD = 0.47$) อยู่ในระดับมาก แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$ $SD = 0.47$) แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$ $SD = 0.45$) และแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$ $SD = 0.49$)

2. โรงเรียนต้นแบบที่ใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 4 โรงเรียน มีความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเด็กเพชรดี มีคุณธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.51$ $SD = 0.47$)

3. โรงเรียนต้นแบบที่ใช้สื่อต้นแบบจากหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 4 โรงเรียน ในภาพรวม มีความต่อสื่อต้นแบบจากหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเด็กเพชรดี มีคุณธรรม ได้แก่ ผู้อำนวยการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$ $SD = 0.50$) ครู มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$ $SD = 0.50$) และนักเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$ $SD = 0.50$)

4. ผลการดำเนินการสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรม พบว่าโรงเรียนที่เข้าร่วมเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการด้วยต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 โรงเรียน

5. ผลการประเมินผลเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต การกินอยู่ของนักเรียน ก่อนและหลังใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีของโรงเรียนต้นแบบ พบว่า

การประเมินการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรม จริยธรรมก่อนและหลังการใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนา

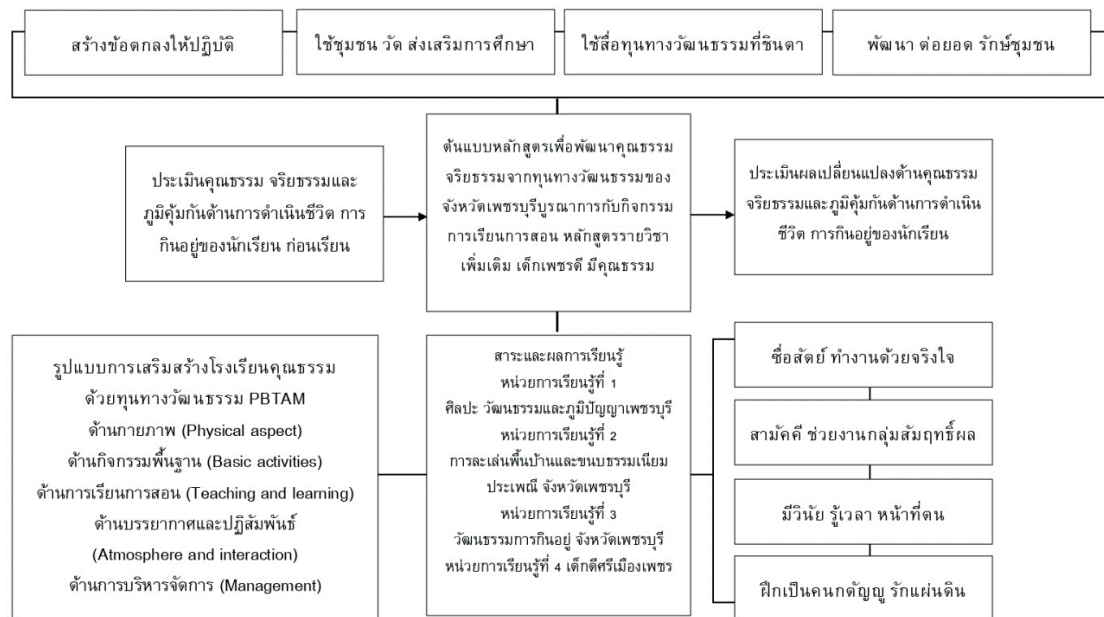
คุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีของโรงเรียนต้นแบบ ภาพรวมโดยครูเป็นผู้ประเมิน ระดับคุณธรรม จริยธรรมก่อนใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี มีระดับคะแนนในภาพรวมอยู่ในระดับ 2 (ผ่าน) หลังเรียนรู้โดยใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี มีระดับคะแนนในภาพรวมอยู่ในระดับ 4 (ดีเยี่ยม)

การประเมินการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรม จริยธรรมก่อนและหลังจากใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีของโรงเรียนต้นแบบ ภาพรวมโดยนักเรียนประเมินตนเอง ระดับคุณธรรม จริยธรรมก่อนใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี มีคะแนนในภาพรวมอยู่ในระดับ 2 (ผ่าน) หลังเรียนรู้โดยใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี มีระดับคะแนนในภาพรวมอยู่ในระดับ 4 (ดีเยี่ยม)

การประเมินการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต การกินอยู่ของนักเรียน โดยนักเรียนประเมินตนเอง ก่อนการเรียนรู้โดยใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีของโรงเรียนต้นแบบ มีระดับคะแนนในภาพรวมอยู่ในระดับ 2 (ปานกลาง) หลังการเรียนรู้โดยใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีของโรงเรียนต้นแบบ มีระดับคะแนนในภาพรวมอยู่ในระดับ 4 (มาก)

การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนานักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนต้นแบบให้เป็นคนดี มีคุณธรรม โดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างโรงเรียนคุณธรรม PBTAM ซึ่งประกอบด้วย ด้านกายภาพ (Physical aspect) ด้านกิจกรรมพื้นฐาน (Basic activities) ด้านการเรียนการสอน (Teaching and learning) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ (Atmosphere and interaction) และ ด้านการบริหารจัดการ (Management) ที่บูรณาการต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีกับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนรับรู้ เข้าใจ รักษาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เติบโตอย่างมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย ใฝ่ดี ใฝ่คุณ เป็นเด็กดี ศรีเมืองเพชร โดยสรุปกระบวนการที่สอดคล้องระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ดังนี้ - สร้างข้อตกลงให้ปฏิบัติ - ใช้ชุมชน วัด ส่งเสริมการศึกษา - ใช้สื่อทุนทางวัฒนธรรมที่ชินตา - พัฒนา ต่อยอด รักชุมชน - ซื่อสัตย์ ทำงานด้วยจริงใจ - สามัคคี ช่วยงานกลุ่มสัมฤทธิ์ผล - มีวินัย รู้เวลา หน้าที่ตน - ฝึกเป็นคนกตัญญู รักแผ่นดิน ดังภาพ 2

การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี

ภาพ 2 รูปแบบการเสริมสร้างโรงเรียนคุณธรรม PBTAM

การอภิปรายผล

1. ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการสร้างและพัฒนาต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน กับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม ท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยมีกระบวนการที่เป็นระบบเชื่อมโยงกันในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้ การบูรณาการท้องถิ่น สอดคล้องกับ สุนีย์ เหมาะประสิทธิ์ (2540) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาของชาติได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาของชาติ เป็นหลักสูตรเชิงรุกเพื่อเตรียมผู้เรียนให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีสติสามารถนำตนเองและพึ่งตนเองอย่างเต็มภาคภูมิ สามารถนำสังคมในชุมชนไปในทิศทางของการพัฒนาที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสมานฉันท์ มีลักษณะพลวัตหรือยืดหยุ่นคล่องตัวเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและสภาพของความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีกรอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในด้านทักษะและกระบวนการมากกว่าเนื้อหาวิชา เช่น ทักษะหรือความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการถ่ายโอนความรู้ มีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์และความมีเหตุผล คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจและตรวจสอบความรู้ ความสามารถ ความสนใจ

ความต้องการและความถนัดเพื่อวางแผนทางการศึกษาและประกอบอาชีพของตน ไม่สร้างความยุ่งยากหรือความสับสนต่อการนำหลักสูตรมาสู่การปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ผู้สอน

2. โรงเรียนต้นแบบที่ใช้ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 4 โรงเรียน มีความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเด็กเพชรดี มีคุณธรรม ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม กำหนดให้ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติ สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Davies (1971), Harrow (1972), Simpson (1966) ที่มีรูปแบบคล้ายกันที่ว่าเป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำหรือการแสดงออกต่าง ๆ ด้วยการฝึกฝน ให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย ๆ เหล่านั้นได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญ ชำนาญการและความคงทน ผลของพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความเร็วหรือความราบรื่นในการจัดการ อีกทั้งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวยังสามารถยืดหยุ่นผสมผสานวิธีการสอนได้หลากหลายกันเหมือนกับการสอนอื่น ๆ เพราะเหตุว่าไม่มีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่ดีที่สุด เพียงวิธีเดียว การสอนที่ดี คือ การสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ และต้องเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน และบริบทที่แตกต่างกัน ตัวครูผู้สอนเองก็จะต้องมีความยืดหยุ่น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด จึงต้องจัดประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ ทั้งในการออกสำรวจชุมชน การศึกษานอกสถานที่ และการสัมภาษณ์ผู้รู้ท้องถิ่นด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของบลูม และ วิทยาคุมฉายา (2555) ว่าเมื่อนักเรียนเป็นผู้ลงมือกระทำ การเรียนรู้ที่ดีจะเกิดขึ้นกับตัวนักเรียน

3. โรงเรียนต้นแบบที่ใช้สื่อด้านแบบจากหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 4 โรงเรียน มีความคิดเห็นที่มีต่อ สื่อต้นแบบจากหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อต้นแบบจากหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนามาจากทุนทางวัฒนธรรมรอบตัว ใกล้ชิดและอยู่ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความสนใจกระตือรือร้นในการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจ เน้นการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเหมาะกับนักเรียน แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติ ได้ไปฝึกศึกษานอกสถานที่ ได้เรียนในสิ่งที่ไม่เคยรู้ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมด ถือว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมที่กล่าวว่า ในการเรียนรู้ต้องเน้นความสำคัญของการให้นักเรียนเป็นผู้กระทำ มีส่วนร่วมในกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ เน้นกระบวนการของการเรียนรู้ จัดบรรยากาศของห้องเรียนให้ส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นและเลือกวิธีการที่เรียนรู้เองด้วยการค้นพบ

4. ผลการดำเนินการสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรม พบว่าโรงเรียนที่เข้าร่วมเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการด้วยต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี

รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 โรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนที่สนใจเข้าร่วมเครือข่ายเพราะครูและผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญเรื่องการสร้างเครือข่ายมาก และเห็นว่าเครือข่ายจะช่วยโรงเรียนได้หลายด้านทั้งการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน การแบ่งปันความรู้ การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับสรุปผลการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายของ วิทยาการ เชิงกุล (2549) พบว่า จากการดำเนินงานเครือข่ายสถานศึกษามีหลักในการบริหารมากขึ้น มีการวิจัย และใช้ข้อมูลในการบริหารมากขึ้น มีการทำงานเป็นทีมมากขึ้นและมีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยหลายเครือข่ายรายงานว่าการจัดการเรียนการสอนดีขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น เป็นข้อมูลที่ยืนยันว่าเครือข่ายการบริหารสถานศึกษามีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอน นอกจากนี้ ต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม สามารถนำมาจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้ทันที สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นที่ทุกสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ ทำให้โรงเรียนต่าง ๆ สนใจเข้าร่วมเครือข่ายเพื่อนำไปใช้เสริมหลักสูตรของโรงเรียน โดยจะมุ่งไปที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้หลากหลาย สามารถนำวิธีการเรียนไปใช้ในชีวิตจริงได้และมุ่งให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดด้วยเรียน การเสริมสร้างความร่วมมือของหน่วยงานทางการศึกษาในแต่ละระดับจนถึงโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้ความช่วยเหลือกันในด้านความรู้ ทรัพยากร และบุคคลในการดำเนินการเพื่อให้ภารกิจในการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ โดยการอาศัยความร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานด้านวิชาการซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งในด้านวิชาการในภาพรวมในพื้นที่นั้น ๆ

5. ผลการประเมินผลเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต การกินอยู่ของนักเรียน พบว่า คุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต การกินอยู่ของนักเรียน โรงเรียนต้นแบบหลังการเรียนรู้ด้วยต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี สูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรมได้สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้ซึมซับและปฏิบัติตามอย่างไม่รู้ตัว และนำไปใช้ชีวิตประจำวัน และอยากเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เพราะว่าคุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะการได้รับการอบรมบ่มนิสัยจนสะสมเกิดเป็นสิ่งที่ฝังใจในจิตใจ จะทำให้นักเรียนมีจริยธรรมที่ดี ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นผู้รักความสัตย์ รู้จักข่มใจตนเอง อดทน อดกลั้น อดออม ละเว้นความชั่ว ซึ่งนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจะเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” จะได้รับการยอมรับจากสังคม ได้รับการยกย่อง ชื่นชม สร้างความรัก ความภาคภูมิใจในตนเอง ตระหนักและเห็นคุณค่าของความดีงามเป็นผู้มีอุดมคติ อุดมการณ์ในการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เรียนรู้อยู่ร่วมกันกับผู้อื่น มีความรู้ มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของการดำรงชีวิตตามกฎหมาย ตามกฎแห่งกรรม ช่วยทำให้สังคมมีความสุข ลดความขัดแย้ง มีความปรองดอง สามัคคี ประเทศชาติมีความมั่นคง ช่วยแก้ปัญหาสังคม มุ่งพัฒนาการศึกษาส่งผลให้ด้านเศรษฐกิจมีการพัฒนา ประเทศชาติจะมีพลังในการขับเคลื่อนเพื่อความก้าวหน้า ประชาชนในประเทศมีภูมิคุ้มกันสามารถที่จะแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้

นอกจากนี้ เมื่อนักเรียนเรียนรู้ด้วยต้นแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากทุนทางวัฒนธรรม ของจังหวัดเพชรบุรี หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดี มีคุณธรรม ทำให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจสูงขึ้น กว่าก่อนเรียน นักเรียนที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตมากจะมีผลทำให้นักเรียนมีชีวิตที่มีคุณภาพ โดยมีสุขภาวะทางจิตที่ดี สามารถแก้ปัญหาได้ มีพฤติกรรมเอื้อสังคม และมีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รักและภาคภูมิใจในทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าภูมิคุ้มกันทางจิตเป็นเกราะป้องกันที่ดี เมื่อบุคคลเผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ตึงเครียดหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมนั้น บุคคลสามารถที่ยืนหยัดจัดการกับสิ่งที่ป็นภัยคุกคามต่าง ๆ ได้อย่างปกติสุข และพัฒนาตนเองให้เติบโตอย่างมีคุณภาพต่อไปได้ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Brown and Marshall (2001) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่าง ความคาดหวังและผลการแสดงออกโดยบุคคลที่มีความคาดหวังในระดับปานกลางหรือในระดับสูงกับความสำเร็จ (โครงสร้างที่คล้ายคลึงกับภูมิคุ้มกันทางจิตด้านความหวัง) มีการแก้ปัญหาได้ดีกว่าบุคคลที่มีระดับความคาดหวังต่ำในการแก้ปัญหาที่ยาก สอดคล้องกับกรมสุขภาพจิต ที่ได้เสนอแนวคิดและองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่หลากหลาย โดยทั่วไปสามารถจำแนก ได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ปัจจัยภายใน บุคคลและปัจจัยภายนอก (internal and external factors) สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ที่สามารถลดผลกระทบเชิงลบ จากสถานการณ์ที่เครียดและกดดันต่าง ๆ ได้ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจได้ โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจ และเสริมแนวทางการเรียนรู้ของเด็ก การส่งเสริมป้องกันปัญหาอาารมณ์และพฤติกรรม ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาปัจจัยปกป้องภายในของแต่ละบุคคล โดยองค์ประกอบของปัจจัยทั้งส่วนที่เป็นภายใน และปัจจัยภายนอก

ข้อเสนอแนะ

1. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการบูรณาการเรื่องราวที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยการร่วมมือกับคนในชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและภูมิคุ้มกันด้านการดำเนินชีวิต
2. ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องโดยการบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ด้านครูผู้สอน ควรปรับเรื่องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและโครงสร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม และการปรับกระบวนการทัศน์ของครูผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่ให้ทันต่อเหตุการณ์ ตามลำดับ ครูควรให้เวลากับการพัฒนาตนเอง ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาครู เช่น การศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ การอบรมสัมมนาศึกษาดูงานที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น เป็นต้น
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล ในรายวิชาเพิ่มเติม เด็กเพชรดีมีคุณธรรม ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการวัดผลและประเมินผล พบว่าครูยังยึดติดกับการสอบเป็นที่ตั้ง ซึ่งในปัจจุบันการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง เป็นเรื่องที่สำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ครูควรใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การฝึกปฏิบัติการสังเกต แบบสอบถาม การบันทึก ผลการปฏิบัติงาน การทำโครงงาน แฟ้มสะสมงาน (portfolio) และการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำผลมาพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

References

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน, ส่วนพัฒนาส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน. (2559). *ทุนวัฒนธรรมไทย สู่การสร้างสรรค์เศรษฐกิจ. อุตสาหกรรมสาร*, 58(6), 5-8.
- ชาวีวัฒน์ ฤวิวงษ์. (2567). การพัฒนาผู้เรียนด้านปัญญาและคุณธรรมจริยธรรมในยุค AI. *Journal of Buddhist Education and Research*, 10(3), 626-634.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2566). คำศัพท์ “คุณธรรม”. <https://dictionary.orst.go.th/>
- พระมหาอนันต์ องค์กรศิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารนวัตกรรม การศึกษาและการวิจัย*, 2(2), 81-90.
- พิศมัย เทียนทอง. (2553). การดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียน โรงเรียนบ้านเขามะกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1. [ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยปทุมธานี].
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (2558). *พื้นที่ภูมิเพชรบุรี. เพชรภูมิการพิมพ์*. <https://www.phetchaburi.creativecity.com/th/pad>
- วรพงศ์ ผูกฤ, ฐิติ ฐิติจำเริญพร, วุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล, อิสรี แพทย์เจริญ, พินทุสร อ่อนเปี่ยม, จิตลดา ปิ่นทอง และศุภรัตน์ นามมนตรี. (2564). รูปแบบการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาพื้นที่ ตำบลชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- วิทยา คุ่มฉายา. (2555). การพัฒนาหลักสูตรเรื่อง การปฏิบัติการกิจจวโยธวาทิตในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณ ต่อดตองชัยเฉลิมพล สำหรับโรงเรียนดุริยางค์ทหารบก. *กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 362-378.
- วิทยากร เชียงกุล. (2549). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2547/2548 รากเหง้าของปัญหาและแนวทางแก้ไข*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น. <https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/750-file.pdf>
- สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2540). *การเสริมสร้างศักยภาพนักเรียนกรุงเทพมหานครด้านวิทยาศาสตร์และมิติสัมพันธ์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, คณะศึกษาศาสตร์.
- Agranoff, R. (2006). Inside collaborative networks: Ten lessons for public managers. *Public Administration Review*, 66(1), 56-65.
- Brown, J. D., & Marshall, M. A. (2001). Self-esteem and emotion: Some thoughts about feelings. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(5), 575-584.
- Davies, I. K. (1971). *The management of learning*. McGraw-Hill.
- Harrow, A. J. (1972). *A Taxonomy of the psychomotor domain: A guide for developing behavioral objectives* Addison-Wesley Longman.

- Simpson, E. J. (1966). *The classification of educational objectives, psychomotor domain*.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED010368.pdf>
- Tyler, R. W. (2013). Basic principles of curriculum and instruction (2nd ed.). In *Curriculum studies reader E2* (pp. 60-68). Routledge.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

รุจิกาญจน์ สานนท์¹ ยิ่งศักดิ์ จิตตะโคตร²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผลไม้ที่มีสรรพคุณเป็นสมุนไพร เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรที่ผลิตจากผลไม้ในท้องถิ่น เพื่อทดสอบทางด้านประสาทสัมผัสต่อผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรที่ผลิตจากผลไม้ในท้องถิ่น และเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรที่ผลิตจากผลไม้ในท้องถิ่น ของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 9 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เข้าร่วมทดสอบประสาทสัมผัสต่อผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพร ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มครีเอ จำนวน 30 คน กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพร โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างตามความสะดวกจากผู้บริโภค ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมาจำนวน 400 ตัวอย่าง และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจำแนกชนิดของข้อมูลโดยวิเคราะห์คำหลักกับการวิเคราะห์สาระระบบ

ผลการวิจัย พบว่า สมุนไพรในพื้นที่ ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนรวม 66 ชนิด มีสรรพคุณใช้รักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ผลไม้ที่สามารถนำมาทำเครื่องต้มสมุนไพรมีจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ เครื่องต้มสมุนไพรจากลูกยอ ลูกหว้า มะยม และสมอพิเภก ผลการทดสอบประสาทสัมผัส เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากลูกหว้า มีค่าการทดสอบประสาทสัมผัสสูงสุด รองลงมาคือ มะยม ลำดับถัดมาคือ ลูกยอ และเครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากสมอพิเภก ได้คะแนนในลำดับสุดท้าย สำหรับความพึงพอใจต่อตราสินค้า และแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรโดยรวม มีความพึงพอใจระดับมาก ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านการปกป้องผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมการจัดจำหน่าย ถัดมาคือ ด้านอำนวยความสะดวก ด้านการบรรจุ และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในลำดับสุดท้าย

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์; การทดสอบทางด้านประสาทสัมผัสผลิตภัณฑ์; ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

39 หมู่ 1 ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12110, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: rujikarn_s@rmu.ac.th

² กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

* ทุนสนับสนุนการวิจัยจาก เงินอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (วนว.) ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

The Development of Herbal Drinks Products with Local Wisdom

Rujikarn Sanont¹ Yingsak Jittakoat²

Abstract

This research article aims to study and collect local wisdom about fruits that have medicinal properties, to develop herbal drinks produced from local fruits, to test the sensory perception of herbal drinks produced from local fruits, and to study satisfaction with the brand and packaging of herbal drinks produced from local fruits of Nong Nam Sai community enterprise Nong Nam Sai subdistrict, Si-khio district, Nakhon Ratchasima province. This research is mixed methods. The key informants for this qualitative research were 9 people using a purposive selection method. The sample group of the quantitative research was divided into 2 groups: group 1 who participated in the sensory testing of herbal drinks they are voluntary sample selection method of 30 people, group 2 is the group that responded to the questionnaire regarding their satisfaction with the brand and packaging of herbal drinks products. Using the method of selecting convenience samples from consumers in Si-khio district Nakhon Ratchasima province, 400 samples. Quantitative data analysis uses descriptive statistics, while qualitative data analysis involves classifying data types using domain analysis and taxonomy analysis.

Findings are as follows: herbals in area Nong Nam Sai subdistrict, Si-khio district, Nakhon Ratchasima province there are 66 species with properties used to treat primary illnesses. There are 4 types of fruits that can be used to make herbal drinks, including Noni, jambolan plum, star gooseberry, and beleric myrobalan. The results of sensory testing herbal drinks made from jambolan plum it had the highest sensory test value, followed by star gooseberry, followed by noni and beleric myrobalan got the last score. While overall satisfaction with the brand and packaging of herbal drinks there is a high level. The aspect of product protection it has the highest level followed by distribution promotion, convenience, contain, and the environment in the last.

Keywords: Product and Packaging Development; Product Sensory Testing; Local Wisdom

Type of Article: Research Article

¹ Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi
39 Moo 1, Rangsit-Nakhon Nayok Road, Khlong Hok Subdistrict, Khlong Luang District, Pathum Thani, 12110, Thailand
Corresponding Author Email: rujikarn_s@rmutt.ac.th

² Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health

* Research Funding from National Science, Research and Innovation Fund (NSRF)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านพืช ผัก ผลไม้ และพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ชุมชนในท้องถิ่นจึงมีความรู้ความสามารถในการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ และมีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน หรือที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง องค์ความรู้ สติ ปัญญา ความคิด ความเชื่อ และสามารถ ของชาวบ้านโดยส่วนรวมทั้งหมดทุกคนในท้องถิ่น สัมผัสสืบทอดกันมาช้านาน จากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์ของการกำหนดคุณค่าและจริยธรรม Zhang et al. (2023) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาที่แตกต่างกัน 2 แบบ (1) ภูมิปัญญาในฐานะที่เป็นการกระทำหรือเป็นพฤติกรรม และ (2) ในฐานะลักษณะทางจิต คือ คุณภาพทางจิตวิทยาที่ยอมรับความสามารถทางปัญญา ความรู้ที่มีก่อนหน้าหรือประสบการณ์ในลักษณะที่ผสมผสานกับคุณธรรม และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลสมุนไพรของประเทศไทยที่น่าสนใจ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ยาแผนโบราณ อาหารเสริม เครื่องสำอาง เป็นต้น โดยมูลค่าการส่งออกสมุนไพรไทยอยู่ในหลักแสนล้านบาท แบ่งเป็นกลุ่มอาหารเสริม มีมูลค่าการใช้และส่งออกมากกว่าจำนวน 80,000 ล้านบาท กลุ่มสปาและผลิตภัณฑ์มีมูลค่าประมาณจำนวน 10,000 ล้านบาท และกลุ่มยาแผนโบราณ ตามภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยมีมูลค่าประมาณจำนวน 10,000 ล้านบาท ซึ่งตลาดส่งออกที่บริโภคสมุนไพรที่สำคัญของไทย ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน และอเมริกา เป็นต้น (MGR online, 2564, 6 พฤศจิกายน) เครื่องดื่มเสริมอาหาร (functional drink) เป็นหนึ่งในกลุ่มสินค้าที่มีศักยภาพการขยายตัวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนช่วงวิกฤติโรคระบาด Covid-19 ที่กระแสการห่วงใยสุขภาพได้กลายเป็น Mega Trend ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งได้มีการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และมีรูปแบบของสินค้าที่หลากหลาย ทั้งการสกัดวัตถุดิบจากสารธรรมชาติหรือการใส่แร่ธาตุ วิตามินสังเคราะห์เพิ่มเข้าไปในสินค้า กระแสความนิยมเครื่องดื่มเสริมอาหาร มีแนวโน้มการขยายตัวทั้งในและต่างประเทศ (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2564) สอดคล้องกับกระแสความนิยมสมุนไพร แม้จะมีความก้าวหน้าทางการแพทย์และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน แต่สมุนไพรยังคงเป็นที่ต้องการเพื่อตอบสนองการดูแลสุขภาพ เนื่องจากเป็นการรักษาแบบธรรมชาติ ดีต่อสุขภาพ ใช้ทดแทนสารเคมีและสารเติมแต่ง มีราคาย่อมเยา เข้าถึงได้ง่ายและมีมากกว่ายาทั่วไป รวมทั้งยังสอดคล้องกับอุดมการณ์ด้านสุขภาพส่วนบุคคล (Simply beyond herbs, 2023)

จากการสรุปจำนวนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายเกี่ยวกับสมุนไพร ในปี พ.ศ. 2566 ภาคตะวันออก เฉียงเหนือมีวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสมุนไพรและเครื่องเทศ จำนวน 2,927 แห่ง วิสาหกิจชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 1,247 แห่ง (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2566) ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา โดยนำผลิตผลทางการเกษตรในกลุ่มผลไม้ ที่มีคุณสมบัติเป็นสมุนไพร มาพัฒนาเป็นเครื่องดื่มสมุนไพรผลไม้ของท้องถิ่น ได้แก่ ลูกหว้า มีสรรพคุณในการบำรุงร่างกายและช่วยลดน้ำตาลในเลือด มะยม ใช้ในการบำรุงเลือดและช่วยลดไข้ ลูกยอ มีสรรพคุณในการบำรุงร่างกายและช่วยเสริมภูมิคุ้มกัน สมอพิเภก ใช้ในการบำรุงธาตุและช่วยแก้ไข้ ในการนี้ได้นำองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ในการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อการสร้างรายได้และสามารถเลี้ยงตนเองได้ของชุมชนอย่างยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผลไม้ที่มีสรรพคุณเป็นสมุนไพร ของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรที่ผลิตจากผลไม้ในท้องถิ่นตามตำรับของท้องถิ่น ของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อทดสอบทางด้านประสาทสัมผัสที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรที่ผลิตจากผลไม้ในท้องถิ่น ของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรที่ผลิตจากผลไม้ในท้องถิ่น ของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเสริมอาหารจากผลไม้ที่มีคุณสมบัติเป็นยาสมุนไพร และใช้การทดสอบทางประสาทสัมผัสเพื่อคัดเลือกสูตรที่เหมาะสมในการจัดทำเป็นเครื่องดื่มเสริมอาหาร เท่านั้น
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับผลิตผลทางการเกษตรและการแปรรูปอาหารในอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน และตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เข้าร่วมทดสอบประสาทสัมผัสต่อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพร ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มเจาะจง จำนวน 30 คน กลุ่มที่ 2 คือ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ที่มีประสบการณ์ในการซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 ตัวอย่าง
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ อำเภอสหัสขันธ์ และวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา มีระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี นับตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 วันที่สิ้นสุด 30 กันยายน 2567

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. เพื่อสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในชนิดอื่น ๆ ที่มีสรรพคุณแตกต่างกันต่อไป
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและกลุ่มผู้บริโภคสมุนไพรต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพร สมุนไพร หมายถึง ผลิตผลธรรมชาติที่ได้จากพืช สัตว์ จุลชีพ หรือแร่ ที่ใช้ผสม ประุง หรือแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ใช้ในการรักษาและส่งเสริมสุขภาพ ส่วนใหญ่จะรักษา

อาการเบื้องต้น เช่น การปวดท้อง ท้องเสีย เจ็บคอ ไอ ห้าม เลือดโรคระเพาะ โรคหอบหืด โรคภูมิแพ้ อาการ ชาติลัมคือ อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร และมีวิธีการใช้แตกต่างกันไปเช่นการนำมาต้มเพื่อดื่ม การฝน บด เพื่อทา การนำมาแช่น้ำและดื่มได้ทันที หรือสามารถรับประทานด้วยการเคี้ยวหรืออมไว้ เพื่อให้สมุนไพร ออกฤทธิ์รักษาอาการความเจ็บป่วยต่าง ๆ (จันทร์จิรา ตรีเพชร และคนอื่น ๆ, 2564; ณรงค์ จันทร์ฤกษ์, 2559; พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562, 2562) เครื่องดื่มเสริมอาหารประเภทน้ำสมุนไพร หรือชาสมุนไพร เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ของสารประกอบออกฤทธิ์ทางชีวภาพตามธรรมชาติ เช่น แคโรทีนอยด์ กรดฟีนอลิก ฟลาโวนอยด์ คูมาริน อัลคาลอยด์ โพลีอะเซทิลีน ซาโปนิน และเทอร์ปีนอยด์ และอื่น ๆ อีกมากมาย (Chandrasekara & Shahidi, 2018) โดยสารเหล่านี้สามารถต้านอนุมูลอิสระต้านเชื้อแบคทีเรียต้านไวรัสและ ด้านการอักเสบได้ (Pamela et al., 2021) สำหรับตัวอย่างแหล่งธรรมชาติของพืช ที่มีคุณสมบัติด้านเชื้อจุลินทรีย์ และต้านเชื้อแบคทีเรียได้แก่ กระเจี๊ยบ การพลู คาโมมาย เลมอนปาล์ม โรสแมรี่ เสจ (sage) เปปเปอร์มินต์ สเปียร์มินต์ และชาเขียว คาโมมายด์และเลมอนปาล์มสามารถต่อต้านเชื้อ Streptococcus ในช่องปากและลด ไข้ได้ฟิล์ม พืชที่มีคุณสมบัติด้านเชื้อแบคทีเรียได้ดี เช่น ผักชี ขึ้นฉ่าย โหระพา มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียแกรมลบ และแกรมบวกและต้านเชื้อราได้หลายชนิด (Shaik et al., 2023)

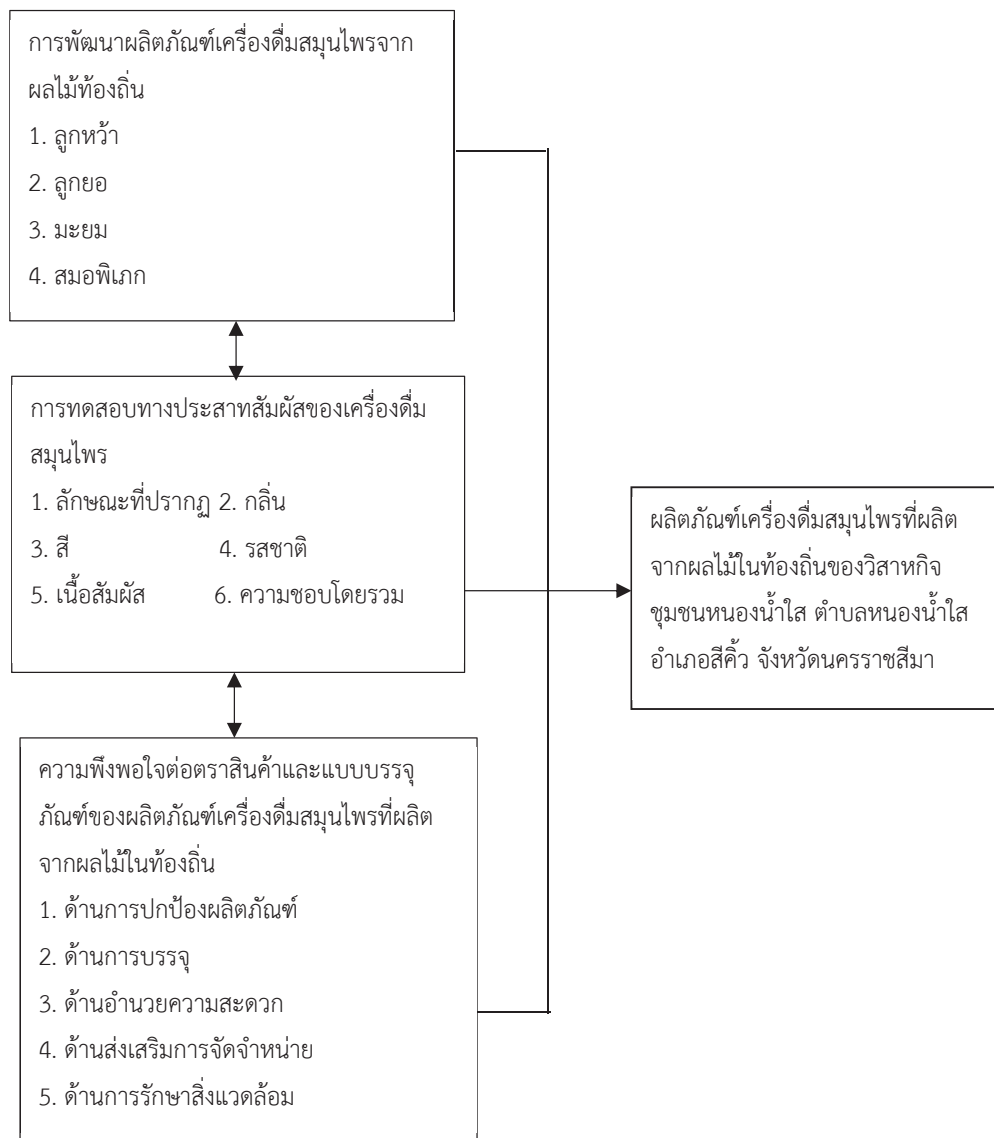
คุณค่าตราสินค้าและการออกแบบบรรจุภัณฑ์

คุณค่าตราสินค้า คือการเพิ่มคุณค่าให้กับตัวสินค้าและบริการ มีผลต่อความคิด ความรู้สึก การกระทำ และประสบการณ์ของผู้บริโภคเมื่อเกิดการรับรู้ต่อตราสินค้า เช่น ความสัมพันธ์ คุณภาพสินค้า ความภักดี ความพึงพอใจ และมีผลไปถึงส่วนแบ่งทางการตลาดและ เพิ่มค่าบริการจากตราสินค้าได้ (โรมโพธิ์ สุวรรณนิ, 2560; Knapp, 2000; Kotler & Keller, 2012) คุณค่าตราสินค้า ประกอบด้วย การรับรู้ถึงตราสินค้า (brand awareness) คือ ผู้ซื้อ สามารถจดจำและระลึกได้ว่าตราสินค้านั้นอยู่ในหมวดหมู่หรืออยู่ในประเภทของสินค้าประเภทใด การรับรู้ในคุณภาพ (perceived quality) คือ ความคิดที่ผู้บริโภคมีต่อคุณภาพหรือความเหนือกว่าของตราสินค้า ของเรากับคู่แข่ง การเชื่อมโยงกับตราสินค้า (brand association) คือ การสร้างความเชื่อมโยงกับตราที่ทำให้ เกิดทัศนคติเชิงบวกสร้างความคิดแก่ผู้บริโภค และ ความจงรักภักดีต่อตราสินค้า (brand loyalty) คือ ความพึงพอใจที่สม่ำเสมอหรือการซื้อตราสินค้าเดิมในผลิตภัณฑ์อื่นของบริษัท (Aaker, 1996)

บรรจุภัณฑ์ หมายถึง การนำเอาวัสดุต่าง ๆ มาประกอบกันเป็นภาชนะ หรือโครงสร้างใด ๆ ที่ใช้เพื่อการ บรรจุ ห่อหุ้ม ป้องกันสินค้าที่อยู่ภายในเพื่อนำส่งไปถึงมือผู้บริโภค โดยจะต้องมีความแข็งแรง สวยงาม สะดวกต่อ การขนส่งเคลื่อนย้าย และต้องสร้างภาพพจน์ทำให้เกิดความพึงพอใจจากผู้ซื้อสินค้า (รัตนวารี นันทชัยพฤษ, 2560) โดยบรรจุภัณฑ์ที่ดีจะต้องมีลักษณะดังนี้ คือ (1) บ่งชี้ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใน (2) การแสดงตราสินค้า (3) แสดงออกซึ่งบุคลิกของสินค้า (4) แสดงออกซึ่งคุณประโยชน์ของสินค้า (5) มีความโดดเด่นสะดุดตา (6) ส่งเสริมการโฆษณาสินค้า (7) การอำนวยความสะดวกเช่นแสดงราคาขายที่ชัดเจน และ (8) การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์หรือเครื่องหมายการค้า (ณธกร อุไรรัตน์, 2559)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยดังแสดงใน ภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับผลิตผลทางการเกษตรและการแปรรูปอาหารในอำเภอสีคิ้วจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ประชาสัมพันธ์ของวิสาหกิจชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรชาวบ้าน หมอยา และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ พัฒนาชุมชน 2 เกษตรอำเภอ จำนวนละ 1 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive selective sampling) จากการอ้างอิงต่อของประชากร รวมจำนวน 9 คน

2. การวิจัยเชิงพัฒนา ประชากร คือผู้ที่มีความสนใจในเครื่องตีสมุนไพรร ที่สามารถแยกลักษณะที่ปรากฏ กลิ่นรส สี รส รสชาติ และเนื้อสัมผัสได้ ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีเป็นต้นไป ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสมัครใจ (volunteer sampling) จำนวน 30 คน

3. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือผู้ที่มีประสบการณ์ในการซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปมาก่อน ตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตามความสะดวก (convenience sampling) จำนวน 400 คน เนื่องจากไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงใช้สูตรการคำนวณของ คอเครน (Cochran, 1977) โดยมีระดับค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และค่าความคลาดเคลื่อนที่ 5% มีสูตรคำนวณดังนี้

สูตร n = เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

P แทน ค่าเปอร์เซ็นต์ที่ต้องการสุ่มจากประชากรทั้งหมด

Z แทน ระดับความเชื่อมั่น 95% (Z เท่ากับ 1.96)

e แทน ค่าความคลาดเคลื่อน (e เท่ากับ 0.05)

$$\text{แทนสูตร } n = \frac{0.5(1 - 0.5)(1.96)^2}{(0.5)^2}$$

$$= 384.16 \text{ หรือ } 385 \text{ ตัวอย่าง}$$

เมื่อคำนวณแล้วได้ขนาดตัวอย่างจำนวน เท่ากับ 385 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็นจำนวนทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง

เครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ (1) เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับความรู้สมุนไพรในชุมชน ปรับมาจาก นวพรรษ ผลดี และวรชาติ โตแก้ว (2560) มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน (2) เครื่องมือการวิจัยเชิงพัฒนา คือ แบบประเมินความชอบทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์เครื่องตีสมุนไพรร ปรับมาจาก วรธนา ชันธชัย (2557) มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน

นอกจากนี้ หลักเกณฑ์การให้คะแนนความชอบทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์เครื่องตีสมุนไพรร ดังนี้ 5 เท่ากับ ชอบมากที่สุด 4 เท่ากับ ชอบมาก 3 เท่ากับ ชอบปานกลาง 2 เท่ากับ เฉย ๆ (บอกไม่ได้ว่าชอบหรือไม่ชอบ) และ 1 เท่ากับ ไม่ชอบ และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ (3) เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องตีสมุนไพรรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบก่อนนำไปใช้จริง (Try-out) ในกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกับประชากรจำนวน 30 ชุด และทำการตรวจสอบค่าความน่าเชื่อถือ (alpha coefficient) ของ Cronbach มีค่าเท่ากับ 0.89

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจำแนกชนิดของข้อมูลโดยวิเคราะห์คำหลัก (domain analysis) กับการวิเคราะห์สาระระบบ (taxonomy analysis) จัดกลุ่มให้อยู่ร่วมกันโดยอาศัยลักษณะความสัมพันธ์บางอย่างของแต่ละคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เป็นลำดับ คือ กลุ่มคำ ความสัมพันธ์ และคำหลัก จากนั้นพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างและสร้างข้อสรุปที่ได้จากข้อมูล นำไปสู่การเขียนผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ประกอบด้วยผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และผลการวิจัยเชิงปริมาณตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3 ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผลไม้ที่มีสรรพคุณเป็นสมุนไพร ของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า พืชผักและผลไม้ที่มีสรรพคุณเป็นสมุนไพรในพื้นที่ของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนรวม 66 ชนิด ส่วนใหญ่มีรสชาติขม และฝาด มีเพียงบางชนิดที่มีรสชาติหอมหวาน เช่น มะตูม กระเจี๊ยบ ใบเตยหอม สรรพคุณที่ใช้ในการทำยาส่วนใหญ่เป็นการรักษาโรค ที่มีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น บรรเทาอาการไข้ บรรเทาอาการหวัด เจ็บคอ อาการปวดท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ ท้องเสียที่ไม่ได้เกิดจากการติดเชื้อ ขับลม ขับเสมหะ นอกจากนี้จะเป็นการใช้สมุนไพรเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง เช่น ทำให้เจริญอาหาร ทำให้เลือดลมหมุนเวียนดี วิธีรับประทาน มีทั้งแบบสามารถรับประทานสด การนำไปอบแห้งก่อนแล้วนำมาต้ม การบดเป็นผง และการนำไปปั่นเป็นยาลูกกลอน

2. การทดสอบทางด้านประสาทสัมผัสที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรที่พัฒนาขึ้นจากจากผลไม้ท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า สามารถพัฒนา พัฒนาเครื่องดื่มสมุนไพรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ เครื่องดื่มสมุนไพรที่ทำจากลูกยอ เครื่องดื่มสมุนไพรที่ทำจากลูกหว้า เครื่องดื่มสมุนไพรที่ทำจากมะยม และเครื่องดื่มสมุนไพรที่ทำจากสมอพิเภก โดยมีวัตถุดิบนอกจากสมุนไพรชนิดที่นำมาทำเครื่องดื่มสมุนไพรแล้ว วัตถุดิบหลักคือ น้ำตาลทรายแดง และน้ำเปล่าต้มสุกส่วนกรรมวิธีในการผลิตมีความแตกต่างกันไป เครื่องดื่มสมุนไพรที่ทำจากลูกยอใช้วิธีการหมักโดยการนำลูกยอ น้ำตาลทราย และน้ำต้มสุกบรรจุลงในโหลแก้ว เมื่อครบตามระยะเวลา จึงสามารถนำมารับประทานได้ ส่วนสมุนไพรลูกหว้า มะยม และสมอพิเภก ต้องนำสมุนไพรเหล่านี้ไปนึ่งก่อน แล้วจึงนำมาบรรจุในโหลแก้วพร้อมกับน้ำที่ต้มสุกแล้ว และน้ำตาลทรายแดง เมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนดจึงสามารถนำออกมารับประทานได้ ต่อมาจึง พัฒนาโลโก้สำหรับเครื่องดื่มสมุนไพรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน จำนวน 2 โลโก้ แบบที่ 1 โดยใช้ชื่อ “วิสาหกิจชุมชน หนองน้ำใส ต.หนองน้ำใส อ.สหัสขันธ์ จ.นครราชสีมา” โดยออกแบบให้มีสีเขียวเข้ม สีเขียวอ่อน และสัญลักษณ์แทนคนซึ่งแสดงถึงชุมชน ต้นไม้และใบไม้แสดงถึงสมุนไพร โลโก้เครื่องดื่มสมุนไพรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแบบที่ 2 โดยใช้ชื่อ “วิสาหกิจชุมชน หนองน้ำใส ต.หนองน้ำใส อ.สหัสขันธ์ จ.นครราชสีมา” โดยออกแบบให้มีสีเขียวเข้ม สีเขียวอ่อน สีน้ำตาล มีสัญลักษณ์รูปครกที่ล้อมรอบด้วยใบไม้แสดงถึงสมุนไพร และมีสัญลักษณ์ OTOP ร่วมด้วย พัฒนารับรองคุณภาพสำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นขนาดบรรจุภัณฑ์ขนาด 150 มิลลิลิตร วัสดุพลาสติก กว้าง 4.5 เซนติเมตร สูง 11.5 เซนติเมตร ขนาดสติ๊กเกอร์ กว้าง 4 เซนติเมตร สูง 7 เซนติเมตร และวงกลมเหลือขอบ เส้นผ่านศูนย์กลางขนาด 2.5 เซนติเมตร

การทดสอบประสาทสัมผัสที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรในด้านต่างๆ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ผลการวิจัย ดังนี้

ตาราง 1

การทดสอบประสิทธิภาพสัมพัทธ์ที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพร

เครื่องต้มสมุนไพร	ลูกยอ		ลูกหว่า		มะยม		สมอพิเพก	
คุณลักษณะผลิตภัณฑ์	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ลักษณะที่ปรากฏ	4.50	0.51	4.53	0.63	4.40	0.77	4.57	0.68
กลิ่นรส	3.20	1.81	4.37	1.00	3.80	1.40	3.77	1.36
สี	4.57	0.50	4.63	0.67	4.50	0.51	4.70	0.60
รสชาติ	3.20	1.16	4.40	0.81	4.20	1.16	3.87	1.01
เนื้อสัมผัส	4.10	1.18	4.90	0.31	4.50	0.78	4.90	0.31
ความชอบโดยรวม	4.03	1.27	4.83	0.38	4.40	0.93	3.60	0.86
รวม	3.93	1.07	4.61	0.63	4.3	0.93	4.23	0.83
อันดับ	4		1		2		3	

จาก ตาราง 1 เครื่องต้มสมุนไพร ทั้งจำนวน 4 ชนิดพบว่า เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากลูกหว่า ได้ค่าคะแนนสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 รองลงมาคือ เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากมะยม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.3 ลำดับถัดมาคือ เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากสมอพิเพกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และเครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากลูกยอ ได้คะแนนความชอบในลำดับสุดท้าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93

3. ความพึงพอใจต่อตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรที่ผลิตจากผลไม้ในท้องถิ่น

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรโดยรวม

ด้าน	$\bar{X}$	SD	อันดับ	ระดับ
1. ด้านการปกป้องผลิตภัณฑ์	4.59	0.55	1	มากที่สุด
2. ด้านการบรรจุ	3.44	0.88	4	มาก
3. ด้านอำนวยความสะดวก	3.90	0.54	3	มาก
4. ด้านส่งเสริมการจัดจำหน่าย	4.01	0.60	2	มาก
5. ด้านสิ่งแวดล้อม	2.14	0.50	5	ปานกลาง
รวม	3.67	0.39		มาก

จากตาราง 2 พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องต้มสมุนไพรโดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 โดยด้านการปกป้องผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.59 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.55 รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมการจัดจำหน่าย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 ลำดับถัดมาคือ ด้านอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 ด้านการบรรจุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.88 และลำดับสุดท้ายคือ ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.14 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. พืชผักและผลไม้ที่มีสรรพคุณเป็นสมุนไพรในพื้นที่ของวิสาหกิจชุมชนหนองน้ำใส ตำบลหนองน้ำใส อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สามารถรวบรวมได้จำนวน 66 ชนิด มีสรรพคุณใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยพื้นฐาน หรืออาการเจ็บป่วยเล็กน้อย สอดคล้องกับการอธิบายของ ณรงค์ จันทร์ฤกษ์ (2559) กล่าวว่า สรรพคุณของสมุนไพรส่วนใหญ่ใช้ในการรักษาอาการเบื้องต้น เช่น ปวดท้อง ท้องเสียเจ็บคอ ไอ อาการธาตุล้น คือ อ่อนเพลียและนอนไม่หลับ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีสรรพคุณในการส่งเสริมสุขภาพ สอดคล้องตามการอธิบายของ จันทร์จิรา ตรีเพชร และคนอื่นๆ (2564), นงคราญ กาญจนประเสริฐ (2544), นวพรรษ ผลดี และวราชาติ โตแก้ว (2560), เพ็ญภา ทิพย์สุราษฎร์ (2559) ในส่วนของรสชาติสมุนไพรที่พบ ส่วนใหญ่จะมีรสชาติขม และรสชาติฝาด สอดคล้องกับการศึกษาของ กันทิมา สิทธิธัญกิจ และพรทิพย์ เต็มวิเศษ (2547) โดยรสฝาด ส่วนใหญ่มีสรรพคุณในการดับพิษร้อน ถอนพิษไข้ แก้ท้องร่วง ส่วนรสขม แก้ฟกช้ำ ลดการอักเสบ แก้อ่อนในกระหายน้ำ ขับปัสสาวะ หรือมีสรรพคุณในการส่งเสริมสุขภาพ เช่น แก้อาการนอนไม่หลับ และอ่อนเพลีย เป็นต้น

2. การพัฒนาเครื่องต้มสมุนไพรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากลูกยอ เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากลูกหว้า เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากมะยม เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากสมอพิเภก โดยมีวัตถุดิบนอกจากสมุนไพรชนิดที่นำมาทำเครื่องต้มสมุนไพรแล้ว วัตถุดิบหลักคือ น้ำตาลทรายแดง และน้ำเปล่าต้มสุก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบมาจาก ผัก ผลไม้และพืช เป็นเครื่องต้มเสริมอาหาร ตามการอธิบายของ Sugajski et al. (2023) เป็นการพัฒนาเพื่อให้มีรสชาติดี และส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งให้ความสะดวกในการจัดเก็บ โดยองค์ประกอบทางโภชนาการต้องไม่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนผสม แต่ส่วนผสมต้องมาจากธัญพืช ซึ่งอาจมีสารแอนโทไซยานิน ไฟโตสเคเลตเตอร์อล และสารต้านอนุมูลอิสระ กรดไขมัน 3 เป็นต้น สารเหล่านี้ ล้วนมีสรรพคุณเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ส่วนการทดสอบความชอบในการทดสอบประสาทสัมผัส สรุไปได้ดังนี้ เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากลูกหว้า ได้คะแนนความชอบโดยรวมจากผู้เข้าร่วมทดสอบสูงที่สุด รองลงมาคือ เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากมะยม ลำดับถัดมาคือ เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากลูกยอ และเครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากสมอพิเภก ได้คะแนนความชอบในลำดับสุดท้าย และคะแนนความชอบจากเนื้อสัมผัส เป็นด้านที่ได้คะแนนสูงหรือคะแนนมากที่สุดจากเครื่องต้มสมุนไพรทั้งจำนวน 4 ชนิด สอดคล้องกับ จันวิภา สุปะกิง (2022) ศึกษาเรื่องการพัฒนาเครื่องต้มเพื่อสุขภาพจากกล้วยน้ำว้าผสมสมุนไพร โดยสูตรที่ผู้ทดสอบให้คะแนนความชอบมากที่สุดคือ อัตราส่วนระหว่างเนื้อกล้วยน้ำว้าต่อน้ำเท่ากับ 1:4 เพราะมีเนื้อสัมผัสจากเนื้อของกล้วยน้ำว้าในเครื่องต้ม

นอกจากนี้ คะแนนความชอบจากสี่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Mathangi and Deivanai (2016) พัฒนาหาสมุนไพรสสูตรต่างๆ จำนวน 6 สูตร โดยสูตรที่มีผู้ชื่นชอบมากที่สุดคือสูตรที่ 1 ซึ่งผู้เข้าร่วมการทดสอบมีความชอบในสีและรสชาติมากที่สุด ส่วนกลิ่นรสเป็นด้านที่ได้ค่าคะแนนต่ำที่สุดในการทดสอบทางประสาทสัมผัสของเครื่องดื่มสมุนไพรรวมทั้ง 4 ชนิด ในงานวิจัยเรื่องนี้

นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะของการให้คะแนนความชอบในการทดสอบประสาทสัมผัสที่มีต่อเครื่องดื่มสมุนไพรรที่ทำจากลูกหว้านั้น มีระดับคะแนนความชอบในระดับสูงทุกด้าน รวมถึงมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับต่ำคือ 0.38 จึงสามารถสรุปได้ว่าเครื่องดื่มสมุนไพรรที่ทำจากลูกหว้าโดยรวมแล้วผู้เข้าร่วมทดสอบมีความชอบเหมือนกัน ในส่วนของสมุนไพรรที่ทำจากลูกยอ แม้ความชอบโดยรวมจะอยู่ในคะแนนระดับสูงแต่มีความกระจายตัวหรือค่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.27 แสดงให้เห็นว่ามีทั้งผู้ที่ชื่นชอบมาก และอาจจะมีผู้ที่ชอบน้อยหรือไม่ชอบรวมอยู่ด้วย

3. ความพึงพอใจต่อตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ ด้านของการปกป้องผลิตภัณฑ์เป็นด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการจัดจำหน่ายนั่นคือ การมีรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์รวมทั้งตราสินค้า สีส้น และภาพประกอบที่สวยงาม มีการสื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชนที่เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ มีข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องดื่มอย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตามข้อค้นพบสำคัญสำหรับงานวิจัยเรื่องนี้คือ ความพึงพอใจต่อตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรรด้านสิ่งแวดล้อมเป็นด้านที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดเนื่องจากบรรจุภัณฑ์ผลิตจากขวดพลาสติก จึงทำให้ไม่สามารถย่อยสลายเองได้และผู้ตอบแบบสอบถามมองว่าเป็นวัสดุที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในข้อเสนอแนะเกี่ยวกับตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรร จึงมีข้อเสนอแนะให้เปลี่ยนบรรจุภัณฑ์โดยให้เปลี่ยนเป็นขวดแก้ว หรือเปลี่ยนเป็นวัสดุอื่นๆ ที่สามารถย่อยสลายตามธรรมชาติได้ ซึ่งอาจเกิดจากในปัจจุบัน กระแสของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นทั่วโลก ผู้บริโภคมีการปรับตัว และจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยมักเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจ ต่อตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรรไม่แตกต่างกัน มีเพียงปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ที่แตกต่างกัน เท่านั้น ที่มีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจตราสินค้าและแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพรร แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญยาภรณ์ คำจตุ และคนอื่น ๆ (2562) อายุที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อ รูปแบบบรรจุภัณฑ์ชาใบขี้เหล็ก ที่แตกต่างกัน และพรณิภา วิชัยพล และคนอื่น ๆ (2564) พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่างกันส่งผลต่อการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยด้านผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมการขายแตกต่างกัน ซึ่งอาจเกิดจากผู้สูงอายุมีความเคยชิน และประสบการณ์จากการใช้สมุนไพรรในการรักษาโรค หรือใช้ในการส่งเสริมสุขภาพมาอย่างยาวนาน ส่วนกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยนั้น อยู่ในยุคที่เทคโนโลยีและวิทยาการทางการแพทย์มีการพัฒนาขึ้นจึงไม่นิยมต่อสินค้าประเภทสมุนไพรรมากนักหากเทียบกับกลุ่มผู้ที่มีอายุมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในครั้งนี้

1. จากการทดสอบประสาทสัมผัสของผู้เข้าร่วมการวิจัย พบว่า กลิ่นรสของเครื่องต้มสมุนไพรเป็นคุณลักษณะที่ได้ค่าคะแนนต่ำที่สุดจึงควรพัฒนาด้านกลิ่นรสให้ดีขึ้น ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค
2. เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากลูกหว้ามีค่าคะแนนทดสอบทางประสาทสัมผัสรวมและรายด้านสูงที่สุดวิสาหกิจชุมชนสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นได้
3. เครื่องต้มสมุนไพรที่ทำจากมะยมและสมอพิเภก แม้จะมีค่าทดสอบประสาทสัมผัสสูงแต่ยังมีกลุ่มผู้ชื่นชอบและไม่ชื่นชอบ อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ควรนำมาพัฒนาสูตรให้ดีขึ้น ก่อนนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนต่อไป
4. ควรเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ให้เป็นวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาพืชสมุนไพรชนิดอื่นในการนำมาทำผลิตภัณฑ์แปรรูป เพื่อสร้างมูลค่าให้แก่สินค้าสมุนไพร และศึกษาพัฒนาการสร้างภาพลักษณ์ของตราสินค้าสมุนไพรประเภทให้มีความทันสมัย
2. ควรศึกษาด้านการแปรรูปพืชสมุนไพรด้วยการแปรรูปที่หลากหลายขึ้น เช่น การแปรรูปด้วยความร้อน การยี้ระยะเวลาในการถนอมอาหารด้วยการดอง หรือหมัก ช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่สมุนไพรไทย และสร้างความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น ๆ

References

- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2564). *เทรนด์กระแสเครื่องดื่มเสริมอาหาร (Functional Drink) หลัง Post Pandemic*. https://files-website.ditp.go.th/เจาะลึกตลาดโลก/734600_1ce01ab78f.pdf
- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2566). *สรุปจำนวนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย*. <http://www.sceb.doae.go.th/wp-content/uploads/2025/05/ข้อมูลการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน-ปีงบประมาณ-2566-ไตรมาสที่-3-1.pdf>
- กันทิมา สิทธิธัญกิจ และพรทิพย์ เต็มวิเศษ (บรรณาธิการ). (2547). *คู่มือประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย*. กลุ่มงานพัฒนาวิชาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร, สถาบันการแพทย์แผนไทย.
- จันทร์จิรา ตรีเพชร, ศักดิ์ชาย เพ็ชรตรา และวราวุฒิ มหามิตร. (2564). การศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรท้องถิ่นตามนิเวศธรรมชาติลำน้ำพรม จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(1), 213-224.
- จันวิภา สุปะกิง. (2022). การพัฒนาเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ จากกล้วยน้ำว้าผสมสมุนไพร. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 6(2), 38-45.
- ณธกร อุไรรัตน์. (2559). *การศึกษาเพื่อการพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวเจ๊กเขยเส้าให้ จ. สระบุรี*. คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ณรงค์ จันทรฤกษ์. (2559). *ภูมิปัญญาพื้นเมืองในการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน ในตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. [วิทยาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้].
- ธัญยาภรณ์ คำจตุ, พิเชษฐ พรหมใหม่ และสุริยา นิตยมี. (2562). ความพึงพอใจต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์ชาใบขี้เหล็กกลุ่มชุมชนท่าเมรุ ตำบลบางกล้า อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา. ใน *การประชุมหาตใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 10* (หน้า 1266-1283), ณ ห้องประชุม อาคารคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาตใหญ่ อำเภอหาตใหญ่ จังหวัดสงขลา, มหาวิทยาลัยหาตใหญ่.
- นงคราญ กาญจนประเสริฐ. (2544). *รายงานการวิจัย เรื่องศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- นพพรชัย ผลดี และวราชาติ โตแก้ว. (2560). *รายงานการวิจัย ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นในชุมชนพื้นที่ป่าชุมชน บ้านหินฮาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พรณิภา วิชัยพล, สุรินทร์ มรรคา และตะวัน วิกรัยพัฒน์. (2564). การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ของผู้บริโภคในเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(41), 273-282.
- พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562. (30 เมษายน พ.ศ. 2562). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับที่ 136 หมวด 56 ก. <https://laws.fda.moph.go.th/laws/herbal-product-act-be-2562>
- เพ็ญภา ทิพย์สุราษฎร์. (2559). *การศึกษาพืชสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรกรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. [วิทยาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].

- ร่มโพธิ์ สุวรรณนิก. (2560). ทฤษฎีการจัดการการตลาดเชิงกลยุทธ์ขั้นสูงและแนวคิดเชิงปฏิบัติ. <https://rompo911.blogspot.com/2017/11/bus702-dba09-spu-brand-equity.html>.
- รัตนวารี นันท์ชัยพุกษ์. (2560). การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์เบเกอรี่ภายใต้แบรนด์ Amery. [การจัดการมหาบัณฑิตที่ไม่ได้เผยแพร่]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรรณา ชันธชัย. (2557). รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพจากดอกโสน. คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- Aaker, D. A. (1996). *Building strong brands*. Free Press.
- Chandrasekara, A., & Shahidi, F. (2018). Herbal beverages: Bioactive compounds and their role in disease risk reduction-A review. *Journal of traditional and complementary medicine*, 8(4), 451-458.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.
- Knapp, D. E. (2000). *The brand mindset*. McGraw-Hill.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2012). *Marketing management* (14th ed.). Pearson Education.
- Mathangi, S., & Deivanai, M. G. (2016). A study on development of spice flavoured herb (Phyllanthus Niruri) tea for healthy immune system. *IJSTE-International Journal of Science Technology & Engineering*, 3(5), 69-72.
- MGR online. (2564, 6 พฤศจิกายน). “สมุนไพรไทย” เปิดเกมรุก “HUB สมุนไพรโลก”. <https://mgronline.com/daily/detail/9640000109576>
- Pamela, V. Y., Kusumasari, S., & Meindrawan, B. (2021, March). Development of functional beverages from herbs: Aspect of nutrition, processing and safety. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 715, No. 1, p. 012067). IOP Publishing.
- Shaik, M. I., Hamdi, I. H., & Sarbon, N. M. (2023). A comprehensive review on traditional herbal drinks: Physicochemical, phytochemicals and pharmacology properties. *Food Chemistry Advances*, 3, 100460.
- Simply beyond herbs. (2023). *Surprising herb facts and trends (2023)*. <https://simplybeyondherbs.com/herb-facts-and-trends/>
- Sugajski, M., Buszewska-Forajta, M., & Buszewski, B. (2023). Functional beverages in the 21st century. *Beverages*, 9(1), 1-17.
- Zhang, K., Shi, J., Wang, F., & Ferrari, M. (2023). Wisdom: Meaning, structure, types, arguments, and future concerns. *Current Psychology*, 42(18), 15030-15051.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.5

Received:	February	22, 2025
Revised:	January	10, 2025
Accepted:	January	22, 2026

แนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ชุตินา อัครนิรดากร¹ สุรมน จันทร์เจริญ²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม และแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย (2) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย และ (3) เสนอแนวทางเชิงนโยบายการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับตัวอย่างเป็นประชาชนที่ได้ใช้บริการในสถานบริการสุขภาพและความงาม ที่จดทะเบียนประเภทคลินิกเฉพาะทางด้านเวชกรรม ที่ให้บริการด้านสุขภาพและความงาม จำนวน 340 คน ด้วยการสุ่มแบ่งชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง และดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) พฤติกรรมดูแลสุขภาพความงาม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.37 รองลงมา ได้แก่ การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย แนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย และการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35, 4.27, 4.25 และ 4.22 ตามลำดับ (2) แบบจำลองสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 192.33$, $df = 99$, $p\text{-value} = .000$, $\chi^2/df = 1.94$, RMSEA = .048, RMR = .027, SRMR = .042, CFI = .98, GFI = .93, AGFI = .91 และ CN = 274.01) โดยพบว่าปัจจัยการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม มีอิทธิพลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย และ (3) แนวทางเชิงนโยบายการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ การส่งเสริมวิถีชีวิตสุขภาพสำหรับคนไทย การส่งเสริมค่านิยมต่อการดูแลสุขภาพและความงามด้วยผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ปลอดภัย และสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสินค้าด้านสุขภาพและความงามปลอดภัย

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิตของคนไทย; การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์; การดูแลสุขภาพความงาม; การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์; สุขภาพความงาม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เลขที่ 1 ถนนอุททองนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: s65584917022@ssru.ac.th

² วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Policy Guidelines for Promoting Health and Beauty Businesses for Government and Private Agencies

Chutima Atsaniradakorn¹ Suramon Chancharoen²

Abstract

This research article aims to study (1) the level of lifestyle of people in Thai society, value perception of health and beauty products, health and beauty care behaviors, decision-making on health and beauty products, and health and beauty trends of Thai people. (2) Influence on the lifestyle of people in Thai society, value perception of health and beauty products, health and beauty care behaviors, decision-making on health and beauty products that affects the health and beauty trends of Thai people. (3) Provides policy guidelines for promoting health and beauty businesses for government and private sector agencies. This study adopts a mixed-methods approach, starting with quantitative research. A stratified random sample of 340 individuals from registered specialized medical clinics providing health and beauty services was surveyed. Data were analyzed using descriptive statistics and structural equation modeling (SEM). The qualitative phase involved in-depth interviews with 20 experts, with data analyzed through content analysis for deeper insights.

Findings are as follows: (1) Health and beauty care behaviors had the highest average score of 4.37, followed by the value perception of health and beauty products, the lifestyle of people in Thai society, health and beauty trends of Thai people and the decision to use health and beauty products all at a high level with average values of 4.35, 4.27, 4.25 and 4.22 respectively. (2) The developed structural equation model (SEM) demonstrates a good fit with the empirical data ($\chi^2 = 192.33$, $df = 99$, $p\text{-value} = .000$, $\chi^2/df = 1.94$, RMSEA = .048, RMR = .027, SRMR = .042, CFI = .98, GFI = .93, AGFI = .91 and CN = 274.01) It was found that lifestyle of people in Thai society, value perception of health and beauty products, health and beauty care behaviors, decision to use health and beauty products have influence on health and beauty trends of Thai people. (3) Policy guidelines for promoting health and beauty businesses for government and private sectors consist of 3 approaches: promoting a healthy lifestyle for Thai people, promoting values towards health and beauty care with natural, non-toxic products, and supporting research and development of non-toxic health and beauty products.

Keywords: Lifestyle of Thai People; Value Perception of Products, Health and Beauty Care; Decision-Making on Health and Beauty Products; Health and Beauty

Type of Article: Research Article

¹ Doctoral of Philosophy Program in Management Innovation, Suan Sunandha Rajabhat University
U-Thong nok Road, Dusit, Bangkok 10300, Thailand
Corresponding Author Email: s65584917022@ssru.ac.th

² College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธุรกิจสุขภาพและความงามมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเชื่อมโยงกับกลไกเศรษฐกิจอื่นๆ โดยตรง การเข้าถึงการดูแลสุขภาพจากสถานประกอบการคุณภาพสูงช่วยลดภาระระบบสาธารณสุขและประหยัดงบประมาณในการพัฒนาอื่นๆ ในขณะเดียวกันกระแสการดูแลสุขภาพในกลุ่มคนชั้นกลางในเมืองทำให้เกิดสถานประกอบการเอกชนจำนวนมาก จึงส่งผลต่อการจ้างงานและการขยายตัวเศรษฐกิจด้านความงาม (Nöhammer et al., 2013) ธุรกิจสุขภาพและความงามยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก โดยพบว่า ในปี ค.ศ. 2024 ธุรกิจสุขภาพและความงามทั่วโลกมีการเติบโตอย่างมีนัยสำคัญ โดยมูลค่าตลาดรวมอยู่ที่ประมาณ จำนวน 548 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (Vogue Business, 2024) ในขณะที่ปีเดียวกันนี้ ในประเทศไทย ธุรกิจสุขภาพและความงามมีมูลค่าตลาดประมาณ จำนวน 71,000-72,000 ล้านบาท โดยมีการขยายตัวรวบร้อยละ 2.3-3.6 โดย แนวโน้มที่โดดเด่น ได้แก่ ศัลยกรรมความงาม ธุรกิจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และเวชศาสตร์ชะลอวัย (ฐานเศรษฐกิจ, 2566, 22 ธันวาคม) โดยปัจจัยหลักที่ส่งเสริมการขยายตัวนี้มาจากความต้องการของผู้บริโภคที่ไม่หยุดยั้งในการดูแลสุขภาพและความงาม อีกทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนก็ยังเป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้เกิดโรคอ้วนและโรคแทรกซ้อนเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลต่อคนในสังคมทั่วไปที่มีความต้องการใช้บริการด้านสุขภาพและความงาม ที่นับวันจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Büchi et al., 2019)

การสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน อาทิเช่น Büchi et al. (2019), Farshidfar et al., (2013), Global Reporting Initiative (2021), Ishak et al. (2020), Manan et al. (2020) สรุปว่า การคาดการณ์แนวโน้มธุรกิจสุขภาพมีความสำคัญต่อทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจ โดยภาครัฐสามารถนำข้อมูลการศึกษาแนวโน้มมาใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจสุขภาพและความงามให้ตอบสนองความต้องการในอนาคต และป้องกันผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข ขณะเดียวกันภาคธุรกิจสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการวางแผนของธุรกิจเพื่อการเติบโตในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมธุรกิจสุขภาพและความงามจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการใช้นิคมและบริการจากข้อมูลลูกค้า เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลของลูกค้าเพื่อที่จะช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการและแนวโน้มในอนาคต ทั้งยังเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายภาครัฐและการใช้งบประมาณให้สอดคล้องกับปัญหาและทิศทางการตลาดที่แท้จริง

การวิจัยครั้งนี้จึงเน้นความสำคัญของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพและความงาม เช่น การดำเนินชีวิตของคนในสังคม การรับรู้คุณค่าผลิตภัณฑ์ พฤติกรรมการดูแลสุขภาพและความงาม รวมถึงการคาดการณ์แนวโน้มทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้อุตสาหกรรมบริการสุขภาพและความงามในประเทศไทยสามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพในด้านการบริหารจัดการ ส่งผลให้มีความสามารถทางการแข่งขันในตลาดด้านสุขภาพและความงามได้สูงสุด ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยโดยดำเนินการศึกษาอย่างเป็นระบบทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้บริโภคและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านสำหรับนำมาพัฒนาแนวทางนโยบายสำหรับส่งเสริมธุรกิจสุขภาพและความงามทั้งในภาครัฐและเอกชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพ ความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม และแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพ ความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม ที่ส่งผลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ตัวแปรที่ทำการศึกษา 5 ตัวแปร ได้แก่ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม และแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากร คือ ประชาชนที่ได้ใช้บริการในสถานบริการสุขภาพและความงาม ที่จดทะเบียนประเภทคลินิกเฉพาะทางด้านเวชกรรม ที่ให้บริการด้านสุขภาพและความงาม ทั่วประเทศ รวมจำนวน 4,440 แห่ง ในช่วงปี พ.ศ. 2567 (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2566) ตัวอย่าง คือ ประชาชนที่ได้ใช้บริการในสถานบริการสุขภาพและความงาม ที่จดทะเบียนประเภทคลินิกเฉพาะทางด้านเวชกรรม จำนวน 340 คน (แห่งละจำนวน 1 คน จากการแนะนำของสถานบริการสุขภาพและความงาม)
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา สถานบริการสุขภาพและความงาม ที่จดทะเบียนประเภทคลินิกเฉพาะทางด้านเวชกรรม และที่ให้บริการด้านสุขภาพและความงาม ในประเทศไทย
4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ในช่วงเดือนมิถุนายน-กันยายน พ.ศ. 2567

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินธุรกิจของสถานบริการสุขภาพและความงาม ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น
2. เพื่อให้สถานบริการสุขภาพและความงาม นำไปใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการ พัฒนาคู่มือ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและความงาม ให้สามารถแข่งขันทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. หน่วยงานภาครัฐสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายที่สนับสนุนและส่งเสริมธุรกิจสุขภาพและความงามได้อย่างเหมาะสม ช่วยผลักดันให้ธุรกิจสุขภาพและความงามสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล และเป็นแนวทางในการกระตุ้นการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในธุรกิจสุขภาพและความงาม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การคาดการณ์ในอนาคตด้านสุขภาพและความงาม

การคาดการณ์อนาคต เป็นเครื่องมือสำหรับการวางแผน และดำเนินการตามวิสัยทัศน์ในการพัฒนา อีกทั้งเป็นกระบวนการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตอย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ โดยผู้ที่ต้องการทราบเหตุการณ์ในอนาคตจะคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการที่หลากหลายตามทฤษฎีต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์แนวโน้มสำคัญ การวิเคราะห์ปัจจัย การวิเคราะห์โครงสร้าง การสร้างวิสัยทัศน์ และการสร้างภาพจำลองเพื่อหาแนวทางพัฒนายุทธศาสตร์และกลยุทธ์ให้เกิดแผนการที่สามารถปฏิบัติได้จริง พร้อมทั้งจะรับกับปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความกล้าที่จะคิดนอกกรอบ (AFS's Global Futures Network, 2010; Szpilko, 2020)

แนวโน้มด้านสุขภาพและความงามของคนไทย

โดยธรรมชาติแล้วแต่ละบุคคลจะมีภาวะสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลที่แตกต่างกัน หากบุคคลใดให้ความสำคัญและมีความใส่ใจสุขภาพและความงามระดับสูง ก็จะมีความเป็นไปได้ว่าบุคคลนั้นจะแสดงออกมาทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความงาม เนื่องจากพฤติกรรมพื้นฐานของมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ ที่แสดงออกมาให้เห็นองค์ประกอบและเป้าหมายของพฤติกรรมอย่างชัดเจน เช่น ความเชื่อ ความคาดหวัง แรงจูงใจ ค่านิยม การรับรู้ และองค์ประกอบด้านความรู้ รวมถึงความรู้สึก อารมณ์ และลักษณะนิสัยที่ชอบการรักษาสุขภาพ จนเกิดพฤติกรรมในการส่งเสริมสุขภาพให้กับตนเองและครอบครัว เพื่อน และชุมชน (Pender et al., 1990) แนวโน้มด้านสุขภาพและความงาม มีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทัศนคติ ความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพและความงาม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านวิถีการดำเนินชีวิตของคน พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้คนในสังคม รวมถึงผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและความงามที่มีอยู่ ปัจจัยดังกล่าวจะกำหนดการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพและงามของตลาด (Al-Mashhadany et al., 2022)

การดำเนินชีวิตของคนในสังคม

การดำเนินชีวิตของคนเป็นพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันตามความต้องการภายในของแต่ละคน ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตจะแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของบุคคลนั้นที่เป็นลักษณะทั้งหมดที่มีอยู่อันมีผลมาจากวัฒนธรรม ชนชั้นทางสังคม กลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลและครอบครัว สถานการณ์ และประสบการณ์ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมยังแสดงให้เห็นภาพรวมของวิถีชีวิตของผู้คนที่เป็นรูปแบบที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เป็นสิ่งสะท้อนถึงรูปแบบของกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น (Google Digital Wellbeing, 2022; Nöhammer et al., 2013) โดยแต่ละบุคคลจะแสดงออกของพฤติกรรมที่เป็นจริงของตนเอง ที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะทางจิตวิทยาของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ส่งผลให้มีการศึกษาวิจัย เพื่อนำไปปรับปรุงกลยุทธ์ทางการตลาดในการส่งมอบคุณค่าที่เหนือกว่าให้ลูกค้าจนเกิดความพึงพอใจและมีการซื้อซ้ำ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมจะทำให้มีความเข้าใจและรู้จักผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากรูปแบบการดำเนินชีวิตจึงเกิดจากความคิดเห็น ความสนใจ และการตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละคน (Schiffman & Kanuk, 1997)

การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์มีประโยชน์ต่อตนเองหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์และคุณค่าของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ได้รับ การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภคตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งคุณค่าที่ผู้บริโภคจะได้รับนั้นมีความแตกต่างกัน หากคุณภาพของสินค้านั้นมีความแตกต่างอย่างชัดเจนจะส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์เป็นการประเมินการใช้งานและคุณสมบัติในภาพรวมของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เป็นอิทธิพลทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ จึงส่งผลทางบวกต่อการตัดสินใจซื้อ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับจากสินค้าหรือบริการ เพราะลูกค้ารู้สึกสมหวังกับสิ่งที่ได้รับจนเกิดความไว้วางใจ (Kotler & Keller, 2009; Moliner et al., 2007) ดังนั้น การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคจะเกิดขึ้นจากการใช้งาน การใช้เหตุผล อารมณ์ สังคม และเงื่อนไข การรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค ประกอบด้วย การรับรู้คุณค่าด้านการเงิน การรับรู้คุณค่าด้านการใช้งาน การรับรู้คุณค่าทางสังคม การรับรู้คุณค่าทางอารมณ์ และคุณภาพที่ส่งผลต่อความมีชื่อเสียงของแบรนด์ ดังนั้นตราสินค้าหรือแบรนด์สินค้าที่มีชื่อเสียงก็ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่จับต้องไม่ได้เท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างมูลค่าให้กับผู้บริโภคผ่านสถานภาพทางสังคม ความโดดเด่นของการบริโภค ผู้บริโภคจึงทำการเปรียบเทียบแบรนด์สินค้าระดับโลกที่มีชื่อเสียงมากกว่าแบรนด์ท้องถิ่น การรับรู้ถึงความมีชื่อเสียงของแบรนด์เป็นอิทธิพลที่ดีกว่า ในการตั้งใจเมื่อกลุ่มสินค้านั้นสะท้อนภาพลักษณ์ทางสังคมที่สูงกว่า (Baek et al., 2010)

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพและความงาม

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพและความงามมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้บุคคลใส่ใจต่อสุขภาพ จนเข้ารับบริการในสถานเสริมความงาม เช่น น้ำหนักตัวมากขึ้น ไม่พอใจในรูปร่างของตนเอง ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ทางร่างกายบุคคลจึงมีความใส่ใจที่จะดูแลสุขภาพ มีทัศนคติที่ดีต่อสุขภาพและความงาม และเห็นด้วยกับกระบวนการที่ทำให้ร่างกายและผิวพรรณดูดีขึ้น เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพและความงาม (Farshidfar et al., 2013) พฤติกรรมการดูแลสุขภาพและความงาม จึงเป็นการกระทำของบุคคลที่สนใจในการดูแลสุขภาพและความงาม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ความใส่ใจ มีทัศนคติที่ดีในเรื่องสุขภาพ และดูแลตนเองอย่างเป็นกระบวนการและมีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ (Al-Mashhadany et al., 2022; Diedrichs et al., 2011)

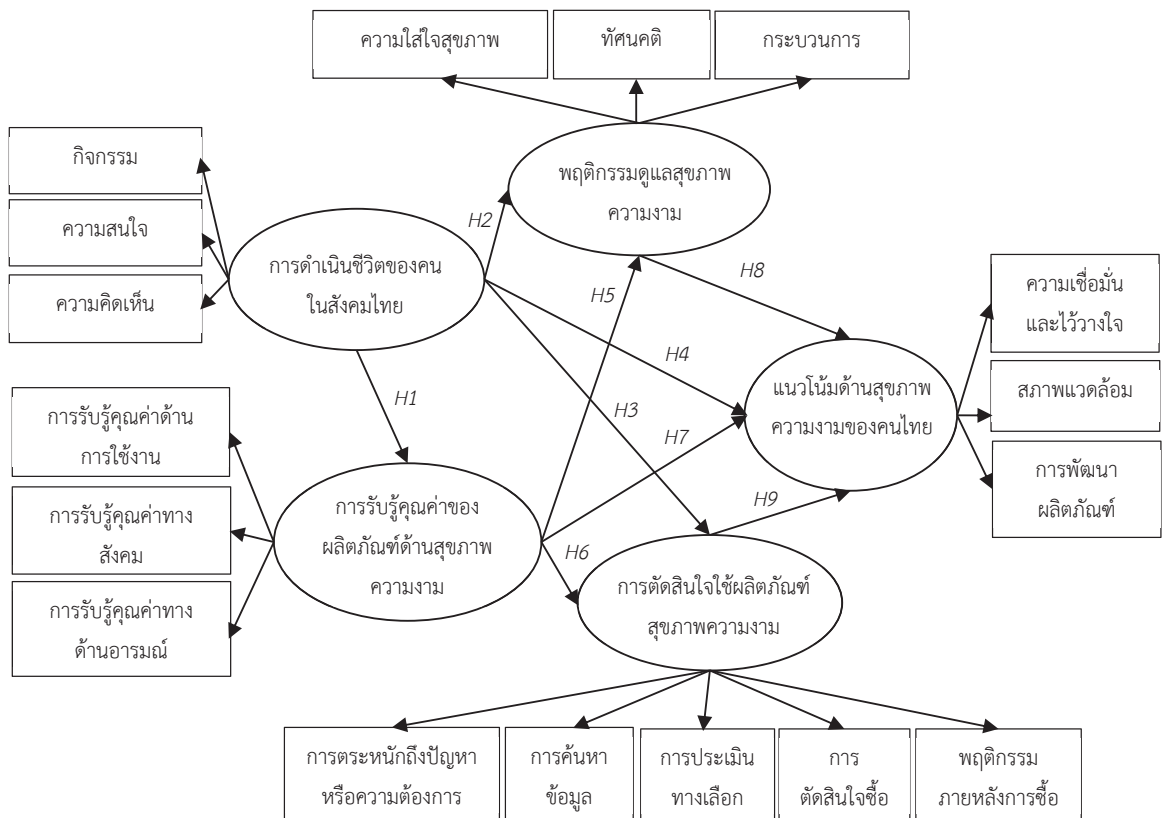
การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพและความงาม

การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพและความงามของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย คุณภาพ และผลลัพธ์ที่ยั่งยืน กระตุ้นให้ธุรกิจต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความคาดหวังเหล่านี้ ธุรกิจจึงมุ่งเน้นการสร้างแบรนด์ที่น่าเชื่อถือ การลงทุนในนวัตกรรม และการตลาดที่เน้นความโปร่งใส ส่งผลให้แนวโน้มตลาดขับเคลื่อนด้วยความต้องการของผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (Aldin, 2020; Ishak et al., 2020; Manan et al., 2020) การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เป็นกระบวนการที่ผู้บริโภคกระทำในระหว่างการค้นหา ชื่อ ใช้ และประเมิน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ดีที่สุด กระบวนการตัดสินใจซื้อเกิดขึ้นก่อนที่ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าหรือบริการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจเลือกซื้อ และพฤติกรรมหลังการบริโภคสินค้าหรือบริการ (Schiffman & Wisenblit, 2015)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ได้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตปัจจุบันที่เร่งรีบและมีสื่อออนไลน์เข้าถึงได้ง่าย ส่งผลให้ประชาชนรับรู้ถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านความงามมากขึ้นจากการตลาดและอิทธิพลของ

โซเซียลมีเดีย (Moliner et al., 2007) พฤติกรรมการดูแลสุขภาพจึงได้รับความสำคัญมากขึ้น (Al-Mashhadany et al., 2022) โดยเฉพาะการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์สุขภาพผิวและรูปลักษณ์ที่ดี (Manan et al., 2020) นอกจากนี้ แนวโน้มด้านสุขภาพที่เน้นความงามจากภายใน อาหารเสริมและการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม กำลังเป็นที่นิยมมากขึ้น (Al-Mashhadany et al., 2022) จึงทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิต เป็นปัจจัยเบื้องต้นมีผลโดยตรงต่อ การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม และการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม และแนวโน้มด้านสุขภาพ จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย ประกอบด้วย การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ที่พบว่าส่งผลต่อ การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม และการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานที่ (H1): การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยมีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม

สมมุติฐานที่ (H2): การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม

สมมุติฐานที่ (H3): การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยมีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม

สมมุติฐานที่ (H4): การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยมีอิทธิพลทางตรงต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย

สมมุติฐานที่ (H5): การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงามมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม

สมมุติฐานที่ (H6): การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงามมีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม

สมมุติฐานที่ (H7): การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงามมีอิทธิพลทางตรงต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย

สมมุติฐานที่ (H8): พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงามมีอิทธิพลทางตรงต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย

สมมุติฐานที่ (H9): การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงามมีอิทธิพลทางตรงต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed method research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบแผนลำดับขั้น (sequential design) แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ โดยเริ่มต้นจากการวิจัยเชิงปริมาณในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และ 2 เพื่อนำข้อมูลไปสนับสนุนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 (Creswell & Clark, 2011) มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับตัวอย่าง จำนวน 340 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างผกผันตามจำนวนตัวแปรเชิงประจักษ์ที่ใช้ในการศึกษา โดยทั่วไปกำหนดไว้ 1 ตัวแปรเชิงประจักษ์ต่อ 10-20 หน่วยของกลุ่มตัวอย่าง (Jöreskog, 1993) การวิจัยครั้งนี้ มีตัวแปรเชิงประจักษ์ที่ใช้การศึกษา จำนวน 17 ตัวแปร ใช้สัดส่วน 1: 20 ได้ตัวอย่างขั้นต่ำจึงควรมีจำนวนไม่น้อยกว่า 340 คน ด้วยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อศึกษาระดับของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม และแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย จากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และศึกษาถึงอิทธิพลของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพ

ความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม ที่ส่งผลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย โดยใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง หลังจากที่ได้ทราบผลการวิจัยแล้วจึงดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน แบ่งเป็นจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจสถานบริการสุขภาพและความงาม จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการธุรกิจสถานบริการสุขภาพและความงาม จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำกับ ควบคุม ส่งเสริมธุรกิจสถานบริการสุขภาพและความงาม จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 4 ลูกค้าที่เข้าไปใช้บริการสถานบริการสุขภาพและความงาม จำนวน 5 คน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับแนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงาม สำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีประเด็นคำถามสำคัญ จำนวน 6 ข้อคำถาม คือ (1) ท่านเห็นว่าแนวโน้มในอนาคตนั้น ความต้องการด้านสุขภาพความงามของคนไทย จะมีลักษณะเป็นเช่นใด (2) ท่านเห็นว่าการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย มีความเกี่ยวข้องกับแนวโน้มความต้องการด้านสุขภาพความงามของคนไทย อย่างไร (3) ท่านเห็นว่าการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม มีความเกี่ยวข้องกับแนวโน้มความต้องการด้านสุขภาพความงามของคนไทย อย่างไร (4) ท่านเห็นว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม มีความเกี่ยวข้องกับแนวโน้มความต้องการด้านสุขภาพความงามของคนไทย อย่างไร (5) ท่านเห็นว่าการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม มีความเกี่ยวข้องกับแนวโน้มความต้องการด้านสุขภาพความงามของคนไทย อย่างไร (6) แนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรเป็นอย่างไร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำไปใช้บูรณาการร่วมกับผลการวิจัยในเชิงปริมาณ เพื่อนำไปสู่แนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้การคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence–IOC) โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบจำนวน 5 คน ได้ค่าระหว่าง 0.60 - 1.00 และ ความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค เพื่อวัดความแนบสนิทภายใน นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่ใช้บริการสถานบริการสุขภาพและความงามในกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน จากนั้นทำการตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อ พบว่า มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.680 - 0.895 ซึ่งมีค่ามากกว่า เกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 0.20 และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.749 - 0.918 และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.901 ซึ่งมีค่ามากกว่า เกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 0.70 (Popham, 1990) นอกจากนี้ยังได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรแฝง (latent variable) ด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง (construct reliability, ρ_c) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.66 - 0.85 และมีค่าความแปรปรวนที่สกัดได้ (average variable extracted, ρ_v) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.50 - 0.66

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถามได้ตามจำนวนที่กำหนด ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบ และใช้เฉพาะแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนทุกข้อ จากนั้นไปวิเคราะห์ทางสถิติ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้ 1.00 - 1.50 เท่ากับ น้อยที่สุด 1.51 - 2.50 เท่ากับ น้อย 2.51 - 3.50 เท่ากับ ปานกลาง 3.51 - 4.50 เท่ากับ มาก และ 4.51 - 5.00 เท่ากับ มากที่สุด (Best & Kahn, 1993)

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน สำหรับการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาความกลมกลืนดังนี้ χ^2 , $p\text{-value} > .05$ หรือ $\chi^2/df > 2.00$, RMSEA $< .05$, RMR $< .05$, SRMR $< .05$, CFI $> .90$, GFI $> .90$, AGFI $> .90$ และ CN > 200.00) เพื่อใช้ในการศึกษาถึงอิทธิพลของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม ที่ส่งผลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย

ผลการวิจัย

1. ระดับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม และแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย

ตาราง 1

ผลการศึกษาระดับของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม และแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย

ตัวแปร	M	SD	แปลผล
การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย (LIFST)	4.27	0.73	มาก
การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม (VALPD)	4.35	0.83	มาก
พฤติกรรมดูแลสุขภาพความงาม (HBEV)	4.37	0.77	มาก
การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม (DUHBP)	4.22	0.79	มาก
แนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย (HBTRD)	4.25	0.76	มาก

จากตาราง 1 พบว่า พฤติกรรมดูแลสุขภาพความงาม (HBEV) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก เท่ากับ 4.37 รองลงมา ได้แก่ การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม (VALPD) การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย (LIFST) แนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย (HBTRD) และการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม (DUHBP) อยู่ในระดับมากทั้งหมด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35, 4.27, 4.25 และ 4.22 ตามลำดับ

2. การศึกษาอิทธิพลของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม ที่ส่งผลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย ผลปรากฏดังนี้

ตาราง 2

ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (direct effect) อิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) และอิทธิพลโดยรวม (total effect) จากแบบจำลองสมการปรับแก้

ตัวแปรตาม	R ²	อิทธิพล	ตัวแปรต้น			
			การรับรู้คุณค่า ของผลิตภัณฑ์ด้าน สุขภาพความงาม (VALPD)	พฤติกรรม ดูแลสุขภาพ ความงาม (HBEV)	การตัดสินใจ ใช้ผลิตภัณฑ์ สุขภาพความ งาม (DUHBP)	การดำเนิน ชีวิตของคนใน สังคมไทย (LIFST)
การรับรู้คุณค่าของ ผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพ ความงาม (VALPD)	.86	DE	-	-	-	.93* (12.85)
		IE	-	-	-	-
		TE	-	-	-	.93* (12.85)
พฤติกรรมดูแลสุขภาพ ความงาม (HBEV)	.82	DE	.67* (2.97)	-	-	.60* (3.27)
		IE	-	-	-	.26* (2.79)
		TE	.67* (2.97)	-	-	.86* (11.43)
การตัดสินใจใช้ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ความงาม (DUHBP)	.79	DE	.59* (3.48)	-	-	.31* (2.80)
		IE	-	-	-	.55* (3.41)
		TE	.59* (3.48)	-	-	.86* (11.93)
แนวโน้มด้านสุขภาพ ความงามของคนไทย (HBTRD)	.97	DE	.32* (2.56)	.50* (3.01)	.67* (5.61)	.56* (3.31)
		IE	.40* (2.67)	-	-	.38* (2.42)
		TE	.72* (2.65)	.50* (3.01)	.67* (5.61)	.93* (15.57)

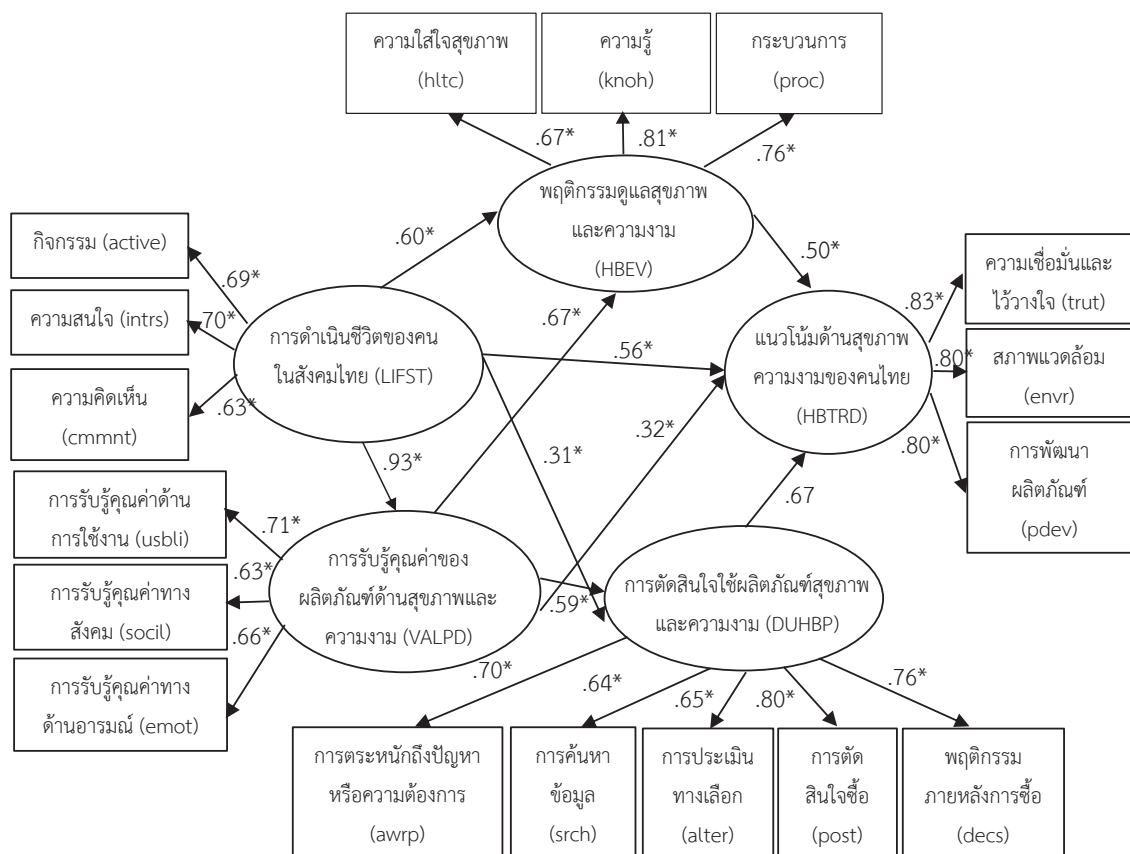
$\chi^2 = 192.33$, $df = 99$, $p\text{-value} = .00000$, $\chi^2/df = 1.94$, RMSEA = .048, RMR = .027,

SRMR = .042, CFI = .98, GFI = .93, AGFI = .91 และ CN = 274.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 * ตัวเลขในวงเล็บคือค่าสถิติทดสอบ t

จากตาราง 2 พบว่า แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังค่าดัชนีความกลมกลืน ดังนี้ $\chi^2 = 192.33$, $df = 99$, $p\text{-value} = .000$, $\chi^2/df = 1.94$, RMSEA = .048, RMR = .027, SRMR = .042, CFI = .98, GFI = .93, AGFI = .91 และ CN = 274.01 พบว่า (1) การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย (LIFST) มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม (VALPD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .93 (12.85) (2) การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย (LIFST) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพความงาม (HBEV) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .60 (3.27) (3) การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย (LIFST) มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม (DUHBP) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .31 (2.80) (4) การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย (LIFST) มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย (HBTRD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .56 (3.31) (5) การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม (VALPD)

มีอิทธิพลทางตรงต่อ พฤติกรรมดูแลสุขภาพความงาม (HBEV) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .67 (2.97) (6) การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม (VALPD) มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม (DUHBP) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .59 (3.48) (7) การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม (VALPD) มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย (HBTRD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .32 (2.56) (8) พฤติกรรมดูแลสุขภาพความงาม (HBEV) มีอิทธิพลทางตรงต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย (HBTRD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .50 (3.01) และ (9) การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม (DUHBP) มีอิทธิพลทางตรงต่อ แนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย (HBTRD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .67 (5.61) ดังภาพ 2

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม ที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย

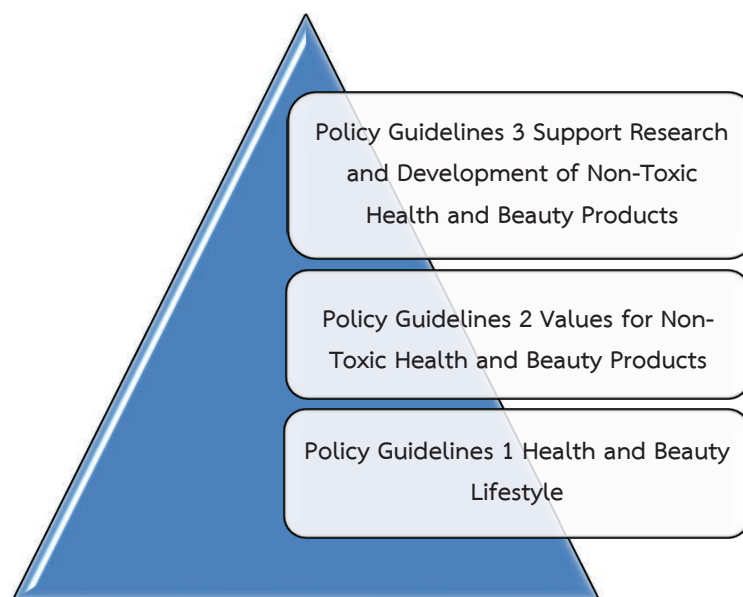
3. ผลการพัฒนาแนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

การสังเคราะห์แนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จากการบูรณาการระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปได้ 3 แนวทางสำคัญ ดังนี้

แนวทางเชิงนโยบายที่ 1 (health and beauty lifestyle) การส่งเสริมวิถีชีวิตสุขภาพสำหรับคนไทย: สำหรับหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมนโยบายในการผลักดันให้คนไทยได้เกิดค่านิยมในการใช้ชีวิตในทิศทางที่ส่งเสริมการดูแลสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ หน่วยงานภาคเอกชนเน้นการสร้างภาพลักษณ์ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่เน้นวิถีชีวิต ค่านิยมในการดูแลสุขภาพร่างกาย การดูแลสุขภาพสวยงาม ด้วยวิถีทางธรรมชาติ

แนวทางเชิงนโยบายที่ 2 (values for non-toxic health and beauty products) การส่งเสริมค่านิยมต่อการดูแลสุขภาพและความงามด้วยผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ปลอดภัย: สำหรับหน่วยงานภาครัฐกำหนดนโยบายการให้ความรู้ การสร้างค่านิยมแก่ประชาชนในการใช้สินค้าด้านสุขภาพและความงามที่ผลิตจากธรรมชาติ ปลอดภัย หน่วยงานภาคเอกชนเน้นการพัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์ และภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า

แนวทางเชิงนโยบายที่ 3 (support research and development of non-toxic health and beauty products) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสินค้าด้านสุขภาพและความงามปลอดภัย: สำหรับหน่วยงานภาครัฐควรมีมาตรการลดภาษี และสนับสนุนงบประมาณกับภาคเอกชนที่พัฒนาสินค้าสุขภาพและความงามที่ปลอดภัย เพื่อให้สินค้าดังกล่าวที่ผลิตด้วยผู้ประกอบการไทยเพิ่มมากขึ้นในตลาด หน่วยงานเอกชนควรพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลอดภัยให้มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น นำเสนอเป็นภาพประกอบ 3 ดังนี้

ภาพ 3 แนวทางเชิงนโยบายเพื่อการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

การอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยที่พบว่าตัวแปรที่ทำการศึกษาทั้งหมดในแบบจำลอง ประกอบด้วย พฤติกรรมดูแลสุขภาพ ความงาม การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย แนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.22 - 4.37 ผลการสำรวจดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ทางด้านสุขภาพและความงาม รวมถึงการบริโภคสินค้าประเภทสุขภาพและความงามของคนไทยในปัจจุบันอยู่ในระดับดี เป็นเพราะว่าคนไทยในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับสุขภาพและบุคลิกภาพมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการมีภาพลักษณ์ที่ดี มีสุขภาพดี และมั่นใจในตัวเอง (Al-Mashhadany et al., 2022) รวมถึงการได้รับอิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์ มีการแชร์คอนเทนต์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ การออกกำลังกาย และโภชนาการด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นจำนวนมาก มีส่วนกระตุ้นความสนใจของคนไทย และส่งผลให้คนไทยสนใจการดูแลสุขภาพและความงามมากขึ้น (Kwon et al., 2016) นอกจากนี้ อุตสาหกรรมความงามและสุขภาพในประเทศไทยมีการเติบโต และมีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา จึงเป็นทางเลือกที่หลากหลายสำหรับผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อและใช้บริการได้ง่ายยิ่งขึ้น หลังจากสถานการณ์โควิด-19 มีผลทำให้ผู้คนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันและดูแลสุขภาพ ก่อนการเจ็บป่วย ให้ความสำคัญสุขภาพมากขึ้น และอีกปัจจัยหนึ่งคือ การตลาดที่มีประสิทธิภาพของแบรนด์ต่างๆ ที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดผู้บริโภคได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้สินค้าด้านสุขภาพและความงามเป็นที่สนใจ และมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย (Al-Mashhadany et al., 2022; Nöhammer et al., 2013)

2. ผลการวิจัยที่พบว่า การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงาม การตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม ส่งผลต่อแนวโน้มด้านสุขภาพความงามของคนไทย ทั้งนี้ในตัวแปร การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย อธิบายได้ว่า วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่มีชีวิตที่เร่งรีบ และต้องเผชิญกับความกดดันสูง ส่งผลให้เกิดความต้องการผลิตภัณฑ์และบริการที่ช่วยบรรเทาความเครียด ฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ เกิดกระแสการดูแลสุขภาพทางเลือก ทำให้คนรุ่นใหม่มีความรู้และใส่ใจสุขภาพมากขึ้น ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ วิเคราะห์ส่วนประกอบ และมีความปลอดภัย เกิดความต้องการผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพส่วนตัว เครื่องออกกำลังกายที่บ้าน และเทคโนโลยีติดตามสุขภาพ (Google Digital Wellbeing, 2022; Nöhammer et al., 2013) ในตัวแปร การรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม อธิบายได้ว่า กระบวนการที่ผู้บริโภคประเมินและตีความถึงประโยชน์ ความสำคัญ และคุณค่าของผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและความงาม ซึ่งปัจจุบัน แบรนด์ที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและสื่อสารคุณค่าได้ชัดเจนจะได้รับความนิยม รวมถึงสามารถสร้างเรื่องราวที่แสดงถึงความใส่ใจในคุณภาพและผลลัพธ์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีนวัตกรรมใหม่ๆ และมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์รองรับ มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อพิสูจน์ประสิทธิภาพ การทดสอบทางคลินิก จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง แนวโน้มของสุขภาพและความงามของคนไทย (Büchi et al., 2019; Kwon et al., 2016) อีกทั้งพฤติกรรมการดูแลสุขภาพความงามเป็นการให้ความสำคัญกับการป้องกันมากกว่าการรักษา บุคคลให้ความสนใจดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน กลุ่มลูกค้าจะทำให้เกิดความต้องการผลิตภัณฑ์เสริมภูมิคุ้มกัน วิตามิน และอาหารเสริมที่มากยิ่งขึ้นได้ ทำให้เกิดการติดตามเทรนด์และผู้มีอิทธิพลด้านสุขภาพความงาม สนใจส่วนประกอบและแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ เกิดแนวโน้มผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกและมาจากธรรมชาติมากยิ่งขึ้น (Diedrichs et al., 2011) การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

เป็นตัวขับเคลื่อนหลักของตลาด เป็นการส่งสัญญาณความต้องการให้กับผู้ประกอบการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถกำหนดทิศทางและแนวโน้มของอุตสาหกรรมสุขภาพและความงามได้ ทำให้แบรนด์ต้องปรับปรุงสูตรและคุณสมบัติอย่างต่อเนื่อง เกิดการแข่งขันด้านนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Ishak et al., 2020; Manan et al., 2020)

3. ผลการวิจัยที่พบว่า แนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีความสำคัญกับ 3 แนวทางสำคัญได้แก่ การส่งเสริมวิถีชีวิตสุขภาพสำหรับคนไทย การส่งเสริมค่านิยมต่อการดูแลสุขภาพและความงามด้วยผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ปลอดภัย และสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสินค้าด้านสุขภาพและความงามปลอดภัย เป็นเพราะว่า แนวทางดังกล่าวเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับอุตสาหกรรม สามารถช่วยสร้างความไว้วางใจจากผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ เป็นการแสดงถึงความใส่ใจต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม รวมถึงช่วยสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในตลาด (Nöhammer et al., 2013) แนวทางดังกล่าว ยังจะมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างเทคโนโลยีใหม่ๆ ในอุตสาหกรรม รวมถึงช่วยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสมุนไพร ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ไทย เพิ่มโอกาสการส่งออก นำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นในตลาดโลกได้อย่างยั่งยืน (Google Digital Wellbeing, 2022)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าแนวทางในเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมธุรกิจด้านสุขภาพและความงามที่หน่วยงานภาครัฐกับผู้ประกอบการภาคเอกชนสามารถที่จะทำไปพร้อมกันได้ นั่นคือร่วมกันผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีค่านิยมด้านสุขภาพและความงามไปพร้อมกัน โดยภาครัฐมีอำนาจและงบประมาณ ในการผลักดันให้ทุกหน่วยงานดำเนินนโยบายที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเกิดค่านิยมในการดูแลสุขภาพร่างกาย และมองเห็นความสำคัญของการใช้ผลิตภัณฑ์ปลอดภัย ในขณะที่ควรที่จะสนับสนุนภาคเอกชนในการวิจัยและพัฒนาสินค้าสุขภาพและความงามปลอดภัย เพื่อสร้างความเป็นผู้นำธุรกิจนี้ในภูมิภาคของประเทศไทย ภาคเอกชนควรที่จะมุ่งเน้นความสำคัญกับการให้บริการอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัยต่อสุขภาพของลูกค้า การสร้างภาพลักษณ์ของอุตสาหกรรมปลอดภัยให้เกิดขึ้นกับธุรกิจสุขภาพและความงามของประเทศไทย และมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมด้านผลิตภัณฑ์ปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันในการส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพและความงาม เพื่อให้คนไทยมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีรูปร่างผิวพรรณดีจากภายในสู่ภายนอก ด้วยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและกระตุ้นในการดูแลสุขภาพและความงามที่เริ่มจากการดูแลตนเองโดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งแนะนำให้รู้จักการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยปราศจากการสารเจือปน

2. ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อผลักดันนโยบายที่ส่งเสริมค่านิยมการดูแลสุขภาพ โดยให้การสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาสินค้าปลอดภัยของภาคเอกชน เพื่อสร้างความเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมทั้งระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

3. ภาคเอกชนควรมุ่งเน้นการให้บริการด้วยผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัย สร้างภาพลักษณ์อุตสาหกรรมที่เน้นความปลอดภัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลอดภัยอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาแนวทางเชิงกลยุทธ์ของรัฐบาลในการพัฒนาสินค้าด้านสุขภาพและความงามปลอดสารพิษ โดยเน้นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากธรรมชาติมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคให้กับภาคเอกชนด้วยแนวคิดการร่วมมือกัน
2. ควรนำผลการศึกษานี้ไปต่อยอดองค์ความรู้ เช่น การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความต้องการใช้บริการสถานบริการสุขภาพและความงามในประเทศไทย โดยทำเปรียบเทียบประสิทธิภาพกับสถานบริการด้านสุขภาพและความงามของต่างประเทศ

References

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2566). รายงานประจำปี 2566: ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 2. https://hss.moph.go.th/fileupload_doc/2024-02-22-45-24-130764-353.pdf
- ฐานเศรษฐกิจ. (2566, 22 ธันวาคม). เทรนด์สุขภาพแรง ปี 2024 “คัลยกรรม-เอจจิ้ง” บวม. https://www.thansettakij.com/health/wellbeing/583958?utm_source=chatgpt.com
- Al-Mashhadany, A. K., Sadiq, A. T., Ali, S. M., & Ahmed, A. A. (2022). Healthcare assessment for beauty centers using hybrid sentiment analysis. *Indones. J. Electr. Eng. Comput. Sci*, 28(2), 890-897.
- AFS's Global Futures Network. (2010). *Foresight graduate programs-global list*. Acceleration Studies Foundation.
- Aldin, K. (2020). The impact of social media on consumers' health behavior towards choosing herbal cosmetics. *Journal of Critical Reviews*, 7(9), 1171-1176.
- Baek, T. H., Kim, J., & Yu, J. H. (2010). The differential roles of brand credibility and brand prestige in consumer brand choice. *Psychology & Marketing*, 27(7), 662-678.
- Best, W. J., & Kahn, J. V. (1993). *Research in education* (7th ed.). Allyn and Bacon.
- Büchi, M., Festic, N., & Latzer, M. (2019). Digital overuse and subjective well-being in a digitized society. *Social media+ society*, 5(4), 1-12.
- Creswell, J. W., & Clark, V.P. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2nd ed.). Sage.
- Diedrichs, P. C., Lee, C., & Kelly, M. (2011). Seeing the beauty in everyday people: A qualitative study of young Australians' opinions on body image, the mass media and models. *Body Image*, 8(3), 259-266.
- Farshidfar, Z., Dastjerdi, R., & Shahabizadeh, F. (2013). Acceptance of cosmetic surgery: body image, self-esteem and conformity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 84, 238-242.
- Global Reporting Initiative. (2021). *Culture of health for business*. <https://www.globalreporting.org/public-policy-partnerships/strategic-partners-programs/culture-of-health-for-business/>
- Google Digital Wellbeing. (2022). *Digital wellbeing*. <https://wellbeing.google/2022>
- Ishak, S., Che Omar, A. R., Khalid, K., Ab. Ghafar, I. S., & Hussain, M. Y. (2020). Cosmetics purchase behavior of educated millennial Muslim females. *Journal of Islamic Marketing*, 11(5), 1055-1071.
- Jöreskog, K. G. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Scientific Software International.

- Kotler, P., & Keller, K. (2009). *Marketing management* (13th ed.). Prentice Hall.
- Kwon, H., Ha, S., & Im, H. (2016). The impact of perceived similarity to other customers on shopping mall satisfaction. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 28, 304-309.
- Manan, H. A., Ariffin, S., Maknu, T. S. R., & Zakaria, F. N. (2020). Effects of social media advertisements on intention to purchase health and beauty products. *Journal of International Business, Economics and Entrepreneurship*, 5(1), 59-68.
- Moliner, M. A., Sánchez, J., Rodríguez, R. M., & Callarisa, L. (2007). Perceived relationship quality and post-purchase perceived value: An integrative framework. *European Journal of Marketing*, 41(11/12), 1392-1422.
- Nöhammer, E., Schusterschitz, C., & Stummer, H. (2013). Employee perceived effects of workplace health promotion. *International Journal of Workplace Health Management*, 6(1), 38-53.
- Pender, N. J., Walker, S. N., Sechrist, K. R., & Frank-Stromborg, M. (1990). Predicting health-promoting lifestyles in the workplace. *Nursing research*, 39(6), 326-332.
- Popham, W. J. (1990). *Modern educational measurement: A practitioner's perspective*. U.S.A. Prentice-Hall.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (1997). *Consumer behavior*. Upper Saddle River, Prentice Hall.
- Schiffman, L. G., & Wisenblit, J. L. (2015). *Consumer behavior* (11th ed.). Upper Saddle River, Education.
- Szpilko, D. (2020). Foresight as a tool for the planning and implementation of visions for smart city development. *Energies*, 13(7), 1-24.
- Vogue Business, (2024). *Looking thinner, living longer: What dominated the year in beauty*. https://www.voguebusiness.com/story/beauty/looking-thinner-living-longer-what-dominated-the-year-in-beauty?utm_source=chatgpt.com

DOI: 10.14456/phdssj.2026.6

Received:	January	30, 2025
Revised:	March	21, 2025
Accepted:	July	20, 2025

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับศักยภาพทางการตลาด ของลำไยตากเกรดสู่เชิงพาณิชย์ จังหวัดลำพูน

สุตาภัทร คงเกิด¹ Shaw-Yu Fang²ปาริชาติ ศงสนันทน³ สุจิตรา รอดสมบุญ⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ลำไยตากเกรด ถ่ายทอดความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์และศักยภาพทางการตลาดลำไยตากเกรด และสร้างรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตากเกรดในจังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการรังสรรค์วิทยาในการตีความหมายข้อมูล และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับตัวอย่างจำนวน 80 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ One Sample T-Test และ Paired Samples T-Test

ผลการวิจัย พบว่า (1) ผลการดำเนินการแปรรูปลำไยตากเกรดทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ลำไยตากเกรด แบ่งเป็น เนื้อลำไยตากเกรด น้ำลำไยตากเกรด และเมล็ดลำไยตากเกรด ผลผลิตการดำเนินการแปรรูปลำไยตากเกรด มีดังนี้ (ก) ผลิตภัณฑ์ทาขนมปังลำไยผสมมะขาม (สูตรไม่เติมน้ำตาล) (ข) ผลิตภัณฑ์เยลลี่ลำไยเสริมเส้นใยอาหาร (ค) ผลิตภัณฑ์ชาเมล็ดลำไยผสมสมุนไพร ได้มีการสร้างแบรนด์ชื่อแบรนด์ “ลำลำดี” โลโก้ ตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ และการเชื่อมโยงการขายการสื่อสารทุกช่องทาง (2) การถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรผู้ปลูกลำไยตากเกรดจังหวัดลำพูน ผลลัพธ์เกษตรกรสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์ออกมาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และ (3) การติดตามประเมินผลหลังจากถ่ายทอดองค์ความรู้เสร็จ 1-3 เดือน เกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์; ศักยภาพทางการตลาด; ลำไยตากเกรด

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

63 หมู่ 4 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: shaw_7713@outlook.com

^{2,3} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพายัพ

⁴ สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2567

Product Development and Upgrading Marketing Potential of Degraded Longan to Commerce in Lamphun Province

Sutapat Kongkird¹ Shaw-Yu Fang²

Parichart Songsanandr³ Sujitra Rodsomboon⁴

Abstract

This research article aims to develop and create a brand of degraded longan products, to provide knowledge on product development and marketing potential of degraded longan, and to generate income for degraded longan farmers in Lamphun Province. This research is a mixed-methods research between qualitative and quantitative research. The qualitative research collected data through a focus group meeting with 20 key informants and analyzed data using the constructionism to interpret data. The quantitative research collected data using a questionnaire with a sample of 80 people. The data were analyzed using basic statistics, including mean, standard deviation, and inferential statistics, including One Sample T-Test and Paired Samples T-Test.

Findings are as follows: (1) The results of the degraded longan processing are to develop health products to add value to the longan products, which are divided into degraded longan flesh, degraded longan juice, and degraded longan seeds. The products of the processing of degraded longan are as follows: (a) Longan and Tamarind spread (No sugar added), (b) Longan jelly with Dietary Fiber Supplement and (c) Longan seed tea with herbs. The brand name “Lam Lam Dee” has been created, with a logo, trademark, packaging, and sales and communication links in all channels. (2) This project has provided knowledge to longan farmers in Lamphun Province. The results are that farmers are able to process the products correctly and appropriately. The satisfaction of the training participants is at the highest level. And (3) Follow-up evaluation after 1-3 months of knowledge transfer, longan farmers’ income has increased more than before, with statistical significance at the .01 level.

Keywords: Brand Development; Marketing Potential; Degraded Longan

Type of Article: Research Article

¹ Faculty Of Business Administration, Maejo University

63 Moo 4 Nong Han Subdistrict, San Sai District, Chiang Mai Province, 50290, Thailand

Corresponding Author Email: shaw_7713@outlook.com

^{2,3} Faculty of Business Administrations, Payap University

⁴ School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

* Scholarship Support from National Research Council of Thailand, Fiscal Year 2024

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) มีแผนเน้นลำพูนเป็นเมืองแห่งเกษตรสุขภาพ และเกษตรนวัตกรรมสร้างสรรค์ เมืองแห่งความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยในประเด็นที่ 3 เน้นองค์ประกอบ ดังนี้ (1) เกษตรสุขภาพ (2) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรมูลค่าสูง โครงการสำคัญที่ทางจังหวัดลำพูนต้องการเร่งดำเนินการคือโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพมาตรฐาน และ (3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าของจังหวัดลำพูน (จังหวัดลำพูน, 2565)

ในปี พ.ศ. 2565 พบว่า ราคาลำไยตกต่ำ ลำไยตกเกรด เป็นลำไยเกรดต่ำกว่าเกรด C ที่มีลูกเล็กมาก หรือหล่น จากต้นไม่สามารถนำมาจำหน่ายได้ จึงเกิดเป็นขยะทางพืชผลที่ไร้ค่าและยังส่งผลต่อจำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นทุกวันด้วย (ไทยโพสต์ออนไลน์, 2565, 7 สิงหาคม) การนำขยะอาหารหรืออาหารที่สูญเสียไปในขั้นตอนการผลิตไปทำให้เกิดประโยชน์ ลดขยะอาหารต่อมนุษย์ในด้านสิ่งแวดล้อม (สาคร ศรีมุข, 2564) ภาคธุรกิจมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือที่เรียกว่า (Sustainable Development Goals--SDGs) ที่จะช่วยให้สังคมอยู่ได้โดยมองในมุมมองของสิ่งแวดล้อม สร้างความมั่นคง และกระจายความมั่งคั่งไปสู่ชุมชน (Kotler et al., 2021) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ลำไยตกเกรดโดยเพิ่มมูลค่า และกระตุ้นยอดขายให้กับผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์พืชผลตกเกรด สามารถนำกลับมาเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรยิ่งขึ้น ดังเช่น Sumberg et al. (2013) ขยายความว่าการวิจัยการเกษตรเพื่อการพัฒนา มีศักยภาพในการช่วยสร้างความแตกต่างในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และมีความจำเป็นต้องตระหนักถึงศักยภาพของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และหลายองค์กรจึงเล็งเห็นโอกาสสำหรับการนำวัตถุดิบกลับมาใช้ใหม่ มีประโยชน์ในเรื่องของรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเกษตรกรจึงควรพยายามในการจัดการกับการสูญเสียอาหาร (Grosso and Falasconi, 2018) เช่น นำอาหารเหลือทิ้งมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าและสามารถถนอมอาหารได้นานมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาผลิตภัณฑ์ลำไยตกเกรดและพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรด้านการตลาดก่อให้เกิดประโยชน์เชิงชุมชนและสังคม สามารถลดการสูญเสียอาหาร และลดขยะอาหารของพืชผลทางการเกษตร โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประโยชน์เชิงพาณิชย์ใช้ของเหลือมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมส่งผลไปยังการกระจายรายได้ในเศรษฐกิจเชิงชุมชน นำไปสู่การยกระดับรายได้คุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ลำไยตกเกรด สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูน
2. เพื่อถ่ายทอดความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์และศักยภาพทางการตลาดลำไยตกเกรดของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย จังหวัดลำพูน
3. เพื่อสร้างรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตกเกรด จังหวัดลำพูน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย (1) การถนอมอาหาร (2) การแปรรูปลำไย เพิ่มมูลค่า และการตลาดในการสร้างแบรนด์ ประกอบด้วย (1) ชื่อแบรนด์และสโลแกน (naming and slogan) (2) โลโก้ (logo design) (3) บรรจุภัณฑ์ (packaging design) และ (4) การเชื่อมโยงการขายและการสื่อสารทุกช่องทาง (omni-channel)

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงาน เกษตรจังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน และเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ในจังหวัดลำพูนที่ประสบปัญหาจากการแปรรูปลำไยตกเกรด จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูน และตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรผู้เข้าร่วมอบรมการถ่ายทอดความรู้ในจังหวัดลำพูน จำนวน 80 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ จังหวัดลำพูน โดยมุ่งศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูนเป็นหลัก

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ระยะเวลาในการดำเนินการ 1 ปี ตั้งแต่ประมาณเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2567 - มกราคม พ.ศ. 2568

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ด้านวิชาการ องค์ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาดของลำไยตกเกรด และการใช้ประโยชน์จากขยะจากพืชผลทางการเกษตร

2. ด้านชุมชนและพื้นที่ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูน มีความรู้ ความเข้าใจ แนวคิดในการต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลำไยตกเกรดและมีศักยภาพทางการพัฒนาตลาด

3. ด้านสิ่งแวดล้อม ลดการสูญเสียอาหาร และลดขยะอาหารของพืชผลทางการเกษตร

4. ด้านเศรษฐกิจ สามารถสร้างรายได้ กระจายรายได้ ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนมีรายได้สามารถพึ่งตนเองและหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกษตรกรรมปลอดของเหลือ (zero waste agriculture)

เกษตรกรรมปลอดของเหลือ เป็นแนวคิดการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ มีวัตถุประสงค์เป็นการลดการเกิดมลภาวะรอบด้าน และเป็นสังคมที่ปลอดขยะ รวมทั้งนำทรัพยากรขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน), 2563)

การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (processing of agricultural products)

การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หมายถึง การนำเอาผลผลิตทางการเกษตรมาผ่านกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงสภาพของผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่อยู่ในสภาพประกอบที่เหมาะสม สะอาดและปลอดภัย ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เพื่อยืดอายุการเก็บรักษาทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความหลากหลายเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค และเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรสามารถ

ลดปัญหาผลผลิตล้นตลาด ช่วยยกระดับราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่ให้ตกต่ำ และช่วยให้อาชีพเสริมได้อีกด้วย โดยวัตถุประสงค์ของการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร มีดังนี้ (1) เพื่อถนอมอาหาร (food preservation) (2) เพื่อให้อาหารมีความปลอดภัยต่อการบริโภค (3) เพื่อเพิ่มมูลค่า (value added) ให้กับอาหาร (4) เพื่อเพิ่มความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์อาหาร ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ (5) เพื่อสะดวกแก่การบริโภค ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปทำให้ผู้บริโภคสะดวกในการบริโภค และ (6) เพื่อสะดวกในการขนส่งและง่ายในการเก็บรักษา (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563)

การแปรรูปลำไย (longan processing)

สารประกอบที่เป็นประโยชน์ในลำไย คือ สารประกอบฟีนอล มีคุณสมบัติเป็นสารต้านอนุมูลอิสระ โดยลำไยเป็นแหล่งที่ดีของสารประกอบฟีนอล 3 ชนิด คือ กรดแกลลิก (gallic acid) กรดเอลลาจิก (ellagic acid) และโคริลาจิน (corilagin) ซึ่งมีปริมาณแตกต่างกันไปในส่วนเนื้อ เปลือก และเมล็ด และขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ นอกจากนี้ ยังพบว่าสารประกอบฟีนอลที่พบในลำไยที่ผ่านการแปรรูป เช่น การอบแห้ง มีมากกว่าในลำไยสด การแปรรูปลำไยตากเกรด สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ (1) เนื้อลำไย (2) น้ำลำไย และ (3) เมล็ดลำไย

การสร้างแบรนด์ (branding)

American Marketing Association (2017) ให้คำจำกัดความของแบรนด์ว่าเป็นชื่อ คำ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ หรือการออกแบบ หรือใช้รวมกันเพื่อระบุสินค้าหรือบริการของผู้ขาย และช่วยแยกแยะสินค้าหรือบริการจากคู่แข่ง จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบรนด์ องค์ประกอบที่มีส่วนช่วยให้การสร้างแบรนด์ประสบความสำเร็จมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ชื่อแบรนด์และสโลแกน (naming and slogan) ชื่อแบรนด์ที่ดีควรเป็นชื่อเฉพาะที่มีความหมายชัดเจน มีบทบาทสำคัญในการยอมรับจากผู้บริโภค และการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยผู้ประกอบการบางรายใช้กลยุทธ์

การสร้างเอกลักษณ์ของแบรนด์เพื่อเชื่อมโยงสินค้าของตนกับสินค้าที่มีลักษณะดีของต่างประเทศ ตราสินค้าที่มีชื่อที่ดี มีความเป็นสากลหรือภาษาอังกฤษจะช่วยส่งผลต่อภาพลักษณ์ของแบรนด์ในเชิงบวกและความเต็มใจที่จะจ่ายในราคาพิเศษ โดยชื่อแบรนด์มักมีความเชื่อมโยงกับคำขวัญหรือสโลแกน เป็นข้อความของแบรนด์ไปยังลูกค้าซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสื่อถึงข้อความที่มุ่งเน้นและชัดเจนสะท้อนถึงแบรนด์ (Porto & Soyer, 2018; Schmeltz & Kjeldsen, 2016)

2. โลโก้ (logo design) เป็นรูปภาพเครื่องหมาย กราฟิก หรือสัญลักษณ์ โดยโลโก้เป็นเครื่องหมายทางการค้าสามารถได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย สามารถจดจำได้ง่ายสำหรับผู้บริโภค นอกเหนือจากการออกแบบแล้ว ความสำคัญของโลโก้ในฐานะเครื่องมือสื่อสารของแบรนด์ไปยังผู้บริโภค แสดงให้เห็นว่าโลโก้เป็นองค์ประกอบหลัก ๆ ช่วยในการสร้างแบรนด์ (Uzelac et al., 2022)

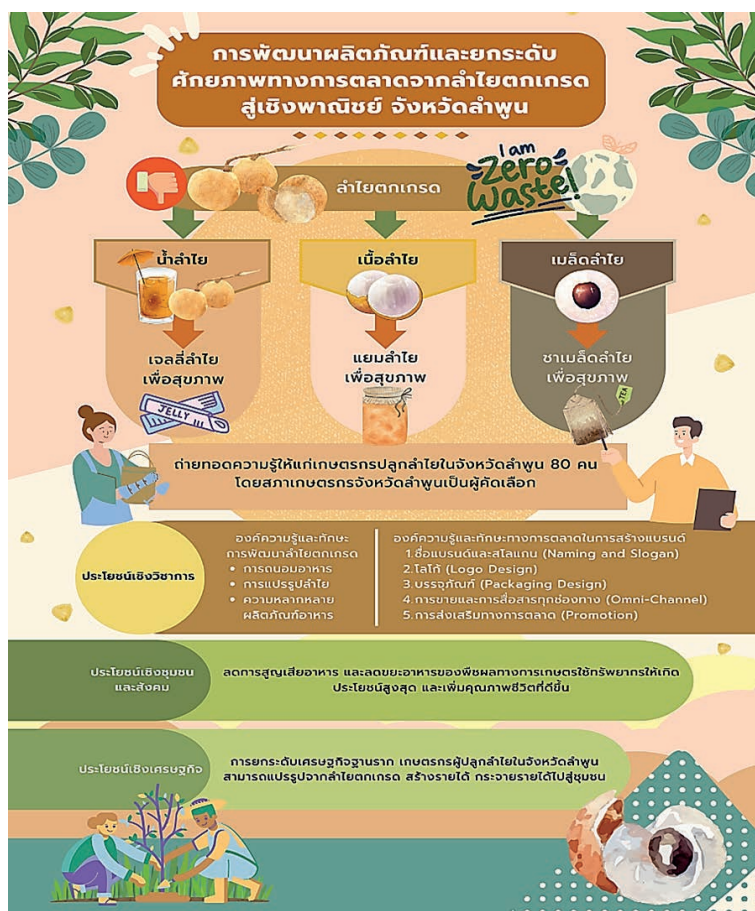
3. บรรจุภัณฑ์ (packaging design) การออกแบบบรรจุภัณฑ์มีส่วนสำคัญของการสร้างเอกลักษณ์ของแบรนด์ในตลาด ลักษณะเฉพาะที่สวยงามของการออกแบบ มีฟังก์ชันการสร้างแตกต่างอีกด้วย บรรจุภัณฑ์คือการห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ในภาชนะบรรจุที่ให้การป้องกัน การสื่อสาร การเก็บรักษาสภาพผลิตภัณฑ์ โดยหน้าที่พื้นฐานสองประการของบรรจุภัณฑ์ คือการขนส่งและการตลาด (1) ด้านการขนส่งช่วยในการปกป้องผลิตภัณฑ์ระหว่างการจัดจำหน่ายให้ผลิตภัณฑ์ปลอดภัย และยืดอายุของผลิตภัณฑ์อาหาร และ (2) ด้านการตลาด บรรจุภัณฑ์ที่สวยงามมีส่วนช่วยในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Suci et al., 2021; Uzelac et al., 2022)

4. การเชื่อมโยงการขายและการสื่อสารทุกช่องทาง (omni-channel) ความสำคัญของสินค้าเกษตรแบบหลายช่องทางเป็นการซื้อแบบทุกช่องทางของผู้บริโภค รวมช่องทางที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น ร้านค้า เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย ฯลฯ เพื่อสื่อสารทำธุรกรรมกับผู้บริโภค ลักษณะพิเศษของ Omni-Channel คือ การโต้ตอบหลายช่องทางและจุดสัมผัส เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างช่องทางและแบรนด์ และตอบสนองความคาดหวังของผู้บริโภค (Uzelac et al., 2022)

ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ (knowledge into action)

Graham et al. (2006) อธิบายแนวคิดของการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นการประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และครอบคลุมทั้งการแปลความรู้ การถ่ายโอนความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การนำงานวิจัยไปใช้ และการเผยแพร่

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัยแบบ Info-graphic

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): เกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่เข้าร่วมอบรมมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับศักยภาพทางการตลาดของลำไยตากเกรดสู่เชิงพาณิชย์มีระดับความพึงพอใจต่อการอบรมระดับมากขึ้นไป

สมมุติฐานที่ 2 (H2): รายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่เข้าร่วมอบรมจังหวัดลำพูนมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีรายละเอียด ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน และเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูนที่ประสบปัญหาจากการแปรรูปลำไยตากเกรด จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบประชุมกลุ่มแบบมีโครงสร้าง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ลำไยตากเกรด รวมถึงด้านการตลาดที่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยต้องการ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulate) และใช้หลักการรังสรรค์วิทยา (constructionism) ในการตีความหมายเพื่อเป็นการยืนยันในข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสม แล้ววิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT analysis) การแบ่งส่วนทางการตลาด (STP) มาวิเคราะห์เป็นกลยุทธ์ TOWS Matrix เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ลำไยตากเกรดโดยการแปรรูปต่อไป

และการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูน และตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรผู้เข้าร่วมอบรมการถ่ายทอดความรู้ในจังหวัดลำพูน จำนวน 80 คน ซึ่งสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูนและเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกจากเงื่อนไขคือต้องเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากลำไยตากเกรด ไม่มีผลิตภัณฑ์จากลำไยตากเกรดมีพืชผลลำไยเป็นทรัพยากรของตนเอง และมีความสนใจ ตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลำไยตากเกรด เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความพึงพอใจกับผู้เข้าร่วมอบรมเพื่อวัดความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลำไยตากเกรดและศักยภาพทางการตลาด ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.66 - 1.00 และวิเคราะห์

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกับตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.882 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ One Sample T-Test และ Paired Samples T-Test

ผลการวิจัย

สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. พัฒนาและสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ลำไยตากเกรด สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูน

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูนมีการนำลำไยตากเกรดมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยแบ่งเป็นเนื้อลำไย น้ำลำไย และเมล็ดลำไย เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และลดการสูญเสียของผลิตผลทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ที่ทำการแปรรูปจากลำไยตากเกรด ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ทาขนมปังลำไยผสมมะขาม (สูตรไม่เติมน้ำตาล) เยลลี่ลำไยเสริมเส้นใยอาหาร และชาเมล็ดลำไยผสมสมุนไพร หลังจากได้สูตรในการแปรรูปลำไยตากเกรด จึงมีการสร้างแบรนด์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถนำไปจำหน่ายต่อสู่เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1.1 ชื่อแบรนด์ “ลำลำดี” หมายถึง ลำไยตากเกรดของอร่อยจังหวัดลำพูน

1.2 โลโก้ (ตราสินค้า) เป็นภาพลำไยสีน้ำตาลทองมีรอยยิ้ม และผิวที่แก้มคล้ายกับลำไย ใช้โทนสี เน้นสีโทนธรรมชาติ คือ เหลือง น้ำตาล ครีมน เพื่อให้รู้สึกถึงผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ และสีของลำไย

1.3 บรรจุภัณฑ์-ผลิตภัณฑ์ทาขนมปังลำไยผสมมะขาม สูตรน้ำตาลต่ำเพื่อสุขภาพ โดยใช้หลักการ SAFE ได้แก่ S (simple) เน้นความเรียบง่ายโดยโทนสีของลำไยและมะขาม A (aesthetic) มีความสวยงามโทนเดียวกับเนื้อสัมผัสของผลิตภัณฑ์ทาขนมปังลำไยผสมมะขาม F (function) มีความกะทัดรัด ไม่ใหญ่จนเกินไปเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการทานเองภายในหนึ่งสัปดาห์ และ E (economic) ต้นทุนบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ทั้งนี้ ผลิตภัณฑ์เยลลี่ลำไยเสริมเส้นใยอาหารเพื่อสุขภาพ ใช้หลักการเลือกสี Monochromatic ที่เป็นการเลือกสีในโทนเดียวกันซึ่งเป็นสีของลำไยที่มีสีขาว เลือกใช้เป็นของพลาสติกผสมพอยล์สีเขียวคล้ายลักษณะสีของใบของลำไย ซึ่งเป็นบรรจุภัณฑ์แบบทึบแสง สามารถป้องกันแสง อากาศ และถนอมอาหารได้ดี และผลิตภัณฑ์ชาเมล็ดลำไยเพื่อสุขภาพใช้สีโทนเขียว ตัดกับสีขาว เลือกบรรจุภัณฑ์ชนิดโลหะอลูมิเนียมกล่องสีเหลี่ยมขนาดเล็กยังเป็นวัสดุที่สามารถนำไปรีไซเคิลได้ เพื่อลดขยะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามหลัก Sustainable Development Goals (SDGs)

1.4 การเชื่อมโยงการขายและการสื่อสารทุกช่องทาง (omni-channel) มีการนำผู้ประกอบการประสานกับหน่วยงาน ในการนำผลิตภัณฑ์ลำไยตากเกรดไปจัดแสดงตามงานทางด้านพืชผลทางการเกษตรต่าง ๆ และมีช่องทางการติดต่อข้างบรรจุภัณฑ์และสามารถซื้อทางออนไลน์ได้

ภาพ 2 ผลิตภัณฑ์จากลำไยตากเกรด

2. ถ่ายทอดความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และศักยภาพทางการตลาดลำไยตกเกรดของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย จังหวัดลำพูน

จากการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับศักยภาพทางการตลาดของลำไยตกเกรดสู่เชิงพาณิชย์ (ดูตาราง 1 ถึงตาราง 3)

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความพึงพอใจการเข้าร่วมอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ (n = 80)

องค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากลำไยตกเกรด	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. ความเป็นนวัตกรรมหรือความคิดสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์	4.74	0.455	มากที่สุด
2. สามารถนำองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรไปประยุกต์ใช้ได้จริง	4.69	0.462	มากที่สุด
3. การเรียนรู้กระบวนการแปรรูปจากเมล็ดลำไยตกเกรดเป็นชาลำไยผสมสมุนไพร	4.69	0.609	มากที่สุด
4. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากลำไยตกเกรด	4.66	0.575	มากที่สุด
5. การเรียนรู้กระบวนการแปรรูปจากเนื้อลำไยตกเกรดเป็นแยมลำไยผสมมะขาม (สูตรไม่มีน้ำตาล)	4.65	0.621	มากที่สุด
6. การเรียนรู้กระบวนการแปรรูปจากน้ำลำไยตกเกรดเป็นเยลลี่ลำไยเสริมเส้นใยอาหาร	4.62	0.599	มากที่สุด
รวม	4.67	0.467	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยภาพรวมมีระดับความพึงพอใจการเข้าร่วมอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับศักยภาพทางการตลาดของลำไยตกเกรดสู่เชิงพาณิชย์ จังหวัดลำพูนในเรื่ององค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากลำไยตกเกรด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, $SD = 0.467$) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พึงพอใจเรื่องความเป็นนวัตกรรมหรือความคิดสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.74$ $SD = 0.455$) รองลงมา คือ สามารถนำองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรไปประยุกต์ใช้ได้จริง ($\bar{X} = 4.69$ $SD = 0.462$) การเรียนรู้กระบวนการแปรรูปจากเมล็ดลำไยตกเกรดเป็นชาลำไยผสมสมุนไพร ($\bar{X} = 4.69$ $SD = 0.609$) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากลำไยตกเกรด ($\bar{X} = 4.66$ $SD = 0.575$) การเรียนรู้กระบวนการแปรรูปจากเนื้อลำไยตกเกรดเป็นแยมลำไยผสมมะขาม (สูตรไม่มีน้ำตาล) ($\bar{X} = 4.65$ $SD = 0.621$) และในเรื่องการเรียนรู้กระบวนการแปรรูปจากน้ำลำไยตกเกรดเป็นเยลลี่ลำไยเสริมเส้นใยอาหาร ($\bar{X} = 4.62$ $SD = 0.599$) อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ตามลำดับ

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความพึงพอใจการอบรมด้านการตลาด

(n = 80)

องค์ความรู้ด้านการตลาด	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. สามารถนำองค์ความรู้ด้านการตลาดไปประยุกต์ใช้ได้จริง	4.53	0.611	มากที่สุด
2. การออกแบบบรรจุภัณฑ์	4.51	0.705	มากที่สุด
3. เทคนิคการขายและการสื่อสารทางการตลาด	4.46	0.704	มากที่สุด
4. การตั้งชื่อแบรนด์และสโลแกน	4.45	0.703	มากที่สุด
5. การออกแบบโลโก้	4.42	0.701	มากที่สุด
รวม	4.47	0.642	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมระดับความพึงพอใจการเข้าร่วมอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับศักยภาพทางการตลาดของลำไยตากเกรดสู่เชิงพาณิชย์ จังหวัดลำพูน ในเรื่ององค์ความรู้ด้านการตลาด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, $SD = 0.642$) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พึงพอใจเรื่องของความสามารถนำองค์ความรู้ด้านการตลาดไปประยุกต์ใช้ได้จริง ($\bar{X} = 4.53$ $SD = 0.611$) รองลงมา คือ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.51$ $SD = 0.705$) เทคนิคการขายและการสื่อสารทางการตลาด ($\bar{X} = 4.46$ $SD = 0.704$) การตั้งชื่อแบรนด์และสโลแกน ($\bar{X} = 4.45$ $SD = 0.703$) และในเรื่องการออกแบบโลโก้ ($\bar{X} = 4.42$ $SD = 0.701$) อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ตามลำดับ

สมมุติฐานที่ 1 (H1) เกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่เข้าร่วมอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับศักยภาพทางการตลาดของลำไยตากเกรดสู่เชิงพาณิชย์ มีระดับความพึงพอใจในระดับมากขึ้นไป (ดูตาราง 3)

ตาราง 3

ผลการทดสอบสมมุติฐานความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม

(n = 80)

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	SD	t	Sig. (2-tailed)
ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.67	0.481	13.988**	.000
ด้านการตลาด	4.47	0.642	6.903**	.000
รวม	4.57	0.499	11.800**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า ผู้บริโภคมีระดับความพึงพอใจต่อการอบรมถ่ายทอดความรู้ โดยมีระดับคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยมากกว่า 4 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. สร้างรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตากเกรด จังหวัดลำพูน

จากผลการวิจัย พบว่า การสร้างรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตากเกรด จังหวัดลำพูนที่เข้าร่วมอบรมให้มีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า จากการวัดรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยก่อนเข้ารับการถ่ายทอด

องค์ความรู้ (pre-test) และหลังเข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ (post-test) โดยรายได้หลังจากการอบรมต้องมากกว่าเดิม (ดูตาราง 4)

ตาราง 4

ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติการเปรียบเทียบความแตกต่าง t-test ของข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยก่อนและหลังเข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ (n = 80)

	Mean	SD	Mean of differences	t	Sig. (2-tailed)
รายได้ก่อนการถ่ายทอดความรู้ (pre-test)	5215.96	622.660	-6029.110	-5.202	.01**
รายได้หลังการถ่ายทอดความรู้ (post-test)	11245.07	3775.717			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า รายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่เข้าร่วมอบรมถ่ายทอดความรู้ จังหวัดลำพูน มีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การอภิปรายผล

1. การพัฒนาลำไยตากเกรด และสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ลำไยตากเกรด สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดลำพูน ผลการดำเนินการแปรรูปลำไยตากเกรดทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ลำไยตากเกรด ก่อให้เกิดประโยชน์ของการกำจัดของเสีย หรือขยะพืชผลทางการเกษตรเป็นศูนย์ ดังที่นักวิชาการชี้แนวทางการลดขยะเป็นศูนย์นั้นมีประโยชน์อย่างมากต่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (Nenciu et al., 2022) รวมถึงการนำลำไยตากเกรดที่ไม่มีมูลค่าในการซื้อขายมาพัฒนาแปรรูปเป็นการใช้ทรัพยากรให้มีคุณค่ามากที่สุดโดยการนำของเสียจากการผลผลิตทางการเกษตรมาใช้ประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งการแปรรูปยังลดต้นทุนในการใช้วัตถุดิบ ลดค่าใช้จ่ายให้กับเกษตรกรเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่ต้องทิ้ง ไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีราคา สอดคล้องกับ Vesela (2022) ช่วยแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ลดต้นทุนการผลิตและการจัดการของเสีย โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนสำหรับวัตถุดิบ การกำจัดของเสีย และปรับปรุงสภาวะสุขภาพประชาชนที่อาจเกิดจากกลิ่นไม่พึงประสงค์ การนำลำไยตากเกรดกลับมาใช้เหมือนเป็นแรงผลักดันให้กับผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ ที่สร้างแนวคิดขยะเป็นศูนย์ช่วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน นักวิจัยยังเชื่อมั่นว่าการนำขยะกลับมาใช้จะยังนำไปสู่ต้นทุนทางเศรษฐกิจเพิ่มเติมในการจัดการขยะอีกด้วย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน (Sang et al., 2022)

2. การถ่ายทอดความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และศักยภาพทางการตลาดลำไยตกเกรดของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ในจังหวัดลำพูน ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ช่วยให้เกษตรกรมีความรู้ ทักษะจากการปฏิบัติสามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดในธุรกิจได้จริง โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้องกับ Landes and Burfisher (2009) หน่วยงานรัฐของอินเดียได้เข้ามาสนับสนุนให้ความรู้ในเรื่องการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรส่งผลต่อการจัดเก็บ การแปรรูป และการตลาดของสินค้าเกษตร ให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และการอบรมในพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังส่งผลต่อความพึงพอใจ การตั้งใจซื้อซ้ำของผู้บริโภคอีกด้วย เพราะมีการแปรรูปลำไยตกเกรดที่ดีต่อสุขภาพ ชื่อสินค้า บรรจุกฎหมายที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้บริโภค ความเต็มใจของผู้บริโภคที่จะจ่ายเงินสินค้าเกษตร ความตั้งใจที่จะซื้อซ้ำ และการแนะนำสินค้าให้ผู้บริโภคคนอื่น ๆ (Bo and Yang, 2022)

3. การสร้างรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตกเกรดให้มีรายได้เพิ่มขึ้น การพัฒนาและสร้างแบรนด์จากลำไยตกเกรดได้รับผลตอบแทนที่ดีเกินคาดจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรม และพัฒนาทักษะการลงมือปฏิบัติไปด้วยกัน โดยทั้งการแปรรูปลำไยตกเกรด และสร้างแบรนด์ให้ดูมีมูลค่า มีความสวยงาม ส่งผลต่อรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน เกิดการกระจายรายได้ เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเอง และเลี้ยงครอบครัวได้ สอดคล้องกับ Landes and Burfisher (2009) การทำการปรับปรุงประสิทธิภาพการตลาด ด้านการเกษตร รวมถึงการเสริมสร้างการตลาดของภาครัฐและเอกชน และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้านกฎระเบียบสำหรับการลงทุนด้านธุรกิจเกษตรเอกชน ส่งผลต่อเศรษฐกิจของอินเดียอย่างมากและกว้างขวาง ความก้าวหน้าในประสิทธิภาพการตลาดได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่เพียงแต่จะเพิ่มรายได้และการจ้างงานในเศรษฐกิจโดยรวมเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อราคาทั้งต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคทางการเกษตร และส่งผลต่อครัวเรือนทุกครัวเรือน โดยเฉพาะครัวเรือนในชนบทและครัวเรือนที่มีรายได้น้อย

นอกจากนี้ การพัฒนาแปรรูปและสร้างแบรนด์ให้กับลำไยตกเกรดยังเป็นการนำขยะทางการเกษตรมาเพิ่มมูลค่าให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นแก่เกษตรกร และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนชาวสวนและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ Sang et al. (2022) บ่งชี้ถึงการพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืนในห่วงโซ่การผลิตผลิตภัณฑ์ Zero waste ได้กลายเป็นกระแสหลักในปัจจุบัน มีอิทธิพลอย่างมากพอที่จะเปลี่ยนรูปแบบชีวิตของมนุษย์ได้อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเข้าใจทางเลือกของผู้บริโภคในชีวิตจริงในแง่ของการบริโภคอย่างยั่งยืน จะทำให้เข้าใจทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของแบรนด์

การตัดสินใจอย่างยั่งยืน และพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากขึ้น เมื่อเกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น จะส่งผลต่อพฤติกรรมการกระตุ้นให้มีกำลังใจในการทำเกษตรมากขึ้นขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างหรือปรับปรุงภาพลักษณ์ของแบรนด์ลำไยตกเกรดอย่างต่อเนื่อง (Abokyi, 2022)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1.1 เนื่องจากผลผลิตลำไยสดอาจไม่มีตลอดทั้งปี ในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวลำไยเกษตรกรสามารถเก็บรักษาเนื้อลำไยคว้านเมล็ดแช่แข็ง เมื่อต้องการนำมาแปรรูปจึงนำมาละลายและเตรียมสำหรับการทำผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด ในส่วนของเมล็ดลำไยสามารถใช้เก็บรักษาในรูปเมล็ดลำไยแช่แข็งได้เช่นเดียวกับเนื้อลำไย ในการคว้าน

เมล็ดลำไย ควรรับด้วยความรวดเร็ว เนื่องจากลำไยเป็นผลไม้ที่เน่าเสียง่ายและเมื่อคว้านเมล็ดแล้วควรรับนำเนื้อลำไยไปแช่แข็งให้เร็วที่สุด เพื่อยืดอายุการเก็บรักษาวัตถุดิบ

1.2 หน่วยงานภาครัฐควรมีการอบรมให้ความรู้หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ เช่น การวางองค์ประกอบภาพ การเลือกสี การเลือกชื่อแบรนด์ เป็นต้น และการอบรมให้ความรู้การใช้เครื่องมือหรือโปรแกรมออกแบบตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์อย่างง่าย

1.3 ควรเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ โดยการขอเครื่องหมาย “อย.” ที่รับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรมีการปรับตัวและพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปลำไยตกเกรดให้ได้รับมาตรฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัย

1.4 การวางกลยุทธ์ช่องทางการตลาดบนแพลตฟอร์มออนไลน์หรือสื่อสังคมออนไลน์ และระบบการจัดการหน้าร้าน หลังร้าน หรือ POS เพื่อวางระบบได้อย่างเหมาะสม ซึ่งช่วยให้การจัดการร้านค้าและการทำการตลาดเป็นไปได้อย่างง่าย ทั้งนี้ยังเสริมสร้างประสบการณ์ และความสัมพันธ์แบบไร้รอยต่อเมื่อลูกค้าได้เลือกใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงการขยายของกลุ่มลูกค้าในตลาดที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย

1.5 สร้างโมเดลธุรกิจตลาดดิจิทัลที่เหมาะสมให้กับชุมชน ส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ควรจัดการอบรมความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชี

1.6 จัดทำฐานข้อมูลพื้นฐานและผลิตภัณฑ์แปรรูปลำไยตกเกรดของกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ให้ทันสมัย เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ตลอดจนส่งเสริมการส่งออกผลิตภัณฑ์แปรรูปลำไยตกเกรดไปต่างประเทศ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

จากการนำเสนอนโยบายทางด้านการเกษตร ทางสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูนได้นำไปประยุกต์ใช้สอดแทรกอยู่ในแผนแม่บท และนำไปใช้ในอีกหลายภาคส่วนด้านการเกษตรของจังหวัดลำพูน

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ โดยใช้นวัตกรรมที่สูงขึ้น หากเกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีเครื่องมือที่พร้อมใช้ เช่น เครื่องอบแห้ง ตู้แช่แข็ง เป็นต้น

2.2 ขยายการให้องค์ความรู้ไปยังจังหวัดอื่น ๆ ที่มีลำไยเป็นผลไม้สำคัญของจังหวัด เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2.3 สามารถพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ ที่กลายเป็นขยะทางพืชผลได้ เช่น มะม่วงที่ขี้ไม่สามารขายได้ นำมาแปรรูปเป็นแยม มะม่วงอบแห้ง มะม่วงพริชตราย เป็นต้น

References

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *การแปรรูปผัก ผลไม้ เพื่อเพิ่มมูลค่า*. ผู้แต่ง.
- จังหวัดลำพูน. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)*. <https://www.lamphun.go.th/uploads/19/2021-11/76a688aee292f7d0c2ae6b0fe4df3f97.pdf>
- ไทยโพสต์ออนไลน์. (2565, 7 สิงหาคม). 'สูตรรัตน์' นำทีมไทยสร้างไทยบุกสวนลำไยเร่งช่วยเหลือหลังราคาคดต่ำ. <https://www.thaipost.net/politics-news/195697>
- ศาสตราจารย์. (2564). *ปัญหาและการจัดการขยะอาหาร*. https://www.senate.go.th/view/1/article_detail/เอกสารวิชาการสำนักวิชาการ/6588/TH-TH
- สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน). (2563). *ทำความเข้าใจ Zero Waste คืออะไร ทำไมถึงต้องให้ความสำคัญ*. <https://www.arda.or.th/detail/6134>
- Abokyi, E. (2022). The impact of agricultural marketing program on farm investment: Evidence from Ghana. *Cogent Economics & Finance*, 10(1), 2111781.
- American Marketing Association. (2017). *Summer AMA Conference 2017*. In K. L. Haws, M. B. Houston, & C. H. Noble (Chairs), *Innovation & sustainability in marketing*. AMA Educators' Proceedings (Vol. 287, pp. 3–7). San Francisco, CA, United States.
- Barreiros, P.R., & Soyer, T. (2018). Is naming brands in English worth doing? Effects of foreignness and country of origin on brand equity. *Brazilian Business Review*, 15(5), 606-623.
- Bo, L., & Yang, X. (2022). Is consumers' willingness to pay premium for agricultural brand labels sustainable?: evidence from Chinese consumers' random n-price auction experiment. *British Food Journal*, 124(13), 359-374.
- Graham, I., Logan, J., Harrison, M., Straus, S. E., Tetroe, J., & Caswell, W. (2006). Lost in knowledge translation: Time for a map?. *The Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 26(1), 13-24.
- Grosso, M., & Falasconi, L. (2018). Addressing food wastage in the framework of the UN sustainable development goals. *Waste Management & Research*, 36(2), 97-98.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2021). *Marketing 5.0: Technology for humanity*. Wiley.
- Landes, M. R., & Burfisher, M. E. (2009). *Growth and equity effects of agricultural marketing efficiency gains in India (ERR-89)*. U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service.
- Nenciu, F., Voicea, I., Cocarta, D. M., Vladut, V. N., Matache, M. G., & Arsenoia, V. N. (2022). "Zero-Waste" food production system supporting the synergic interaction between aquaculture and horticulture. *Sustainability*, 14(20), 13396.

- Porto, R. B., & Soyer, T. D. S. (2018). Is naming brands in English worth doing? Effects of foreignness and country of origin on brand equity. *BBR. Brazilian Business Review*, 15(6), 606-623.
- Sang, Y., Yu, H., & Han, E. (2022). Understanding the barriers to consumer purchasing of zero-waste products. *Sustainability*, 14(24), 16858.
- Schmeltz, L., & Kjeldsen, A. K. (2016). Naming as strategic communication: Understanding corporate name change through an integrative framework encompassing branding, identity and institutional theory. *International Journal of Strategic Communication*, 10(4), 309-331.
- Suci, A., Maryanti, S., Hardi, H., & Sudiar, N. (2021). Willingness to pay for traditional ready-to-eat food packaging: Examining the interplay between shape, font, and slogan. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 34(8), 1614-1633.
- Sumberg, J., Heirman, J., Raboanarielina, C., & Kabore, A. (2013). From agricultural research to 'product development' What role for user feedback and feedback loops?. *Outlook on Agriculture*, 42(4), 233-242.
- Uzelac, O., Mijatović, M. D., & Lukinović, M. (2022). The role of branding agricultural products in better market valorization. *Economic of Agriculture*, 69(2), 613-625.
- Vesela, R. V. (2022). Zero waste-myth or reality? Overview of the concept, Its current application, limitations, and future opportunities. *Sustainability*, 14(1), 1-14.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.7

Received:	March	23, 2025
Revised:	May	9, 2025
Accepted:	July	26, 2025

ผลกระทบของแผนทางการเงินส่วนบุคคลต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ ของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย

สุภารัตน์ ทิพาพงศ์¹ ประยงค์ มีใจชื่อ² นรพล จินนันทเดช³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ผลกระทบของแผนทางการเงินส่วนบุคคลต่อการจัดการสภาวะสุขภาพต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตและต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (2) ผลกระทบของการจัดการสภาวะสุขภาพต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตและต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ และ (3) ผลกระทบของสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ ของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากอาจารย์และเจ้าหน้าที่ จำนวน 500 คน ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน วิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยพบว่า (1) ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2/df = 0.99$, $p = .50$ และ RMSEA = 0.00 อธิบายความแปรปรวนของความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ ได้ร้อยละ 52 โดยพบว่า ความคาดหวังคุณภาพชีวิตมีอิทธิพลมากที่สุด โดยส่งผ่านการจัดการสภาวะสุขภาพและสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต และ (2) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณทุกประเด็น คุณค่างานวิจัยนี้ ควรนำไปประยุกต์ใช้กับการเตรียมความพร้อมเกษียณของบุคลากรในวัยทำงานเพื่อช่วยลดปัญหาทางการเงิน สุขภาพ และการดำเนินชีวิต ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขหลังเกษียณ

คำสำคัญ: แผนทางการเงินส่วนบุคคล; การจัดการสภาวะสุขภาพ; สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต;

ความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: tipapongpung@hotmail.com

^{2,3} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Impact of Personal Financial Planning on the Expected Quality of Life after Retirement of Personnel in Public Higher Education Institutions in Thailand

Sudarat Tipapong¹ Prayong Meechaisue² Norapol Chinuntdej³

Abstract

This research article aims to examine (1) the impacts of personal financial planning on health management, the built environment, and the expected quality of life after retirement; (2) the impacts of health management on the built environment and the expected quality of life after retirement; and (3) the impacts of the built environment on the expected quality of life after retirement among personnel in public higher education institutions in Thailand. A mixed-methods approach was employed: qualitative data was collected through in-depth interviews with 12 key informants, while quantitative data were gathered using questionnaires from 500 lecturers and staff. Descriptive and inferential statistics were used for data analysis, and structural equation modeling was conducted using specialized computer software.

Findings are as follows: (1) The structural equation model demonstrated a good fit with the empirical data ($\chi^2/df = 0.99$, $p = .50$, RMSEA = 0.00), explaining 52% of the variance in the expected quality of life after retirement. The expected quality of life was found to be most strongly influenced through health management and the built environment. (2) The qualitative findings supported all aspects of the quantitative results. The significance of this research lies in its applicability to retirement preparedness for working-age personnel, helping to mitigate financial, health, and lifestyle issues, and promoting a better, happier post-retirement quality of life.

Keywords: Personal Financial Planning; Health Management; Built Environment and Expected Quality of Life after Retirement

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkok, 10240, Thailand
Corresponding Author Email: tipapongpung@hotmail.com

^{2,3} Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทยมีพื้นฐานต้นกำเนิดจากการพัฒนาระบบการศึกษา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2442 พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งโรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือน ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 ได้ทรงสถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2567; Chulalongkorn University, 2022) และในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ขยายตัวจนมีจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 83 แห่ง ในปี พ.ศ. 2567 มีบุคลากรที่อยู่ในระบบสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 69,443 คน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, สำนักงานปลัด, 2567) ในอดีตบุคลากรประกอบด้วยข้าราชการพลเรือนและลูกจ้างประจำที่ปฏิบัติหน้าที่สายอาจารย์และสายเจ้าหน้าที่ แต่หลังการปฏิรูปมหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยของรัฐในรูปแบบส่วนราชการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ทำให้สถานะบุคลากรเปลี่ยนแปลงเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยและลูกจ้าง และในปัจจุบันบุคลากรที่เป็นข้าราชการกำลังลดจำนวนลงและการทดแทนเข้ามาในรูปพนักงานมหาวิทยาลัยมากขึ้น พนักงานมหาวิทยาลัยและลูกจ้างไม่ได้รับการดูแลด้านสวัสดิการจากภาครัฐเหมือนข้าราชการ โดยพนักงานมหาวิทยาลัยไม่มีสิทธิในกองทุนบำเหน็จบำนาญแบบข้าราชการ แต่ได้รับสิทธิในกองทุนประกันสังคมและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพตามที่แต่ละบุคคลเต็มใจสมัครเข้าร่วม (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2567; สำนักงานประกันสังคม, 2562)

อีกทั้งประเทศไทยอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร มีประชากรผู้สูงอายุทั่วประเทศและนับรวมผู้เกษียณอายุราชการจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ คิดเป็น 1 ใน 5 หรือจำนวน 13,064,929 คน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุนำมาซึ่งความท้าทายในการมีคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ ทั้งในด้านการเงิน สุขภาพ และการดำรงชีวิต (World Health Organization, 2023) การเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตหลังเกษียณจึงมีความสำคัญ โดยครอบคลุม 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ แผนทางการเงินส่วนบุคคล การจัดการสภาวะสุขภาพ และสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและมั่นคงในบั้นปลายชีวิต สิ่งที่หลายคนปรารถนา คือการมีรายได้ที่เพียงพอ การดูแลสุขภาพเพื่อลดความเสี่ยงจากโรคเรื้อรังและปัญหาสุขภาพจิต รวมถึงการมีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม บุคลากรควรเริ่มวางแผนตั้งแต่ในวัยทำงานเพื่อรองรับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ผ่านการวางแผนชีวิตที่ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตหลังเกษียณได้อย่างอิสระและมีความสุข โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น (World Health Organization, 2023) งานวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของแผนทางการเงินส่วนบุคคลต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย” ในครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึกด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อบูรณาการข้อมูลนำเสนอเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของแผนทางการเงินส่วนบุคคลต่อการจัดการสภาวะสุขภาพ ต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต และต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการจัดการสภาวะสุขภาพต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต และต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาผลกระทบของสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ แผนทางการเงินส่วนบุคคล การจัดการสภาวะสุขภาพ สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต และความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย จำนวน 83 แห่ง จำนวน 190,867 คน ตัวอย่าง จำนวน 500 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา เก็บข้อมูลในเดือน พฤษภาคม 2565 - พฤศจิกายน 2567

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ประโยชน์ต่อวิชาการ เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ต่อยอดผลงานวิจัยทางวิชาการและสามารถขยายผลอันเกี่ยวข้องกับแผนทางการเงินส่วนบุคคล การจัดการสภาวะสุขภาพ สภาพแวดล้อม การใช้ชีวิต และความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

ประโยชน์ต่อบุคคล เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล การดูแลสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และการดำเนินชีวิตในครอบครัวและสังคมตามที่คาดหวังไว้สำหรับชีวิตหลังเกษียณ

ประโยชน์ต่อองค์กร

1. เพื่อเป็นแนวทางให้กับองค์กรพัฒนาทักษะด้านการเงิน ด้านสุขภาพและด้านการดำรงชีวิต ช่วยสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรและทำให้องค์กรมีความยั่งยืน

2. เพื่อเป็นแนวทางให้กับองค์กรนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมการดูแลสุขภาพสวัสดิการของบุคลากรในช่วงก่อนและหลังเกษียณ ให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมั่นคงหลังเกษียณ

3. เพื่อเป็นแนวทางให้กับองค์กรนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตของบุคลากรในหน่วยงานเมื่อเกษียณอายุแล้วยังคงมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบาย

1. การสนับสนุนการพัฒนานโยบายการจัดการทางการเงินส่วนบุคคลในองค์กรนโยบายที่เน้นการให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมเรื่องการเงินส่วนบุคคล และการดูแลสุขภาพในช่วงทำงานและหลังเกษียณจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการเตรียมความพร้อมสำหรับการเกษียณอายุ

2. การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาพภายในสถาบันอุดมศึกษาผลการศึกษาคouldช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาได้สร้างกลยุทธ์ในการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจของบุคลากรในระยะยาว เพื่อให้บุคลากรพร้อมสำหรับการเกษียณและยังคงมีคุณภาพชีวิตที่ดีในช่วงหลังเกษียณ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตหลังเกษียณถือเป็นกระบวนการสำคัญที่บุคลากรในวัยทำงานต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและสมดุลในช่วงหลังเกษียณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทยที่เผชิญกับความท้าทายด้านการเงิน สุขภาพ และการดำเนินชีวิตหลังเกษียณ งานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้เน้นย้ำว่า ความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากปัจจัยหลายด้านที่ทำงานร่วมกัน (Lusardi & Mitchell, 2007; Thompson & Morrow, 2015)

ปัจจัยสำคัญประการแรกคือ แผนทางการเงินส่วนบุคคล (personal financial planning) ซึ่งหมายถึงกระบวนการจัดการทางการเงินที่บุคคลดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเงินในระยะสั้นและระยะยาว โดยครอบคลุมการวางแผนรายรับรายจ่าย การออม การลงทุน และการบริหารความเสี่ยง ทั้งนี้ Kapoor et al. (2018) ระบุว่า การวางแผนการเงินส่วนบุคคลอย่างเป็นระบบสามารถเพิ่มความมั่นคงทางการเงินและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ขณะที่ Lusardi and Mitchell (2014) ชี้ว่าการจัดการการเงินที่มีประสิทธิภาพเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในวัยเกษียณ เพราะทำให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมั่นใจโดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับปัญหาการเงิน และจากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) ชี้ว่าการเตรียมความพร้อมทางการเงินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงด้านการเงินหลังเกษียณ และพบว่าการขาดความรู้ทางการเงินเป็นอุปสรรคหลักที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตในวัยสูงอายุ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2562; ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2565)

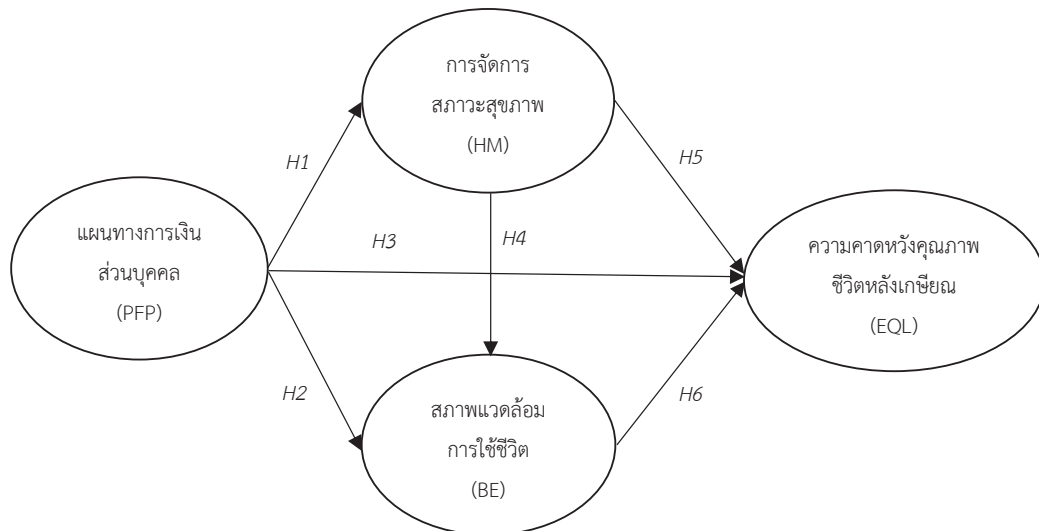
นอกจากการวางแผนทางการเงินแล้ว การจัดการสภาวะสุขภาพ (health management) ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ โดย Kabat-Zinn (2003) อธิบายว่า การจัดการสุขภาพที่ดีประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อสภาวะสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงตามวัย เช่นเดียวกับที่ World Health Organization (2010) เน้นย้ำว่าการดูแลสุขภาพอย่างเป็นระบบสามารถป้องกันโรคเรื้อรังและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี ขณะที่ Baptiste (2008), Thompson and Morrow (2015) ยืนยันว่า การจัดการสุขภาพอย่างรอบด้านจะช่วยให้บุคลากรสามารถรักษาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

อีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญคือ สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต (built environment) ซึ่งหมายถึงบริบททางครอบครัวและสังคมที่บุคคลใช้ชีวิตอยู่ Wilkinson and Pickett (2011) ชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นและการสนับสนุนในครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชนช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างความสุขในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ Cohen and Wills (1985) กล่าวเพิ่มเติมว่าความสัมพันธ์ที่มั่นคงและการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยคุ้มครองที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการเผชิญกับความท้าทายหลังเกษียณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ (Giddens, 2009; Huber et al., 2011) ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอก (exogenous latent variable) จำนวน 1 ตัวแปร คือ แผนทางการเงิน

ส่วนบุคคล (Personal Financial Planning--PFP) และตัวแปรแฝงภายใน (endogenous latent variables) จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ การจัดการสภาวะสุขภาพ (Health Management--HM) สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต (Built Environment--BE) และความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (The Expected Quality of Life after retirement--EQL) ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): แผนทางการเงินส่วนบุคคลส่งผลกระทบทางบวกต่อการจัดการสภาวะสุขภาพ

สมมุติฐานที่ 2 (H2): แผนทางการเงินส่วนบุคคลส่งผลกระทบทางบวกต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต

สมมุติฐานที่ 3 (H3): แผนทางการเงินส่วนบุคคลส่งผลกระทบทางบวกต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

สมมุติฐานที่ 4 (H4): การจัดการสภาวะสุขภาพส่งผลกระทบทางบวกต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต

สมมุติฐานที่ 5 (H5): การจัดการสภาวะสุขภาพส่งผลกระทบทางบวกต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

สมมุติฐานที่ 6 (H6): สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตส่งผลกระทบทางบวกต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed method research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก (Creswell & Clark, 2011) พื้นที่วิจัยคือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย จำนวน 83 แห่ง

ประชากรและตัวอย่าง ประชากรการวิจัยเชิงปริมาณ คือ อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ตัวอย่างจำนวน 500 คน ได้ถูกกำหนดโดยใช้หลักการของ Comrey and Lee (2013) ที่เสนอว่าขนาดตัวอย่าง 500 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ “ดีมาก” (very good) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ใช้โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) ซึ่งมีความซับซ้อนสูง การกำหนดขนาดตัวอย่างจึงไม่ได้พิจารณาเพียงตามเกณฑ์ทั่วไปเท่านั้น แต่ได้พิจารณาความเหมาะสมของขนาดตัวอย่างเพิ่มเติมตามข้อเสนอของ Bentler and Chou (1987) ที่แนะนำว่าควรมีอย่างน้อย 5–10 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกต และตามแนวทางของ Kline (2023) ที่เน้นย้ำว่าการวิเคราะห์ SEM ควรมีขนาดตัวอย่างไม่น้อยกว่า จำนวน 200 เพื่อความมั่นคงและความแม่นยำของการประมาณค่า โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบจำนวนตัวแปรและความซับซ้อนของโมเดล พบว่าขนาดตัวอย่างจำนวน 500 คน มีความเหมาะสมและเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ เพื่อหลีกเลี่ยงความคลาดเคลื่อนชนิดที่ 1 (Type I error)

กระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนแบบชั้นภูมิ (stratified proportional sampling) ตามแนวคิดของ Cochran (1977) โดยแบ่งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐออกเป็น 4 ชั้นภูมิ ได้แก่ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2567)) ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) ตามแนวคิดของ Lazarsfeld and Kornhauser (1935) เพื่อจัดสรรจำนวนตัวอย่างให้สอดคล้องกับขนาดประชากรในแต่ละชั้นภูมิ ขั้นตอนที่ 3 การสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (convenience sampling) เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย และสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 12 คน ประกอบด้วยผู้บริหารจำนวน 3 คน หัวหน้างานจำนวน 3 คน ผู้ปฏิบัติการจำนวน 3 คน และผู้เกษียณอายุราชการจำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามมาตราส่วน 5 ระดับแบบ Likert scale ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้วยดัชนี IOC จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และค่าความเที่ยง (α) = 0.89 (Cortina, 1993) (2) มีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว และมีตัวแปรแฝง 12 ตัวแปร การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายการข้อคำถามที่เปิดกว้างไม่มีตัวเลือกในการตอบ มีการเก็บข้อมูลนำร่องเพื่อยืนยันตัวแปร กำหนดรายการข้อคำถาม 2 ประเด็น ข้อคำถามคือ (1) มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย และมีผลกระทบมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร (2) มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลกระทบต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทยและมีผลกระทบมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร ต่อมาเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพอีกครั้งเพื่อยืนยันสมมติฐาน กำหนดรายการข้อคำถามจำนวน 6 ประเด็น เพื่อยืนยันแต่ละเส้นไปในทิศทางเดียวกับสมมติฐานหรือไม่ และที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เป็นเพราะอะไร

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) การประเมินความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือโดยใช้ค่าความเที่ยงตรงองค์รวม (Composite Reliability--CR) และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance Extracted--AVE) ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าความเที่ยงตรงองค์รวม (CR) ของแต่ละตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง 0.80 - 0.92 ซึ่งสูง

กว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.70 แสดงถึงความเชื่อมั่นที่ดีของเครื่องมือวัด (Hair et al., 2018) ส่วนค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (AVE) ของแต่ละตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง 0.55 - 0.76 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ 0.50 ตามข้อเสนอของ Fornell and Larcker (1981), Hair et al. (2018)

ผลการวิจัย

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 500 คน พบว่า เป็นเพศหญิง มีจำนวนที่มากกว่า (ร้อยละ 57.60) มีอายุระหว่าง 40-49 ปี (ร้อยละ 47.20) ระดับการศึกษาปริญญาโท (ร้อยละ 42.64) สถานที่ปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยในแต่ละภูมิภาค ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ภูมิภาคละ 125 คน คิดเป็น (ร้อยละ 25) ของแต่ละภูมิภาค การดำรงตำแหน่งอาจารย์ (ร้อยละ 54.00) และการปฏิบัติหน้าที่มาแล้ว 10-19 ปี (ร้อยละ 43.40)

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) พบว่า สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($M = 4.44, SD = 0.68$) รองลงมาความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ ($M = 4.23, SD = 0.81$) การจัดการสภาวะสุขภาพ ($M = 3.98, SD = 0.80$) และ การวางแผนทางการเงิน ($M = 3.78, SD = 0.94$) ตามลำดับ

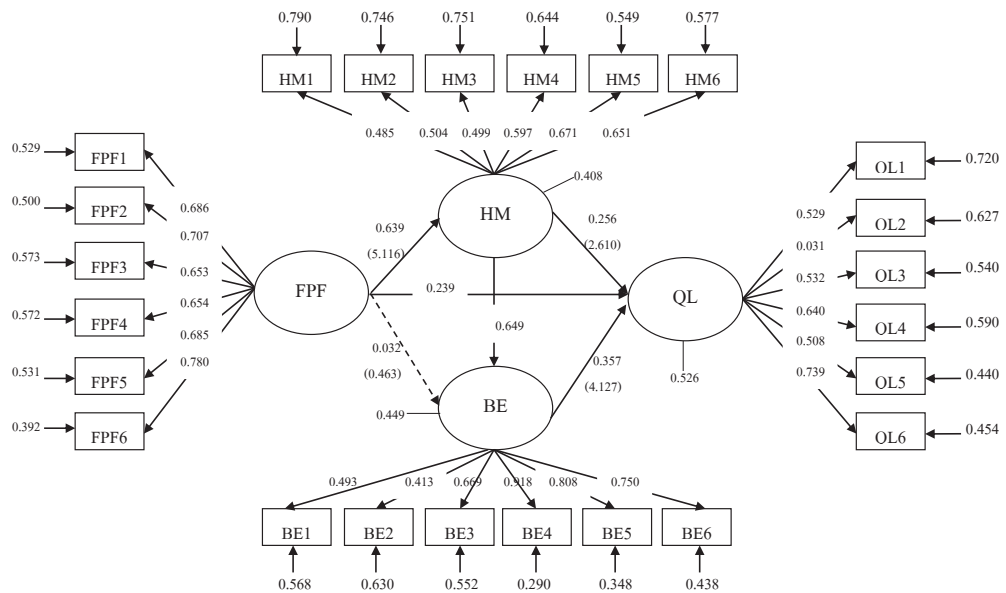
ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) ของตัวแบบจำลองการวัดตัวแปรแฝง จำนวน 4 ตัวแปร พบว่า สอดคล้องกลมกลืนดี โดยมีค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ระหว่าง 4.00 - 6.00 ค่า p -value ระหว่าง 0.41 - 0.87 ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square error of Approximation--RMSEA) อยู่ที่ 0.00 ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted--AVE) ระหว่าง 0.34 - 0.51 และค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง (Construct Reliability--CR) ระหว่าง 0.74 - 0.86 โดยค่าความเชื่อมั่น (Composite Reliability--CR = 0.6) ค่าความเที่ยงตรงภายใน (convergent validity) AVE: 0.5 ซึ่งสะท้อนว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับที่ดี แม้ว่า AVE ของบางตัวแปรจะต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 0.50 เล็กน้อย แต่เมื่อพิจารณาค่า CR ที่มากกว่า 0.70 แล้ว ถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพที่ยอมรับได้และเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างในขั้นตอนต่อไป ดังตาราง 1

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของตัวแบบจำลองการวัดตัวแปรแฝง

ตัวแปรแฝง	Construct Validity			CR	AVE
	χ^2/df	p	RMSEA		
1. แผนทางการเงินส่วนบุคคล (PFP)	6.00	0.54	0.00	0.86	0.51
2. การจัดการสภาวะสุขภาพ (HM)	5.00	0.87	0.00	0.74	0.34
3. สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต (BE)	4.00	0.62	0.00	0.86	0.51
4. ความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (EQL)	4.00	0.41	0.00	0.80	0.41
มีค่าระหว่าง	4.00-6.00	0.41-0.87	0.00	0.74-0.86	0.34-0.51

ผลการวิจัยตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างของงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากแบบสอบถาม จำนวน 500 ชุด โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ผลการวิจัยข้อมูล พบว่า สอดคล้องกลมกลืน ดัชนีวัดผ่านเกณฑ์ของ Fornell and Larcker (1981), Hair et al. (2018) ทุกค่า ดังภาพ 2

$$\chi^2/df = 0.99, p\text{-value} = .50, RMSEA = 0.00, CFI = 1.00, GFI = 0.96, AGFI = 0.95$$

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างของงานวิจัยและผลการตรวจสอบดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างของงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างของงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนผ่านเกณฑ์ทุกค่า ผลการวิเคราะห์หิอทธิพลสัมประสิทธิ์เส้นทางความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (EQL) ของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย พบว่า (1) แผนทางการเงินส่วนบุคคล (PPF) ต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (EQL) และ (2) แผนทางการเงินส่วนบุคคล (PPF) ต่อการจัดการสภาวะสุขภาพ (HM) ไปยังความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (EQL) และแผนทางการเงินส่วนบุคคล (PPF) ต่อการจัดการสภาวะสุขภาพ (HM) ต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต (BE) ไปยังความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (EQL) เมื่อพิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) ของตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างตัวแปรแฝงภายในมีค่าเท่ากับ 0.52 แสดงว่า ตัวแปรในตัวแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณได้ร้อยละ 52 ดังตาราง 2

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในแบบจำลองเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

Cause	HM			BE			EQL		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
PFP	0.63***	-	0.63	0.03	0.41	0.44	0.23***	0.17	0.41
HM	-	-	-	0.64***	-	0.64	0.25**	0.23	0.48
BE	-	-	-	-	-	-	0.35***	-	0.35
Squared multiple correlations for structural equations (R^2)	0.40			0.44			0.52		

หมายเหตุ: TE = อิทธิพลรวม IE = อิทธิพลทางอ้อม DE = อิทธิพลทางตรง $p < .01$ (t -value ≥ 2.576)

ผลการพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างและทดสอบสมมติฐานของการวิจัย พบว่า การจัดการสภาวะสุขภาพ (HM) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (EQL) มากที่สุด รองลงมา แผนทางการเงินส่วนบุคคล (PFP) และสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต (HM) ตามลำดับ โดยมีค่าอิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ 0.48 0.41 และ 0.35 ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย พบว่า สนับสนุนจำนวน 5 สมมติฐาน และมี 1 สมมติฐานไม่สนับสนุน คือ H2 แผนทางการเงินส่วนบุคคลส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมการใช้ชีวิต ดังตาราง 3

ตาราง 3

ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง	ผลลัพธ์
H1: แผนทางการเงินส่วนบุคคลส่งผลกระทบต่อสภาวะสุขภาพ	0.63***	สนับสนุน
H2: แผนทางการเงินส่วนบุคคลส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต	0.03	ไม่สนับสนุน
H3: แผนทางการเงินส่วนบุคคลส่งผลกระทบต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ	0.23***	สนับสนุน

ตาราง 3

ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย (ต่อ)

สมมติฐานของการวิจัย	ค่าสัมประสิทธิ์ เส้นทาง	ผลลัพธ์
H4: การจัดการสภาวะสุขภาพส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต	0.64***	สนับสนุน
H5: การจัดการสภาวะสุขภาพส่งผลกระทบต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ	0.25***	สนับสนุน
H6: สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตมีผลกระทบต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ	0.35***	สนับสนุน

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($1.96 < t\text{-value} < 2.58$) ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t\text{-value} \geq 2.58$)

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t\text{-value} \geq 3.29$)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นอาจารย์และเจ้าหน้าที่ จำนวน 12 คน พบว่า ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานของการศึกษา สำหรับประเด็นการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การเตรียมความพร้อมทางการเงินอย่างรอบด้านช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความมั่นคงหลังเกษียณ มีการระบุว่า การวางแผนการเงินไว้อย่างรัดกุม ทำให้ไม่กังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในอนาคต ซึ่งช่วยให้ใช้ชีวิตหลังเกษียณได้อย่างมั่นใจ ในส่วนของผลกระทบต่อจัดการสภาวะสุขภาพผู้ให้ข้อมูลหลายรายสะท้อนว่า การมีแผนทางการเงินที่ดีเอื้อต่อการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพ เช่น ความคิดเห็นหนึ่งระบุว่า “เรามีเงินเก็บเพียงพอทำให้สามารถเลือกการรักษาพยาบาลที่ดีที่สุดให้กับตัวเองเมื่อป่วย” ขณะเดียวกันยังมีการกล่าวว่า “การมีเงินสำรองทำให้กล้าลงทุนกับสุขภาพ เช่น การตรวจสุขภาพประจำปีหรือซื้อประกันสุขภาพเพิ่มเติม”

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นของสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต พบว่า แม้บุคลากรจะมีการวางแผนการเงินส่วนบุคคลที่เป็นระบบและอยู่ในระดับที่ดี แต่สภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตกลับไม่ได้เอื้อต่อคุณภาพชีวิตตามที่คาดหวัง ทั้งนี้มีปัจจัยจากพฤติกรรมส่วนบุคคลและสิ่งเร้าภายนอกที่ส่งผลกระทบ เช่น ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า “แม้จะวางแผนการเงินไว้ดี แต่ถ้าครอบครัวมีปัญหา เช่น ลูกมีพฤติกรรมเสี่ยง เงินที่เก็บออมหมดไปโดยไม่คาดคิด” และอีกความคิดเห็นหนึ่งระบุว่า “เคยเห็นคนรู้จักวางแผนการเงินมาอย่างดี แต่สุดท้ายถูกหลอกจากมิจฉาชีพ เงินที่เตรียมไว้หมดไปในเวลาอันสั้น” ผู้ให้ข้อมูลบางรายยังกล่าวถึงบทบาทของสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยระบุว่า “สภาพแวดล้อมในชุมชนหรือวงสังคม เช่น กลุ่มเพื่อนหรือเครือข่ายทางสังคมมีผลต่อการใช้เงินและการดำเนินชีวิตแม้จะมีเงินเพียงพอแต่หากสังคมรอบตัวไม่ดีก็ทำให้คุณภาพชีวิตลดลง” เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ในภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่า การวางแผนทางการเงินมีบทบาทสำคัญโดยตรงต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ อีกทั้งยังส่งผลทางอ้อมผ่านการจัดการสภาวะสุขภาพ ซึ่งมีบทบาทในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสุขภาพและการดำรง

ชีวิตเมื่อเกษียณอายุ นอกจากนี้ การวางแผนทางการเงินที่มีประสิทธิภาพยังเอื้อต่อการจัดการสภาวะสุขภาพและสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ อย่างไรก็ตาม การวางแผนทางการเงินเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากขาดการจัดการที่เหมาะสมและการสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยเสริมที่มีอิทธิพลร่วมต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ

การอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าแผนทางการเงินส่วนบุคคลต่อการจัดการสภาวะสุขภาพและความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ โดยรายรับ รายจ่าย การออม การลงทุน และการบริหารความเสี่ยง เป็นองค์ประกอบสำคัญในแผนการเงินส่วนบุคคลของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย โดยเฉพาะในด้านรายรับ รายจ่าย การออม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในขณะที่การบริหารความเสี่ยง ถือเป็นองค์ประกอบรองลงมา อาจเป็นเพราะบุคลากรมีการติดตามและตรวจสอบรายรับ รายจ่าย และการออมของตนเองอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งเตรียมการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การเก็บเงินสำรองฉุกเฉิน การทำประกันภัย ประกันสุขภาพและประกันชีวิต การเตรียมการเหล่านี้ช่วยให้บุคลากรมีความมั่นคงทางการเงินและสามารถรับมือกับความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Baptiste, 2008) การมีแผนทางการเงินส่วนบุคคลที่ดีและมีประสิทธิภาพยังช่วยให้บุคลากรเข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ การออกกำลังกายและการรับประทานอาหารที่เหมาะสมจะช่วยให้มีร่างกายที่แข็งแรงในระยะยาว นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถรับมือกับความล้มเหลวและความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีสติ อีกทั้งยังส่งเสริมความรัก ความเข้าใจ และความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หลังเกษียณ การดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจจะช่วยให้บุคลากรสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวและสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขมีคุณภาพ (Lusardi & Mitchell, 2007; Moen et al., 2000)

แผนการเงินส่วนบุคคลส่งผลทางอ้อมต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตผ่านการจัดการสภาวะสุขภาพ โดยสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตที่ดีที่เต็มไปด้วยความรัก ความเข้าใจ และความอบอุ่นจะส่งเสริมให้คนในครอบครัวมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดี มีความสนิทสนมกันในครอบครัว รวมถึงการมีกิจกรรมร่วมกันในสังคม จะช่วยเสริมสร้างความรักและความเข้าใจระหว่างบุคคล การยอมรับทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว รวมถึงการยอมรับความผิดหวังในชีวิต ถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดในเวลาที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด บุคลากรสามารถรวบรวมสติและอยู่กับปัจจุบันเพื่อยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขในระยะยาว (Thompson & Morrow, 2015) และจากการได้สัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า แผนทางการเงินส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตอย่างไม่มีนัยยะต่อกันเนื่องจากมีปัจจัยภายนอกมากระทบ ทั้งทางด้านครอบครัวและด้านทางสังคม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้แสดงให้เห็นถึงการจัดการสภาวะสุขภาพต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตและต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย โดยการจัดการสภาวะสุขภาพซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ การออกกำลังกายและการกินอาหารที่เหมาะสมช่วยให้ร่างกายที่แข็งแรงในระยะยาว และเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดในชีวิต บุคลากรสามารถ

รวบรวมนสติและอยู่กับปัจจุบันได้ อีกทั้งยังสามารถยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีความคิดเห็นแตกต่างได้อย่างไม่มีปัญหา (Baptiste, 2008; Cohen & Wills, 1985) ความคาดหวังในการมีคุณภาพชีวิตหลังเกษียณนั้นมีความสำคัญ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรักและความเข้าใจ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสุขในชีวิต นอกจากนี้ บุคลากรยังคาดหวังที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรือชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตในช่วงเวลาหลังเกษียณ (Cohen & Wills, 1985)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตที่ส่งผลต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทยนั้น มีความสำคัญในด้านครอบครัวและด้านสังคม การมอบความรัก ความเข้าใจ และความอบอุ่นภายในครอบครัวจะช่วยเสริมสร้างความสุขให้กับสมาชิกในครอบครัว ขณะเดียวกันการยอมรับนับถือและการให้เกียรติซึ่งกันและกันของคนในชุมชนที่อยู่อาศัยก็มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ (Ng & Wong 2020; van der Meulen Rodgers et al., 2025) ความคาดหวังของบุคลากรที่เกษียณมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และทดลองทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อสร้างความตื่นเต้นและเพิ่มชีวิตชีวา นอกจากนี้ยังมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมหรือกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ การรักษาสภาพร่างกายทั้งร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงจะทำให้บุคลากรสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีชีวิตที่มีความสุข (Ekerdt, 1986)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากผลการวิจัยพบว่า สัมประสิทธิ์เส้นทางของแผนทางการเงินส่วนบุคคล มีผลกระทบทางตรงต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ซึ่งเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดเพื่อรองรับความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างมีความสุข โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความรู้ทางการเงิน การจัดทำแผนทางการเงินส่วนบุคคล ให้มีการออม การลงทุน และการบริหารความเสี่ยง เพื่อให้มีเงินเพียงพอในการใช้จ่ายหลังเกษียณ แม้จะครองชีวิตโสดก็สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขตามที่มีความคาดหวังได้

2. จากผลการวิจัยพบว่า สัมประสิทธิ์เส้นทางของแผนทางการเงินส่วนบุคคล ส่งผ่านการจัดการสภาวะสุขภาพ ไปยังความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย โดยนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล ทำให้มีเงินออมและการลงทุนที่เพียงพอ ให้สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้ดีกว่า เช่น การซื้อประกัน ดูแลสุขภาพผ่านการเลือกอาหารที่ดีมีประโยชน์ หรือจะเป็นการออกกำลังกาย เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตหลังเกษียณที่ดี

3. จากผลการวิจัยพบว่า สัมประสิทธิ์เส้นทางของแผนทางการเงินส่วนบุคคล ต่อการจัดการสภาวะสุขภาพ และต่อสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิต ไปยังความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทยที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ได้แก่ (1) ให้ความสำคัญกับการจัดการสภาวะสุขภาพ ทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดกับการใช้ชีวิต สามารถรวบรวมสติให้มาอยู่กับปัจจุบันและยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ เช่น การสูญเสียคนที่รัก หรือการเจ็บป่วยที่ไม่คาดฝัน ในช่วงแรก

อาจรู้สึกตกใจหรือเสียใจ แต่เมื่อสามารถรวบรวมสติและรับรู้สถานการณ์ได้ จะสามารถหยุดคิดในเชิงลบและยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ (2) ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตด้านสังคม ในการให้ความยอมรับนับถือ และการให้เกียรติซึ่งกันและกันของคนในชุมชนที่อาศัย โดยการฟังและให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้อื่น การแสดงความเคารพและให้เกียรติในพฤติกรรมและคำพูด การแสดงความเข้าใจและยอมรับความแตกต่าง การช่วยเหลือและสนับสนุนกันในยามที่มีความจำเป็น การสร้างบรรยากาศของความเคารพในความเป็นส่วนตัว การสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน และการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน และ (3) ส่งผลต่อความคาดหวังคุณภาพชีวิตหลังเกษียณ ในการตั้งใจที่จะรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตลอดไป

References

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). สถิติผู้สูงอายุ: ข้อมูลผู้สูงอายุทั่วไป. https://www.dop.go.th/th/statistics_page?cat=1&id=1
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567ก). รายงานการพัฒนาศึกษาและนวัตกรรมทางการศึกษาในประเทศไทย. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567ข). รายงานข้อมูลบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. สำนักงานนโยบายอุดมศึกษา.
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, สำนักงานปลัด. (2567). ข้อมูลบุคลากร: จำแนกตามประเภทสถาบัน. https://info.mhesi.go.th/homestat_stf.php
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2565). ผลการศึกษาพฤติกรรมการวางแผนทางการเงินและการออมเพื่อวัยเกษียณของคนไทย. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2562). ทำไมต้องเตรียมตัวเกษียณ. สำนักงาน ก.ล.ต. <https://www.smarttoinvest.com/Pages/Invest%20For%20Retirement/Why-Prepare-For-Retirement.aspx#>
- สำนักงานประกันสังคม. (2562). คู่มือผู้ประกันตน: ร่วมสร้างสรรค์สังคมแรงงานที่มีหลักประกันตนถ้วนหน้าอย่างยั่งยืน. สำนักงานประกันสังคม. <https://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER056/GENERAL/DATA0000/00000578.PDF>
- Baptiste, N. R. (2008). Tightening the link between employee wellbeing at work and performance: A new dimension for HRM. *Management decision*, 46(2), 284-309.
- Bentler, P. M., & Chou, C. P. (1987). Practical issues in structural modeling. *Sociological methods & research*, 16(1), 78-117.
- Chulalongkorn University. (2022). ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <https://www.chula.ac.th/about/overview/history/>
- Cochran, W. G. (1977) *Sampling techniques* (3rd ed.) John Wiley & Sons.
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (2013). *A first course in factor analysis*. Psychology press.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of applied psychology*, 78(1), 98-104.
- Creswell, J. W., & Clark, V. P. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2nd ed.). Sage.
- Ekerdt, D. J. (1986). The busy ethic: Moral continuity between work and retirement. *The Gerontologist*, 26(3), 239-244.

- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of marketing research*, 18(1), 39-50.
- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R., & Carr, B. (2009). *Introduction to sociology*. WW Norton & Company.
- Hair Jr, J. F., Matthews, L. M., Matthews, R. L., & Sarstedt, M. (2017). PLS-SEM or CB-SEM: updated guidelines on which method to use. *International Journal of multivariate data analysis*, 1(2), 107-123.
- Huber, M., Knottnerus, J. A., Green, L., Van Der Horst, H., Jadad, A. R., Kromhout, D., ... & Smid, H. (2011). How should we define health?. *British Medical Journal*, 343.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144-156.
- Kapoor, J. R., Dlabay, L. R., & Hughes, R. J. (2018). *Personal finance* (13th ed.). McGraw-Hill Education.
- Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford.
- Lazarsfeld, P. F., & Kornhauser, A. (1935). The analysis of consumer actions. In P. F. Lazarsfeld & M. Rosenberg (Eds.), *The language of social research* (pp. 392-404). Free Press.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). *Financial literacy and retirement planning: New evidence from the RAND American Life Panel* (Michigan Retirement Research Center Research Paper No. WP 2007-157). Michigan Retirement Research Center, University of Michigan.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of economic literature*, 52(1), 5-44.
- Moen, P., Erickson, M. A., & Dempster-McClain, D. (2000). Social role identities among older adults in a continuing care retirement community. *Research on Aging*, 22(5), 559-579.
- Ng, S., & Wong, K. (2020). Social participation and family dynamics in retirement: The impact on life satisfaction. *Journal of Aging and Social Policy*, 32(1), 22-38.
- Smith, M., & Li, X. (2018). The role of community respect and family support in post-retirement well-being. *Journal of Retirement Studies*, 10(4), 120-133.
- Thompson, W. R., & Morrow, J. R. (2015). The importance of planning for post-retirement quality of life. In *Handbook of life transitions and quality of life* (pp. 90-105). Oxford University Press.
- van der Meulen Rodgers, Y., Zveglic Jr, J. E., Ali, K., & Xue, H. (2025). The role of family support in the well-being of older people: Evidence from Malaysia and Viet Nam. *Journal of Asian economics*, 98, 101937.

- Wilkinson, R., & Pickett, K. (2011). *The spirit level: Why greater equality makes societies stronger*. Bloomsbury.
- World Health Organization. (2010). *Global recommendations on physical activity for health*. World Health Organization.
- World Health Organization. (2023). *Thailand aging population and quality of life*. World Health Organization.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.8

Received:	February	27, 2025
Revised:	December	27, 2025
Accepted:	January	22, 2026

สมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

นฤมล รัตนากิบาล¹ วิทยาธร ท่อแก้ว²
สุภาภรณ์ ศรีดี³ พรปภัสสร ปริญาญกุล⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (2) ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และ (3) ศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่าง จำนวน 400 คน ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และประชาชน ในจังหวัดเชียงราย ขอนแก่น ชลบุรี และ นครศรีธรรมราช สุ่มแบบแบ่งชั้น และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ จำนวน 27 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า (1) ลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสารโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, $SD = 0.42$) (2) องค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสาร ประกอบด้วย (2.1) การใช้ภาษาที่อ่อนโยน (2.2) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (2.3) การรับฟังและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม (2.4) การใช้ภาษาพูดที่ชัดเจน (2.5) การมีความคิดเป็นระบบ (2.6) การใช้เทคโนโลยีและดิจิทัลอย่างเหมาะสม และ (2.7) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และ (3) กระบวนการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร ประกอบด้วย (3.1) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (3.2) การประเมินตนเอง และ (3.3) การวางแผนพัฒนาบุคลากรร่วมกัน สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารเพื่อทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: สมรรถนะทางการสื่อสาร; นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด; การบริหารท้องถิ่น

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต แขนงวิชานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เลขที่ 9/9 หมู่ที่ 9 ตำบลบางพูด อำเภอบางกรี่ นนทบุรี 11120, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: narumolrattanahibal@gmail.com

^{2,3} สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

⁴ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

Communication Competencies for Chief Executive of Provincial Administrative Organizations

Narrumol Rattanabhibal¹ Wittayatorn Tokeaw²

Supaporn Sridee³ Pornpapatsorn Princhankol⁴

Abstract

This research article aims to study (1) Communication operational characteristics; (2) the components of communication competence; and (3) the process of communication competence development of the Chief Executive of Provincial Administrative Organizations. This study employed quantitative research design. The sample consisted of 400 people, including executives, officers, and citizens in the provincial administrative organizations of Chiang Rai, Khon Kaen, Chonburi, and Nakhon Si Thammarat that were used by stratified random sampling. The qualitative research included 27 informants who were purposively selected. The employed research instrument was a questionnaire and structured interviews. Statistics used for data analysis were the frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

Findings are as follows: (1) The overall of communication operational characteristics were at the highest level ($\bar{X} = 4.67$, $SD = 0.42$); (2) the components of the communication competence was including (2.1) using gentle body language; (2.2) acting as a good role model; (2.3) listening and allowing all parties to participate; (2.4) using clearly spoken language; (2.5) thinking systematically; (2.6) using new technologies and digital media appropriately; and (2.7) presenting information and news in a straightforward manner; and (3) the process for developing the communication competencies was consisting of (3.1) performance evaluation; and (3.2) Self-evaluation; and (3.3) planning for the development of personnel at all levels. The research results can be applied to develop communication competencies to maximize operational efficiency.

Keywords: Communication Competency; Chief Executive of Provincial Administrative Organizations; Local Administration

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Philosophy Program Field of study: Innovation in Political Communication and Local Government
Department of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University
No. 9/9 Village No. 9, Bang Phut Subdistrict, Pak Kret District, Nonthaburi 11120, Thailand
Corresponding Author Email: narumolrattanabhibal@gmail.com

^{2,3} Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University

⁴ Faculty of Industrial Education and Technology University of Technology King Mongkut's University of Technology Thonburi

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในประเทศไทย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายก อบจ.) มีทั้งสิ้นจำนวน 76 ราย เป็นผู้นำทางการเมืองที่เข้ามาบริหารองค์การด้วยการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในแต่ละจังหวัด มีวาระการปฏิบัติงาน 4 ปี บทบาทสำคัญคือ คือ กำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาจังหวัดผ่านความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และสั่งการ กำกับ ติดตาม เพื่อให้นโยบายและแผนนั้นบรรลุผลในทางปฏิบัติผ่านบุคลากรของกองสำนัก หรือส่วนงานต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด การทำภารกิจต่าง ๆ ดังนั้น นายก อบจ. ต้องใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจ ปรับทัศนคติ และพฤติกรรมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนา การทำภารกิจให้บรรลุผลตามเป้าหมายของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ต้องอาศัยสมรรถนะทางการสื่อสารของนายก อบจ. เป็นสำคัญ ถ้าหาก นายก อบจ. ขาดสมรรถนะทางการสื่อสารด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความรู้ความเข้าใจ การโน้มน้าวใจ การสร้างแรงบันดาลใจ การมอบหมายงานและการสั่งการจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามแผนและนโยบายที่กำหนดไว้ สิงห์ สิงห์ขจร (2522) สมรรถนะทางการสื่อสาร (communication competency) เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้บุคคล ปฏิบัติงานได้ผลอย่างโดดเด่น ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเทคนิควิธีการสื่อสารที่ดี โดยสมรรถนะการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) สมรรถนะหลัก ประกอบด้วย การคิด การฟัง การอ่าน การพูด การนำเสนอ ในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการบริหารองค์การ และ (2) สมรรถนะรอง ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการบริหารองค์การ ส่วนกระบวนการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร ประกอบด้วย การให้ความรู้ การปรับทัศนคติ และการเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารที่สอดคล้องกับลักษณะงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งงานนั้น ๆ (Johari et al., 2022)

ปัจจุบันนี้ นายก อบจ. ใช้การสื่อสารในการปฏิบัติงาน 2 ลักษณะ คือ (1) ด้านการเมือง ประกอบด้วย การนำเสนอวิสัยทัศน์ นโยบาย และ ผลดำเนินงานเพื่อรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การปราศรัยหาเสียง การจัดการข้อกล่าวหาจากการโจมตี การสื่อสารในโอกาสร่วมงานกิจกรรมสำคัญทางการเมือง และ (2) ด้านการบริหาร ในฐานะผู้นำสูงสุดขององค์การ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจ การให้ความรู้ การโน้มน้าวใจ การมอบหมายงาน การสั่งการ การสร้างแรงบันดาลใจ การนำเสนอวิสัยทัศน์ นโยบายและผลดำเนินงาน การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาในภาวะวิกฤต การสื่อสารในโอกาสร่วมงานกิจกรรมสำคัญในฐานะผู้นำสูงสุดองค์การ หากนายก อบจ. ขาดสมรรถนะการสื่อสารดังกล่าวข้างต้น อาจจะส่งผลกระทบต่อความนิยมทางการเมือง ความเชื่อมั่นจากประชาชนและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ได้ และอาจจะนำไปสู่การไม่มีประสิทธิภาพในการบริหาร อบจ. ได้ (วิทย์ธรรพ์ ท่อแก้ว, 2563)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นการแสวงหาข้อค้นพบทางการสื่อสารในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำองค์การทางการเมือง ทำให้ทราบลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสารของ นายก อบจ. เป็นอย่างไร องค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสารของ นายก อบจ. ต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง รวมทั้งมีกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของ นายก อบจ. เป็นอย่างไร เพื่อนำองค์ความรู้ไปเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของ นายก อบจ. ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติได้อย่างโดดเด่น นำการพัฒนาจังหวัดไปสู่ความเป็นเลิศตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และนโยบาย รวมทั้ง นายก อบจ. ในฐานะผู้นำสูงสุดขององค์การ มีภาพลักษณ์ที่ดีในทุกโอกาสที่ทำการสื่อสารออกไปยังสาธารณะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
3. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ ลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสารทั้งการปฏิบัติงานทางการเมือง และการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสาร และกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้าราชการประจำขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และประชาชน ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชลบุรี และจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ตัวอย่าง จำนวน 400 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ จำนวน 27 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยกำหนดเลือกพื้นที่ภูมิภาคละจำนวน 1 อบจ. ประกอบด้วย (1) ภาคเหนือ ได้แก่ อบจ.เชียงราย (2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อบจ.ขอนแก่น (3) ภาคกลาง ได้แก่ อบจ.ชลบุรี และ (4) ภาคใต้ ได้แก่ อบจ.นครศรีธรรมราช

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง 1 มีนาคม – 31 พฤษภาคม 2567

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อค้นพบทางวิชาการในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสาร องค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสาร และกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของ นายก อบจ.

2. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นสามารถผลการวิจัยไปเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุง ต่อยอดขยายผล เพื่อยกระดับการพัฒนาสมรรถนะตามลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสาร องค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสาร และกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของ นายก อบจ. ได้

3. สถาบันพระปกเกล้า สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะผู้นำทางการเมืองสามารถนำผลการวิจัยไปออกแบบเป็นหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความสามารถการสื่อสารของผู้นำทางการเมืองได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสารเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยมีผู้สื่อสารทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร แต่ระบุไม่ได้ว่าการสื่อสารเริ่มต้นและสิ้นสุดที่จุดใด เพราะการสื่อสารมีลักษณะเป็นวงกลมและไม่มีที่สิ้นสุด โดยมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ ผู้ส่งสาร (sender) ผู้รับสาร (receiver) ตัวสาร (message) และ ช่องทาง (channel) โดยการสื่อสารจะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (แพมลา วัฒนเสถียรสินธุ์, 2559) ดังนั้น สมรรถนะการสื่อสาร จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จในศตวรรษที่ 21

เพราะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วย การพูด การเขียน ใช้สื่อดิจิทัลที่หลากหลาย รวมถึงทักษะการฟังด้วย (Fullan, 2011) เพราะการสื่อสาร เป็นการถ่ายทอดความคิดผ่านคำพูด การเขียน หรือไม่ใช่คำพูด ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้อื่น โดยพิจารณาว่า วัฒนธรรมบริบทและประสบการณ์ส่งผลกระทบต่อการส่งข้อความอย่างไร และ Alberta Education (2011) ระบุว่า การสื่อสารเป็นทักษะอาชีพและชีวิตที่จำเป็นซึ่งทำให้เราสามารถแบ่งปันข้อมูลและแนวคิด รวมถึงแสดงความรู้สึกและข้อโต้แย้ง (Cenere et al., 2015) และเป็นกระบวนการที่ได้รับอิทธิพลจากความซับซ้อนของพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น พฤติกรรมที่ไม่ใช่คำพูด และรูปแบบของการตีความและการตีความความหมายของเหตุการณ์แต่ละรูปแบบ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาและเสริมสร้างได้ ได้แก่ (1) การใช้ภาษาที่เหมาะสมกับบริบท (2) การจัดการการสนทนา และ (3) การมีส่วนร่วมด้วยความมั่นใจ และความชัดเจนอย่างเหมาะสม ดังนั้น การสื่อสารที่ดีจะช่วยให้บุคคลแสดงออกถึงความต้องการและความรู้สึกของตนเองบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี และเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

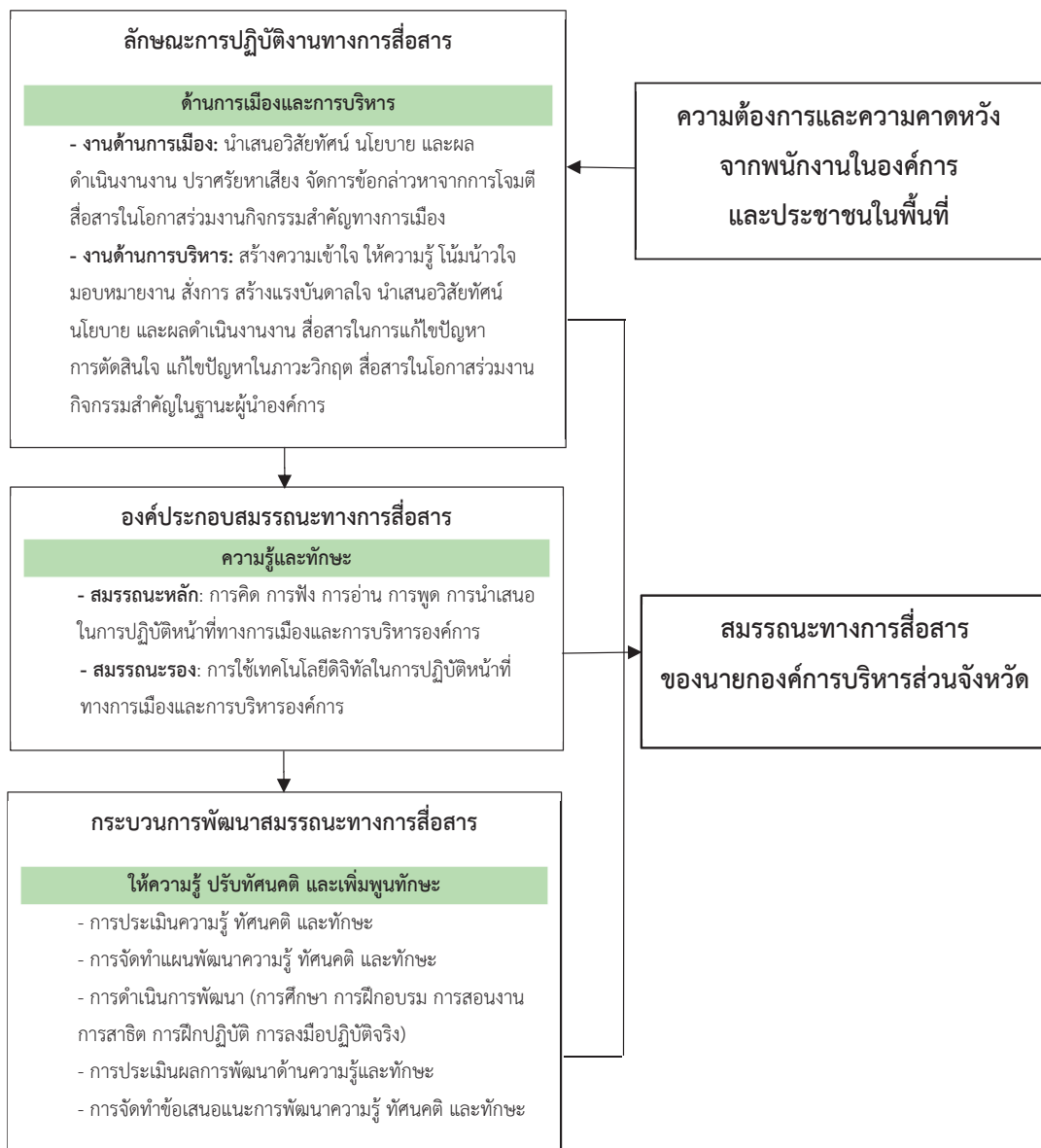
กล่าวได้ว่า การสื่อสารความสำคัญอย่างยิ่งกับผู้นำยุคใหม่ ดังนั้น สมรรถนะการสื่อสารของผู้นำยุคใหม่จึงประกอบด้วยทักษะและความสามารถหลายด้าน ซึ่งรวมถึงทักษะการคิด ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการพูด ทักษะการนำเสนอ และทักษะดิจิทัล โดยทักษะการคิด เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำควรมีทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสามารถประมวลผลข้อมูลและสร้างแนวคิด ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนทักษะการอ่าน เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำยุคใหม่ ผู้นำควรมีทักษะในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจข้อความที่ซับซ้อน และสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้อย่างรวดเร็ว เพื่อสามารถเข้าใจข้อมูลข่าวสารและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง สำหรับทักษะการเขียน เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำยุคใหม่ ผู้นำควรมีทักษะในการเขียนที่ชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่าย ใช้ภาษาที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และสามารถถ่ายทอดความคิดและข้อมูลได้อย่างครบถ้วน เพื่อสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนทักษะการพูด เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำยุคใหม่ ผู้นำควรมีทักษะในการพูดที่ชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่าย ใช้ภาษาที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ มีบุคลิกภาพที่ดีในการพูด และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นได้ เพื่อสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ทักษะการนำเสนอ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำยุคใหม่ ผู้นำควรมีทักษะในการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้รับสาร สามารถสร้างเนื้อหาที่ดึงดูดใจ และสามารถตอบคำถามได้อย่างมั่นใจ เพื่อสามารถโน้มน้าวใจผู้อื่นและบรรลุเป้าหมาย รวมทั้งทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำยุคใหม่ ผู้นำควรมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร สามารถสร้างเนื้อหาที่ดึงดูดใจ และเข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้รับสารในยุคดิจิทัล เพื่อสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วุฒิชัย วงษ์อินทร์ และจิตติพัฒน์ เอี่ยมรินทร์, 2567)

นอกจากทักษะและความสามารถด้านการสื่อสารแล้ว ผู้นำยุคใหม่ควรมีทัศนคติและพฤติกรรมในการสื่อสารที่ดีด้วยเช่นกัน ผู้นำควรมีทัศนคติเชิงบวกต่อการสื่อสาร และควรแสดงออกอย่างสุภาพและเหมาะสม ผู้นำควรสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในการสนทนา และควรเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเชื่อมโยงทักษะและความสามารถด้านการสื่อสารกับทักษะการคิด ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการพูด ทักษะการนำเสนอ และทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถช่วยให้ผู้นำสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น คือ ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการเขียนที่ชัดเจน

กระชับ และเข้าใจง่าย ทักษะการพูดที่ชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่าย ทักษะในการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร (นิพัทธ์ กานต้อมพร และวรรณวีร์ บุญคุ้ม, 2567)

สรุปได้ว่า สมรรถนะการสื่อสาร จึงเป็นความสามารถในการรับและส่งสารบนพื้นฐานความเข้าใจและความเคารพในความคิดหรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตลอดจนสามารถเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา หรือการสื่อความหมายผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายในการสื่อสาร

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและตัวอย่าง ประชากร ประกอบด้วย (1) ผู้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 76 คน (2) ข้าราชการประจำขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 756 คน และ (3) ประชาชน ในพื้นที่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชลบุรี และ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 6,322,965 คน ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นโดยการกำหนดขนาดตัวอย่าง ด้วยตารางสำเร็จรูปของ Yamane (1973) ได้ตัวอย่าง จำนวน 400 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูล คนสำคัญ กำหนดแบบเจาะจง จำนวน 27 คน ประกอบด้วย (1) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 4 คน (2) ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 4 คน (3) ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 4 คน (4) เจ้าหน้าที่งานสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ จำนวน 4 คน (5) นักสื่อสารมวลชน จำนวน 4 คน (6) ประชาชน จำนวน จังหวัดละ 2 คน รวมจำนวน 8 คน และ (7) นักวิชาการ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการและแบบมาตราประเมิน ค่า แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากร ส่วนที่ 2 ลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสาร ประกอบด้วย การปฏิบัติงานทางการเมืองและการปฏิบัติงานการบริหารองค์การ และส่วนที่ 3 องค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสาร ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก ได้แก่ การคิด การฟัง การอ่าน การพูด การนำเสนอในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการบริหารองค์การ และสมรรถนะรอง ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการบริหารองค์การ มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนี IOC ระหว่าง 0.67-1.00

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสาร ประกอบด้วย (1) งานด้านการเมือง และ (2) งานด้านการบริหาร ส่วนที่ 3 องค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสาร ประกอบด้วยสมรรถนะหลัก ได้แก่ การคิด การฟัง การอ่าน การพูด การนำเสนอ ในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการบริหารองค์การ และสมรรถนะรอง ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการบริหารองค์การ และ ส่วนที่ 4 กระบวนการ พัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร ประกอบด้วย การให้ความรู้ การปรับทัศนคติ และการเพิ่มพูนทักษะ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความรู้ ทักษะ และการจัดทำแผนพัฒนาความรู้ ทักษะ และการดำเนินการพัฒนา (การศึกษา การฝึกอบรมการสอนงาน การสาธิต การฝึกปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติจริง) การประเมินผลการพัฒนาด้านความรู้และทักษะ และการจัดทำข้อเสนอแนะการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาและมีความสมบูรณ์ จำนวน 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้มีการนัดหมายและสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลตามวันเวลาที่ได้กำหนดขึ้น มีการแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการขออนุญาตบันทึกภาพและบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ โดยใช้ระยะเวลาเก็บข้อมูลข้อมูล 5 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2567 – มิถุนายน 2567

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ พร้อมแบ่งกลุ่มข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และประเด็นหลักที่ศึกษา คัดเลือกข้อมูลโดยตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออก นำข้อมูลที่ได้มาสร้างข้อสรุป ดีความ และวิเคราะห์ข้อมูล ตามประเด็นหลักที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้วิธีการพรรณนาความ เพื่ออธิบายให้เห็นภาพรวม ลักษณะของข้อมูลและความสัมพันธ์

ของประเด็นที่ศึกษา โดยนำกรอบแนวคิดการวิจัยมาเป็นกรอบตามทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และการวิจัยเชิงปริมาณ นำข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า (1) ลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสารด้านการเมือง พบว่านายก อบจ. ต้องมีทักษะการสื่อสารในการนำเสนอวิสัยทัศน์ทางการเมือง และต้องมีทักษะการสื่อสารในการนำเสนอนโยบายการพัฒนาจังหวัด มากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70, ($SD = 0.51$) และ (2) ลักษณะการปฏิบัติงานทางการสื่อสารด้านการบริหารองค์การ นายก อบจ. ต้องมีทักษะการสื่อสารในการสร้างแรงบันดาลใจกับพนักงานและประชาชนมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75, ($SD = 0.49$)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การปฏิบัติงานทางการสื่อสารด้านการเมืองของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย (1) การนำเสนอวิสัยทัศน์มาจากความต้องการการพัฒนาจังหวัด นโยบายมีการสื่อสารทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังได้รับตำแหน่ง และผลดำเนินงาน มีการนำเสนอผ่านหลายช่องทาง รวมถึงการลงพื้นที่ไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ (2) การปราศรัยหาเสียง มีทักษะการสื่อสารที่ดี เนื้อหาที่จะใช้ปราศรัยหาเสียงต้องเป็นข้อเท็จจริง และใช้ช่องทางหาเสียงทั้งรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ (3) การจัดการข้อกล่าวหาจากการโจมตี มีการพิจารณาว่า ถ้าข้อกล่าวหาใด เป็นจริง ต้องดำเนินการชี้แจงด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ แต่ถ้าข้อกล่าวหาเป็นเท็จหรือไม่มีมูล จะไม่ได้ตอบ รวมถึงมีการใช้หลักจิตวิทยาด้วยการชวนศัตรูมาเป็นมิตร และใช้ผลงานเป็นการพิสูจน์การโจมตี และ (4) การสื่อสารในโอกาสร่วมงานกิจกรรมสำคัญทางการเมือง ต้องมีการเตรียมตัวก่อนไปร่วมงาน และไปร่วมกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการด้วย

ในขณะที่ การปฏิบัติงานทางการสื่อสารด้านการบริหารองค์การของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย (1) การสร้างความเข้าใจ ให้ความรู้ โน้มน้าวใจ มีการให้ความรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน มีความเป็นกันเอง เอาใจใส่กับบุคลากร มีการส่งเสริมให้ปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามระเบียบ/กฎหมายที่กำหนด การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน และให้ยึดหลักทำดีได้ดี (2) การมอบหมายงาน สั่งการ สร้างแรงบันดาลใจ มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร มีทักษะการสั่งการแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่ต้องมีการให้เกียรติผู้ที่อยู่สูงกว่า เน้นผลงานดี มีรางวัล วางตัวการเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ยึดหลักความถูกต้องเป็นสำคัญ และ ให้ความสำคัญกับบุคลากรเสมือนคนในครอบครัว (3) การนำเสนอวิสัยทัศน์ นโยบาย และผลดำเนินงาน มีการดำเนินงานตามที่กฎหมายกำหนด ดำเนินการผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อบุคคล หากการดำเนินงานที่ไม่เป็นไปตามแผน ต้องชี้แจงด้วยหลักเหตุและผล (4) การสื่อสารในการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ แก้ไขปัญหาในภาวะวิกฤต ต้องมีสติและปัญญา พร้อมรับทุกสถานการณ์ ต้องดำเนินการตามกฎหมายกำหนด เลือกรูปแบบการสื่อสารตามประเด็นที่เกิดขึ้น มีนักสื่อสารมืออาชีพ และ ต้องรวดเร็ว สม่ำเสมอ และเข้าใจง่าย และ (5) การสื่อสารในโอกาสร่วมงานกิจกรรมสำคัญในฐานะผู้นำองค์การ โดยการยึดภาพลักษณ์องค์การเป็นหลัก เข้าใจบทบาทของตนเอง มีการเตรียมตัวล่วงหน้า และมีทักษะการสื่อสารตามลักษณะงานที่เข้าร่วม

ผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการบริหารองค์การ ประกอบด้วย (1) การคิด ประกอบด้วย คิดนอกกรอบ คิดเป็นระบบ คิดเร็ว คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ทุกคนร่วมคิด แต่ต้องตั้งอยู่บนความถูกต้องของกฎหมาย (2) การฟัง ประกอบด้วย ฟังให้มากเพื่อให้ได้รู้ เปิดใจ ใจกว้าง ตอบสนองผู้พูด ไม่ขัดระหว่างการพูดคุย และต้องให้เกียรติกับผู้พูด (3) การอ่าน ประกอบด้วย รักการอ่าน มีทักษะการอ่าน เตรียมข้อมูลดี อ่านอย่างละเอียด เพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน (4) การพูด ประกอบด้วย เตรียมตัวก่อนพูด มีทักษะการพูดตามสถานการณ์ สั้น กระชับ ชัดเจน ได้ใจความ พูดเป็นธรรมชาติ และสร้างบุคลิกภาพที่น่าจดจำให้เกิดขึ้น (5) การนำเสนอ ประกอบด้วย บุคลิกภาพประทับใจ เป็นธรรมชาติ (เตรียมข้อมูลและสื่อที่เหมาะสม รักษาภาพลักษณ์องค์การ ใช้ผลงานเชิงประจักษ์ และนำเสนอแนวคิดใหม่ และ (6) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วย เน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลรูปแบบต่าง ๆ มาใช้เลือกใช้ให้เหมาะสมกับงานและกลุ่มเป้าหมาย สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากร มีการจัดหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล มีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับสาร และ สร้างความรวดเร็ว เข้าถึงง่าย ลดขั้นตอน ประหยัดคน ประหยัดงบประมาณ

ผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า มีกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร ได้แก่ (1) การประเมินความรู้ ทักษะ และทักษะ ประกอบด้วย การประเมินผลการปฏิบัติงาน ฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนแนวความคิด และ นำเสนอด้วยผลงานที่มีคุณภาพและมีประโยชน์ต่อจังหวัด (2) การจัดทำแผนพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะ ประกอบด้วย การวางแผนพัฒนาร่วมกัน ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และ มีการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะให้กับบุคลากรในองค์การเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่น (3) การดำเนินการพัฒนาการศึกษา การฝึกอบรม การสอนงาน การสาธิต การฝึกปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติจริง ประกอบด้วย การประเมินตนเอง และการทำฝึกทำซ้ำ เพื่อให้เกิดทักษะ (4) การประเมินผลการพัฒนาด้านความรู้และทักษะ ประกอบด้วย การจัดทำแผนประเมินการปฏิบัติงานแบบ 360 องศา มีผลงานปรากฏเชิงประจักษ์ ข้าราชการไม่มีหรือจำนวนน้อย และ การพัฒนาจังหวัดที่เห็นชัดเจน และ (5) การจัดทำข้อเสนอแนะการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะ ประกอบด้วย การสำรวจความต้องการจำเป็นของบุคลากร จัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรม อบจ. พบประชาชน เพื่อใกล้ชิดกับประชาชน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การปฏิบัติงานทางการสื่อสารด้านการเมืองของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จากการศึกษพบว่า นายก อบจ. ต้องนำเสนอวิสัยทัศน์มาจากความต้องการการพัฒนาจังหวัด นโยบายมีการสื่อสารทั้งก่อนการเลือกตั้ง และหลังได้รับตำแหน่ง และผลดำเนินงาน นำเสนอผลผ่านหลายช่องทาง รวมถึงการลงพื้นที่ไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ในขณะที่การปราศรัยหาเสียง ต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี เนื้อหาที่จะใช้ปราศรัยหาเสียงต้องเป็นข้อเท็จจริง และใช้ช่องทางหาเสียงทั้งรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ ส่วนการจัดการข้อกล่าวหาจากการโจมตี มีการพิจารณา

ว่า ถ้าข้อกล่าวหาใด เป็นจริง ต้องดำเนินการชี้แจงด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ แต่ถ้าข้อกล่าวหาเป็นเท็จหรือไม่ มีมูล จะไม่ได้ตอบ รวมถึงมีการใช้หลักจิตวิทยาด้วยการชวนศัตรูมาเป็นมิตร และใช้ผลงานเป็นการพิสูจน์การโจมตี ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Rosenfeld and Berko (1990) ที่ได้อธิบายว่าคุณลักษณะของ คนที่มีความสามารถทางการสื่อสารนั้นจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ (1) การใช้หลักการและกติก การสื่อสารแตกต่างกันไปแต่ละสถานการณ์ (2) ต้องสื่อสารให้เหมาะสมกับการเลือกเนื้อหาและให้เหมาะสมกับ บริบท (3) ต้องรู้จักปรับและประสานการสื่อสารให้สอดคล้องกับเป้าหมาย เหมาะสมกับสถานการณ์ (4) ต้องกล้า ทำหายกับปัญหาหรืออุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในการสื่อสาร (5) ความสามารถในการสื่อสารของแต่ละคนไม่เท่ากัน ต้องรู้จักเลือกการสื่อสารให้เหมาะสมกับคน และ (6) การสื่อสารนั้นต้องมีจริยธรรมและมนุษยธรรม

2. การปฏิบัติงานทางการสื่อสารด้านการบริหารองค์การของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้มีการสื่อสารในด้านการบริหารองค์การ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (1) การ สร้างความเข้าใจ ให้ความรู้ โน้มน้าวใจ มีการให้ความรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและเกี่ยวข้องกับการ ปฏิบัติงาน มีความเป็นกันเอง เอาใจใส่กับบุคลากร มีการส่งเสริมให้ปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามระเบียบ/กฎหมาย ที่กำหนด การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน และ ให้ยึดหลักทำดีได้ดี (2) การมอบหมายงาน สั่งการ สร้างแรงบันดาลใจ มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร มีทักษะการสั่งการแบบ เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่ต้องมีการให้เกียรติผู้ที่อาวุโสกว่า เน้นผลงานดี มีรางวัล วางตัวการเป็นแบบ อย่างที่ดี ให้ยึดหลักความถูกต้องเป็นสำคัญ และ ให้ความสำคัญกับบุคลากรเสมือนคนในครอบครัว (3) การนำ เสนอวิสัยทัศน์ นโยบาย และผลดำเนินงาน มีการดำเนินงานตามที่กฎหมายกำหนด ดำเนินการผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อบุคคล หากการดำเนินงานที่ไม่เป็น ไปตามแผน ต้องชี้แจงด้วยหลักเหตุและผล (4) การสื่อสารในการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ แก้ไขปัญหาในภาวะ วิกฤต ต้องมีสติและปัญญา พร้อมรับทุกสถานการณ์ ต้องดำเนินการตามกฎหมายกำหนด เลือกวิธีการสื่อสาร ตามประเด็นที่เกิดขึ้น มีนักสื่อสารมืออาชีพ และ ต้องรวดเร็ว สม่าเสมอ และเข้าใจง่าย และ (5) การสื่อสารใน โอกาสร่วมงานกิจกรรมสำคัญในฐานะผู้นำองค์การ โดยการยึดภาพลักษณ์องค์การเป็นหลัก เข้าใจบทบาทของ ตนเอง มีการเตรียมตัวล่วงหน้า และ มีทักษะการสื่อสารตามลักษณะงานที่เข้าร่วม ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้อง กับแนวคิดคุณลักษณะของผู้นำของ วิลเลียมส์ ริกกี และคนอื่น ๆ (2568) ที่ได้กล่าวว่า ภาวะความเป็นผู้นำขึ้น อยู่กับบุคลิกภาพและความสามารถของคนที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษเฉพาะบางอย่างที่จะไม่พบในตัวบุคคล ที่ไม่ใช่ผู้นำ เช่น มีความทะเยอทะยานและมีพลัง มีความซื่อสัตย์และยึดหลักคุณธรรมมีความปรารถนาดีที่จะนำ ผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถด้านสติปัญญา มีความรู้เกี่ยวกับงานที่ทำ มีความอดทนต่อภาวะ ความเครียด และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ผลการศึกษายังสรุปได้ว่า นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้นำแบบ ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นผู้นำที่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการโต้ตอบระหว่างผู้นำและผู้ปฏิบัติงานโดยใช้การป้อนกลับเป็นโอกาสในการชี้แนะ ช่วยเหลือให้ผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น (Lewin et al., 1939)

3. สมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการ บริหารองค์การ พบว่า นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ต้องมีสมรรถนะหลักทางการสื่อสารด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) การคิด ประกอบด้วย คิดนอกกรอบ คิดเป็นระบบ คิดเร็ว คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ทุกคนร่วมคิด แต่ต้องตั้ง

อยู่บนความถูกต้องของกฎหมาย (2) การฟัง ประกอบด้วย ฟังให้มากเพื่อให้ได้รู้ เปิดใจ ใจกว้าง ตอบสนองผู้พูด ไม่ขัดระหว่างการพูดคุย และต้องให้เกียรติกับผู้พูด (3) การอ่าน ประกอบด้วย รักการอ่าน มีทักษะการอ่าน เตรียมข้อมูล อ่านอย่างละเอียด เพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน (4) การพูด ประกอบด้วย เตรียมตัวก่อนพูด มีทักษะการพูดตามสถานการณ์ สั้น กระชับ ชัดเจน ได้ใจความ พูดเป็นธรรมชาติ และสร้างบุคลิกภาพที่น่าจดจำให้เกิดขึ้น (5) การนำเสนอ ประกอบด้วย บุคลิกภาพประทับใจ เป็นธรรมชาติ (เตรียมข้อมูลและสื่อที่เหมาะสม รักษาภาพลักษณ์องค์กร ใช้ผลงานเชิงประจักษ์ และ นำเสนอแนวคิดใหม่ และ (6) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วย เน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลรูปแบบต่าง ๆ มาใช้ เลือกใช้ให้เหมาะสมกับงานและกลุ่มเป้าหมาย สร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากร มีการจัดหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล มีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับสาร และ สร้างความรวดเร็ว เข้าถึงง่าย ลดขั้นตอน ประหยัดคน ประหยัดงบประมาณ สอดคล้องกับการศึกษาของ พระนุชิต นาคเสโน และคนอื่น ๆ (2566) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีสภาวะความเป็นผู้นำเพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญของสังคมและเป็นผู้ที่มีคนนับหน้าถือตาเวลาจะสื่ออะไรก็ตามส่วนใหญ่ประชาชนจะเชื่อไว้มาก่อน ปัจจุบันมีสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามากมายที่จะมาตรวจสอบว่า สิ่งที่เราสื่อสารไปนั้น เป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดหรือเป็นข้อเท็จจริงอย่างไร จึงเป็นโอกาสที่จะช่วยให้ นักการเมืองระมัดระวัง ทุกครั้งที่สื่อสาร การที่คนส่วนใหญ่ใช้สื่อสังคมออนไลน์จำนวนมากก็จะมีทั้งแง่บวกและแง่ลบที่ว่าคนที่ มีสติปัญญา ก็จะเชื่อถือได้อย่างเหมาะสม ส่วนคนที่ไม่มีปัญญาก็จะเชื่อในสิ่งที่นักการเมืองพูดแล้วก็มี การส่งสาร ต่อ ๆ ออกไปทำให้เกิดความเสียหายได้ง่ายขึ้น

4. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้ข้อสรุปว่า การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของ นายก อบจ. จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) การประเมิน ความรู้ ทักษะ และทักษะ ประกอบด้วย การประเมินผลการปฏิบัติงาน ฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนแนว ความคิด และ นำเสนอด้วยผลงานที่มีคุณภาพและมีประโยชน์ต่อจังหวัด (2) การจัดทำแผนพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะ ประกอบด้วย การวางแผนพัฒนาร่วมกัน ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และ มีการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะให้กับบุคลากรในองค์กรเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่น (3) การดำเนินการ พัฒนา การศึกษา การฝึกอบรม การสอนงาน การสาธิต การฝึกปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติจริงประกอบด้วย การประเมินตนเอง และการทำฝึกทำซ้ำ เพื่อให้เกิดทักษะ (4) การประเมินผลการพัฒนาด้านความรู้และทักษะ ประกอบด้วย การจัดทำประเมินการปฏิบัติงานแบบ 360 องศา มีผลงานปรากฏเชิงประจักษ์ ขอร้องเรียน ไม่มีหรือจำนวนน้อย และ การพัฒนาจังหวัดที่เห็นชัดเจน (5) การจัดทำข้อเสนอแนะการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะ ประกอบด้วย การสำรวจความต้องการจำเป็นของบุคลากร จัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ และ จัดกิจกรรม อบจ. พบประชาชน เพื่อใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นิชาวดี ดานีเห็ง (2560) พบว่า มี แนวทางการพัฒนาสมรรถนะ ประกอบด้วย (1) กลยุทธ์การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ (2) การสื่อสารวิสัยทัศน์ นโยบายและผลการดำเนินงาน (3) การพูดต่อหน้าสาธารณชน (4) การสร้างภาพลักษณ์ (5) การพัฒนาบุคลิกภาพ ผู้บริหารท้องถิ่นยุคใหม่ (6) การสื่อสารในภาวะวิกฤติ (7) การสื่อสารให้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล และด้านรูปแบบ การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร ได้แก่ (1) การฝึกอบรมปฏิบัติการ (2) การสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (3) การถอดบทเรียนความสำเร็จ และ (4) การศึกษาดูงานองค์กรที่ผู้นำท้องถิ่นมีสมรรถนะระดับสูง

ข้อเสนอแนะ

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรพัฒนาสมรรถะทางการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และ ผู้นำท้องถิ่นรูปแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารด้วยสื่อสังคมออนไลน์และทักษะการนำเสนอผลงาน
2. สถาบันพระปกเกล้า สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย และองค์กรอื่น ๆ นำผลการวิจัย ไปออกแบบ เป็นหลักสูตรการสื่อสารสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะต้องประเมินผลการสื่อสารของตนเองอย่างแท้จริง โดยอาจใช้ การประเมินภายในองค์กรและการประเมินความคิดเห็นของประชาชน เพื่อเป็นการสะท้อนการสื่อสารของนายก องค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาการสื่อสารของตนเองต่อไป

References

- แพมมาลา วัฒนเสถียรสินธุ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาการสื่อสารในองค์กร กรณีศึกษา บริษัท ยูไนเต็ด แสตนด์การ์ด เทอร์มินัล จำกัด (มหาชน). [บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- นิชาวดี ตานีเหิง. (2560). การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. [ดุสิตบัณฑิตปริญญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].
- นิพัทธ์ กานตอัมพร และวรรณวีร์ บุญคุ้ม. (2567). การพัฒนารูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้นำชุมชนสตรี. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 9(1), 140-153.
- พระนุชิต นาคเสโน, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ และสุรพล สุษะพรหม. (2566). การพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการ จัดการ*, 6(2), 59-69.
- วิไลลักษณ์ รู้จัก, นิสารัตน์ แสงศรีเรือง, ศิวกร อินภูเขา, ยิ่งสรรค์ หาพา, และพระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปญโญ. (2568). การพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษากับการบริหารการเปลี่ยนแปลง ในยุคนวัตกรรมทางการศึกษา. *Journal of Buddhist Education and Research*, 11(4), 536-543.
- วิทยาธร ท่อแก้ว. (2563). แนวทางการสื่อสารในภาวะวิกฤตสำหรับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วุฒิชัย วงษ์อินทร์ และจิตติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์. (2567). ความรู้ ทักษะ และทักษะการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นยุคใหม่. *วารสารวิจัยเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้*, 7(1), 58-69.
- สิงห์ สิงห์ขจร. (2522). *การสื่อสารเพื่อสร้างความนิยมของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น*. [ดุสิตบัณฑิตปริญญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช]
- Alberta Education. (2011). *Framework for student learning: Competencies for engaged thinkers and ethical citizens with an entrepreneurial spirit*. Edmonton: Author.
- Cenere, P., Gill, R., Lawson, C., & Lewis, M. (2015). *Communication skills for business professionals*. Cambridge University Press.
- Fullan, M. (2011). *The moral imperative realized*. Corwin Press.
- Johari, S., Noordin, W. N. W., & Mahamad, T. E. T. (2022). Whats App conversations and relationships: A focus on digital communication between parent-teacher engagement in a secondary school in Putrajaya. *Jurnal Komunikasi Malaysian Journal of Communication*, 38(2), 280-296.
- Lewin, K., Lippitt, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created "social climates". *The Journal of social psychology*, 10(2), 269-299.
- Rosenfeld, L. B., & Berko, R. M. (1990). *Communicating with competency, Instructor's manual and test bank*. Scott Foresman.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.9

Received:	March	5, 2025
Revised:	May	19, 2025
Accepted:	July	23, 2025

การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสมองด้านทักษะการคิดเชิงบริหาร (Executive Function) ของเด็กปฐมวัยในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ

เจตพล แสงกล้า¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และความสัมพันธ์ของปัจจัยเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวกับระดับทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างคือเด็กปฐมวัยอายุ 2-6 ปี อาศัยอยู่ในจังหวัดอำนาจเจริญ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนและการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 141 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบประเมินพัฒนาการทางสมองด้านทักษะการคิดเชิงบริหาร และ (2) แบบสอบถามผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย และวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและใช้สถิติไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า (1) สถานการณ์การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัว มีสัดส่วนผู้เลี้ยงดูหลักที่เป็นแม่และเป็นปู่ตายายใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย มีอาชีพเกษตรกรหรือรับจ้าง และมีรายได้น้อย และเด็กอาศัยในครอบครัวที่มีคนหลายรุ่น (2) ภาวะสุขภาพของเด็ก พัฒนาการของเด็ก สถานภาพสมรสของพ่อแม่ของเด็ก ระดับการศึกษาของผู้เลี้ยงดูหลัก การใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูหลัก และการรับรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของผู้เลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวด้านการกินอาหาร ด้านการนอน ด้านการกอดและแสดงความรัก และด้านการช่วยเหลือตนเอง มีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อค้นพบชี้ให้เห็นว่าการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัย

คำสำคัญ: การเลี้ยงดู; ครอบครัว; เด็กปฐมวัย; ทักษะการคิดเชิงบริหาร

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹โครงการจัดตั้งวิทยาเขตอำนาจเจริญ มหาวิทยาลัยมหิดล

259 หมู่ที่ 13 ตำบลโนนหนามแท่ง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ 37000, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: jettapon.san@mahidol.edu

Family Parenting and the Promotion of Executive Function Skills in Early Childhood in Amnatcharoen Province.

Jettapon Sangkla¹

Abstract

This research article aims to analyze the situation and examine the relationships between family caregiving practices and the level of executive function (EF) skills in early childhood in Amnatcharoen Province. A quantitative research design was employed. The study sample comprised 141 children aged 2–6 years residing in Amnatcharoen Province, selected through a multistage sampling process combined with simple random sampling. The research instruments included: (1) an executive function skill assessment tool, and (2) a structured questionnaire administered to primary caregivers. Descriptive statistics and Chi-square tests were used to analyze the data.

Findings are as follows: (1) With regard to the caregiving situation, the primary caregivers were predominantly mothers and grandparents, in nearly equal proportions. The majority of caregivers had low educational attainment, engaged in agricultural or wage labor occupations, and had limited income. Most children lived in multi-generational households. (2) Several factors were found to be significantly associated with children's EF skills at the 0.05 significance level. These included child health status, child development, parental marital status, caregiver education level, use of the DSPM manual, and caregiver awareness of EF skills. Additionally, caregiving behaviors in the domains of nutrition, sleep, physical affection (e.g., hugging and expressing love), and support for self-help skills were also significantly associated with the development of EF skills in early childhood. The findings underscore the critical role of family caregiving in fostering the development of executive function skills during early childhood.

Keywords: Parenting; Family; Early Childhood; Executive Function

Type of Article: Research Article

¹ Mahidol University, Amnatcharoen Campus

259 Moo 13, Nonnamthaeng, Mueang, Amnatcharoen, 37000, Thailand

Corresponding Author Email: jettapon.san@mahidol.edu

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศในอนาคต ช่วงอายุของเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปีมีการเจริญเติบโตทางร่างกายและสมองที่มีการสร้างและมีการเชื่อมต่อระบบประสาทมากที่สุด ทั้งประสาทสัมผัส การมองเห็น การได้ยิน ภาษา การพูด สติปัญญาและการเรียนรู้ การลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงคุ้มค่าที่สุดเพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์และมีคุณภาพได้ (Center of the developing child, 2012) ซึ่งการพัฒนาคนเป็นเป้าหมายสำคัญสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ และสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561- 2580), 2561) ของประเทศไทย

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เด็กปฐมวัยได้รับการดูแลและพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สมกับวัย (พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562, 2562) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564-2570 ที่มีนโยบายให้เด็กปฐมวัยทุกคนต้องได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านอย่างมีคุณภาพตามศักยภาพตามวัยและต่อเนื่อง (คณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย, 2564) ซึ่งครอบคลุมถือเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวด้วยความรักและความอบอุ่นอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการเรียนรู้ตามพัฒนาการตลอดช่วงวัย เป็นแบบอย่างและปลูกฝังการใช้ชีวิตตามหลักศีลธรรมที่ดีให้กับเด็ก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2566)

ทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร (Executive Function--EF) หรือทักษะ EF เป็นทักษะที่คอยควบคุมการรู้คิด การสื่อสาร การตัดสินใจ การยับยั้งชั่งใจและบริหารจัดการชีวิตของมนุษย์ (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล และคนอื่น ๆ, 2560) ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการและทักษะด้านต่าง ๆ ของเด็กให้เหมาะสมตามวัย โดยเฉพาะทักษะการคิดเชิงบริหารช่วยให้เด็กมีความรู้สึกรู้สีกนึกคิดและการมีพฤติกรรมที่ดี (อ่ำไพพรรณ ปัญญาโรจน์, 2545) สามารถดำรงชีวิตและปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบัน RLG (รักลูก เลิร์นนิ่ง กรุ๊ป, 2562)

อย่างไรก็ตามสถานการณ์การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของไทยพบว่ายังมีปัญหาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กพ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูก และผลกระทบให้เป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาหรือสถาบันอื่นในสังคมมากขึ้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2566) อีกทั้งเด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวชนบท มักยากจน และพ่อแม่ขาดการศึกษา ส่งผลต่อคุณภาพการเลี้ยงดูเด็กทั้งปัญหาสุขภาพ และพัฒนาการล่าช้ากว่าวัย สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย (2566) นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กขาดทักษะในการดำรงชีวิต มีปัญหาในการเข้าสังคมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2566; รักตวรรณ ศิริภาพร, 2565) ไม่เพียงเท่านั้นข้อมูลจากระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ ณ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2567 พบว่า เด็กไทยอายุ 0-5 ปี มีพัฒนาการสมวัยเพียงร้อยละ 77.03 (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2567ก) และพบเด็กที่สงสัยว่ามีพัฒนาการที่ล่าช้าสูงถึงร้อยละ 20.78 โดยเฉพาะในเขตสุขภาพที่ 10 (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ และ มุกดาหาร) มีพัฒนาการล่าช้าอยู่ในลำดับต้นของประเทศ พบสูงร้อยละ 19.60 และจังหวัดอำนาจเจริญพบเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่สมวัยเพียงร้อยละ 74.29 กว่าต่ำค่าเป้าหมายระดับประเทศที่กำหนดไว้เช่นกัน (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2567ข) การศึกษาครั้งนี้จึงสนใจศึกษาการเลี้ยงดู

เด็กปฐมวัยของครอบครัวกับการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อให้ทราบถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูของครอบครัวที่จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางต่อการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงสังคมมากมายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวกับระดับพัฒนาการทางสมองด้านทักษะการคิดเชิงบริหาร (Executive Function--EF) ของเด็กปฐมวัยในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร (1) ตัวแปรอิสระประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัยและผู้เลี้ยงดู และ (2) ข้อมูลการเลี้ยงดูของครอบครัวที่ด้านการกินอาหาร การนอน การเล่น การแสดงความรัก การเล่นนิทาน และการช่วยเหลือตนเองของเด็ก รวมถึงความพร้อมและรับรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กของผู้เลี้ยงดู ตัวแปรตาม คือ ทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ทั้ง 5 ด้าน คือ (1) ความจำเพื่อใช้งาน (2) การยับยั้งชั่งใจ (3) การยืดหยุ่นความคิด (4) การควบคุมอารมณ์ และ (5) การวางแผนจัดการ

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากร คือ เด็กปฐมวัยอายุ 2 - 6 ปี ในจังหวัดอำนาจเจริญ และตัวอย่างในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยอายุ 2 - 6 ปี จำนวน 141 คน มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินพัฒนาการทางสมองด้านทักษะการคิดเชิงบริหาร และแบบสอบถามผู้เลี้ยงดูเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัว

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 5 แห่งในตำบลโนนหนามแท่ง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทับเมย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคำกลาง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคำน้อย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโสกโดน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโนนหนามแท่ง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในช่วงเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2565

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทราบถึงข้อมูลสถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวกับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัยในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อเป็นข้อมูลและข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยในพื้นที่ให้สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวที่จะส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัยในพื้นที่ได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

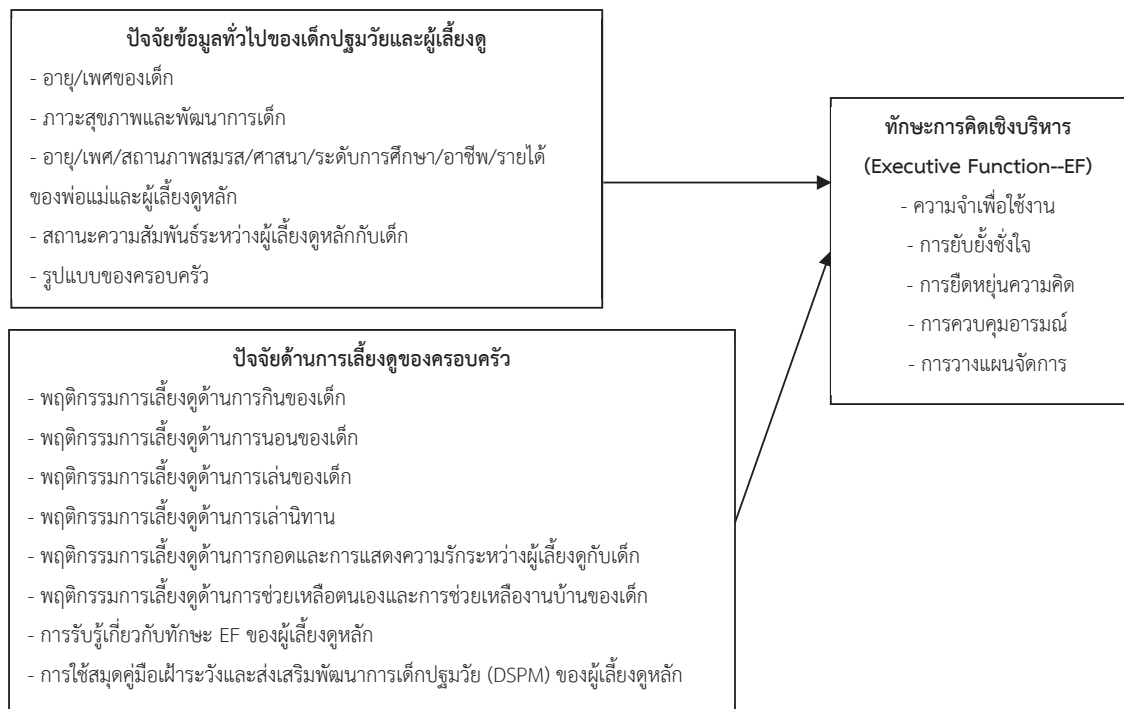
เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี (พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ. ศ. 2562, 2562) เป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกายและสมองอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้พัฒนาการสมองของเด็กปฐมวัยเริ่มพัฒนาตั้งแต่ระบบประสาทสัมผัสด้านการมองเห็น การได้ยิน ด้านภาษา การพูด สติปัญญาและการเรียนรู้ โดยสมองส่วนหน้า ทำหน้าที่เป็นศูนย์บัญชาการของสมอง ควบคุมการรู้คิดและบริหารจัดการ การทำงานด้านความจำและการเรียนรู้ การควบคุมตนเองหรือยับยั้งชั่งใจ การวางแผนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ และการมีความคิดยืดหยุ่น (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล และคนอื่น ๆ, 2560) โดยเด็ก 2 - 6 ปี จะมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วมากที่สุด (Center of the developing child, 2012)

องค์ประกอบพื้นฐานของการคิดเชิงบริหาร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ (1) ความจำขณะทำงาน คือ การจำข้อมูลต่างๆ ไว้ในใจและนำสิ่งที่จำได้ไปใช้คิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบ เชื่อมโยงกับข้อมูลเก่ากับข้อมูลปัจจุบัน โดยอาศัยการจดจำ (2) การยับยั้งชั่งใจ คือ ความสามารถในการยับยั้งอารมณ์ การกระทำ ความคิด เพื่อให้จดจำกับสิ่งที่ทำ เอาชนะความอยากจากทั้งภายในและภายนอก เพื่อเลือกทำสิ่งจำเป็นให้สำเร็จ (3) การยืดหยุ่นความคิด คือ ความสามารถในการเปลี่ยนความคิด เปลี่ยนความสนใจจากกิจกรรมหนึ่งสู่อีกกิจกรรมหนึ่ง และคิดนอกกรอบในการแก้ปัญหาด้วยวิธีที่หลากหลาย (4) การควบคุมอารมณ์ คือ การแสดงออกของอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมเมื่อโกรธ ผิดหวัง เสียใจ และใช้เวลาไม่นานในการปรับอารมณ์สู่ภาวะปกติ ไม่หุนหันพลันแล่นหรือโต้ตอบกลับทันทีโดยไม่คิด และ (5) การวางแผนจัดการ คือ ความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน จัดลำดับความสำคัญของงาน เริ่มต้นลงมือทำด้วยตนเอง (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล และคนอื่น ๆ, 2560) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้องค์ประกอบของการคิดเชิงบริหารข้างต้นในการศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดูเป็นหน้าที่หลักของครอบครัวที่ทำให้เด็กเจริญเติบโตและมีพัฒนาการอย่างเหมาะสมผ่านกระบวนการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจในทุกด้านด้วยความรัก ความอบอุ่น ทั้งด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัย ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านพักผ่อนนอนหลับและการเล่น ร่วมกับการสั่งสอนฝึกฝนให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบและรู้จักควบคุมตนเอง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2559; ปิยวลี ธนเศรษฐกร และปนัดดา ธนเศรษฐกร, 2553; ศิริกุล อิศรานุรักษ์, 2542) การอบรมเลี้ยงดูจึงถือว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของเด็ก (จิรวรรณ แท่นวัฒนกุล และสุกัญญา ขารสินธุ์, 2557; เพ็ญศรี พิชัยสนธิ, 2522) การเลี้ยงดูที่ดีหรือพ่อแม่มีความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของเด็กจะสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กให้เหมาะสมตามวัย และสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ ทำให้เด็กเติบโตขึ้นด้วยความแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจและเป็นพื้นฐานในการสร้างบุคลิกภาพ ความรู้สึกนึกคิดและการมีพฤติกรรมที่ดีได้ (อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์, 2545) แต่ละครอบครัวอาจมีวิธีการเลี้ยงลูกที่เหมาะสมต่างกันได้อีกทั้งสภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้โครงสร้างครอบครัวมีรูปแบบและลักษณะการอยู่อาศัยครอบครัวก็มีความหลากหลาย รวมถึงเกิดรูปแบบของครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษมากขึ้น เช่น ครอบครัวที่ไม่มีบุตร ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุเลี้ยงดูเด็กตามลำพัง เป็นต้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2566; สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย, 2566; ศิริกุล อิศรานุรักษ์, 2542) ซึ่งการศึกษาเรื่องการเลี้ยงดูของครอบครัวต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ร่วมด้วย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถจำแนกตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาได้ โดยตัวแปรอิสระประกอบด้วย ตัวแปรข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัยและผู้เลี้ยงดู และตัวแปรด้านการเลี้ยงดูของครอบครัวที่ครอบคลุมด้านการกินอาหาร การนอน การเล่น การแสดงความรัก การเล่านิทานและการช่วยเหลือตนเองของเด็ก รวมถึงความพร้อมและรับรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กของผู้เลี้ยงดู ส่วนตัวแปรตาม คือ ทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ทั้ง 5 ด้าน คือ (1) ความจำเพื่อใช้งาน (2) การยับยั้งชั่งใจ (3) การยืดหยุ่นความคิด (4) การควบคุมอารมณ์ และ (5) การวางแผนจัดการ แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): ลักษณะทางประชากร (อายุ เพศ ภาวะสุขภาพและพัฒนาการ) ของเด็กปฐมวัยที่แตกต่างกันจะมีความสัมพันธ์กับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กที่แตกต่างกัน

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ลักษณะทางประชากร (อายุ เพศ สถานภาพสมรส ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานะความสัมพันธ์ และรูปแบบครอบครัว) ของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูหลักของเด็กปฐมวัยที่แตกต่างกันจะมีความสัมพันธ์กับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กที่แตกต่างกัน

สมมุติฐานที่ 3 (H3): พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กเด็กปฐมวัย

สมมุติฐานที่ 4 (H4): การรับรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของผู้เลี้ยงดูหลักที่มีความสัมพันธ์กับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัย

สมมุติฐานที่ 5 (H5): การใช้สมุดคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูหลักมีความสัมพันธ์กับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ สังกัดโครงการจัดตั้งวิทยาเขตอำนาจเจริญ มหาวิทยาลัยมหิดล ประชากรคือเด็กปฐมวัยอายุ 2-6 ปี อาศัยอยู่ในจังหวัดอำนาจเจริญ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้พื้นที่ศึกษาในตำบลโนนหนามแท่ง และตัวอย่างคือเด็กปฐมวัยทุกคนที่เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 5 แห่งของตำบลโนนหนามแท่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทับเมย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคำกลาง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคำน้อย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโสกโดน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโนนหนามแท่ง ตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 141 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโนนหนามแท่ง, 2565) กำหนดเกณฑ์คัดเลือกคือ (1) เด็กปฐมวัยต้องไม่มีปัญหาด้านพฤติกรรมและสุขภาพที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ เช่น โรคออทิสติก โรคบกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นต้น และ (2) ได้รับความยินยอมจากครอบครัวให้เข้าร่วมวิจัย และผู้เลี้ยงดูสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยได้

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบประเมินพัฒนาการทางสมองด้านทักษะการคิดเชิงบริหาร (MUEF.101) ซึ่งพัฒนาโดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และมหาวิทยาลัยมหิดล ได้อนุญาตให้ใช้ทางวิชาการไม่ใช่เชิงพาณิชย์ โดยประเมินทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการหยุดการยับยั้งจำนวน 10 ข้อ คำถาม ด้านการยืดหยุ่นความคิดจำนวน 5 ข้อคำถาม ด้านการควบคุมอารมณ์จำนวน 5 ข้อคำถาม ด้านความจำเพื่อใช้งานจำนวน 6 ข้อคำถาม และด้านการวางแผนจัดการจำนวน 6 ข้อคำถาม แปลผลเป็น 5 ระดับคือ “ดีมาก” “ดี” “ปานกลาง” “ควรพัฒนา” และ “ควรปรับปรุง” ทั้งนี้แบบประเมินได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67 - 1.00 คะแนน และทดสอบความเที่ยงของแบบประเมินด้วยการ Test-Retest ผลพบว่า มีค่า Correlation (Spearman) อยู่ระหว่าง 0.695-0.762 ซึ่งแบบประเมินให้ผลคงที่แสดงว่ามีความน่าเชื่อถือ (นวลจันทร์ จุฑาภักติกุล และคนอื่น ๆ, 2560) ทำการประเมินโดยครูผู้สอนหรือครูดูแลเด็กที่ได้รับการอบรมการใช้แบบประเมิน และ (2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัว ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัยและผู้เลี้ยงดูจำนวน 28 ข้อคำถาม และข้อมูลการเลี้ยงดูของครอบครัวจำนวน 40 ข้อคำถาม ประกอบด้วย ด้านการกินอาหารของเด็กจำนวน 13 ข้อคำถาม ด้านการนอนของเด็กจำนวน 11 ข้อคำถาม ด้านการเล่นจำนวน 8 ข้อคำถาม ด้านการกอดและการแสดงความรักจำนวน 1 ข้อคำถาม ด้านการเล่านิทานจำนวน 4 ข้อคำถาม และด้านการช่วยเหลือตนเองหรือทำงานบ้านจำนวน 3 ข้อคำถาม ซึ่งทุกคำถามวัดเป็นความถี่ของพฤติกรรมการเลี้ยงดู “ไม่เคยเลยเท่ากับ 0 คะแนน” “นาน ๆ ครั้งเท่ากับ 1 คะแนน” “บางครั้งเท่ากับ 2 คะแนน” “บ่อยครั้งเท่ากับ 3 คะแนน” “ทุกครั้งเท่ากับ 4 คะแนน” โดยคะแนนเฉลี่ยรายด้านและรวมทุกด้านจะแบ่งเป็น 3 ระดับพฤติกรรมการเลี้ยงดูโดยใช้ช่วงพิสัยของคะแนนเฉลี่ยเท่ากันทั้ง 3 ระดับ แบ่งเป็น “ระดับน้อย” “ระดับปานกลาง” และ “ระดับมาก” โดยนักวิจัยจะสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงดู

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการประเมินทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ทั้งนี้แบบสอบถามข้อมูลการเลี้ยงดูของครอบครัวได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าคะแนน IOC โดยมีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 คะแนน และตรวจสอบวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงของเครื่องมือ มีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.851 ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนมกราคมถึงเมษายน พ.ศ. 2565 ทั้งนี้การดำเนินการวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (คจ.วปส.) เลขที่ COA. No. 2021/12-215 เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2565

การวิเคราะห์สถานการณ์การเลี้ยงดูเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วยจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และตารางไขว้ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัยและผู้เลี้ยงดูและข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กจะใช้สถิติไคสแควร์ ทั้งนี้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัยและผู้เลี้ยงดูกับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก จะกำหนดค่าของกลุ่มในตัวแปรใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขและข้อกำหนดของการใช้สถิติไคสแควร์ ที่แต่ละเซลล์ต้องมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่ควรน้อยกว่า 5 หรือเซลล์ที่มีกลุ่มตัวอย่างน้อยกว่า 5 มีได้ไม่เกินร้อยละ 20 ของจำนวนเซลล์ทั้งหมด (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2554)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลสถานการณ์การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยจำนวน 141 คน มีอายุเฉลี่ย 49.75 เดือน หรือ 4 ปี 2 เดือน เพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ อาศัยอยู่ในครอบครัวขยายที่มีพ่อแม่ ลูก และญาติพี่น้อง (รวมปู่ย่าตายาย) อยู่ด้วยกันมากที่สุด (ร้อยละ 39.7) รองมาอยู่ในครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อแม่และลูกอยู่ด้วยกันเป็นหลัก ร้อยละ 21.3 ซึ่งเท่ากับกับเด็กที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่แต่อยู่กับญาติพี่น้องเท่านั้น (รวมปู่ย่าตายาย) ขณะที่เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีลูกอยู่กับพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งเป็นหลัก พบร้อยละ 3.5 เด็กส่วนใหญ่มีสุขภาพดีและมีพัฒนาการที่สมวัย ข้อมูลทั่วไปของผู้เลี้ยงดูพบว่า ผู้เลี้ยงดูหลักที่เป็นแม่พบมากที่สุด (ร้อยละ 47.5) ซึ่งใกล้เคียงกับผู้เลี้ยงดูหลักที่เป็นปู่ย่าตายาย (ร้อยละ 44.7) อายุเฉลี่ยของผู้เลี้ยงดูหลักคือ 41.57 ปี สถานภาพสมรสพ่อแม่ของเด็ก พบว่า ส่วนใหญ่สมรสและอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 46.8) ในขณะที่สถานะหย่าร้างพบมากถึงร้อยละ 22.7 ผู้เลี้ยงดูหลักมีระดับการศึกษาสูงสุดชั้นประถมศึกษาร้อยละ 31.2 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด ร้อยละ 31.9 ซึ่งใกล้เคียงกับอาชีพรับจ้างร้อยละ 29.9 อย่างไรก็ตามพบว่าผู้เลี้ยงดูหลักสูงถึงร้อยละ 21.3 ไม่ได้ทำงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งมีรายได้ต่ำกว่าจำนวน 10,000 บาทต่อเดือน และเมื่อสอบถามการใช้สมุดคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดูหลัก พบว่า มีเพียงครึ่งหนึ่งที่เคยใช้และผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่ไม่เคยได้ยิน/ไม่รู้จักทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัย

พฤติกรรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้เลี้ยงดู พบว่า การเลี้ยงดูเด็กภาพรวมทุกด้านประมาณครึ่งหนึ่งอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 56.0) พิจารณารายด้านพบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งมีการเลี้ยงดูด้านการกินอาหารของเด็กอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 55.3) ด้านการนอนพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 70.9) ด้านการกอดและแสดงความรักส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 90.1) และด้านการช่วยเหลือตนเอง/ทำงานบ้านพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเช่นกัน (ร้อยละ 66.7) ส่วนด้านการเล่นของเด็กพบว่าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเลี้ยงดูอยู่ในระดับ

ปานกลาง (ร้อยละ 61.0) และการเลี้ยงดูด้านการฟัง/เล่านิทานพบว่ามีสัดส่วนพฤติกรรมการเลี้ยงดูมากที่สุดอยู่เพียงระดับปานกลาง ร้อยละ 41.8 และพบว่าการฟัง/เล่านิทานเป็นด้านเดียวที่พบพฤติกรรมการเลี้ยงดูอยู่ในระดับน้อย ถึงร้อยละ 19.9

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวกับระดับพัฒนาการทางสมองด้านทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัย พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.0) ระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง รองมาอยู่ในระดับดีมากและระดับดี ร้อยละ 29.5 และร้อยละ 20.8 ตามลำดับ ผลประเมินรายด้านพบว่า ประมาณ 2 ใน 3 มีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการหยุดการยับยั้งอยู่ในระดับดีและระดับดีมาก (ร้อยละ 32.9, 29.5 ตามลำดับ) ในขณะที่ระดับควรปรับปรุงและควรพัฒนาพบร้อยละ 6.1 ด้านการยืดหยุ่นความคิดพบว่า ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.6) อยู่ในระดับปานกลาง และอยู่ในระดับดีและดีมาก ร้อยละ 24.8 และ 20.8 ตามลำดับ และพบเด็กที่มีระดับควรพัฒนาและปรับปรุงร้อยละ 8.7 ด้านการควบคุมอารมณ์พบว่า ร้อยละ 41.6 มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง และระดับดีมาก และระดับดี ร้อยละ 28.2 และ 19.5 ตามลำดับ และพบเด็กที่มีระดับควรพัฒนาและปรับปรุงร้อยละ 10.7 ส่วนด้านความจำเพื่อใช้งานพบว่า เด็กเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.0) มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง รองมาอยู่ในระดับดีมากร้อยละ 29.5 และระดับดีร้อยละ 20.8 และพบเด็กที่ควรพัฒนาและปรับปรุง ร้อยละ 9.4 และด้านการวางแผนจัดการพบว่า เด็กมีทักษะมากที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 34.9) และตามพบเด็กที่ควรพัฒนาและปรับปรุงสูงถึงร้อยละ 14.8

ตาราง 1

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสุขภาพของเด็ก พัฒนาการของเด็ก สถานภาพสมรสพ่อแม่ของเด็ก ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้เลี้ยงดูหลัก การใช้คู่มือ DSPM และการรับรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของผู้เลี้ยงดูกับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก (n = 141)

ปัจจัยข้อมูลทั่วไป ของเด็กปฐมวัยและผู้เลี้ยงดู	ค่าสถิติ	ระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก					
		IH	SH	CT	MM	PO	ALL
1. ภาวะสุขภาพของเด็ก	Chi-square	.795	1.343	7.292	.846	1.653	1.248
	p-value	.672	.511	.026*	.655	.438	.536
2. พัฒนาการของเด็ก	Chi-square	3.600	7.947	5.092	5.151	5.292	5.460
	p-value	.165	0.019*	.078	.076	.071	.065
3. สถานภาพสมรสพ่อแม่ของเด็ก	Chi-square	10.026	2.709	4.482	4.053	4.233	6.079
	p-value	.007**	.258	.106	.132	.120	.048*
4. การศึกษาผู้เลี้ยงดูหลัก	Chi-square	12.913	6.143	4.481	4.555	5.176	7.315
	p-value	.044*	.407	.612	.602	.521	.293
5. การใช้คู่มือ DSPM	Chi-square	1.468	2.256	1.094	8.869	3.188	8.529
	p-value	.480	.324	.579	.012*	.203	.014*

ตาราง 1

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสุขภาพของเด็ก พัฒนาการของเด็ก สถานภาพสมรสพ่อแม่ของเด็ก ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้เลี้ยงดูหลัก การใช้คู่มือ DSPM และการรับรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของผู้เลี้ยงดูกับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก (ต่อ) (n = 141)

ปัจจัยข้อมูลทั่วไป ของเด็กปฐมวัยและผู้เลี้ยงดู	ค่าสถิติ	ระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก					
		IH	SH	CT	MM	PO	ALL
6. การรับรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของผู้เลี้ยงดู	Chi-square	4.743	3.165	.292	5.747	8.072	2.514
	p-value	.093	.205	.864	.057	.018*	.284

(The Chi-square test) * $p < .05$ ** $p < .01$ ด้านยับยั้งชั่งใจ (IH) ด้านคิดยืดหยุ่น (SH) ด้านควบคุมอารมณ์ (CT) ด้านความจำ (MM) ด้านวางแผน (PO) ทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) และ ทุกด้าน (ALL)

จากตาราง 1 พบว่า (1) ภาวะสุขภาพของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .026) โดยเด็กที่มีสุขภาพดีพบว่าประมาณครึ่งหนึ่งมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ได้ในระดับดีถึงดีมาก (2) พัฒนาการของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการคิดยืดหยุ่นของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .019) โดยเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยพบว่ามีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ได้ในระดับดีถึงดีมากร้อยละ 48.3 (3) สถานภาพสมรสของพ่อแม่ของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .007) และมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .048) โดยเด็กที่มีพ่อแม่อาศัยอยู่ด้วยกันจะมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจได้ในระดับดีถึงดีมากถึงร้อยละ 71.6 และมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านในระดับดีถึงดีมากร้อยละ 57.9 (4) ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้เลี้ยงดูหลักมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .044) โดยพบว่าผู้เลี้ยงดูหลักมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ร้อยละของเด็กปฐมวัยที่มีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจในระดับดีถึงดีมากจะเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน (5) การใช้คู่มือ DSPM ของผู้เลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .014) และมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านความจำเพื่อใช้งานของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .012) โดยผู้เลี้ยงดูที่ไม่เคยใช้คู่มือ DSPM ในการเลี้ยงดูเด็ก มีร้อยละของเด็กปฐมวัยที่มีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านความจำเพื่อใช้งานที่อยู่ในระดับควรปรับปรุงและพัฒนาสูงกว่าผู้เลี้ยงดูที่เคยใช้คู่มือ DSPM และ (6) การรับรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของผู้เลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการวางแผนของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .018) โดยผู้เลี้ยงดูที่ไม่รู้จักเกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) พบว่ามีร้อยละของเด็กปฐมวัยที่มีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการวางแผนที่อยู่ในระดับควรปรับปรุงและต้องได้รับการพัฒนาสูงกว่าผู้เลี้ยงดูที่มีการรับรู้และรู้จักเกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัย อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

พบว่า เพศของเด็ก ประเภทผู้เลี้ยงดูหลัก ลักษณะครอบครัว อาชีพของผู้เลี้ยงดู และรายได้ของครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก

ตาราง 2

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเล่นของเด็กด้านการกิน การนอน การเล่น การกอดและการแสดงความรัก การเล่านิทาน การช่วยเหลือตนเองหรือทำงานบ้าน และพฤติกรรมการเล่นดูรวมทุกด้าน กับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก (n = 141)

พฤติกรรมการเล่นของเด็ก	ค่าสถิติ	ระดับการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก					
		IH	SH	CT	MM	PO	ALL
1. ด้านการกิน	Chi-square	.530	.574	.574	.013	4.967	1.709
	p-value	.767	.751	.048*	.994	.083	.425
2. ด้านการนอน	Chi-square	5.636	5.694	8.049	2.196	3.051	8.953
	p-value	.060	.058	.018*	.334	.217	.011*
3. ด้านการเล่น	Chi-square	.258	.908	.710	.568	4.818	3.016
	p-value	.879	.635	.701	.753	.090	.221
4. ด้านการกอดและการแสดงความรัก	Chi-square	8.772	8.304	4.249	.977	2.618	3.964
	p-value	.012*	.016*	.120	.614	.270	.138
5. ด้านการเล่านิทาน	Chi-square	3.025	5.072	4.583	3.375	5.118	4.912
	p-value	.554	.280	.333	.497	.275	.296
6. ด้านการช่วยเหลือตนเองหรือทำงานบ้าน	Chi-square	2.287	6.685	1.184	.738	1.212	1.213
	p-value	.319	.035*	.553	.691	.545	.545
7. การเลี้ยงดูรวมทุกด้าน	Chi-square	5.119	1.606	5.156	1.277	3.535	3.964
	p-value	.0077	.448	.076	.528	.171	.138

(The Chi-square test) * $p < .05$ ** $p < .01$ ด้านยับยั้งชั่งใจ (IH) ด้านคิดยืดหยุ่น (SH) ด้านควบคุมอารมณ์ (CT) ด้านความจำ (MM) ด้านวางแผน (PO) ทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) และ ทุกด้าน (ALL)

จากตาราง 2 พบว่า (1) พฤติกรรมการเลี้ยงดูด้านการนอนของเด็ก มีความสัมพันธ์กับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .011) โดยพฤติกรรมการเล่นของเด็กด้านการนอนในระดับมากพบว่าเป็นเด็กที่มีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านอยู่ในระดับดีถึงดีมากถึงร้อยละ 58.0 นอกจากนี้การนอนของเด็กยังมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .018) โดยเด็กที่มีพฤติกรรมนอนในระดับมากมักมีระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ในระดับที่ดีถึงดีมาก (2) พฤติกรรม

การเลี้ยงดูด้านการกินอาหารของเด็กมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .048) โดยร้อยละของเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูด้านการกินอาหารในระดับมาก จะมีร้อยละของระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ในระดับที่ดีถึงดีมาก ร้อยละ 55.1 สูงกว่าเด็กที่มีระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ในระดับปรับปรุง/พัฒนา ซึ่งมีเพียงร้อยละ 11.5 (3) พฤติกรรมการเลี้ยงดูด้านการกอดและแสดงความรัก มีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจและด้านการคิดยืดหยุ่นของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .012, .016 ตามลำดับ) โดยร้อยละของเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูด้านการกอดและแสดงความรักในระดับมาก จะมีร้อยละของระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจและด้านการคิดยืดหยุ่นในระดับที่ดีถึงดีมาก (ร้อยละ 66.9 และร้อยละ 46.5 ตามลำดับ) สูงกว่าเด็กที่มีระดับทักษะการคิดเชิงบริหารการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจและด้านการคิดยืดหยุ่นในระดับปรับปรุงและพัฒนา (ร้อยละ 6.3 เท่ากันทั้งสองด้าน) และ (4) พฤติกรรมการเลี้ยงดูด้านการช่วยเหลือตนเองและทำงานบ้าน มีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยืดหยุ่นความคิดของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p -value = .035) โดยร้อยละของเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูด้านการช่วยเหลือตนเองและทำงานบ้านในระดับมาก จะมีร้อยละระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยืดหยุ่นความคิดในระดับที่ดีถึงดีมาก (ร้อยละ 54.0) สูงกว่าเด็กที่มีระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยืดหยุ่นความคิดในระดับควรปรับปรุงและพัฒนา (ร้อยละ 12.8) อย่างไรก็ตามตัวแปรพฤติกรรมการเลี้ยงดูด้านอื่น ๆ ไม่พบความสัมพันธ์ทางสถิติกับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัย

การอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิเคราะห์สถานการณ์การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัว พบว่า สัดส่วนผู้เลี้ยงดูหลักที่เป็นแม่และเป็นปู่ย่า ตายาย สูงใกล้เคียงกันมาก ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย มีอาชีพเกษตรกรหรือรับจ้างทั่วไป และมีรายได้น้อย พ่อและแม่ของเด็กประมาณ 1 ใน 3 มีสถานะหม้าย หย่าร้างและแยกกันอยู่ และเด็กอาศัยอยู่ในครอบครัวขยายหรือมีคนหลายรุ่นมากที่สุด อย่างไรก็ตามลักษณะครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวข้ามรุ่นที่เด็กอยู่กับปู่ย่า ตายายเท่านั้นก็มีสัดส่วนที่สูงเช่นกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เจตพล แสงกล้า และคนอื่น ๆ (2564) ที่พบว่า โครงสร้างครอบครัวส่วนใหญ่ยังคงมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 3 รุ่นอายุขึ้นไป ขณะที่สัดส่วนของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยวที่มีเฉพาะพ่อแม่ ครอบครัวข้ามรุ่นที่ไม่มีพ่อแม่ หรือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หรือครอบครัวที่พ่อแม่ของเด็กหย่าร้างก็พบสัดส่วนที่สูงขึ้นเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าบริบทการอยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงและลักษณะของครอบครัวไทยมีแนวโน้มจะเป็นครอบครัวเดี่ยวและมีครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะเพิ่มขึ้น เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวข้ามรุ่น เป็นต้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2559; ชาย โพธิ์สิตา, 2555; ศิริกุล อิศรานุรักษ์, 2542)

2. สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวกับระดับพัฒนาการทางสมองด้านทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัย พบว่าปัจจัยด้านข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัยและผู้เลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับระดับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก โดยเด็กที่มีสุขภาพดีจะมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ หรือกล่าวได้ว่าการมีสุขภาพที่ดีของเด็กปฐมวัยย่อมมีแนวโน้มทำให้เด็กมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ที่ดีมากขึ้นได้ (Likhitweerawong et al., 2022) เด็กที่มี

พัฒนาการสมวัยจะมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กที่มีพัฒนาการไม่สมวัย ดังนั้นพัฒนาการที่ดีของเด็กจะสอดคล้องกับการมีทักษะ (EF) ที่ดีร่วมด้วย (Capio et al., 2024) นอกจากนี้เด็กที่มีพ่อแม่อาศัยอยู่ด้วยกันจะมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจและมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านดีกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกัน (Halse et al., 2019) ยิ่งผู้เลี้ยงดูหลักมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เด็กปฐมวัยจะมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ซึ่งให้เห็นว่าผู้เลี้ยงดูที่มีการศึกษาที่สูง จะยังมีแนวโน้มส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กได้มากขึ้นด้วย (Halse et al., 2019; Rayport et al., 2024) ผู้เลี้ยงดูที่เคยใช้คู่มือ DSPM ในการเลี้ยงดูเด็กจะทำให้เด็กปฐมวัยมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านความจำเพื่อใช้งานและมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านเพิ่มขึ้นและผู้เลี้ยงดูที่มีการรับรู้และรู้จักทักษะการคิดเชิงบริหาร EF ของเด็กปฐมวัยจะทำให้เด็กมีทักษะการคิดเชิงบริหาร EF ด้านการวางแผนมากกว่าเด็กที่มีผู้เลี้ยงดูที่ไม่รู้จักทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัยมาก่อน ซึ่งการใช้คู่มือ DSPM และการรับรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของผู้เลี้ยงดูสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนหรือความพร้อมต่อการเลี้ยงดูเด็กและการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก หากผู้เลี้ยงดูมีความพร้อมหรือเข้าถึงข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้ ย่อมมีโอกาสทำให้เด็กมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) มากขึ้นได้ (เจตพล แสงกล้า และคนอื่น ๆ, 2564)

พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กับระดับพัฒนาการทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็ก โดยเด็กที่มีคุณภาพการนอนที่ดีจะทำให้เป็นเด็กที่มีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ได้ดีและมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) รวมทุกด้านเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการนอนในเด็กของผู้เลี้ยงดูเป็นเรื่องจำเป็นและมีส่วนในการส่งเสริมให้เด็กมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ได้มากขึ้นด้วย (Berthelsen et al., 2017; Ltifi et al., 2024) การส่งเสริมด้านการนอนของผู้เลี้ยงดูข้างต้นส่งผลดีทำให้ร่างกายและสมองของเด็กได้พักผ่อน ส่งเสริมการเชื่อมต่อการทำงานของระบบประสาทสมองเกิดการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้นทำให้เด็กมีความสุขและไม่อึดอัด (เจตพล แสงกล้า และคนอื่น ๆ, 2564) เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูด้านการกินอาหารที่ดีจะมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการควบคุมอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กที่มีพฤติกรรมการกินอาหารที่ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Ajayi et al. (2017) ที่พบว่าเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาขาดสารอาหารเรื้อรัง ส่งผลในทางลบต่อพัฒนาการทางสมองได้ นอกจากนี้การที่เด็กปฐมวัยได้รับการกำกับพฤติกรรมการกินอาหาร การฝึกวินัยจากผู้เลี้ยงดู และการให้เด็กบอกความต้องการในการเลือกกินอาหารได้ด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวส่งผลดีต่อพัฒนาการสมอง (EF) ของเด็กปฐมวัย (เจตพล แสงกล้า และคนอื่น ๆ, 2564; Korucu et al., 2019; Lee et al., 2024) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพฤติกรรมการเลี้ยงดูด้านการกินอาหารในเด็กปฐมวัยจึงเป็นปัจจัยและมีส่วนในการส่งเสริมให้เด็กมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ได้เป็นอย่างดี และเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยการกอดและแสดงความรักในระดับมาก จะมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยับยั้งชั่งใจและด้านการคิดยืดหยุ่นในระดับที่สูงมากกว่าเด็กที่ได้รับการกอดและแสดงความรักในระดับที่น้อยกว่า การเลี้ยงดูในลักษณะนี้มุ่งเน้นการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยด้วยความเข้าใจและดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานทั้งทางร่างกายและทางอารมณ์ของเด็ก ผ่านการให้ความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว ตลอดจนเป็นการเลี้ยงดูที่สร้างความมั่นคงทางจิตใจ และความรู้สึกถึงความปลอดภัยให้แก่เด็กได้ ถือเป็นลักษณะการเลี้ยงดูเชิงบวกเหล่านี้ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ให้แก่เด็กปฐมวัยได้ (ปิยวลิ

ชนเศรษฐกร และปนัดดา ชนเศรษฐกร, 2553; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบัน RLG (รักลูก เลิร์นนิ่ง กรุ๊ป), 2562; Baker, 2018) นอกจากนี้เด็กที่ได้รับการฝึกฝนให้ช่วยเหลือตนเองและฝึกให้ช่วยทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เหมาะสมตามวัย จะมีทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ด้านการยืดหยุ่นความคิดสูงกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการฝึกฝนในด้านนี้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมการช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันและการช่วยเหลืองานบ้านของเด็กปฐมวัยจะเป็นจุดเริ่มต้นของการฝึกทักษะการแก้ปัญหา นำไปสู่การวางแผน จัดลำดับความสำคัญ การจัดการเวลา การควบคุมตนเองเพื่อทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ของเด็กปฐมวัยได้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบัน RLG (รักลูก เลิร์นนิ่ง กรุ๊ป), 2562) การที่เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในแต่ละวัน ตั้งแต่ตื่นขึ้นมาว่าต้องทำอะไรบ้าง เด็กจดจำได้ว่าต้องทำอะไรบ้าง โดยการทำแต่ละครั้งก็ต้องทำให้สำเร็จ ผ่านกระบวนการฝึกของผู้เลี้ยงดูตั้งแต่การเปิดโอกาสให้เด็กได้ลองช่วยเหลือตนเอง ฝึกให้เด็กทำทุกวัน และการช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันและการช่วยเหลืองานบ้านของเด็กปฐมวัยจึงเป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ให้แก่เด็กปฐมวัยได้อีกทางหนึ่ง

ดังนั้นจากข้อค้นพบจึงสนับสนุนและย้ำถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัวว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในด้านการกินอาหาร การนอนหลับพักผ่อน การกอดและการแสดงความรักระหว่างเด็กปฐมวัยกับผู้เลี้ยงดู ตลอดจนการเลี้ยงดูด้วยการฝึกฝนให้เด็กปฐมวัยรู้จักช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันและการช่วยเหลืองานบ้านที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ล้วนมีส่วนสำคัญต่อการเกิดทักษะการคิดเชิงบริหาร (EF) ในเด็กปฐมวัยและนำไปสู่การหล่อหลอมบุคลิกภาพ อุนิสัย และการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ สมองสติปัญญา ความสามารถของเด็กให้เติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดีและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปได้อย่างมีความสุขได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบการวิจัยนี้เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญที่สามารถใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อสนับสนุนและวางแผนกิจกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงดูของครอบครัวเพื่อสร้างและเพิ่มทักษะการคิดเชิงบริหารแก่เด็กปฐมวัย นอกจากนี้ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่าผู้เลี้ยงดูที่เคยใช้สมุดคู่มือ DSPP และมีกรรับรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยจะทำให้สามารถเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้มีทักษะการคิดเชิงบริหารเพิ่มขึ้นได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานของรัฐภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ควรต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความพร้อมของครอบครัวและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กให้มีความรู้ ความเข้าใจ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญ of ทักษะการคิดเชิงบริหารในเด็กปฐมวัย ควรกำหนดเป็นแผนกิจกรรมหรือโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัยของพื้นที่ และติดตามผลการส่งเสริมพัฒนาการในทุก ๆ ปี

References

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2559). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560 - 2564. <https://lipung.go.th/storage/uploads/246-Strategic-Plan-dwf-2560-2564.pdf>
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2566). แผนปฏิบัติการด้านครอบครัว พ.ศ. 2566 - 2570. <https://www.dwf.go.th/storage/43472/แผนปฏิบัติการด้านครอบครัว-พ.ศ.-2566-2570.pdf>
- กัลยา วาณิชบัญชา. (2554). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล (พิมพ์ครั้งที่ 18). ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย. (2564). แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. <https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1903-file.pdf>
- จิรารวรรณ แทนวัฒนกุล และสุกัญญา ชามสสินธุ์. (2557). รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ของปู่/ย่า/ตา/ยายที่บริโภคสุราและไม่บริโภคสุรา. วารสารพยาบาลและสุขภาพ, 37(1), 1-11.
- เจตพล แสงกล้า, เรืองอุไร อมรไชย, ศศลักษณ์ แก้วบุตรา และสุตารัตน์ เหล่าสิงห์. (2564). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการศึกษาและสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการเลี้ยงดูเด็กภายใต้บริบทครอบครัวไทยเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสมองด้านทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัย: ความท้าทายแห่งศตวรรษที่ 21. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- ชาย โพธิ์สีดา. (2555). ครุเรือนไทยในสองทศวรรษแห่งการพัฒนา. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 37(3), 234-256.
- นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล, ปณิตดา ธนเศรษฐกร, อรพินท์ เลิศอัสดาตระกูล และนุชนาฏ รักษี. (2560). การพัฒนาและหาค่าเกณฑ์มาตรฐานเครื่องมือประเมินการคิดเชิงบริหารในเด็กปฐมวัย. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ศูนย์วิจัย ประสาทวิทยาศาสตร์ สถาบันชีววิทยาศาสตร์โมเลกุล สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปิยวลี ธนเศรษฐกร และปณิตดา ธนเศรษฐกร. (2553). 101 เคล็ดลับสร้างเด็กดี มีความสุข. ฐานบุ๊คส์.
- พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา, 136(56ก), 5-16.
- เพ็ญศรี พิชัยสินธ. (2522). อนามัยครอบครัว. อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561- 2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา, 135(82ก), 1-70.
- รักตวรรณ ศิริภาพร. (2565). การสร้างสรรค์พัฒนาเด็กปฐมวัยในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่, 8(1), 239-250.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์. (2542). หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว: คู่มือนักสาธารณสุข. เจริญดีการพิมพ์.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2567ก). ร้อยละของเด็กอายุ 0-5 ปี ทั้งหมดตามช่วงอายุที่กำหนดมีพัฒนาการสมวัย. <https://hdc.moph.go.th/center/public/standard-report-detail/1b60d68b1cb5b003fcb38a4a0e4027b>

- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2567ข). ร้อยละของเด็กอายุ 0-5 ปี ที่ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ พบสงสัยล่าช้า. <https://hdc.moph.go.th/center/public/standard-report-detail/684e99dc7538c8b1a97f19f91a100f08>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบัน RLG (รักลูก เลิร์นนิ่ง กรุ๊ป). (2562). *คู่มือพัฒนาสมอง: EF Executive Functions สำหรับครูปฐมวัย*. บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน). <https://dol.thaihealth.or.th/File/media/fcaa3c03-e621-4719-bf36-cf5336c727af.pdf>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย. (2566). *โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2565: รายงานผลฉบับสมบูรณ์*. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230726093138_38640.pdf
- องค์การบริหารส่วนตำบลโนนหนามแท่ง. (2565). *แผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ. 2561 - 2565)*. <https://nonnamthaeng.go.th/public/list/data/detail/id/2665/menu/1196/page/1/catid/2>
- อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. (2545). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน*. สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- Ajayi, O. R., Matthews, G. B., Taylor, M., Kvalsvig, J. D., Davidson, L., Kauchali, S., & Mellins, C. (2017). Structural equation modeling of the effects of family, preschool, and stunting on the cognitive development of school children. *Frontiers in Nutrition*, 4(17), 1-12.
- Baker, C. E. (2018). Maternal depression and the development of executive function and behavior problems in Head Start: Indirect effects through parenting. *Infant mental health journal*, 39(2), 134-144.
- Berthelsen, D., Hayes, N., White, S. L., & Williams, K. E. (2017). Executive function in adolescence: Associations with child and family risk factors and self-regulation in early childhood. *Frontiers in psychology*, 8, 903.
- Capio, C. M., Mendoza, N. B., Jones, R. A., Masters, R. S., & Lee, K. (2024). The contributions of motor skill proficiency to cognitive and social development in early childhood. *Scientific Reports*, 14(1), 27956.
- Center of the developing child. (2012). *Enhancing and Practicing Executive Function Skills with Children from Infancy to Adolescence*. Harvard University.
- Halse, M., Steinsbekk, S., Hammar, A., Belsky, J., & Wichstrøm, L. (2019). Parental predictors of children's executive functioning from ages 6 to 10. *British Journal of Developmental Psychology*, 37(3), 410-426.
- Korucu, I., Rolan, E., Napoli, A. R., Purpura, D. J., & Schmitt, S. A. (2019). Development of the Home Executive Function Environment (HEFE) scale: Assessing its relation to preschoolers' executive function. *Early Childhood Research Quarterly*, 47, 9-19.
- Lee, B., Kim, Y., Kim, J., Kim, Y., Kim, H., Chung, S. J., ... & Shin, N. (2024). Individual characteristics and environmental factors influencing preschoolers' emotional eating. *Appetite*, 202, 107625.

- Likhitweerawong, N., Khorana, J., Boonchooduang, N., Phinyo, P., Patumanond, J., & Louthrenoo, O. (2022). Association between executive function and excess weight in pre-school children. *PloS one*, 17(10), e0275711.
- Ltifi, M. A., Chong, K. H., Ben-Bouzaiene, G., Okely, A. D., & Chelly, M. S. (2025). Observed relationships between nap practices, executive function, and developmental outcomes in Tunisian childcare centers. *Sports Medicine and Health Science*, 7(4), 272-279.
- Rayport, Y. K., Morales, S., Shuffrey, L. C., Hockett, C. W., Ziegler, K., Rao, S., ... & Sania, A. (2024). Prenatal risk factors for child executive function at 3–5 years of age: the roles of maternal mood, substance use, and socioeconomic adversity in a prospective cohort study. *BMC pediatrics*, 24(1), 682.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.10

Received:	March	11, 2025
Revised:	June	21, 2025
Accepted:	March	11, 2025

การตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์และแบบอิงเหตุผล: การวิเคราะห์อภิมาน

ชัยวัฒน์ ไปไม้¹ รุ่งทิวา เดชะปรากรม²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์แนวโน้มของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์และแบบอิงเหตุผล (2) ประเมินค่าขนาดผลกระทบขององค์กรที่ใช้ทฤษฎีการตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์และแบบอิงเหตุผล ผู้วิจัยใช้การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ โดยสืบค้นบทความวิจัยจากฐานข้อมูล SCOPUS, EBSCO Business Insight และ EMERALD พบบทความที่เกี่ยวข้องจำนวน 8,696 บทความ ผลจากการคัดกรองเบื้องต้นโดยตัดบทความที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา เช่น ไม่ใช่บทความวิจัย หรืออยู่นอกขอบเขตสาขาบริหารธุรกิจ เหลือบทความเพื่อนำมาวิเคราะห์แนวโน้มจำนวน 448 บทความ จากนั้นใช้กรอบ PICOS และเกณฑ์ PRISMA ในการคัดเลือกเฉพาะงานวิจัยที่มีข้อมูลทางสถิติครบถ้วน พบบทความเพื่อนำมาวิเคราะห์อภิมานจำนวน 12 บทความ

ผลการวิจัยพบว่า (1) การวิเคราะห์แนวโน้มโดยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ ($\chi^2 = 503.67$) ตีความหมายได้ว่า งานวิจัยตามทฤษฎีการตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ทฤษฎีถูกพัฒนาขึ้นในปี ค.ศ. 2001 (2) การวิเคราะห์อภิมานคำนวณได้ค่าผลกระทบรวมเท่ากับ -0.03 และมีค่า p -value = 0.82 ซึ่งบ่งชี้ว่า ทฤษฎีทั้งสองสามารถส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์เหมาะสมกว่าภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนสูง ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตจึงอาจใช้วิธีจำลองระบบด้วยคอมพิวเตอร์เพื่อจำลองสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนในระดับต่างๆ ให้เกิดขึ้น แล้วศึกษาผลกระทบของทฤษฎีทั้งสองที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์กร

คำสำคัญ: การตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์; การตัดสินใจแบบอิงเหตุผล; การวิเคราะห์อภิมาน

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

63 หมู่ 4 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: chawat_b@mju.ac.th

² หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Effectuation and Causation Decision-Making: A Meta-analysis

Chaiwat Baimai¹ Rungtiwa Dechaprakrom²

Abstract

This research article aims to (1) analyze research trends of effectuation and causation. (2) determine effect sizes of firms that apply effectuation and causation theory. We conduct a systematic literature review by searching research articles from SCOPUS, EBSCO Business Insight, and EMERALD databases. As a result of the search, a total of 8,696 related articles were identified. As a result of the initial screening, articles that were not relevant to the research topic—such as non-research-based publications or those falling outside the scope of the business administration discipline—were excluded. A total of 448 articles remained for trend analysis. Subsequently, the PICOS framework and PRISMA guidelines were applied to select only studies that provided complete data for statistical analysis. As a result, 12 studies were identified for inclusion in the meta-analysis.

Findings are as follows: (1) The result of the statistical test of chi-square shows that $\chi^2 = 503.67$ implying that the trend of research articles related to effectuation has been continuously increasing since the theory was introduced in 2001. (2) The results of meta-analysis show that the overall effect size = -0.03, p -value = 0.82 indicating that both theories have the potential to significantly contribute to improving firms' performance. However, effectuation is more suitable in environments characterized by high uncertainty. Thus, future research may employ computer simulations methodology to model environments with varying levels of uncertainty, in order to examine the impact of the two theories on organizational performance.

Keywords: Effectuation, Causation, Meta-analysis

Type of Article: Research Article

¹ Faculty of Business Administration, Maejo University

63 Moo 4, Nong Han Subdistrict, San Sai District, Chiang Mai Province 50290, Thailand

Corresponding Author Email: chaiwat_b@mju.ac.th

² Doctor of Philosophy program in Business Administration, Faculty of Business Administration, Maejo University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurship) เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (ศรีธญา ศิริรัมย์ และคนอื่น ๆ, 2566) ผลงานวิจัยส่วนใหญ่ได้ข้อสรุปไปในทิศทางเดียวกันว่า บทบาทของผู้ประกอบการส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่ออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Dutta & Folta, 2022) ในระยะหลังจึงเริ่มมีผู้สนใจศึกษาปรากฏการณ์ด้านการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น จนหลายแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการได้ถูกพัฒนาไปเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับในเวลาต่อมา หนึ่งในทฤษฎีที่ถูกอ้างอิงอย่างกว้างขวางคือ ทฤษฎีการตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์ (effectuation) Sarasvathy (2001) ที่เสนอว่ารูปแบบการตัดสินใจของผู้ประกอบการมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากธุรกิจทั่วไป กล่าวคือ ธุรกิจทั่วไปมักใช้การตัดสินใจแบบอิงเหตุผล (causation) โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลในอดีต แล้วนำผลที่ได้มาพยากรณ์อุปสงค์ในอนาคต อย่างไรก็ตาม ลักษณะการตัดสินใจของผู้ประกอบการยุคใหม่ส่วนใหญ่ไม่เน้นรูปแบบดังกล่าว เพราะหัวใจหลักของการเป็นผู้ประกอบการคือการสร้างนวัตกรรม (ชัยวัฒน์ ใบไม้, 2567) ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงมักก่อตั้งธุรกิจทันทีเมื่อมองเห็นโอกาสหรือเห็นช่องว่างทางการตลาด ซึ่งโอกาสเช่นนี้มักเกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่ผันผวนหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (disruption) จากนั้นเมื่อเกิดปัญหาผู้ประกอบการจึงหาทางแก้ไข ในขณะที่ธุรกิจยังคงดำเนินต่อไป

ด้วยหลักคิดที่สวนทางกับทฤษฎีแบบเดิมทำให้ทฤษฎี Effectuation ถือเป็นการเปลี่ยนมุมมองในการดำเนินธุรกิจที่สำคัญ โดยเฉพาะธุรกิจที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมใหม่ เมื่อแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ต่อมาจึงมีการเชื่อมโยงแนวคิดนี้กับผลการดำเนินงานขององค์กร (firm's performance) เพื่อพิสูจน์ว่า รูปแบบการตัดสินใจตามทฤษฎี Effectuation ส่งผลดีต่อองค์กรหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบันยังคงไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนต่อประเด็นนี้ เพราะถึงแม้งานวิจัยส่วนใหญ่จะพบว่า ทฤษฎี Effectuation มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กร (Kraus et al., 2020) แต่ผลการศึกษาบางงานกลับได้ข้อสรุปไปในทิศทางตรงกันข้าม เช่น ผลการวิจัยของ An et al. (2020) พบว่า การตัดสินใจด้วยทฤษฎี Effectuation ส่งผลให้ประสิทธิภาพขององค์กรลดลงในกรณีที่บริษัทอยู่ในวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ช่วงเติบโตเต็มที่ (maturity stage) ในขณะที่การศึกษาของ Shirokova et al. (2020) ยังชี้ให้เห็นด้วยว่า บริษัทที่ใช้การตัดสินใจตามทฤษฎี Effectuation มีประสิทธิภาพการดำเนินงานต่ำกว่าภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก (stable environment) ความไม่สอดคล้องกันของผลการศึกษาเช่นนี้ทำให้เกิดคำถามวิจัยตามมาว่า แท้จริงแล้วทฤษฎี Effectuation ส่งผลดีต่อผลการดำเนินงานขององค์กรมากน้อยเพียงใด และด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การหาข้อสรุปที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งคำตอบในประเด็นนี้สามารถหาได้จากการทบทวนวรรณกรรมด้วยความถี่ถ้วน รวมถึงการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากงานวิจัยที่ผ่านมา แล้วนำมาทดสอบตามหลักการทางสถิติเพื่อตอบคำถามวิจัยดังที่กล่าวมา

การทบทวนวรรณกรรมที่ดีจะทำให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ลึกซึ้งในประเด็นที่กำลังศึกษาค้นตอนนี้จึงถือเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการทำงานวิจัยที่มีคุณภาพ (Berchiulla et al., 2021) อย่างไรก็ตามการทบทวนวรรณกรรมในสายสังคมศาสตร์ รวมถึงด้านการบริหารธุรกิจส่วนใหญ่ใช้วิธีเชิงคุณภาพที่เกิดข้อจำกัดหลายประการ นับตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกข้อมูลที่ยังอยู่กับประสบการณ์และภูมิหลังของผู้วิจัย ไปจนถึงการตีความที่ผู้วิจัยมักแปลความหมายต่อปรากฏการณ์หนึ่งด้วยมุมมองที่แตกต่างกันไป (Mwita, 2022) เพื่อลดข้อจำกัดที่กล่าวมา การศึกษาในนี้จึงเน้นไปที่วิธีดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเรื่องอคติของ

ผู้วิจัย และการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ผลตามหลักการทางสถิติ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงใช้การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (systematic literature review) และใช้การวิเคราะห์ห่อภิมาณ (meta-analysis) เป็นแกนหลักในการสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องการตัดสินใจของผู้ประกอบการแบบอิงผลลัพธ์และแบบอิงเหตุผล โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์ (effectuation) และแบบอิงเหตุผล (causation)
2. เพื่อประเมินค่าขนาดผลกระทบ (effect size) ขององค์กรที่ใช้ทฤษฎีการตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์ และแบบอิงเหตุผล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการตัดสินใจขององค์กร ได้แก่ การตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์และแบบอิงเหตุผล และตัวแปรตาม คือ ผลการดำเนินงานขององค์กร โดยพิจารณาเฉพาะผลการดำเนินงานเชิงปริมาณเท่านั้น
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บทความวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทฤษฎี Effectuation และ Causation ในฐานข้อมูล SCOPUS, EBSCO Business Insight และ EMERALD ใช้คำค้น คือ (“Effectuation” OR “effectual*”) AND (“Causation” OR “causal*”) พบบทความทั้งหมดจำนวน 8,696 ฉบับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ (1) บทความวิจัยที่ผ่านการคัดกรองเบื้องต้นเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มจำนวน 448 ฉบับ และ (2) บทความวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกตามกรอบ PICOS และเกณฑ์ PRISMA เพื่อวิเคราะห์ห่อภิมาณ จำนวน 12 ฉบับ
3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างปี 2567-2568

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. การวิเคราะห์ห่อภิมาณมีจุดเด่นในการรวบรวมผลการศึกษามากมายในประเด็นที่ต้องการศึกษา ผลจากงานวิจัยจึงทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมของแนวโน้มและความสัมพันธ์ระหว่างแนวทางการตัดสินใจ (decision-making approaches) และผลการดำเนินงาน (performance outcomes) ขององค์กรได้อย่างเป็นระบบ
2. ผลการวิจัยช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเลือกใช้แนวทางการตัดสินใจที่สอดคล้องกับลักษณะของธุรกิจและสภาพแวดล้อมที่องค์กรเผชิญอยู่ และทำให้ผู้ประกอบการทราบเงื่อนไขของการเลือกใช้แนวทางการตัดสินใจตามทฤษฎี Effectuation หรือ Causation ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานที่ต่างกัน ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงสามารถใช้ข้อมูลนี้ในการประเมินว่าแนวทางใดเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี Effectuation (Sarasvathy, 2001) เป็นแนวคิดที่ผู้ประกอบการใหม่มักใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจ ทฤษฎีนี้เสนอว่า ผู้ประกอบการตัดสินใจเริ่มและดำเนินธุรกิจตามหลักการ 5 ข้อ ดังนี้ (1) Bird in Hand คือ การเริ่มต้นธุรกิจทันทีจากทรัพยากรที่มีอยู่ (2) Affordable Loss คือ การประเมินว่าจะเกิดความสูญเสียได้มากน้อยเพียงใดจากธุรกิจนี้ (3) Crazy Quilt คือ สร้างความร่วมมือกับผู้ที่ช่วยสร้างโอกาสใหม่ (4) Lemonade คือ การมองหาโอกาสในสภาพแวดล้อมที่เป็นพลวัต และ (5) Pilot in the Plane คือ ความเชื่อว่าผู้ประกอบการสามารถกำหนดอนาคตได้โดยการเริ่มลงมือทำ และปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ไปตามสถานการณ์

หลักการดังที่กล่าวมาขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องการวางตำแหน่ง (positioning approach) ที่เน้นการกำหนดกลยุทธ์ธุรกิจบนพื้นฐานของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีความเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก และยังแตกต่างจากรูปแบบการตัดสินใจทางธุรกิจแบบเดิมตามทฤษฎี Causation ที่เน้นการวางแผนโดยการกำหนดวิสัยทัศน์ (vision) ภารกิจ (mission) และกลยุทธ์ (strategy) ให้เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางและบรรลุเป้าหมายขององค์กรในระยะยาว ตามหลักการจัดการเชิงกลยุทธ์ (strategic management) ที่นิยมใช้กันมาอย่างยาวนาน องค์กรที่ใช้รูปแบบการตัดสินใจตามทฤษฎี Causation ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการดำเนินงานที่มีแบบแผนเป็นระบบ และก่อตั้งมานานพอสมควร ธุรกิจประเภทนี้จึงมักมีทรัพยากรด้านต่าง ๆ ค่อนข้างครบถ้วน ข้อได้เปรียบขององค์กรที่ใช้รูปแบบการตัดสินใจตามทฤษฎีนี้มาจากสินทรัพย์หรือทรัพยากรที่สะสมมา และความสามารถในการใช้ทรัพยากรนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Read et al., 2023) ผลวิจัยเป็นจำนวนมากสนับสนุนทฤษฎีนี้ เช่น Berends et al. (2014) พบว่าการใช้ตรรกะเชิงเหตุผล (causal logic) ที่เริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และมีการวางแผนการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ช่วยให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (new product development) มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นต้น

ส่วนการตัดสินใจตามทฤษฎี Effectuation ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักต่อการวางแผนเพราะมองว่าผู้ประกอบการต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน (uncertainty) อยู่ตลอดเวลา (Welter & Kim, 2018) ดังนั้น การวางแผนเพื่อกำหนดทิศทางในระยะยาวจึงไม่ใช่แนวทางที่เหมาะสม แต่ข้อได้เปรียบของทฤษฎี Effectuation กลับเป็นเรื่องของความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ความรวดเร็วในการตัดสินใจ และการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า เช่น Chen et al. (2025) พบว่า ธุรกิจ SMEs ในประเทศจีนที่ใช้ทฤษฎี Effectuation ส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรม และการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรเนื่องจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ (digitalization) ในทำนองเดียวกัน Yu et al. (2018) ก็ศึกษาธุรกิจ SMEs ในประเทศจีน และพบว่าทฤษฎี Effectuation ได้ผลดีในสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนสูง ส่วน Ruiz-Jiménez et al. (2021) ใช้ข้อมูลจากธุรกิจเทคโนโลยีในประเทศสเปน และพบว่าทฤษฎี Effectuation ส่งผลในเชิงบวกภายใต้บริบทที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ผลกระทบโดยตรงระหว่างรูปแบบการตัดสินใจตามทฤษฎีทั้งสองที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์กรยังไม่ชัดเจน ข้อค้นพบจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ผ่านมายังคงไม่ได้ข้อสรุปที่แน่นอนว่าการใช้ทฤษฎีใดจึงจะมีผลให้เกิดการเพิ่มขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง การวิเคราะห์เชิงปริมาณเป็นการวิจัยที่สามารถเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ได้ เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ที่ข้อมูลเชิงปริมาณจากงานวิจัยก่อนหน้าอย่างเป็นระบบ เพื่อประเมินภาพรวมของขนาดอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม ผลที่ได้จึงช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในประเด็นที่มีการศึกษามาแล้วหลายครั้ง และลดความเอนเอียงจากการตีความเฉพาะรายงานใดรายงานหนึ่งได้ เช่น Chen et al. (2021) พบว่าทฤษฎี

Causation ส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร โดยเฉพาะในกรณีที่เป็้องค์กรที่มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและมีการวางแผนที่รัดกุม ส่วนทฤษฎี Effectuation ส่งผลบวกกับองค์กรที่เน้นการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นสูง เป็นต้น

กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การคัดบทความตามกรอบ PICOS (Forsythe et al., 2020) วัตถุประสงค์ของกรอบ PICOS เพื่อใช้คัดเลือกงานวิจัยให้มีความเฉพาะงานที่ตรงกับประเด็นที่ศึกษา ตามกรอบนี้จะมียอดประกอบ 5 ส่วนคือ (1) การกำหนดกลุ่มประชากรหรือลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (population) (2) การกำหนดตัวแปรแทรก (intervention) (3) การเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม (comparison) (4) การกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการวัด (outcome) และ (5) การออกแบบการศึกษา (study design) ซึ่งตามกรอบ PICOS ได้เกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัย ดังนี้

P คือ หน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ที่คัดเลือกการศึกษารองการหรือบริษัทเท่านั้น

I คือ องค์กรที่ใช้การตัดสินใจตามทฤษฎี Effectuation

C คือ องค์กรที่ใช้การตัดสินใจตามทฤษฎี Causation

O คือ ผลการดำเนินงานขององค์กร

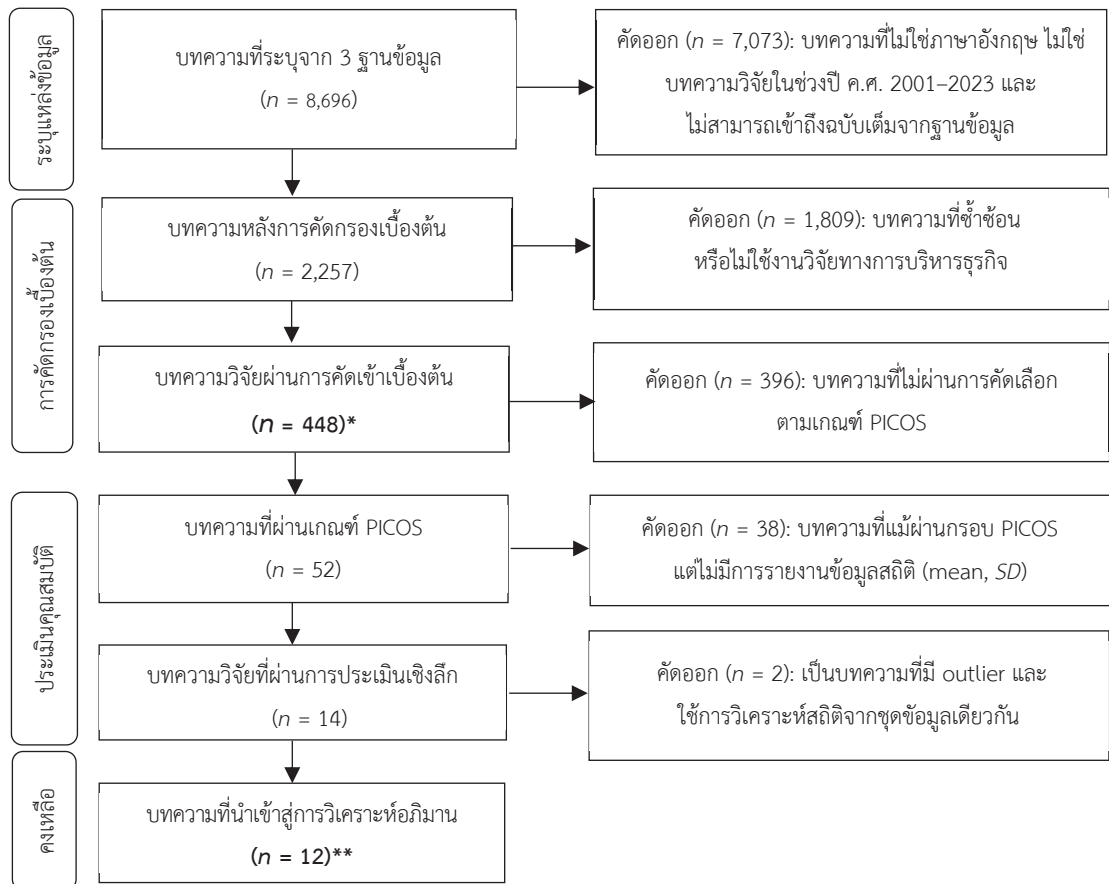
S คือ งานวิจัยเชิงปริมาณ หรืองานวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการวิจัยที่มีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อรวบรวม ประเมิน และสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยหลาย ๆ งานให้ได้ข้อสรุปที่มีความน่าเชื่อถือ การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจความรู้ที่มีอยู่ ซึ่งแตกต่างจากการทบทวนวรรณกรรมแบบทั่วไปที่แม้จะมีข้อดีคือมีความยืดหยุ่นในการเลือกงานวิจัย แต่เมื่อไม่มีกระบวนการในการคัดเลือกบทความที่ชัดเจน ผลลัพธ์ที่ได้จึงทำให้การเลือกข้อมูลไม่สะท้อนถึงภาพรวมของงานวิจัยที่แท้จริง หรืออาจมีความลำเอียงในการคัดเลือกข้อมูลเกิดขึ้นได้

การศึกษานี้ดำเนินการตามเกณฑ์ PRISMA (preferred reporting items for systematic reviews and meta-analysis) (Moher et al., 2015) โดยใช้รายการตรวจสอบ (checklist) 27 รายการ ตาม 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การระบุแหล่งข้อมูล (identification) ผู้วิจัยสืบค้นบทความจากฐานข้อมูลวิชาการระดับนานาชาติ 3 แหล่ง คือ SCOPUS, EBSCO Business Insight และ EMERALD พบบทความทั้งหมด จำนวน 8,696 ฉบับ (2) การคัดกรองเบื้องต้น (screening) ในขณะที่ บทความจำนวน 7,073 ฉบับถูกคัดออก เนื่องจากเป็นบทความที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ไม่ใช่บทความวิจัยในช่วงปี ค.ศ. 2001–2023 และไม่สามารถเข้าถึงฉบับเต็มจากฐานข้อมูลได้ เหลือบทความจำนวน 2,257 ฉบับ นอกจากนี้ บทความจำนวน 1,809 ฉบับถูกคัดออก เนื่องจากเป็นบทความที่ซ้ำซ้อน (บทความที่ปรากฏอยู่ในหลายฐานข้อมูลจะถูกคัดให้เหลือเพียงบทความเดียว) หรือเป็นบทความที่ไม่ใช่งานวิจัยทางการบริหารธุรกิจ เหลือบทความ จำนวน 448 ฉบับ (3) การประเมินคุณสมบัติ (eligibility) โดยทีมผู้วิจัยจำนวน 2 คนที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาการบริหารธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ได้ประเมินบทความ

ที่ผ่านการคัดเลือกในสองขั้นตอนแรก โดยพิจารณาตามเกณฑ์ PICOS พบว่า จำนวน 396 ฉบับไม่ผ่านเกณฑ์ เช่น เป็นบทความที่หน่วยวิเคราะห์เป็นกลุ่มคน ทีม หน่วยธุรกิจเชิงกลยุทธ์ (strategic business unit) หรือเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นต้น เหลือบทความจำนวน 52 ฉบับ นอกจากนี้ บทความจำนวน 38 ฉบับถูกคัดออกเนื่องจากไม่มีการรายงานข้อมูลสถิติคือ ไม่ปรากฏค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD) จึงไม่สามารถวิเคราะห์ห่อภิมาณได้ เหลือบทความ จำนวน 14 ฉบับ ในขณะที่ บทความจำนวน 2 ฉบับถูกคัดออก เนื่องจากบทความชิ้นแรกมีค่าผิดปกติ (outlier) เกิดขึ้น ตามเกณฑ์ของ Viechtbauer and Cheung (2010) และบทความที่สองของ Alzamora-Ruiz et al. (2021) ตีพิมพ์ซ้ำใน 2 วารสาร แม้จะมีเนื้อหาต่างกัน แต่ใช้การวิเคราะห์จากชุดข้อมูล (dataset) เดียวกัน เพราะเป็นโครง การวิจัยเดียวกัน จึงมีการรายงานผลทางสถิติที่เหมือนกัน เหลือบทความจำนวน 12 ฉบับ และ (4) การคัดเลือกขั้นสุดท้าย (included) ผลลัพธ์จากการคัดกรองทั้งหมดเหลือบทความจำนวน 12 ฉบับ เพื่อนำเข้าสู่การวิเคราะห์ห่อภิมาณในลำดับต่อไป ผลการคัดเลือกบทความเข้าและออกในแต่ละขั้นตอนแสดงในภาพ 1

หมายเหตุ: * จำนวนบทความที่ใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้ม ** จำนวนบทความที่ใช้ในการวิเคราะห์ห่อภิมาณ

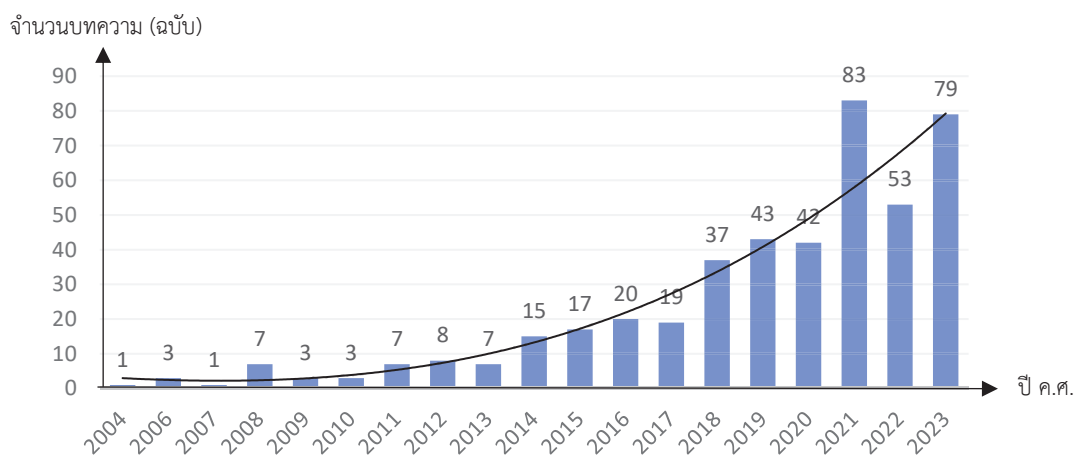
ภาพ 1 ผลการคัดเลือกบทความตามกรอบ PRISMA (ที่มา: ดัดแปลงจาก Moher et al. (2015))

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์แนวโน้มของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี Effectuation และทฤษฎี Causation

จากภาพ 1 พบบทความที่ผ่านการคัดกรองคุณสมบัติเข้าใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มจำนวน 448 ฉบับ จำนวนบทความจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์แสดงดังภาพ 2 จากการสังเกตด้วยสายตาพบว่า ในช่วงแรกตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2004 - ปี ค.ศ. 2010 มีจำนวนบทความตีพิมพ์ค่อนข้างน้อย โดยเฉลี่ยไม่เกิน 7 ฉบับต่อปี อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี ค.ศ. 2014 เป็นต้นมาพบว่า จำนวนบทความมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยในปี ค.ศ. 2018 - ค.ศ. 2023 พบว่าจำนวนบทความเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 2021 มีจำนวนบทความสูงสุดถึง 83 ฉบับ แม้จำนวนบทความอาจจะลดลงบ้างในปีถัดมา แต่ก็มีจำนวนงานวิจัยเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี ค.ศ. 2023

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบทางสถิติเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการกระจายของข้อมูล (distribution trend) โดยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (χ^2) (รุ่งทิพา เดชะปรกรรม และชัยวัฒน์ ไบไม้, 2567; Kock, 2004) พบว่าได้ค่า $\chi^2 = 503.67$ ซึ่งค่าที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าค่าวิกฤต ($\chi^2_{0.05,17} = 27.58$) ประกอบกับเส้น แนวโน้ม (trend line) แสดงให้เห็นถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงขาขึ้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของงานวิจัยตามทฤษฎี Effectuation และ Causation อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงใน ภาพ 2

ภาพ 2 แนวโน้มงานวิจัยตามทฤษฎี Effectuation และ Causation ($\chi^2 = 503.67$)

2. การประเมินค่าขนาดผลกระทบขององค์กรที่ใช้ทฤษฎีการตัดสินใจแบบอิงผลลัพธ์และแบบอิงเหตุผล

ค่าขนาดผลกระทบเป็นข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ห่อถิมาณ ซึ่งเป็นการสังเคราะห์ผลการวิจัยจากงานวิจัยหลายๆ งานที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกัน โดยการเก็บรวบรวมตัวเลขจากผลการศึกษาของงานวิจัยที่มีผู้ทำมาก่อน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณค่าทางสถิติ วิธีนี้จึงเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณรูปแบบหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปอย่างเป็นระบบในประเด็นที่ต้องการศึกษา (ศิริยุภา พูลสุวรรณ, 2555) การวิเคราะห์ห่อถิมาณเริ่มใช้อย่างแพร่หลายในวงการแพทย์ โดยนำข้อมูลจากงานวิจัยหลายชิ้นมาประเมินเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีความน่าเชื่อถือสูง ในการศึกษาทางการแพทย์มักเปรียบเทียบผลการรักษาของคนไข้ ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการแทรกแซง (treatment group) และกลุ่มที่ถูกควบคุม (control group) เพื่อประเมินผลที่ได้จากการแทรกแซงว่ามีความแตกต่างอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบททางการบริหารธุรกิจ เช่น การประเมินรูปแบบการตัดสินใจที่ต่างกันว่าส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานขององค์กรมากน้อยเพียงใด

ค่าสถิติพื้นฐานที่ใช้วัดความและประเมินความน่าเชื่อถือจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณมี 3 ค่า คือ (1) ค่าขนาดผลกระทบ (2) ค่าความแตกต่างของแต่ละงานวิจัย (heterogeneity) และ (3) ค่าอคติจากการตีพิมพ์ (publication bias) โดยการวิเคราะห์ห่อภิมาณจะแสดงผลการกระจายตัวของ Effect Size และค่าทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ Heterogeneity ใน Forest Plot ดังรายละเอียดในตาราง 1 และภาพ 3 จากตารางพบบทความวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกทั้งหมดจำนวน 12 บทความ ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างองค์กรทั้งหมด 3,143 ราย การวิเคราะห์ที่ใช้การจำลองแบบสุ่ม (random-effects model) และสถิติ Hedges' g ในการทดสอบ ได้ผลดังนี้

(1) ผลการวิเคราะห์ Effect Size

ค่า Effect Size คือ ตัวบ่งชี้ถึงขนาดและทิศทางของค่าที่ได้จากกลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่ม ในงานวิจัยนี้ค่า Effect Size แสดงเป็นรูปสี่เหลี่ยม (■) ตรงกลางของเส้นเส้นแนวนอน หรือเส้นแสดงช่วงความเชื่อมั่น 95% (confidence interval) ของแต่ละบทความ ผลการวิเคราะห์ค่า Effect Size ของทั้งสองกลุ่มที่ทำการศึกษพบว่า งานวิจัยที่ได้ข้อสรุปว่าทฤษฎี Effectuation ส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กรมีจำนวน 6 งาน และได้ข้อสรุปว่าทฤษฎี Causation ส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กรจำนวน 4 งาน ส่วนงานวิจัยที่เหลืออีก 2 งาน คืองานของ Feng et al. (2021); Liu et al. (2022) ได้ผลที่ไม่มีความสำคัญทางสถิติ หรือไม่สามารถสรุปได้ว่าทฤษฎีใดส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานขององค์กรมากกว่ากัน เมื่อนำค่า Effect Size ของแต่ละงานวิจัยมารวมกันแบบถ่วงน้ำหนักจะสามารถคำนวณได้เป็นค่าผลกระทบรวม (pooled effect size) หรือรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด (◆) ด้านล่างของตาราง 1 จากการประเมินด้วยสายตาพบว่า รูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดทับเส้นที่แสดงถึงการไม่มีผลกระทบในเชิงสถิติระหว่างกลุ่มเปรียบเทียบทั้งสองกลุ่ม (line of no effect) หรือเส้นในแนวดิ่ง เส้นนี้มีค่าผลกระทบมาตรฐาน (Standardized Mean Difference--SMD) เท่ากับ 0 หมายความว่า ผลการดำเนินงานขององค์กรจากกลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ หากพิจารณาค่าทางสถิติจะพบว่า ได้ค่าผลกระทบรวมจากการคำนวณด้วย Hedges' g เท่ากับ -0.03 และมีค่า p -value เท่ากับ 0.82 หมายความว่า ผลที่พบไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ทั้งสองทฤษฎีสามารถส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานขององค์กร (สถิติ Hedges' g ใช้ในการคำนวณ Effect Size ของข้อมูลที่มีจำนวนขนาดตัวอย่างน้อย ($n < 20$)) (Changal et al. 2020)

ตาราง 1

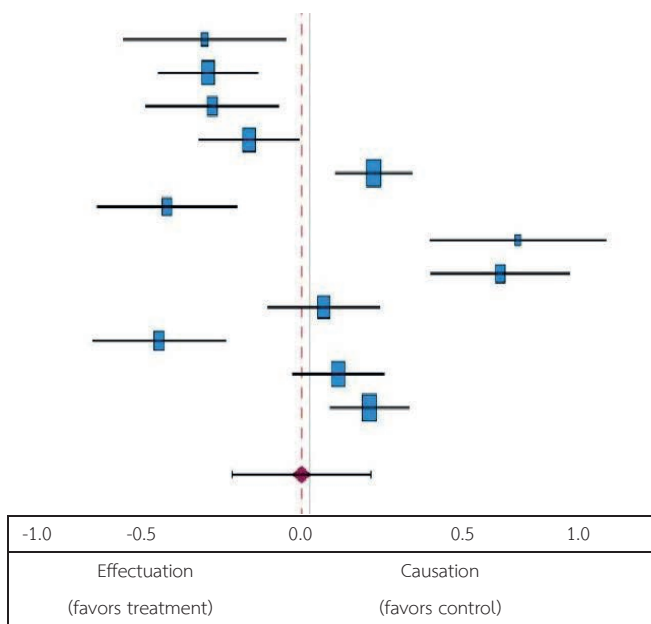
ผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณด้วย Forest Plot

ผู้แต่ง (ปี)	Effectuation			Causation			Effect Size				
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	Hedges'g	SE	95% CI	p	Weight (%)
Guo et al. (2016)	118	3.64	0.44	118	3.82	0.63	-0.33	0.13	[-0.59, -0.07]	0.01	7.94
Yu et al. (2018)	312	3.91	0.5	312	4.08	0.56	-0.32	0.08	[-0.4, -0.16]	0.00	8.53
Guo (2018)	176	3.74	0.67	118	3.97	0.82	-0.31	0.11	[-0.52, -0.10]	0.00	8.24
An et al. (2020)	305	3.61	0.48	305	4.7	0.46	-0.19	0.08	[-0.35, -0.03]	0.02	8.52
Shirokova et al. (2020)	521	5.05	0.73	521	4.85	1.2	0.2	0.06	[0.08, 0.32]	0.00	8.69
Vanderstraeten et al. (2020)	161	3.19	0.53	161	3.49	0.78	-0.45	0.11	[-0.67, -0.23]	0.00	8.17
Aggrey et al. (2021)	105	4.31	0.99	105	5.34	1.33	0.65	0.14	[0.38, 0.93]	0.00	7.80
Alzamora-Ruiz et al. (2021)	167	5.6	1.14	167	4.97	0.95	0.6	0.11	[0.38, 0.82]	0.00	8.19
Feng et al. (2021)	245	4.33	0.79	245	4.29	1.01	0.04	0.09	[-0.13, 0.22]	0.63	8.43
Ruiz-Jiménez et al. (2021)	178	3.73	0.58	178	4.03	0.68	-0.47	0.11	[-0.68, -0.26]	0.00	8.24
Liu et al. (2022)	365	5.38	0.66	365	5.32	0.68	0.09	0.07	[-0.06, 0.23]	0.23	8.59
Osiyevsvlyy et al. (2023)	490	5.05	0.75	490	4.86	1.22	0.19	0.06	[0.06, 0.31]	0.00	8.67
Overall	3,143			3,143			-0.03	0.11	[-0.24, 0.19]	0.82	

Model: Random-Effect Model

Test for Heterogeneity: = 141.80, $df = 11$ ($p = .000$), $I^2 = 0.95$

Test of Overall Effect: $Z = -0.23$ ($p = .82$)

ภาพ 3 ผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณ (forest plot) ของ Effectuation และ Causation

(2) ผลการวิเคราะห์ Heterogeneity

ค่า Heterogeneity คือ การวัดความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์จากการศึกษาหลายๆ งาน ซึ่งสามารถประเมินได้จากค่า Cochran Q test โดยใช้สถิติทดสอบ χ^2 และจากค่า I^2 ดังนี้

การทดสอบด้วยสถิติทดสอบ χ^2 มีสมมติฐานในการวิจัย คือ

H_0 : ไม่มีความแตกต่างระหว่างการศึกษาจากงานวิจัยทั้งหมดที่เลือกมา

H_1 : มีความแตกต่างระหว่างการศึกษาจากงานวิจัยทั้งหมดที่เลือกมา

ผลศึกษาจากตาราง 1 พบว่า ค่า p -value < .1 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานทางเลือก (Alternative Hypothesis: H_1) และสรุปได้ว่า มีความแตกต่างระหว่างการศึกษาหลายๆ งานจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้

ส่วนการทดสอบด้วยสถิติทดสอบ $I^2 = 95\%$ คำนวณได้ค่า $I^2 = 0.95$ (95%) ในการแปลผลค่า I^2 สามารถมีค่าเป็นได้ตั้งแต่ 0% - 100% โดยแยกระดับของ heterogeneity ออกเป็น 3 ระดับ (Anothaisintawee et al., 2011; Egger et al., 2008) ดังนี้

ค่า $I^2 < 25\%$ คือ ความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์อยู่ในระดับต่ำ

ค่า $I^2 = 25\% - 75\%$ คือ ความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์อยู่ในระดับกลาง

ค่า $I^2 > 75\%$ คือ ความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์อยู่ในระดับสูง

ผลศึกษาจากตาราง 1 พบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้มีความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์จากการศึกษาอยู่ในระดับสูง (การวิเคราะห์ห่อถักจะมีค่าการวิเคราะห์ 2 แบบคือ Fixed Effect Model และ Random Effect Model การเลือกใช้แบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสมมติฐานเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์จากการศึกษาในการวิเคราะห์ข้อมูลหากพบว่า มีค่า Heterogeneity อยู่ในระดับกลางถึงสูง ควรเลือกใช้ Random Effect Model แต่หากมีค่า Heterogeneity ต่ำควรใช้ Fixed Effect Model ในกรณีที่มีค่า Heterogeneity สูง ผู้วิจัยควรระบุสาเหตุของ Heterogeneity ด้วย) ทั้งนี้ ความแปรปรวนหรือผลลัพธ์ที่แตกต่างกันนี้อาจไม่ได้เกิดจากข้อผิดพลาดแบบสุ่ม แต่อาจเกิดจากลักษณะที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแต่ละงาน เช่น เกิดจากลักษณะของอุตสาหกรรม โดยส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีหรือการผลิต หรือเกิดจากกลุ่มตัวอย่างจากการเก็บข้อมูลจากประเทศต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากประเทศจีน รัสเซีย และกานา หรืออาจเกิดจากรายละเอียดของวิธีวิจัยที่แตกต่างกันไปในแต่ละงานวิจัย เป็นต้น

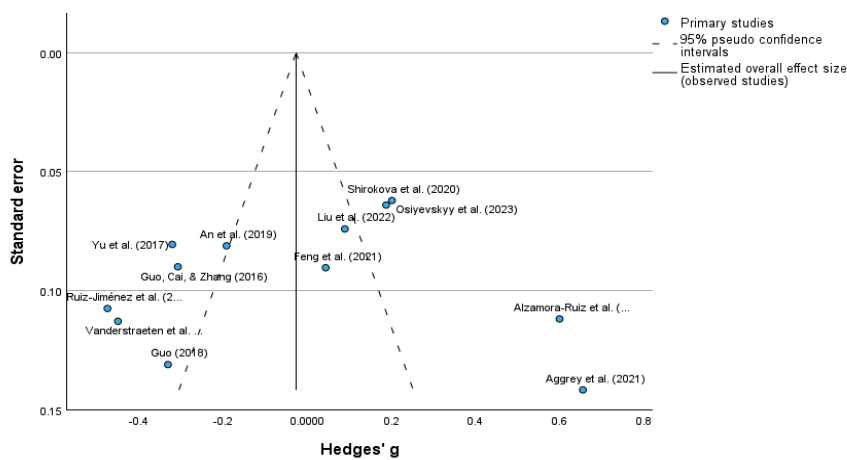
(3) ผลการวิเคราะห์ Publication Bias

ค่า Publication Bias คือ การวัดอคติจากการตีพิมพ์กล่าวคือ การที่งานวิจัยหรือการศึกษาเฉพาะบางประเภทที่มีผลลัพธ์ที่เป็นบวกจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ในขณะที่งานวิจัยที่มีผลลัพธ์ที่เป็นลบหรือไม่มีความสำคัญมีโอกาสน้อยที่จะไม่ได้รับการตีพิมพ์ อคติที่เกิดขึ้นเช่นนี้ส่งผลให้ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ไม่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างตัวแปรในกรอบการศึกษา ดังนั้น การตรวจสอบ Publication Bias จึงมีความสำคัญในการเพิ่มความน่าเชื่อถือภายใน (internal validity) ของการวิเคราะห์ห่อถัก

การตรวจสอบ Publication Bias เบื้องต้นสามารถทำได้จากการสังเกตกราฟที่ใช้แสดงการกระจายตัวของผลลัพธ์ (funnel plot) ดังแสดงในภาพ 4 ในกรณีที่ไม่มี Publication Bias ค่า Effect Size ของงานวิจัยแต่ละชิ้นจะกระจายตัวในลักษณะสมมาตร จากการสังเกตด้วยสายตาพบว่า การกระจายตัวของจุดข้อมูลทั้งหมดมีความสมมาตร จึงสรุปได้ว่า ไม่พบอคติจากการตีพิมพ์ในการวิเคราะห์ห่อถักครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีจุด

ข้อมูลบางจุดกระจายตัวอยู่นอกกรอบรูปกรวยทั้งสองข้าง แต่สาเหตุอาจเป็นผลมาจากกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันในแต่ละงานวิจัย ซึ่งเป็นประเด็นที่จะอธิบายเพิ่มเติมในส่วนของการอภิปรายผลต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ไม่มี Publication Bias การกระจายตัวของจุดทุกจุด หรือค่า Effect Size ของแต่ละบทความควรเป็นรูปกรวยคว่ำ (inverted funnel-shaped) โดยจุดทุกจุดควรเกาะกลุ่มอยู่รอบค่าเฉลี่ย (mean effect) ซึ่งคือเส้นแกนกลางของกรวย (Egger et al., 1997) แต่จากภาพ 4 จะเห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดมีการกระจายตัวห่างจากเส้นแกนกลาง ดังนั้น เพื่อให้มั่นใจว่าผลจากงานวิจัยนี้ไม่มี Publication Bias ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบทางสถิติเพิ่มเติมด้วยค่า Fail-Safe N, Trim and Fill Number of Studies, Begg and Mazumdar Rank Correlation และ Egger's Regression ได้ผลการทดสอบดังแสดงในตาราง 2

ภาพ 4 การวิเคราะห์ Publication Bias ด้วย Funnel Plot (ที่มา: ผลวิเคราะห์จาก SPSS version 29.0.2)

ตาราง 2

การตรวจสอบ Publication Bias ด้วยค่าทางสถิติ

วิธีการทดสอบทางสถิติ	Value	p
Fail-Safe N	0.000	-
Trim and Fill Number of Studies	0.000	-
Begg and Mazumdar Rank Correlation	-0.152	0.545
Egger's Regression	0.077	0.939

หมายเหตุ: ค่า Fail-safe N คำนวณด้วยวิธีของ Rosenthal (Rosenthal Approach)

Fail-Safe N เป็นค่าที่ใช้ประเมินว่า ควรเพิ่มบทความที่ไม่พบผลลัพธ์ (null results) หรือมีผลลัพธ์เป็นลบ (negative results) เข้าไปในการวิเคราะห์อีกเท่าไรจึงจะทำให้ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์หรือถ้อยความไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จากตาราง 2 พบว่า ค่า Fail-Safe N เท่ากับ 0 ซึ่งค่า Fail-Safe N ที่ต่ำเช่นนี้ตีความหมายได้ว่า การเพิ่ม

บทความทั้งหมดที่ถูกคัดเลือกมาเพียงพอต่อความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ห่อถิมนานนี้ อย่างไรก็ตาม แม้ค่าสถิตินี้จะง่ายต่อการตีความ แต่ Becker (2005) ให้ทัศนะว่า การวิเคราะห์ค่านี้มีข้อจำกัดหลายประการ “โดยเฉพาะไม่มีเกณฑ์ที่ใช้วิเคราะห์ผลทางสถิติ (statistical criteria) ประกอบการพิจารณา และเสนอว่าควรใช้ค่าสถิติตัวอื่นเพิ่มเติมในการวิเคราะห์ด้วย”

Trim and Fill Number of Studies เป็นเทคนิคที่ใช้เพื่อปรับปรุงความถูกต้องของผลการวิเคราะห์เมื่อมี Publication Bias วิธีนี้ช่วยให้ผลการวิเคราะห์ห่อถิมนานมีความเป็นกลางและสะท้อนค่าผลกระทบที่แท้จริงได้มากขึ้น (Duval, 2005) ผลการวิเคราะห์ได้ค่า Trim and Fill Number of Studies เท่ากับ 0.000 หมายความว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างทั้งสองกลุ่มที่ทำการศึกษาดังนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการเติมงานวิจัยเพิ่มเข้าไป ผลลัพธ์ที่ได้ก็ยังคงบ่งชี้ถึงการไม่มีผลกระทบที่สำคัญทางสถิติ

Begg and Mazumdar Rank Correlation เป็นวิธีตรวจสอบ Publication Bias โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง Effect Size และขนาดของการแปรปรวนหรือขนาดของตัวอย่าง (sample size) จากงานวิจัยทั้งหมดที่รวบรวมมา ผลการวิเคราะห์ได้ค่า Begg and Mazumdar Rank Correlation เท่ากับ (-0.152, $p = .545$) ในที่นี้ผลการทดสอบได้ค่า $p\text{-value} \geq .05$ แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง Effect Size และ Sample Size ซึ่งหมายความว่า ไม่มี Publication Bias จากงานวิจัยทั้งหมดที่รวบรวมมา

Egger's Regression เป็นการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง Effect Size และ Standard Error ของแต่ละการศึกษา ค่าที่ได้จากการทดสอบจะช่วยให้ประเมินได้ว่า Publication Bias ที่เกิดขึ้นมีผลต่อข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์หรือไม่ ผลการวิเคราะห์ได้ค่า Egger's Regression เท่ากับ (0.077, $p = .939$) ในที่นี้ผลการทดสอบได้ค่า $p\text{-value} \geq .05$ จึงสามารถสรุปได้ว่า ไม่พบหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าค่า Publication Bias มีผลต่อข้อสรุปที่ได้จากการคัดเลือกบทความหรือการตีพิมพ์ของงานวิจัยที่ใช้ในการศึกษานี้

การอภิปรายผล

แนวคิดเรื่อง Effectuation เป็นทฤษฎีการจัดการยุคใหม่ที่ช่วยอธิบายกระบวนการตัดสินใจของผู้ประกอบการ ซึ่งต่างจากกรอบคิดแบบดั้งเดิมที่เน้นการวางแผนและตั้งเป้าหมายล่วงหน้า แนวโน้มในการนำทฤษฎีนี้ไปใช้ทั้งในเชิงวิชาการและในทางปฏิบัติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพราะสภาพแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันมีความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น การเกิดการระบาดของ COVID-19 ที่ทำให้หลายธุรกิจเกิดการหยุดชะงัก ปัญหาความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) อันส่งผลให้เกิดสงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครน หรือความผันผวนทางเศรษฐกิจจากนโยบายกีดกันทางการค้า (protectionism) ของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หลักฐานเชิงประจักษ์ในประเด็นความแตกต่างของผลการดำเนินงานขององค์กรที่เกิดจากการนำทฤษฎี Effectuation และ Causation ไปใช้ยังไม่ชัดเจน งานวิจัยนี้จึงทำการรวบรวมผลการศึกษาที่ผ่านมาอย่างเป็นระบบเพื่อหาข้อสรุปต่อประเด็นดังกล่าว โดยเน้นไปที่การวิเคราะห์แนวโน้ม และการประเมินขนาดผลกระทบจากการใช้ทฤษฎีทั้งสอง

ผลวิจัยพบว่า มีแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นของงานวิจัยตามทฤษฎีทั้งสองอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้นอกจากจะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังเป็นเพราะธุรกิจยุคใหม่มักใช้เทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของเทคโนโลยีคือมีการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกฎของมัวร์ (Moore, 1965) จนอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (disruptive change) ทำให้ธุรกิจที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันต้องปิดตัวลงดังกรณีของ Kodak หรือ Nokia เป็นต้น ดังนั้น ทฤษฎี Effectuation จึงน่าจะเหมาะสมกับสถานการณ์การดำเนินธุรกิจในสภาวะปัจจุบันมากกว่า อย่างไรก็ตาม เนื่องจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีมักเป็นผู้ประกอบการใหม่หรือธุรกิจสตาร์ทอัพ ธุรกิจทั้งสองประเภทมีความเชื่อมโยงต่อกันดังที่ ชัยวัฒน์ ใบไม้ (2560) ระบุว่า “สตาร์ทอัพเป็นลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการรูปแบบหนึ่ง และประเด็นสำคัญของธุรกิจนี้คือการคิดค้นนวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เข้าสู่ตลาด” ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของนวัตกรรมคือ ความใหม่ (novelty) (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, 2553) และเมื่อเป็นสิ่งใหม่จึงไม่มีข้อมูลในอดีตที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อพยากรณ์ผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างแม่นยำ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมจึงเกิดขึ้นมาพร้อมกับความไม่แน่นอนอยู่ตลอดเวลา และเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้การวางแผนธุรกิจแบบเดิมอาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ฉะนั้น ผู้ประกอบการยุคใหม่จึงมักให้ความสำคัญกับทฤษฎี Effectuation มากกว่า สอดคล้องกับผลวิจัยของ Ortega et al. (2017) ที่พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎี Causation แล้ว องค์กรที่ใช้ทฤษฎี Effectuation มีนวัตกรรมที่ส่งมอบสู่ตลาดมากกว่า

ผลการวิเคราะห์แนวโน้มในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Salajegheh et al. (2025) ที่ใช้การประเมินแนวโน้มการวิจัยจากการวิเคราะห์การเผยแพร่ทางวิชาการด้วยเทคนิค Augmented Bibliometric จนได้ข้อสรุปว่า ทฤษฎี Effectuation ได้รับความสนใจจากนักวิชาการอย่างกว้างขวางตลอดระยะเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา และทฤษฎีนี้ได้เข้ามาเป็นหนึ่งในทฤษฎีหลักในศาสตร์ด้านการเป็นผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ผลการศึกษานี้ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ Xu et al. (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่า บริษัทส่วนใหญ่ในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีใช้แนวทางการดำเนินธุรกิจตามทฤษฎี Effectuation และมีผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้นตามไปด้วย แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นนี้น่าจะเป็นตัวช่วยยืนยันว่า ทฤษฎีนี้สามารถนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติในการปรับปรุงผลการดำเนินงานขององค์กร ตัวอย่างของบริษัทที่ใช้แนวทางตามทฤษฎี Effectuation จนประสบความสำเร็จคือ บริษัท SpaceX ก่อตั้งโดย Elon Musk ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนว่า “I had no idea how to build a rocket, but I was willing to figure it out.” (Vance, 2015) หรือ “Failure is an option here. If things are not failing, you are not innovating enough.” (Forbes, 2015) คำพูดเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการเริ่มต้นธุรกิจจากความรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ (ตามหลัก bird in hand) รวมไปถึงความพร้อมในการเรียนรู้และแสวงหาโอกาส พร้อมกันไปกับการแก้ปัญหาในขณะที่บริษัทกำลังดำเนินธุรกิจ (ตามหลัก lemonade) แทนที่จะรอให้มีแผนการที่ชัดเจนหรือมีความพร้อมของทรัพยากรที่สมบูรณ์แบบ นับตั้งแต่ก่อตั้งในปี ค.ศ. 2002 การทดสอบปล่อยจรวดขึ้นสู่ห้วงอวกาศของ SpaceX ล้มเหลวมากกว่าจำนวน 40 ครั้ง อย่างไรก็ตาม ล่าสุดเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2024 บริษัทประสบความสำเร็จในการพัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถนำจรวดกลับมาใช้ใหม่ (reusable rocket) จากการทดสอบการบินของยาน Starship อันมีผลให้ต้นทุนในการขับเคลื่อนจรวดลดลง และทำให้การเดินทางไปสู่อวกาศในเชิงพาณิชย์เป็นจริงในอนาคตอันใกล้ (ตามหลัก pilot in the plane) ความล้มเหลวของ SpaceX สะท้อนให้เห็นถึงการเปิดรับความเสี่ยง (ตามหลัก affordable loss) การเรียนรู้จากความล้มเหลว และการกำหนดอนาคตโดยลงมือทำแล้วปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ อันเป็นหลักการที่สอดคล้องกับทฤษฎี Effectuation ซึ่งต่างจาก NASA ในช่วงแรก SpaceX ได้รับการสนับสนุนจาก NASA ผ่านโปรแกรมต่างๆ เช่น Commercial Orbital Transportation Services (COTS) และ Commercial Resupply

Services (CRS) แต่ในปี ค.ศ. 2006 ทั้งสองบริษัทได้ร่วมมือกันอย่างเป็นทางการ ตามหลัก crazy quilt เพื่อพัฒนาการสำรวจอวกาศและการพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ หน่วยงานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่เน้นการวางแผนอย่างรัดกุม และการดำเนินการที่มีความสมบูรณ์แบบในทุกขั้นตอน (Jenkins, 2001)

ผลจาก Forest Plot ในภาพ 3 พบว่า ค่า Effect Size กระจายตัวไปทั้งด้านซ้ายและขวา หมายความว่า ทั้งทฤษฎี Effectuation และ Causation ต่างก็สามารถส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กรได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทและวิธีดำเนินงานของแต่ละองค์กร อย่างไรก็ตาม ค่า Effect Size ที่มีนัยสำคัญทางสถิติส่วนใหญ่อยู่ทางด้านซ้ายมือ ซึ่งตีความได้ว่า ทฤษฎี Effectuation มีแนวโน้มที่จะส่งผลเชิงบวกต่อการดำเนินงานขององค์กรมากกว่า สอดคล้องกับผลวิจัยของ Kozachenko (2025) ที่พบว่า สำหรับธุรกิจ SMEs ในประเทศรัสเซีย ทฤษฎี Effectuation เหมาะสมกว่า เมื่อพิจารณาพร้อมกับปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร เช่น ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของ CEO อย่างไรก็ตาม หากประเมินค่าผลกระทบรวมกลับไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจแปลความได้ว่า แม้จะมีแนวโน้มว่าทฤษฎี Effectuation ส่งผลเชิงบวกต่อการดำเนินงานขององค์กรในหลายกรณี แต่เมื่อนำผลการศึกษามารวมกันแล้วเกิดการเบี่ยงเบนของผลลัพธ์ในแต่ละการศึกษา จึงยังไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่า ทฤษฎีใดมีอิทธิพลชัดเจนกว่ากัน ดังนั้น อาจเป็นไปได้ว่า การบูรณาการทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกันอาจส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผลการดำเนินงานขององค์กร สอดคล้องกับข้อสรุปของ Vanderstraeten et al. (2020) ที่เสนอว่า การผสมผสานทฤษฎีทั้งสองเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สามารถจะผลักดันให้เกิดนวัตกรรมในธุรกิจได้ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาระดับของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญสำคัญด้วย

สำหรับผลวิเคราะห์ Publication Bias พบว่า แม้การกระจายตัวของข้อมูลใน Funnel Plot จะมีลักษณะสมมาตรทั้งฝั่งซ้ายและขวา ซึ่งบ่งชี้ว่าไม่มีอคติจากการตีพิมพ์ผลงานวิจัยอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการกระจายกลับไม่เป็นกรวยคว่ำตามที่ควรจะเป็น ซึ่งอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดของข้อมูลเกี่ยวกับ ความแปรปรวนของผลการศึกษา ที่อาจเป็นผลมาจากความไม่ชัดเจนในการวัดและการจำแนกองค์ประกอบของทฤษฎี Effectuation เพราะแม้ว่าทฤษฎีนี้จะได้รับการพัฒนาต่อเนื่องในช่วงที่ผ่านมา แต่ยังคงมีข้อจำกัดบางประการที่ต้องการการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนถึงปัจจุบันนักวิจัยส่วนใหญ่จะใช้แบบวัด (measurement scales) ที่พัฒนาโดย Chandler et al. (2011) จากการแปลงทฤษฎี Effectuation ให้เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วย 5 มิติย่อย (multi-dimensional construct) ดังที่ Sarasvathy (2001) แดลงไว้ แต่ผลวิจัยกลับเป็นไปในหลายแนวทาง เช่น Henninger et al. (2020) พบว่า มิติย่อยทั้ง 5 ข้อมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร แต่ Read et al. (2009) กลับพบว่าองค์ประกอบย่อยเพียง 4 ตัวเท่านั้น (ยกเว้น Affordable Loss) ที่ส่งผล ในขณะที่ Roach et al. (2016) พบว่า มิติด้าน Affordable Loss มีผลกระทบทางตรง (direct effect) ต่อผลการดำเนินงาน เป็นต้น การใช้แบบวัดที่ยังมีความคลุมเครือเช่นนี้อาจทำให้การวัดผลขาดความเที่ยงตรง (validity) ที่อาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนในการประเมินพฤติกรรมของผู้ประกอบการได้ ดังนั้น จึงน่าจะมีการออกแบบข้อคำถามใหม่ หรือปรับเปลี่ยนแบบวัดเดิมให้มีความน่าเชื่อถือ (reliability) มากขึ้น โดยเฉพาะด้านที่ยังเป็นข้อถกเถียงคือ Affordable Loss โดยอาจประยุกต์ใช้หลักทางเศรษฐศาสตร์ด้านอื่น เช่น ผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ (expected return) เข้ามาปรับใช้ ถึงแม้ทั้งสองแนวคิดนี้อาจขัดแย้งกันบ้างตามหลักการ แต่ในทางปฏิบัติ ผู้ประกอบการมีแนวโน้มที่จะพิจารณาเรื่องผลตอบแทน และการหลีกเลี่ยงการสูญเสีย (loss aversion) (Kahneman & Tversky, 1979) ไปพร้อมๆ กัน

โดยสรุป ที่ผ่านมาถึงจะมีงานวิจัยเชิงปริมาณออกมาเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังคงขาดความชัดเจนว่า ตัวแปรอิสระ (ทฤษฎีใด) ส่งผลกระทบต่อตัวแปรตาม (ผลการดำเนินงานขององค์กร) มากกว่ากัน จึงอาจตีความได้ว่า การที่ทฤษฎีหนึ่งจะใช้ได้ดีหรือไม่จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือสถานการณ์บางอย่าง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อสรุปของ Zhang et al. (2023) ที่พบว่า ทฤษฎี Effectuation ส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรมากกว่าทฤษฎี Causation ในกรณีที่สภาพแวดล้อมมีความไม่แน่นอน ดังนั้น บริบทที่ทำการศึกษาก็จะเป็นตัวแปรสำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการปรับเปลี่ยนขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ในทางปฏิบัติการนำทฤษฎีหนึ่งไปใช้ เช่นทฤษฎี Effectuation จึงอาจไม่เป็นไปตามแนวคิดดั้งเดิมที่ Sarasvathy (2001) เสนอไว้ แต่ควรมีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การเลือกใช้ทฤษฎีทั้งสองภายใต้สถานการณ์ต่างๆ จึงเป็นหัวข้อวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบในลำดับต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้อาจถูกจำกัดโดยการคัดเลือกบทความจากฐานข้อมูลหลักทั้งสามฐาน ประเด็นนี้อาจส่งผลให้ข้อมูลที่ได้อาจมีขนาดเล็กและไม่หลากหลายพอ งานวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มฐานข้อมูลอื่นที่สำคัญ เช่น ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยของสถาบันทางเศรษฐกิจ เพื่อขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายขึ้น นอกจากนี้ เมื่อทราบว่าทฤษฎีที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับบริบทที่ศึกษา ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตจึงควรทำการศึกษาว่า ทฤษฎีทั้งสองเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันอย่างไร ผู้วิจัยวางแผนการศึกษาในอนาคตด้วยการใช้วิธีจำลองระบบด้วยคอมพิวเตอร์ (computer simulation) (ชัยวัฒน์ ใบไม้, 2564) เพื่อจำลองสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนในระดับต่างๆ ขึ้นมา รวมถึงอาจมีการสร้างแบบจำลองในการผสมผสานทฤษฎีทั้งสอง เพื่อศึกษาผลกระทบที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์กร

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีได้เปิดเผยนามทั้งสามท่าน ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของบทความนี้ให้สมบูรณ์ขึ้น ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์ ณัฐ คุณรังษีสมบุญ ที่ช่วยให้คำแนะนำในการคัดเลือกบทความและการวิเคราะห์อภิธาน สุดท้ายขอขอบคุณคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ให้การสนับสนุนการเขียนบทความนี้

References

- ชัยวัฒน์ ไบ้ม. (2560). สตาร์ทอัพ: นิยามความสำคัญและแนวทางการทำวิจัย. *วารสารนักบริหาร*, 37(2), 10-21.
- ชัยวัฒน์ ไบ้ม. (2564). ระเบียบวิธีจำลองด้วยคอมพิวเตอร์ในการวิจัยพลวัตทางธุรกิจ. *วารสารวิทยาศาสตร์การจัดการ สงขลานครินทร์* 38(1), 196-225.
- ชัยวัฒน์ ไบ้ม. (2567). เศรษฐศาสตร์ออสเตเรียและการเป็นผู้ประกอบการ. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี* 11(2), 281-296.
- รุ่งทิพา เดชะปารกรรม และชัยวัฒน์ ไบ้ม. (2567). การประยุกต์ใช้แบบจำลองจากตัวแทนกับงานวิจัยทางธุรกิจ. *วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์*, 18(28), 119-142.
- ศรัณยา ศิริรัมย์, สุรสิทธิ์ บุญขุนนท์ และมาเรียม นะมิ. (2566). การเพิ่มประสิทธิภาพส่งเสริมและสนับสนุน นวัตกรรม การจัดซื้อจัดจ้างด้วยอิเล็กทรอนิกส์สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(1), 30-43.
- ศิริยุภา พูลสุวรรณ. (2555). การวิเคราะห์ห่อภิมาณ: การวิเคราะห์ที่เหนือกว่าการวิเคราะห์ทั่วไป. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 2(2), 44-51.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธพงศ์ วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย และประกอบ คุปรัตน์. (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 33(128), 49-65.
- Aggrey, O. K., Djan, A. K., Antoh, N. A. D., & Tettey, L. N. (2021). Dodging the bullet: Are effectual managers better off in a crisis? A case of Ghanaian agricultural SMEs. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 15(5), 755-772.
- Alzamora-Ruiz, J., del Mar Fuentes-Fuentes, M., & Martinez-Fiestas, M. (2021). Together or separately? Direct and synergistic effects of Effectuation and Causation on innovation in technology-based SMEs. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 17(4), 1917-1943.
- An, W., Rüling, C. C., Zheng, X., & Zhang, J. (2020). Configurations of effectuation, causation, and bricolage: Implications for firm growth paths. *Small Business Economics*, 54(3), 843-864.
- Anothaisintawee, T., Attia, J., Nickel, J. C., Thammakraisorn, S., Numthavaj, P., McEvoy, M., & Thakkinstant, A. (2011). Management of chronic prostatitis/chronic pelvic pain syndrome: A systematic review and network meta-analysis. *Jama*, 305(1), 78-86.
- Becker, B. J. (2005). Failsafe N or file-drawer number. In H. R. Rothstein, A. J. Sutton, & M. Bornstein (Eds.), *Publication bias in meta-analysis: Prevention, assessment, and adjustment* (pp. 111-125). John Wiley & Sons.
- Berchiolla, P., Chiffi, D., Valente, G., & Voutilainen, A. (2021). The power of meta-analysis: A challenge for evidence-based medicine. *European Journal for Philosophy of Science*, 11(1), 1-18.

- Berends, H., Jelinek, M., Reymen, I., & Stultiëns, R. (2014). Product innovation processes in small firms: Combining entrepreneurial effectuation and managerial causation. *Journal of Product Innovation Management*, 31(3), 616-635.
- Chandler, G. N., DeTienne, D. R., McKelvie, A., & Mumford, T. V. (2011). Causation and effectuation processes: A validation study. *Journal of business venturing*, 26(3), 375-390.
- Chen, J., Liu, L., & Chen, Q. (2021). The effectiveness of effectuation: A meta-analysis on contextual factors. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 27(3), 777-798.
- Chen, S., Cai, J., Bogatyreva, K., & Quansah, E. (2025). Digital transformation of SMEs in times of uncertainty: Effectuation perspective. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 17(2), 483-506.
- Dutta, S., & Folta, T. B. (2022). Venture acpital and regional economic growth: The role of startups. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 46(4), 743-770.
- Duval, S. (2005). The trim and fill method. In H. R. Rothstein, A. J. Sutton, & M. Borenstein (Eds.), *Publication bias in meta-analysis: Prevention, assessment, and adjustments* (pp. 127-144). Wiley.
- Egger, M., Smith, G. D., & Altman, D. (Eds.). (2008). *Systematic reviews in health care: Meta-analysis in context*. John Wiley & Sons.
- Egger, M., Smith, G. D., Schneider, M., & Minder, C. (1997). Bias in meta-analysis detected by a simple, graphical test. *BMJ*, 315(7109), 629-634.
- Feng, X., Ma, X., Shi, Z., & Peng, X. (2021). How knowledge search affects the performance of reverse internationalization enterprises: The co-moderating role of causation and effectuation. *Journal of Knowledge Management*, 25(5), 1105-1127.
- Forbes. (2015, October 8). Entrepreneurs: 5 things we can learn from Elon Musk. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/richwinley/2015/10/08/entrepreneurs-5-things-we-can-learn-from-elon-musk/>
- Forsythe, A., Zhang, W., Phillip Strauss, U., Fellous, M., Korei, M., & Keating, K. (2020). A systematic review and meta-analysis of neurotrophic tyrosine receptor kinase gene fusion frequencies in solid tumors. *Therapeutic advances in medical oncology*, 12, 1758835920975613.
- Guo, R. (2018). Strategic decision-making logics, entrepreneurial capability and opportunity exploitation in high-tech new ventures. *Journal of Business Economics and Management (JBEM)*, 19(2), 235-252.
- Guo, R., Cai, L., & Zhang, W. (2016). Effectuation and causation in new internet venture growth: The mediating effect of resource bundling strategy. *Internet Research*, 26(2), 460-483.

- Henninger, P., Brem, A., Giones, F., Bican, P. M., & Wimschneider, C. (2020). Effectuation vs. causation: Can established firms use start-up decision-making principles to stay innovative? *International Journal of Innovation Management*, 24(1), 2050002.
- Jenkins, D. R. (2001). *Space shuttle: The history of the National Space Transportation System: The first 100 missions*. Midland.
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*, 47(2), 263-291.
- Kock, N. (2004). Statistics for those who hate statistics. In *Business process improvement through e-collaboration: Knowledge sharing through the use of virtual groups* (pp. 244-255). IGI Global.
- Kozachenko, E. (2025). Effectuation, causation and CEO tenure: navigating SME performance in dynamic environments. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 17(5), 1135-1160.
- Kraus, S., Palmer, C., Kailer, N., Kallinger, F. L., & Sporn, B. (2020). Effectuation and entrepreneurial success: A systematic review and research agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 26(6), 1183-1207.
- Liu, Y. L., Peng, X. B., & Huang, J. (2022). The impact of entrepreneurs' social identity and decision-making logic on bootstrapping behavior. *Revista Brasileira de Gestão de Negócios*, 24(4), 617-637.
- Moher, D., Shamseer, L., Clarke, M., Ghersi, D., Liberati, A., Petticrew, M., Shekelle, P., Stewart, L. A., & PRISMA-P Group. (2015). Preferred reporting items for systematic review and Meta-analysis protocols (PRISMA-P) 2015 statement. *Systematic Reviews*, 4(1), 1-9.
- Moore, G. E. (1965). Cramping more components onto integrated circuits. *Electronics*, 38(8), 114-117.
- Mwita, K. M. (2022). Strengths and weaknesses of qualitative research in social science studies. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 11(6), 618-625.
- Ortega, A. M., García, M.T., & Santos, M. V. (2017). Effectuation-causation: What happens in new product development?, *Management Decision*, 55(8), 1717-1735.
- Read, S., Dew, N., Sarasvathy, S. D., & Wiltbank, R. (2023). Causation and effectuation: Toward a theoretical shift in entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 47(1), 7-34.
- Read, S., Song, M., & Smit, W. (2009). A meta-analytic review of effectuation and venture performance. *Journal of business venturing*, 24(6), 573-587.
- Roach, D. C., Ryman, J. A., & Makani, J. (2016). Effectuation, innovation and performance in SMEs: an empirical study. *European Journal of Innovation Management*, 19(2), 214-238.

- Ruiz-Jiménez, J. M., Ruiz-Arroyo, M., & Fuentes-Fuentes, M. M. (2021). The impact of effectuation, causation, and resources on new venture performance: Novice versus expert entrepreneurs. *Small Business Economics*, 57(4), 1761-1781.
- Salajegheh, N., Forghani, A. K., Galkina, T., Aeeni, Z., & Akbari, M. (2025). Taking stock and looking ahead: A systematic literature review of effectuation research. *Review of Managerial Science*, 19(8), 2495-2527.
- Sarasvathy, S. D. (2001). Causation and effectuation: Toward a theoretical shift from economic inevitability to entrepreneurial contingency. *Academy of management Review*, 26(2), 243-263.
- Shirokova, G., Osiyevskyy, O., Laskovaia, A., & MahdaviMazdeh, H. (2020). Navigating the emerging market context: Performance implications of effectuation and causation for small and medium enterprises during adverse economic conditions in Russia. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 14(3), 470-500.
- Vance, A. (2015). *Elon Musk: Tesla, SpaceX, and the quest for a fantastic future*. Harper Collins.
- Vanderstraeten, J., Hermans, J., van Witteloostuijn, A., & Dejardin, M. (2020). SME innovativeness in a dynamic environment: Is there any value in combining causation and effectuation?. *Technology Analysis & Strategic Management*, 32(11), 1277-1293.
- Viechtbauer, W., & Cheung, M. W. L. (2010). Outlier and influence diagnostics for meta-analysis. *Research synthesis methods*, 1(2), 112-125.
- Welter, C., & Kim, S. (2018). Effectuation under risk and uncertainty: A simulation model, *Journal of Business Venturing*, 33(1), 100-116.
- Xu, S., He, J., Morrison, A. M., De Domenici, M., & Wang, Y. (2022). Entrepreneurial networks, effectuation and business model innovation of startups: The moderating role of environmental dynamism. *Creativity and Innovation Management*, 31(3), 460-478.
- Yu, X., Tao, Y., Tao, X., Xia, F., & Li, Y. (2018). Managing uncertainty in emerging economies: The interaction effects between causation and effectuation on firm performance. *Technological Forecasting and Social Change*, 135, 121-131.
- Zhang, Y., Li, Z., Sha, Y., & Yang, K. (2023). The impact of decision-making styles (effectuation logic and causation logic) on firm performance: A meta-analysis. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 38(1), 85-101.
- Khalid Hamid Chagal 1, Tanveer Mir 2, Shayan Khan 3, Salik Nazir 4, Ahmed Elzanatey 5, Chandramohan Meenakshisundaram 5, Syed Mubbasher 4, Mujeeb A Sheikh 6 (2020). Drug-Eluting Stents Versus Bare-Metal Stents in Large Coronary Artery Revascularization: Systematic Review and Meta-Analysis.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.11

Received:	March	11, 2025
Revised:	April	22, 2025
Accepted:	April	29, 2025

อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและบุพปัจจัยต่อความยั่งยืนขององค์กร ในบริบทของกลุ่มบริษัทผลิตรัฐก่อสร้างที่จดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แพรว ปิยาภรณ์¹ ประเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ² สนิทสุข นิยมศิลป์³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อความสามารถเชิงพลวัต โมเดลธุรกิจหมุนเวียน และความยั่งยืนขององค์กรในบริบทของผู้บริหารและหัวหน้างานของกลุ่มบริษัทผลิตรัฐก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างเป็นผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ระดับต้น และหัวหน้างาน จำนวน 311 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) โมเดลสมการโครงสร้างของงานวิจัยสอดคล้องกลมกลืนดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2/df = 1.280$, $p\text{-value} = .096$ และ $RMSEA = .030$ อธิบายความแปรปรวนของความยั่งยืนขององค์กร ได้ร้อยละ 79 โดยความยั่งยืนขององค์กรได้รับอิทธิพลทางตรงในรูปคะแนนมาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากโมเดลธุรกิจหมุนเวียน ($\beta = .64$, $p = .001$) ความสามารถเชิงพลวัต ($\beta = .37$, $p = .001$) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\beta = -.11$, $p = -.05$) (2) ผลการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนขององค์กร พบว่า ความสามารถเชิงพลวัตส่งผลมากที่สุด รองลงมา โมเดลธุรกิจหมุนเวียนและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ และ (3) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณได้ทั้งในทิศทางบวกและทิศทางลบ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; ความสามารถเชิงพลวัต; โมเดลธุรกิจหมุนเวียน; ความยั่งยืนขององค์กร; บริษัทผลิตรัฐก่อสร้าง

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: praepiyaporn@gmail.com
^{2,3} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Influence of Transformational Leadership and Its Antecedents on Organizational Sustainability in the Context of Construction Materials Companies Listed on the Stock Exchange of Thailand

Prae Piyaporn¹ Poramet Boonnumsirikij² Snitsuth Niyomsin³

Abstract

This research article aims to investigate the factors and the causal effects of transformational leadership, dynamic capabilities, and circular business model on organizational sustainability in the context of managements and supervisors of construction materials companies listed on the Stock Exchange of Thailand. Mixed-method research, used to collect quantitative data through questionnaires from 311 respondents, including senior executives, middle, junior executives and supervisors from construction materials companies. The study used multi-stage sampling to distribute the questionnaires. A structural equation model analysis was used for the statistics. For qualitative research, interviews were conducted with 15 key informants using purposive sampling and analyzed using content analysis.

Findings are as follows: (1) the structural equation model showed a harmonious fit with empirical data ($\chi^2/df = 1.280$, p -value = .096 and RMSEA = .030). Thus, 79 percent of the variance in organizational sustainability could be explained. Organizational sustainability was directly influenced by circular business model ($\beta = .64$, $p = .001$), dynamic capabilities ($\beta = .37$, $p = .001$), and transformational sustainability ($\beta = -.11$, $p = -.05$) in the form of standardized coefficients and (2) The results of developing a causal model of factors affecting organizational sustainability found that dynamic capabilities had the greatest impact, followed by circular business models and transformational leadership, respectively and (3) the qualitative findings explained the quantitative research results in both positive and negative directions.

Keywords: Transformational Leadership; Dynamic Capabilities; Circular Business Model; Organizational Sustainability; Construction Materials Companies

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Corresponding Author Email: praepiyaporn@gmail.com

^{2,3} Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 ยังคงเป็นแนวทางหลักในการสร้างความยั่งยืนของมวลมนุษยชาติ (Sustainable Development Goals, 2023) และมีแนวโน้มจะขยายเวลาดำเนินการไปจนถึงปี ค.ศ. 2050 (Ninan, 2024) เนื่องจากผลการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในปัจจุบันยังคงแสดงให้เห็นถึงภาพของความไม่ยั่งยืนที่เพิ่มขึ้น ทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติ การสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต มลพิษ ขยะ วิกฤตเศรษฐกิจ สงคราม และโรคระบาด (Sustainable Development Goals, 2023)

ภาคอุตสาหกรรมผลิตและจำหน่ายวัสดุก่อสร้างของโลกมีการใช้ทรัพยากรในปริมาณที่เพิ่มขึ้นสูงสุด (UNEP, 2022) ในประเทศไทยอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างเป็นต้นน้ำสำคัญของภาคก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ ต้นทุนวัสดุก่อสร้างมีสัดส่วนร้อยละ 60 ของมูลค่าการก่อสร้าง (Puttachard Lunkam, 2566) ในปี พ.ศ. 2565 มูลค่าภาคก่อสร้างรวมแต่ละระดับจำนวน 1,420,000 ล้านบาท มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 (กัญญารัตน์ กาญจนวิสุทธิ์ และกิริติญา ครองแก้ว, 2565) แนวโน้มความต้องการใช้วัสดุก่อสร้าง ในปี พ.ศ. 2567-2568 คาดว่าจะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.5-4.0 (Puttachard Lunkam, 2566) เป็นธรรมชาติของการเติบโตด้านเศรษฐกิจที่ต้องแลกมาด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากในการผลิต ประชาคมโลกและสังคมผลักดันให้องค์การธุรกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อ การสร้างความยั่งยืนจึงเป็นเป้าหมายขององค์การธุรกิจ ทำให้โมเดลธุรกิจ กลยุทธ์ องค์ความรู้ และบทบาทของผู้นำในองค์กรเปลี่ยนแปลง (Vargas-Hernández, 2021)

ในทุกวันนี้ ความยั่งยืนได้กลายมาเป็นหัวใจในการดำเนินงานขององค์การธุรกิจ (European Circular Economy Stakeholder Platform (ECESP), 2021) เป็นกรอบแนวคิดในการพิจารณากำหนดเป้าหมายที่พยายามให้เกิดความสมดุลกันระหว่างเป้าหมายทางธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้กลยุทธ์และแนวทางในการดำเนินงาน (Vargas-Hernández, 2021) โมเดลธุรกิจหมุนเวียนเป็นรูปแบบของการใช้กลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อสร้างรายได้พร้อมกับแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Rovanto & Bask, 2021) ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในแนวทางที่สามารถส่งเสริมหรือรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจรวมถึงความเท่าเทียมกันทางสังคมและคุณภาพของสิ่งแวดล้อม (Kirchherr et al., 2017) โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบของโมเดลธุรกิจองค์การจะต้องมีความสามารถเชิงพลวัต คือ ความสามารถในการรับรู้ การไขว่คว้า และการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกองค์การเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงโมเดลธุรกิจ (Chari et al., 2022) นอกจากนี้ยังต้องอาศัยบทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วม และมุ่งมั่นที่จะทำให้ผลงานบรรลุตามเป้าหมาย (Althnaya et al., 2022)

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าโมเดลธุรกิจหมุนเวียนเป็นหนึ่งในแนวทางที่องค์การธุรกิจใช้สร้างความยั่งยืน โดยมีความสามารถเชิงพลวัตและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสนับสนุน แต่การศึกษาเกี่ยวกับการนำกลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียนไปใช้เป็นโมเดลธุรกิจเพื่อสร้างความยั่งยืนยังมีจำนวนน้อย (Geissdoerfer et al., 2020) และมีองค์การจำนวนมากที่นำความสามารถเชิงพลวัตมาเป็นปัจจัยสนับสนุนการนำกลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในองค์กร แต่มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวเพียงเล็กน้อย (Chari et al., 2022) ในประเทศไทยมีบทความที่ศึกษาเกี่ยวกับโมเดลธุรกิจหมุนเวียนเพียง จำนวน 12 บทความ และไม่พบการศึกษาในอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างหรืออุตสาหกรรมหลักการวิจัยในครั้งนี้ จึงศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อ

ความสามารถเชิงพลวัต โมเดลธุรกิจหมุนเวียน และความยั่งยืนขององค์การในบริบทของผู้บริหารและหัวหน้างานของกลุ่มบริษัทผลิตรัฐก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านวิชาการและเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติให้แก่ผู้บริหารของบริษัทในอุตสาหกรรมการผลิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อความสามารถเชิงพลวัต โมเดลธุรกิจหมุนเวียน และความยั่งยืนขององค์การในบริบทของผู้บริหารและหัวหน้างานของกลุ่มบริษัทผลิตรัฐก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความสามารถเชิงพลวัต โมเดลธุรกิจหมุนเวียน และความยั่งยืนขององค์การ
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง (1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ระดับต้น และหัวหน้างานของกลุ่มบริษัทผลิตรัฐก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 21 บริษัท และตัวอย่าง จำนวน 311 คน และ (2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ บริษัทผลิตรัฐก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 21 บริษัท ตามรายงานของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม พ.ศ. 2567 และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ระหว่างเดือนตุลาคม-มีนาคม พ.ศ. 2568

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ด้านวิชาการ เพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยและรูปแบบความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความสามารถเชิงพลวัต และโมเดลธุรกิจหมุนเวียนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนขององค์การที่สามารถนำไปต่อยอดองค์ความรู้ผลงานวิจัยทางวิชาการ และสามารถขยายผลไปในอุตสาหกรรมการผลิตหรืออุตสาหกรรมอื่น
2. ประโยชน์ด้านการประยุกต์ใช้ บริษัทรวมถึงผู้บริหารและหัวหน้างานของบริษัทจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนขององค์การโดยพิจารณาจากอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ และนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน และภาพลักษณ์ขององค์การ
3. ประโยชน์ต่อกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการนำกลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในการสร้างความยั่งยืนขององค์การในอุตสาหกรรม การผลิต จะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมการนำกลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียนและความยั่งยืนขององค์การให้เกิดประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership--TL) เป็นทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับใช้ในสถานการณ์ที่การปฏิบัติงานมีภาวะที่ไม่แน่นอน เพื่อให้องค์กรเกิดความยั่งยืน (Althnayan et al., 2022) และช่วยให้ประสบความสำเร็จเกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Arnold et al., 2007) งานวิจัยนี้ได้ให้นิยาม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง คุณลักษณะด้านทักษะ ทศนคติ และการประพฤติปฏิบัติของผู้นำที่ส่งผลให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจด้านบวกในระดับสูงต่อการปฏิบัติงานและให้ความสำคัญกับการบรรลุเป้าหมายขององค์กรมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ (1) การมีอิทธิพลในอุดมคติ (idealized influence) (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (inspiration motivation) (3) การกระตุ้นทางปัญญา (intellectual stimulation) และ (4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (individualized consideration) (Lochbaum, 2023)

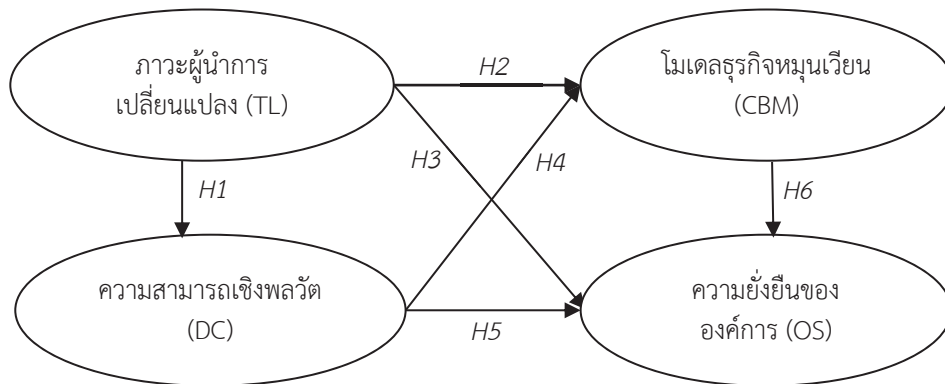
ความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capability--DC) เป็นความสามารถขององค์กรในการค้นหาทรัพยากรที่มีประโยชน์เพื่อนำมาสร้างเป็นทรัพยากรที่มีความเฉพาะเจาะจง ยากต่อการลอกเลียนแบบ และมีคุณค่าแก่ลูกค้าและองค์กร (Ferdinand, 2000) งานวิจัยนี้ได้ให้นิยาม ความสามารถเชิงพลวัต หมายถึง คุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ ความชำนาญของพนักงานในการปฏิบัติงานและกลยุทธ์ เพื่อตอบสนองต่อโอกาสและภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรม ที่มีผลทำให้เกิดการยกระดับความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนจรรยาและเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร (Teece et al., 1997) มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ (1) การรับรู้ (sense) (2) การไขว่คว้าโอกาส (seize) และ (3) การเปลี่ยนแปลง (transform) (Engelmann, 2024)

โมเดลธุรกิจหมุนเวียน (Circular Business Model--CBM) เกิดจากการผสมผสานแนวคิดโมเดลธุรกิจกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Rovanto & Bask, 2021) โดยโมเดลธุรกิจเป็นรูปแบบการสร้างรายได้ของธุรกิจ (ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7, 2561, 7 ธันวาคม) และแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นกลยุทธ์การดำเนินงานด้วยการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในระบบนิเวศน์วิทยาโดยนำวัสดุกลับมาผลิตใหม่ (Murray et al., 2017) งานวิจัยนี้ได้ให้นิยาม โมเดลธุรกิจหมุนเวียน หมายถึง รูปแบบการดำเนินงานและการสร้างรายได้ของธุรกิจที่ใช้กลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียน (Bocken et al., 2016) มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ (1) ลดการใช้ผลิตภัณฑ์หรือทรัพยากร (reduce) (2) นำผลิตภัณฑ์กลับมาใช้ซ้ำ (reuse) และ (3) การดำเนินการแปรสภาพผลิตภัณฑ์ (recycle) (Potting et al., 2017)

ความยั่งยืนขององค์กร (Organizational Sustainability--OS) ความยั่งยืนกลายมาเป็นหัวใจในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ (European Circular Economy Stakeholder Platform (ECESP), 2021) งานวิจัยได้ให้นิยาม องค์กรธุรกิจในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่นำเอาความยั่งยืนมาเป็นโมเดลธุรกิจใช้แนวคิดธุรกิจหมุนเวียนสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันพร้อมกับสร้างความสมดุลระหว่างเป้าหมายของธุรกิจ ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากล (Vargas-Hernández, 2021) มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ (1) เศรษฐกิจ (economic) (2) สังคม (social) และ (3) สิ่งแวดล้อม (environment) (Elkington, 1997)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรแฝง จำนวน 4 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) ความสามารถเชิงพลวัต (DC) โมเดลธุรกิจหมุนเวียน (CBM) และความยั่งยืนขององค์กร (OS) และสมมุติฐานเชิงบวกตามความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อทดสอบ ดังนี้

สมมุติฐานในการวิจัย

- สมมุติฐานที่ 1 (H1): ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถเชิงพลวัต
- สมมุติฐานที่ 2 (H2): ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อโมเดลธุรกิจหมุนเวียน
- สมมุติฐานที่ 3 (H3): ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร
- สมมุติฐานที่ 4 (H4): ความสามารถเชิงพลวัตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อโมเดลธุรกิจหมุนเวียน
- สมมุติฐานที่ 5 (H5): ความสามารถเชิงพลวัตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร
- สมมุติฐานที่ 6 (H6): โมเดลธุรกิจหมุนเวียนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อนำผลมาอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Emerald Publishing, 2023) ประชากร คือ ผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ระดับต้น และหัวหน้างาน ที่ทำงานอยู่ในกลุ่มบริษัทผลิตวัสดุก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 21 บริษัท (SET, 2567) การวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างไม่น้อยกว่าจำนวน 300 คน (Comrey & Lee, 1992) โดยผู้วิจัยใช้ จำนวน 311 คน ตามผลการเก็บรวบรวมข้อมูล สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) (Makwana et al., 2023) เครื่องมือใช้เป็นแบบสอบถาม ทดสอบคุณภาพเครื่องมือโดยพิจารณาค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พบว่า IOC มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 ซึ่งมากกว่า 0.50 จึงผ่านเกณฑ์ทุกข้อคำถาม

(Rovinelli & Hambleton, 1977) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (cronbach's alpha coefficient) มีค่าระหว่าง .89 - .97 ($\geq .70$) ผ่านเกณฑ์ทุกค่า (Cortina, 1993) สถิติใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) จำนวน 15 คน (Bernard, 2013) สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 311 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.24 มีอายุระหว่าง 35 - 44 ปี ร้อยละ 38.26 การศึกษาจบปริญญาตรี ร้อยละ 73.96 เป็นหัวหน้างาน ร้อยละ 48.87 มีอายุงานในตำแหน่ง 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 40.51 ผลัดกันหลักส่วนใหญ่ คือ ปูนซีเมนต์ ร้อยละ 26.40 และใช้กลยุทธ์มากกว่ากลยุทธ์ 3Rs ร้อยละ 95.92

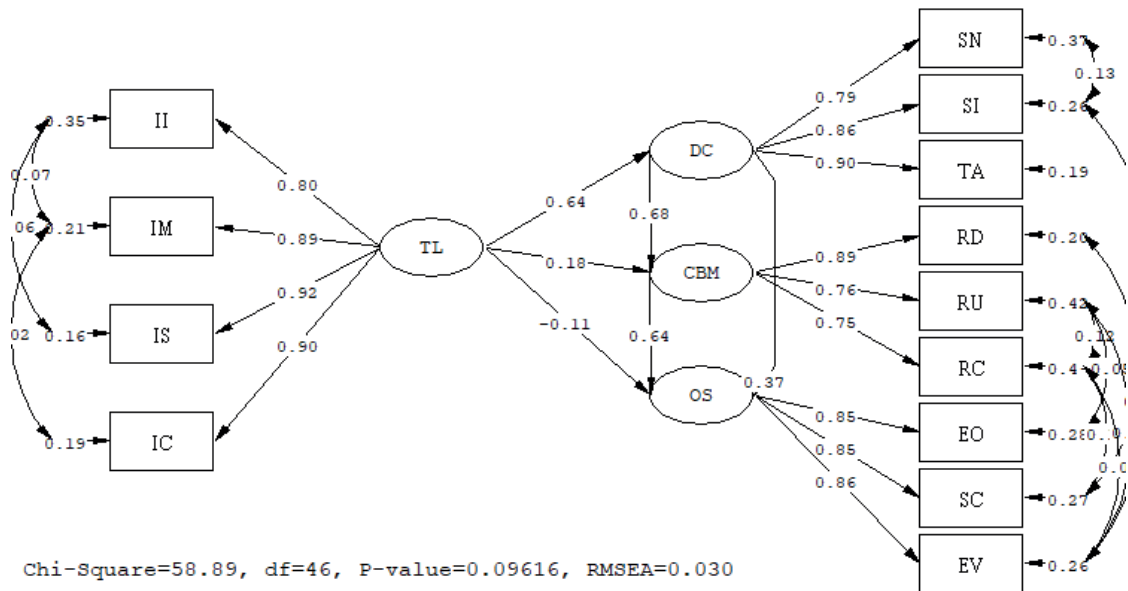
ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) ของโมเดลการวัดตัวแปรแฝง พบว่า สอดคล้องกลมกลืนดีทั้ง 4 ตัวแปร ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง (Construct Reliability--CR) มีค่าระหว่าง .86 - .92 ($\geq .60$) และค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted--AVE) มีค่าระหว่าง .68 - .77 ($\geq .50$) ผ่านเกณฑ์ทุกค่า (Hair et al., 2014) ดังตาราง 1

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดตัวแปรแฝง

ตัวแปรแฝง	Construct Validity			CR	AVE
	χ^2/df	p-value	RMSEA		
1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL)	0.000	1.000	0.000	0.92	0.75
2. ความสามารถเชิงพลวัต (DC)	0.000	1.000	0.000	0.91	0.77
3. โมเดลธุรกิจหมุนเวียน (CBM)	0.000	1.000	0.000	0.86	0.68
4. ความยั่งยืนขององค์การ (OS)	0.000	1.000	0.000	0.89	0.73
มีค่าระหว่าง				0.86 - 0.92	0.68 - 0.77

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างของงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จำนวน 311 คน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ก่อนปรับโมเดล พบว่า ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนผ่านเกณฑ์ 2 ดัชนี ไม่ผ่านเกณฑ์ 5 ดัชนี จึงทำการปรับโมเดล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการปรับโมเดล ดังภาพ 2 และตาราง 2

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างของงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (หลังปรับโมเดล)

ตาราง 2

ผลการตรวจสอบดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างของงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีสถิติทดสอบ	เกณฑ์	ก่อนปรับโมเดล		หลังปรับโมเดล	
		ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
Goodness-of-Fit					
χ^2/df	< 2.00	3.160	ไม่สอดคล้อง	1.280	สอดคล้องกลมกลืนดี
p-value	> .05	.000	ไม่สอดคล้อง	.096	สอดคล้องกลมกลืนดี
RMSEA	< .05	.084	ไม่สอดคล้อง	.030	สอดคล้องกลมกลืนดี
CFI	$\geq$.95	.980	สอดคล้องกลมกลืนดี	1.000	สอดคล้องกลมกลืนดี
SRMR	< .05	.035	สอดคล้องกลมกลืนดี	.024	สอดคล้องกลมกลืนดี
GFI	$\geq$.95	.920	ไม่สอดคล้อง	.970	สอดคล้องกลมกลืนดี
AGFI	$\geq$.90	.870	ไม่สอดคล้อง	.940	สอดคล้องกลมกลืนดี

จากตาราง 2 โมเดลโครงสร้างของงานวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หลังปรับโมเดล พบว่า ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนผ่านเกณฑ์ทุกดัชนี (Hair et al., 2014)

ตาราง 3

ค่าสถิติอิทธิพลและสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)

Effect									
Cause	DC			CBM			OS		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
TL	.64***	-	.64***	.55***	.37***	.18**	.47***	.58***	-.11*
DC	-	-	-	.68***	-	.68***	.72***	.35***	.37***
CBM	-	-	-	-	-	-	.64***	-	.64***
สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)		.41		.64			.79		
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (correlation matrix)									
ตัวแปรแฝง				DC	CBM		OS	TL	
DC				1.00					
CBM				0.79	1.00				
OS				0.80	0.86		1.00		
TL				0.64	0.61		0.51	1.00	

หมายเหตุ: TE = อิทธิพลรวม IE = อิทธิพลทางอ้อม DE = อิทธิพลทางตรง * $p = .05$ ($t\text{-value} \geq \pm 1.96 - \pm 2.57$), ** $p .01$ ($t\text{-value} \geq \pm 2.58 - \pm 3.28$) *** $p = .001$ ($t\text{-value} \geq \pm 3.29$)

จากตาราง 3 เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลของโมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า ความสามารถเชิงพลวัต (DC) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าอิทธิพลทางตรงซึ่งเท่ากับอิทธิพลรวม เท่ากับ .64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

โมเดลธุรกิจหมุนเวียน (CBM) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากความสามารถเชิงพลวัต (DC) มากที่สุด รองลงมา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าอิทธิพล เท่ากับ .68 และ .18 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ .01 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าอิทธิพล เท่ากับ .37 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และได้รับอิทธิพลรวมจากความสามารถเชิงพลวัต (DC) มากที่สุด รองลงมาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าอิทธิพล เท่ากับ .68 และ .55 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกค่า

ความยั่งยืนขององค์กร (OS) ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก โมเดลธุรกิจหมุนเวียน (CBM) มากที่สุด รองลงมา ความสามารถเชิงพลวัต (DC) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าอิทธิพล เท่ากับ .64 .37 และ -.11 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 .001 และ .05 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มากที่สุด รองลงมา ความสามารถเชิงพลวัต (DC) มีค่าอิทธิพล เท่ากับ .58 และ .35 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และได้รับอิทธิพลรวมจากความสามารถเชิงพลวัต

(DC) มากที่สุด รองลงมา โมเดลธุรกิจหมุนเวียน (CBM) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) มีค่าอิทธิพล เท่ากับ .72 .64 และ .47 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกค่า

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของโมเดลสมการโครงสร้างตัวแปรแฝงภายใน พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.79 แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความยั่งยืนในองค์กร (OS) ในบริบทของผู้บริหารและหัวหน้างานของกลุ่มบริษัทผลิตรัฐก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้ร้อยละ 79

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.51 - 0.86 โดยตัวแปรทุกคู่เป็นความสัมพันธ์แบบมีทิศทางเดียวกัน คือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นบวก ตัวแปรคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.86 คือ ตัวแปรโมเดลธุรกิจหมุนเวียน (CBM) กับความยั่งยืนขององค์กร (OS) และตัวแปรคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.51 คือ ตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) กับความยั่งยืนขององค์กร (OS)

ผลการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนขององค์กร (OS) พบว่า ความสามารถเชิงพลวัต (DC) ส่งผลต่อความยั่งยืนขององค์กร (OS) มากที่สุด รองลงมาคือ โมเดลธุรกิจหมุนเวียน (CBM) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย จำนวน 6 สมมติฐาน พบว่า สนับสนุน 5 สมมติฐาน และไม่สนับสนุน 1 สมมติฐาน ดังตาราง 4

ตาราง 4

ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

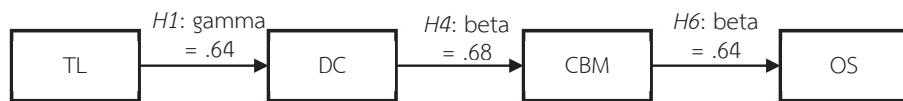
สมมติฐานของการวิจัย	ค่าสัมประสิทธิ์ เส้นทาง	ผลลัพธ์
H1: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถเชิงพลวัต	.64***	สนับสนุน
H2: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อโมเดลธุรกิจหมุนเวียน	.18**	สนับสนุน
H3: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร	-.11*	ไม่สนับสนุน
H4: ความสามารถเชิงพลวัตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อโมเดลธุรกิจหมุนเวียน	.68***	สนับสนุน
H5: ความสามารถเชิงพลวัตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร	.37***	สนับสนุน
H6: โมเดลธุรกิจหมุนเวียนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร	.64***	สนับสนุน

หมายเหตุ. * $p = .05$, ** $p = .01$, *** $p = .001$

จากตาราง 4 สมมุติฐาน H3 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร ผลการทดสอบไม่สนับสนุน เนื่องจากมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ -0.11 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง จากตาราง 3 พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.51 ซึ่งปรากฏการณ์นี้ Falk and Miller (1992) อธิบายว่า กรณีที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีทิศทางบวก แต่ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมีทิศทางเป็นลบ กรณีนี้เกิดมาจากอิทธิพลกดทับของตัวแปรอื่นที่นำมาวิเคราะห์ในโมเดลเดียวกัน (real suppression) โดยค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางที่เป็นลบเป็นค่าที่ถูกต้อง

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน พบว่า ข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสอดคล้องกันทุกคนและความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 5 สมมุติฐาน คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถเชิงพลวัต ($H1$) และโมเดลธุรกิจหมุนเวียน ($H2$) ความสามารถเชิงพลวัตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อโมเดลธุรกิจหมุนเวียน ($H4$) และความยั่งยืนขององค์กร ($H5$) และโมเดลธุรกิจหมุนเวียนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร ($H6$) ดังตาราง 4 และสำหรับสมมุติฐาน H3 ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับผลการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อความยั่งยืนขององค์กร โดยให้เหตุผลว่า อาจเนื่องมาจากเป็นธรรมชาติของบริษัทที่ให้ความสำคัญกับการสร้างผลกำไร และอุตสาหกรรมผลิตวัสดุก่อสร้างใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากในการผลิตสินค้า ประกอบกับตลาดมีความต้องการใช้วัสดุก่อสร้างเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเกิดความไม่สมดุลกันระหว่างความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจกับด้านสิ่งแวดล้อม และผู้ให้ข้อมูลหลักบางส่วนมีความคิดเห็นตรงข้ามกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเห็นว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร โดยให้เหตุผลว่า ความยั่งยืนขององค์กรจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าผู้นำไม่ส่งเสริม ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความยั่งยืนขององค์กร อาทิเช่น เป็นผู้กำหนดทิศทาง นโยบาย และส่งเสริมการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความยั่งยืนในด้านต่าง ๆ ขององค์กร ดังนั้นบทบาทของผู้นำจึงสำคัญที่สุด

บทสรุป ผลจากการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) ต่อความสามารถเชิงพลวัต (DC) ต่อโมเดลธุรกิจหมุนเวียน (CBM) ต่อความยั่งยืนขององค์กร (OS) เป็นเส้นทางที่มีค่าอิทธิพลมากที่สุดเท่ากับ $.2785$ ($.64 * .68 * .64$) ดังภาพ 3 และขออธิบาย ดังนี้

ภาพ 3 เส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อความยั่งยืนขององค์กรของกลุ่มบริษัทผลิตวัสดุก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถเชิงพลวัต เท่ากับ $.64$ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wamalwa (2023) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในองค์กรธุรกิจมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสามารถเชิงพลวัต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sundusinah et al. (2021) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาในประเทศอินโดนีเซียมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถเชิงพลวัตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และงานวิจัยของ Suwannapirom and

Pranee (2023) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของพนักงานที่ทำงานในสนามบินในประเทศไทย มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถเชิงพลวัตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความสามารถเชิงพลวัตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อโมเดลธุรกิจหมุนเวียน เท่ากับ .68 สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Khan et al. (2020); Moon and Lee (2021) ที่พบว่า ความสามารถเชิงพลวัตเป็นปัจจัยสำคัญที่ องค์การควรพิจารณาเพื่อการบรรลุความสำเร็จในการนำโมเดลธุรกิจหมุนเวียนมาประยุกต์ใช้ และงานวิจัยของ Chari et al. (2022) ที่พบว่า ความสามารถเชิงพลวัตของนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านอุตสาหกรรมระดับ นานาชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์และใช้กลยุทธ์หมุนเวียนในบริษัทต่าง ๆ ของห่วงโซ่อุปทาน

โมเดลธุรกิจหมุนเวียนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์การ เท่ากับ .64 สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Jabbour et al. (2020) ที่พบว่า การใช้กลยุทธ์เศรษฐกิจหมุนเวียนของผู้ประกอบการในธุรกิจและ อุตสาหกรรมต่าง ๆ ในประเทศบราซิลมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อมขององค์การ งานวิจัยของ Barros et al. (2021) ที่พบว่างานวิจัยในปัจจุบันนำแนวคิดธุรกิจหมุนเวียน มาเป็นโมเดลธุรกิจยั่งยืนมากขึ้น และงานวิจัยของ Kwarteng et al. (2022) ที่พบว่า การนำกลยุทธ์เศรษฐกิจ หมุนเวียน ได้แก่ ลดการใช้ทรัพยากร (reduce) นำกลับมาใช้ซ้ำ (reuse) การดำเนินการแปรสภาพผลิตภัณฑ์ (recycle) การเผาวัสดุด้วยการนำพลังงานกลับมาใช้ใหม่ (recover) และการนำกลับมาเป็นปัจจัยการผลิตรอบใหม่ (restoration) มาใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของประเทศกานานามีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ การดำเนินงานด้านการเงินขององค์การ

ข้อเสนอแนะ

บทสรุปของงานวิจัยนี้พบว่า ในการส่งเสริมความยั่งยืนขององค์การในบริบทของกลุ่มบริษัทผลิตรถยนต์ ก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจะต้องบูรณาการตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความสามารถเชิงพลวัต โมเดลธุรกิจหมุนเวียน และความยั่งยืนขององค์การร่วมกัน งานวิจัยมีข้อเสนอแนะ ในการบูรณาการตัวแปรร่วมกัน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการบูรณาการตัวแปรร่วมกัน โดย (1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กำหนดให้มีการ ประเมินและส่งเสริมด้านการกระตุ้นทางปัญญาเป็นอันดับแรก ($\lambda = .92$) โดยเพิ่มการพัฒนาผู้นำให้มี ทักษะคิดด้านบวกต่อการจัดการความคิดสร้างสรรค์ (2) ความสามารถเชิงพลวัต มีการประเมินและส่งเสริมด้าน การเปลี่ยนแปลงเป็นอันดับแรก ($\lambda = .90$) โดยเพิ่มความสามารถของพนักงานและองค์การในการจัดการ ภาวะฉุกเฉิน (3) โมเดลธุรกิจหมุนเวียน ส่งเสริมกลยุทธ์ลดการใช้ผลิตภัณฑ์หรือทรัพยากร ($\lambda = .89$) คือ มุ่งมั่นที่จะผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงเพื่อให้มีอายุการใช้งานยาวนานขึ้น และ (4) ความยั่งยืนขององค์การ ส่งเสริม ด้านสิ่งแวดล้อม ($\lambda = .86$) คือ มีนโยบายด้านการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดการใช้วัตถุดิบ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (1) บริษัทควรมีนโยบายและแผนงานส่งเสริมการพัฒนาผู้บริหารและ หัวหน้างานด้านทัศนคติและความคิดสร้างสรรค์ (2) ฝ่ายกลยุทธ์ควรมีนโยบายและแผนงานในการพัฒนาบุคลากร กระบวนการทำงาน และเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มความสามารถในการจัดการภาวะฉุกเฉิน (3) ฝ่ายนวัตกรรมและการผลิตควรมีนโยบายและแผนงานในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้กลยุทธ์ลดการใช้

ผลิตภัณฑ์หรือทรัพยากร และ (4) บริษัทควรมีนโยบายและแผนงานส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมโดยพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดการใช้วัตถุดิบ และศึกษาและใช้ข้อมูลความต้องการของชุมชนและสังคมในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมขององค์กร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่า สมมุติฐานที่ 3 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อความยั่งยืนขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งค่าอิทธิพลนี้เกิดจากอิทธิพลกดทับของตัวแปรความสามารถเชิงพลวัต และโมเดลธุรกิจหมุนเวียนที่นำมาวิเคราะห์ในโมเดลเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ยังมีตัวแปรที่ซ่อนเร้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยจะเพิ่มตัวแปรคั่นกลางเพื่อพัฒนาโมเดลที่ส่งผลต่อความยั่งยืนขององค์กรของอุตสาหกรรมการผลิต

References

- กัญญารัตน์ กาญจนวิสุทธิ และกิริติญา ครองแก้ว. (2565). *อุตสาหกรรมก่อสร้าง และวัสดุก่อสร้างปี 2022 ยังขยายตัว ท่ามกลางต้นทุนปรับตัวสูงขึ้น*. <https://www.scbeic.com/th/detail/product/8311>
- ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7. (2561, 7 ธันวาคม). *Model Canvas คืออะไร ต่างจาก Business Plan อย่างไร?*. <https://ipc7.dip.go.th/th/category/2561-m10-m-idea/business-model-canvas>
- Althnayan, S., Alarifi, A., Bajaba, S., & Alsabban, A. (2022). Linking environmental transformational leadership, environmental organizational citizenship behavior, and organizational sustainability performance: A moderated mediation model. *Sustainability* 2022, 14(14), 8779.
- Arnold, M., Pfaff, C., & Pfaff, T. (2023). Circular business model strategies progressing sustainability in the German textile manufacturing industry. *Sustainability*, 15(5), 4595.
- Barros, M. V., Salvador, R., do Prado, G. F., de Francisco, A. C., & Piekarski, C. M. (2021). Circular economy as a driver to sustainable businesses. *Cleaner Environmental Systems*, 2, 100006.
- Bernard, H. (2013). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. SAGE.
- Bocken, N., De Pauw, I., Bakker, C., & Van Der Grinten, B. (2016). Product design and business model strategies for a circular economy. *Journal of industrial and production engineering*, 33(5), 308-320.
- Chari, A., Niedenzu, D., Despeisse, M., Machado, C., Azevedo, J., Boavida-Dias, R., & Johansson, B. (2022). Dynamic capabilities for circular manufacturing supply chains-exploring the role of industry 4.0 and resilience. *Business Strategy and the Environment*, 31(5), 2500-2517.
- Comrey, L., & Lee, H. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Cortina, J. (1993). What is coefficient alpha: an examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98-104.
- Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks-Triple bottom line of 21st century business*. New Society Publisher.
- Emerald Publishing. (2023). *How to... use mixed methods research*. Emerald Publishing. <https://www.emeraldgrouppublishing.com/how-to/research-methods/using-mixed-methods-research>
- Engelmann, A. (2024). A performative perspective on sensing, seizing, and transforming in small-and medium-sized enterprises. *Entrepreneurship & Regional Development*, 36(5-6), 632-658.

- European Circular Economy Stakeholder Platform (ECESP). (2021). *Circular buildings and infrastructure*. https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/circular_buildings_and_infrastructure_brochure.pdf
- Falk, R., & Miller, N. (1992). *A primer for soft modeling*. The University of Akron Press.
- Ferdinand, A. (2000). Manajemen Pemasaran: Sebuah Pendekatan Strategik. *Research Paper Series, 1*, 1-55.
- Geissdoerfer, M., Pieroni, M., Pigosso, D., & Soufani, K. (2020). Circular business models: a review. *Journal of cleaner production, 277*, 123741.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., & Anderson, R. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education.
- Jabbour, C., Seuring, S., de Sousa Jabbour, A., Jugend, D., Fiorini, P., Latan, H., & Izeppi, W. (2020). Stakeholders, innovative business models for the circular economy and sustainable performance of firms in an emerging economy facing institutional voids. *Journal of environmental management, 264*, 110416.
- Khan, O., Daddi, T., & Iraldo, F. (2020). Microfoundations of dynamic capabilities: insights from circular economy business cases. *Business Strategy and the Environment, 29*(3), 1479-1493.
- Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: An Analysis of 114 Definitions. *Resources, conservation and recycling, 127*, 221-232.
- Kwarteng, A., Simpson, S. N. Y., & Agyenim-Boateng, C. (2022). The effects of circular economy initiative implementation on business performance: the moderating role of organizational culture. *Social Responsibility Journal, 18*(7), 1311-1341.
- Lochbaum, C. (2023). The relationship between transformational leadership and follower organizational citizenship behavior in the public procurement industry. [Doctor of Philosophy Organizational Leadership, Indiana Wesleyan University].
- Makwana, D., Engineer, P., Dabhi, A., & Chudasama, H. (2023). Sampling methods in research: a review. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development, 7*(3), 762-768.
- Moon, S., & Lee, H. (2021). Shaping a circular economy in the digital TV industry: Focusing on ecopreneurship through the Lens of dynamic capability. *Sustainability, 13*(9), 4865.
- Murray, A., Skene, K., & Haynes, K. (2017). The circular economy: An interdisciplinary exploration of the concept and application in a global context. *Journal of business ethics, 140*(3), 369-380.

- Ninan, K. (2024, May 04). Opinions: 2024: *Why the world will miss the 2030 deadline for sustainable development goals*. <https://www.newindianexpress.com/opinions/2024/Jan/26/why-the-world-will-miss-the-2030-deadline-for-sustainable-development-goals>
- Potting, J., Hekkert, M., Worrell, E., & Hanemaaijer, A. (2017). *Circular economy: measuring innovation in the product chain*. PBL Publishers. https://www.researchgate.net/publication/319314335_Circular_Economy_Measuring_innovation_in_the_product_chain
- Puttachard Lunkam. (2566) .แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2566-2568: ธุรกิจวัสดุก่อสร้าง. <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/construction-construction-materials/construction-materials/io/construction-materials-2023-2025>
- Rovanto, I. K., & Bask, A. (2021). Systemic circular business model application at the company, supply chain and society levels-A view into circular economy native and adopter companies. *Business Strategy and the Environment*, 30(2), 1153-1173.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion - referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- SET. (2567). วัสดุก่อสร้าง. <https://www.set.or.th/th/market/index/set/propcon/conmat>
- Sundusiah, S., Rahayu, A., & Wibowo, L. A. (2021). Influence of tranformational leadership to organizational learning among Indonesia Vocational School (The role of dynamic capability). *Dinasti International Journal of Education Management And Social Science*, 2(6), 1020-1036.
- Sustainable Development Goals. (2023). *The sustainable development goals report 2023: Special Edition*. Sustainable Development Goals Report 2023. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/>
- Suwannapirom, C., & Pranee, S., (2023). A structural equation model of organizational performance of airports of Thailand public company limited. *Asian Political Science Review*, 7(2), 22-31.
- Teece, D., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic Management Journal*, 18(7), 509-533.
- UNEP. (2022). *The Building Passport: A tool for capturing and managing whole life data and information in construction and real estate*. https://globalabc.org/sites/default/files/2021-09/GABC_The-Building-Passport_FINAL.pdf
- Vargas-Hernández, J. G. (2021). Strategic organizational sustainability. *Circular Economy and Sustainability*, 1(2021), 457-476.
- Wamalwa, L. S. (2023). Transactional and transformational leadership styles, sensing, seizing, and configuration dynamic capabilities in Kenyan firms. *Journal of African Business*, 24(3), 444-466.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.12

Received:	April	22, 2025
Revised:	May	15, 2025
Accepted:	January	22, 2026

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

ปฏิกาน กงปัญญา¹ อุดม สมบูรณ์ผล²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มีต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย (2) อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย และ (3) ค้นหาแนวทางพัฒนาประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย จากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวอย่าง เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนในประเทศไทยจำนวน 500 ราย ด้วยการวิเคราะห์เส้นทางจากสมการเชิงโครงสร้าง และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารจากสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยที่มีทุนดำเนินการสูงสุดในรอบระยะเวลาบัญชี 2566 จำนวน 10 ราย ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีค่าอิทธิพลรวมที่ .80 และ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีค่าอิทธิพลรวมที่ 0.51 ค่าอำนาจการพยากรณ์อยู่ที่ร้อยละ 76 (2) อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีค่าอิทธิพลรวมที่ .74 อำนาจการพยากรณ์อยู่ที่ร้อยละ 57 และ (3) การวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าแนวทางพัฒนาประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยต้องเกิดจากการสร้างวัฒนธรรมเปิดกว้าง พัฒนาทักษะ และใช้ระบบพี่เลี้ยง สนับสนุนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องเป็นแบบอย่าง สร้างแรงจูงใจ มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีเป้าหมายจึงส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลนวัตกรรมทางการเงิน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์; ประสิทธิผลด้านนวัตกรรม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

เลขที่ 4 หมู่ 11 ถนนพหลโยธิน ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: patipan9111@gmail.com

² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Transformational Leadership in Human Resource Development for Financial Innovation Effectiveness of Savings Cooperatives in Thailand

Patipan Kongpanya¹ Udom Somboonpol²

Abstract

This research article aims to study (1) the effects of transformational leadership and human resource development on the effectiveness of financial innovation in savings cooperatives in Thailand; (2) investigate the influence of transformational leadership on human resource development within these cooperatives; and (3) explore strategies to enhance the effectiveness of financial innovation in savings cooperatives in Thailand through transformational leadership and human resource development. Mixed-methods research, combining quantitative and qualitative research methods. a sample of 500 participants, consisting of officers from savings cooperatives and credit union cooperatives in Thailand. By using structural equation modeling. For the qualitative phase, the key informants were 10 executives from savings cooperatives in Thailand with the highest operating capital in the 2023 fiscal year. Content analysis was used to interpret the qualitative data.

Findings are as follows: (1) Transformational leadership and human resource development significantly influence the effectiveness of financial innovation in savings cooperatives in Thailand at the .01 level of statistical significance. Transformational leadership had a total effect value of 0.80, while human resource development had a total effect value of 0.51. The model's predictive power was 76%. (2) Transformational leadership significantly influences human resource development in savings cooperatives in Thailand at the .01 level of statistical significance, with a total effect value of 0.74 and a predictive power of 57%. (3) Qualitative research found that enhancing the effectiveness of financial innovation in savings cooperatives in Thailand requires fostering an open organizational culture, developing skills, and implementing a mentoring system. It is essential to support transformational leadership, where leaders serve as role models, inspire motivation, and promote goal-oriented human resource development. These factors positively influence the effectiveness of financial innovation.

Keywords: Transformational Leadership, Human Resource Development, Innovation Effectiveness

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Business Administration, Western University

4 Moo 11 Hathairaj Road, Ladsawai, Lamlukka, Pathumtani 12150, Thailand

Corresponding Author Email: patipan 9111@gmail.com

² Graduate Western University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการแข่งขันในเชิงธุรกิจทำให้ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรที่ดำเนินธุรกิจท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไร้ขอบเขต ธุรกิจต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค การก้าวกระโดดทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น องค์กรในหลายแห่งได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ และต้องปรับตัวให้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (วรชัย สิงห์ฤกษ์ และคนอื่น ๆ, 2564) สอดรับกับที่ Woodman (2008) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจหรือสร้างความแตกต่างจากองค์กรธุรกิจอื่นไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ ๆ หรือการพัฒนากระบวนการทำงานของบุคลากรในองค์กรที่สะดวก รวดเร็ว และสามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้รับบริการได้อย่างทันทั่วถึง นั่นคือความคิดสร้างสรรค์ของทรัพยากรมนุษย์ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร หรือเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในองค์กรจะไม่ได้มาจากความคิดสร้างสรรค์ภายในองค์กรเสมอไป แต่ความคิดสร้างสรรค์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในองค์กรสามารถเป็นต้นกำเนิดของนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น จึงนับเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้

ด้วยสถานการณ์แข่งขันในปัจจุบันได้มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งในองค์กรหลายแห่งจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ ให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงานซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อองค์กรเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาและปรับปรุง สิ่งที่มีอยู่ในรูปแบบเดิมให้เป็นกระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนมากขึ้น ส่งผลต่อนวัตกรรมขององค์กรที่เกิดจากการปรับปรุงและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้น (De Jong & Den Hartog, 2010) โดยต้องอาศัยความรู้ทางด้านทรัพยากรในองค์กร ประกอบด้วย ทรัพยากรทางเทคโนโลยี ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรการเงิน และทรัพยากรทางปัญญา ขณะเดียวกัน พฤติกรรมของบุคลากรในองค์กรที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องได้รับการกระตุ้นและได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากผู้บริหารในองค์กร (Sherwood, 2001)

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการออมและการเข้าถึงบริการทางการเงินของสมาชิกในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเงิน เช่น ระบบการชำระเงินดิจิทัลและแพลตฟอร์มสินเชื่อออนไลน์ ส่งผลให้สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันและตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Damapour & Aravind, 2012) ด้วยจำนวนสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ทำให้เกิดการแข่งขันกันอย่างมากในการประกอบธุรกิจทั้งสหกรณ์ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยเฉพาะที่เป็นลักษณะสถาบันการเงินอย่างสหกรณ์ออมทรัพย์ จำเป็นต้องเข้าสู่การแข่งขันกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์ต้องแข่งขันกับเวลา โอกาส ข้อมูล ข่าวสาร การบริการและประสิทธิภาพในการบริหารการเงินเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และเป็นไปตามหลักสหกรณ์ แต่เมื่อมีการแข่งขันกันอย่างมากก็พบว่ามีกรณีทุจริตในการบริหารสหกรณ์และผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมายมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นในการบริหารงานสหกรณ์ต้องให้สมาชิกทุกคนได้รับการบริการทุกเรื่องอย่างเท่าเทียมกัน โปร่งใส และเป็นธรรม ตลอดจนสามารถให้สมาชิกทุกคนตรวจสอบการบริหารได้ เพื่อให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในการบริหารงานของสหกรณ์

จากการศึกษาข้างต้น พบว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ต้องเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เหล่านี้จากสภาวะการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา อีกทั้งความช่วยเหลือจากกรมส่งเสริมสหกรณ์และภาครัฐที่มีไม่เพียงพอ ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องปรับตัวให้ทันกาลในยุคของความเปลี่ยนแปลง มีงานวิจัยเสนอว่าปัญหาของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยคือ การขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Esamah et al., 2023) ส่งผลให้การพัฒนานวัตกรรมทางการเงินไม่ต่อเนื่อง ทำให้ปรับตัวได้อย่างจำกัด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะในบริบทดังกล่าว ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และนำไปสู่ประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ (Bass & Riggio, 2006) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มประสิทธิผลของการบริหารงานในทุกภาคส่วน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมของผู้บริหารในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามต้องการขององค์กรมากที่สุด (วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย และคนอื่น ๆ, 2568) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรโดยการสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมวิสัยทัศน์ และกระตุ้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง (Burns, 1978) โดยผู้นำที่มีคุณลักษณะเช่นนี้สามารถส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ และการเพิ่มขีดความสามารถของพนักงาน (Avolio & Bass, 2004) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวช่วยให้พนักงานสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน และส่งเสริมให้องค์กรสามารถนำนวัตกรรมทางการเงินมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Podsakoff et al., 1990)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกสำคัญที่ส่งผ่านผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงิน (Garavan et al., 2017) โดยเมื่อพนักงานได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านทักษะทางเทคนิคและการบริหารจัดการ จะสามารถนำความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ (Nonaka & Takeuchi, 1995) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้ในองค์กร (organizational learning) ที่ชี้ให้เห็นว่าการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมขององค์กร (Argote, 2011)

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นประเด็นที่มีความสำคัญในการศึกษาวิจัยในบริบทของประเทศไทย เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพของสหกรณ์ออมทรัพย์ให้สามารถแข่งขันและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดการเงินในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มีต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

3. เพื่อค้นหาแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย จาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ตัวแปรต้นคือ (1) ลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย (1.1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (1.2) การสร้างแรงบันดาลใจ (1.3) การกระตุ้นภูมิปัญญา (1.4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และ (1.5) การสร้างขวัญกำลังใจและความผูกพัน ตัวแปรส่งผ่านได้แก่ (2) การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบไปด้วย (2.1) ด้านการสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (2.2) ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์อื่น (2.3) ด้านความปลอดภัยและสุขภาพ (2.4) ด้านกฎระเบียบวินัยของพนักงาน (2.5) การฝึกอบรม (2.6) การศึกษา (2.7) การพัฒนาส่วนบุคคล (2.8) การพัฒนาอาชีพ และ (2.9) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และตัวแปรตามได้แก่ (3) ประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย อันประกอบด้วย (3.1) ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน (3.2) การยอมรับและการใช้งานนวัตกรรมทางการเงิน (3.3) ความสามารถในการสร้างสรรค์และปรับตัวขององค์กร (3.4) ความได้เปรียบในการแข่งขัน และ (3.5) ผลกระทบต่อความยั่งยืนขององค์กร

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียนในประเทศไทย ที่แจ้งข้อมูลกับชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทยว่ามีการพัฒนาใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางการเงิน หรือพัฒนาแอปพลิเคชันทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน จำนวน 250 สหกรณ์ สหกรณ์ละจำนวน 2 คน รวมเป็นจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 500 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จากผู้บริหารจากสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยที่มีทุนดำเนินการสูงสุดในรอบระยะเวลาบัญชี 2566 (กรมส่งเสริมสหกรณ์, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2567) จำนวน 10 แห่ง จำนวนแหล่งละ 1 คน รวมจำนวน 10 คน ใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึกจากสถานที่จริง และผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ไร้สาย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ครอบคลุมทุกพื้นที่ในประเทศไทยอันเป็นที่ตั้งของสหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา พฤษภาคม พ.ศ. 2567 ถึง มกราคม พ.ศ. 2568

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์สำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการนำนวัตกรรมทางการเงินมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการวิจัยจะช่วยให้ผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ที่สนใจ สามารถปรับปรุงรูปแบบการบริหารงาน โดยให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป

3. การนำผลการวิจัยไปใช้สามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของสหกรณ์ออมทรัพย์ไทย

ลดต้นทุนการดำเนินงาน และเพิ่มโอกาสให้สมาชิกสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินที่มีคุณภาพและปลอดภัยมากขึ้น

4. การศึกษาค้นคว้าจะเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับนักวิชาการ และผู้นำสหกรณ์ได้นำแนวคิดดังกล่าวนำไปพัฒนานวัตกรรมทางการเงินในบริบทของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

5. ผู้นำสหกรณ์สามารถนำผลดังกล่าวไปช่วยให้พนักงานและบุคลากรในสหกรณ์ออมทรัพย์ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้และการปรับตัวต่อเทคโนโลยีทางการเงินใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลต่อความก้าวหน้าและความมั่นคงขององค์กรในระยะยาว

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือความสามารถของผู้นำในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามทำงานอย่างมีแรงจูงใจสูง พร้อมทั้งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในองค์กร (Bass & Riggio, 2006) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (idealized influence) ผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี มีจริยธรรม และได้รับความไว้วางใจจากผู้ตาม (Avolio & Bass, 2004) โดยพฤติกรรมเด่นคือ ความซื่อสัตย์ การตัดสินใจอย่างยุติธรรม และยึดถือประโยชน์ส่วนรวม (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (inspirational motivation) ผู้นำที่กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสื่อสารเป้าหมายร่วมได้ดี จะช่วยให้บุคลากรมีแรงผลักดันในการทำงาน (Bass & Riggio, 2006) เช่น การตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและสนับสนุนบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (3) การกระตุ้นภูมิปัญญา (intellectual stimulation) ผู้นำส่งเสริมให้บุคลากรคิดนอกกรอบ กล้าตั้งคำถาม และเสนอแนวทางใหม่ ๆ (Damanpour & Aravind, 2012) พร้อมทั้งสนับสนุนการเรียนรู้จากความผิดพลาด (4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (individualized consideration) ผู้นำให้ความสำคัญกับความแตกต่างของแต่ละคน สนับสนุนการเติบโตเฉพาะด้าน และให้คำปรึกษาตามศักยภาพ (Garavan et al., 2017) และ (5) การสร้างขวัญกำลังใจและความผูกพัน (motivation and commitment building) ผู้นำสร้างความรู้สึผูกพันผ่านการให้รางวัล ชื่นชม และส่งเสริมสมดุลชีวิตกับงาน (Podsakoff et al., 1990) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ทัศนคติที่เปิดกว้าง และนวัตกรรมภายในองค์กร ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ (Avolio & Bass, 2004)

การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management and Development)

การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงกระบวนการเพิ่มความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของบุคลากร เพื่อให้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ (Argote, 2011; Garavan et al., 2017) โดยเป็นกลไกสำคัญที่ใช้บริหารบุคลากรให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (Armstrong, 2019)

องค์ประกอบหลักของการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ (1) การสรรหาและคัดเลือก ต้องใช้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส เช่น การสัมภาษณ์เชิงพฤติกรรมและการทดสอบสมรรถนะ (Dessler, 2021; Gatewood et al., 2018) (2) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ควรมีความเป็นธรรมและสอดคล้องกับตลาดแรงงาน พร้อมสวัสดิการเสริม เช่น ประกันสุขภาพ (Armstrong, 2019; Milkovich et al., 2022) (3) ความปลอดภัยและสุขภาพ จำเป็นต้องมีมาตรการที่เข้มงวด เช่น การอบรมอาชีวอนามัยและอุปกรณ์ป้องกัน (Goetsch, 2018;

Neal & Griffin, 2021) (4) กฎระเบียบและวินัยพนักงาน ควรชัดเจน เป็นธรรม และใช้แนวทางสร้างสรรค์ เช่น การให้คำปรึกษา (Bohlander & Snell, 2013; Robbins & Judge, 2024) (5) การฝึกอบรม เป็นกระบวนการพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยควรมีหลักสูตรที่สอดคล้องกับเป้าหมายองค์กร (Noe, 2020; Salas et al., 2012) (6) การศึกษาองค์การควรสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น โครงการทุนการศึกษาและพัฒนาอาชีพ (Werner & DeSimone, 2009) (7) การพัฒนาส่วนบุคคล ส่งเสริมผ่านคำแนะนำและแผนพัฒนาเฉพาะบุคคล (Boyatzis et al., 2019; Goleman, 2020) (8) การพัฒนาอาชีพควรมีโครงการ เช่น การหมุนเวียนงานหรือการให้คำปรึกษา เพื่อสร้างความก้าวหน้า (Greenhaus et al., 2019; Hall, 2002) และ (9) การประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นระบบ เช่น การประเมินแบบ 360 องศา (Aguinis, 2019; Pulakos, & Battista, 2020) และงานวิจัยระบุว่า การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเป็นตัวกลางสำคัญในการส่งผ่านผลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสำเร็จด้านนวัตกรรมทางการเงินขององค์กร (Damanpour & Aravind, 2012)

ประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์

นวัตกรรมทางการเงิน คือการประยุกต์เทคโนโลยีใหม่และแนวคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการทางการเงิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในการแข่งขัน (Nonaka & Takeuchi, 1995) และตัวชี้วัดประสิทธิผลของนวัตกรรมทางการเงินในสหกรณ์ออมทรัพย์ ประกอบด้วย (1) ประสิทธิภาพทางการเงิน (financial performance) ประเมินจากการเติบโตของสินทรัพย์ รายได้จากผลิตภัณฑ์ใหม่ และผลตอบแทนจากการลงทุน (Berger et al., 2019) รวมถึงสัดส่วนรายได้จากผลิตภัณฑ์ใหม่ต่อรายได้รวม (Frame & White, 2019) และความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว (Miller, 2008) (2) การยอมรับและใช้งานนวัตกรรม (adoption and utilization) วัดจากระดับการใช้ Mobile Banking หรือ e-Payment ซึ่งสะท้อนความสำเร็จในการพัฒนานวัตกรรม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ความสะดวก ความปลอดภัย และความไว้วางใจ (Davis, 1989) รวมถึงสถิติการใช้งาน เช่น จำนวนผู้ใช้ ความถี่ และจำนวนธุรกรรมดิจิทัล และ (3) ความสามารถในการสร้างสรรค์และปรับตัว (innovative capability) แสดงถึงศักยภาพของสหกรณ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น สินเชื่อดิจิทัล หรือการลงทุนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งสะท้อนการตอบสนองต่อเทคโนโลยีและความต้องการสมาชิก ความสามารถในการปรับตัวอย่างต่อเนื่องจะช่วยรักษาความสามารถในการแข่งขัน (Christensen, 1997)

ความได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive advantage)

การวัดความได้เปรียบในการแข่งขันของสหกรณ์ออมทรัพย์สะท้อนถึงความสามารถในการดำเนินงานที่เหนือกว่าคู่แข่งและสร้างคุณค่าให้กับสมาชิกได้มากกว่า ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากหลายปัจจัยสำคัญ เช่น ผลตอบแทนที่เหนือกว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่แข่งขันได้ การบริหารสินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพ ความหลากหลายและคุณภาพของบริการ รวมถึงความสะดวกในการเข้าถึงบริการของสมาชิก (Berger et al., 2019; Frame & White, 2019; Miller, 2008)

ประเด็นที่สามารถใช้ประเมินความได้เปรียบในการแข่งขัน ได้แก่ (1) ผลตอบแทนที่เหนือกว่า เช่น เงินปันผลหรือเฉลี่ยคืนที่มากกว่าสถาบันการเงินอื่น (2) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ที่สามารถแข่งขันได้ในตลาด (3) การบริหารสินทรัพย์และหนี้สิน อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลตอบแทนและความเสี่ยงที่เหมาะสม (4) ความหลากหลายของบริการ เช่น เงินฝาก สินเชื่อ สวัสดิการ (5) คุณภาพบริการ ที่สะท้อนจากความพึงพอใจ ความสะดวก รวดเร็ว (6) ช่องทางการเข้าถึงบริการ ทั้งออนไลน์และสาขา (7) โครงสร้างการบริหารจัดการ ที่มีประสิทธิภาพ

ในการควบคุมต้นทุนและการตัดสินใจ (8) ความมั่นคงทางการเงิน เช่น ระดับเงินทุนสำรอง อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน และ (9) การกำกับดูแลกิจการ ที่โปร่งใสและปฏิบัติตามกฎหมาย

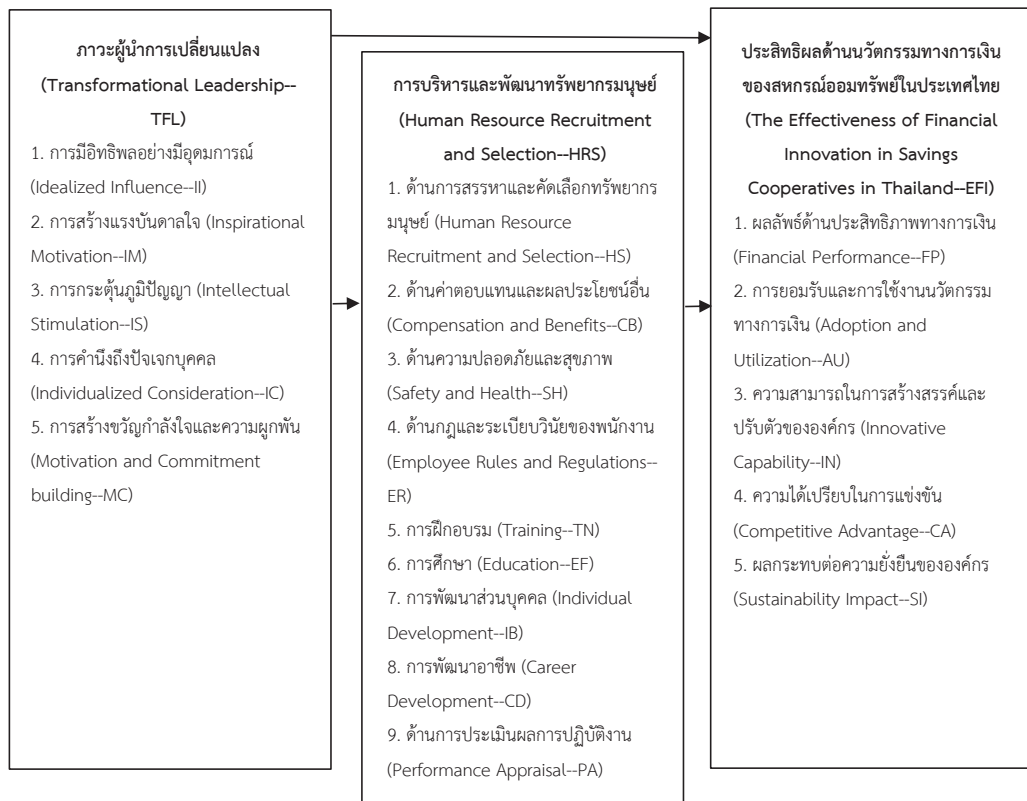
ผลกระทบต่อความยั่งยืนขององค์กร (sustainability impact)

ซึ่งเกิดจาก ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับคุณภาพและความสะดวกของบริการผ่าน ความผูกพันของสมาชิก โดยประเมินระดับความพึงพอใจและความผูกพันของสมาชิกที่มีต่อสหกรณ์ ผ่านการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์โดยพิจารณาความสามารถในการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิก และจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยประเมินระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการและตัดสินใจของสหกรณ์

เมื่อองค์กรมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดี และส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ย่อมนำไปสู่ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางการเงินที่มีประสิทธิผลมากขึ้น (Podsakoff et al., 1990)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนารอบแนวคิด โดยอาศัยแนวคิดเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) จาก Bass and Riggio (2006), Damanpour and Aravind (2012), Garavan et al. (2017) การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จาก Argote (2011), Armstrong (2019) ประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ จาก Berger et al. (2019), Frame and White (2019), Miller (2008), Nonaka and Takeuchi (1995) ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 2 (H2): การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 3 (H3): ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยโดยมีการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวแปรส่งผ่าน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed-methods research) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณก่อนแล้วตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย โดยผู้วิจัยทำการสุ่มเก็บข้อมูลจากสหกรณ์ออมทรัพย์ที่แจ้งข้อมูลกับชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย ว่ามีการพัฒนาใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางการเงิน หรือพัฒนาแอปพลิเคชันทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ จำนวน 250 สหกรณ์ สหกรณ์ละจำนวน 2 คน รวมเป็นจำนวนตัวอย่างในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 500 คน ผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างจากสูตรของ Hair et al. (2010) ที่เสนอว่าการกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับขนาดตัวอย่างต่อตัวแปรสังเกตได้ โดยอัตราส่วนจำนวนตัวอย่างต่อตัวแปรสังเกตได้ที่ 10:1 การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้จำนวน 19 ตัวแปร จึงคำนวณได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำเท่ากับจำนวน 190 คน อย่างไรก็ตาม เพื่อเพิ่มความเหมาะสมและความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 500 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น โดยเลือกตัวอย่างแบบสะดวก ขณะที่ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยผู้บริหาร/ประธาน/ผู้จัดการ/รองผู้จัดการหรือตัวแทนผู้บริหาร ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยที่มีทุนดำเนินการสูงสุดในปีบัญชี 2566 ทั้งหมดจำนวน 10 แห่ง แห่งละจำนวน 1 คน รวมจำนวน 10 คน โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยปริมาณ ได้แก่วิธีแบบสอบถาม ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน วัดความตรงของข้อคำถาม เพื่อเป็นตัวแทนในสิ่งที่ต้องการวัดและนิยามศัพท์ ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 มีการทดสอบค่า (Cronbach's alpha) จากกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน ได้ค่าอัลฟาครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.73-0.88 ถือว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงที่น่าเชื่อถือได้ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้วิจัยนำผลการวิจัยเชิงปริมาณมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบบมีกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

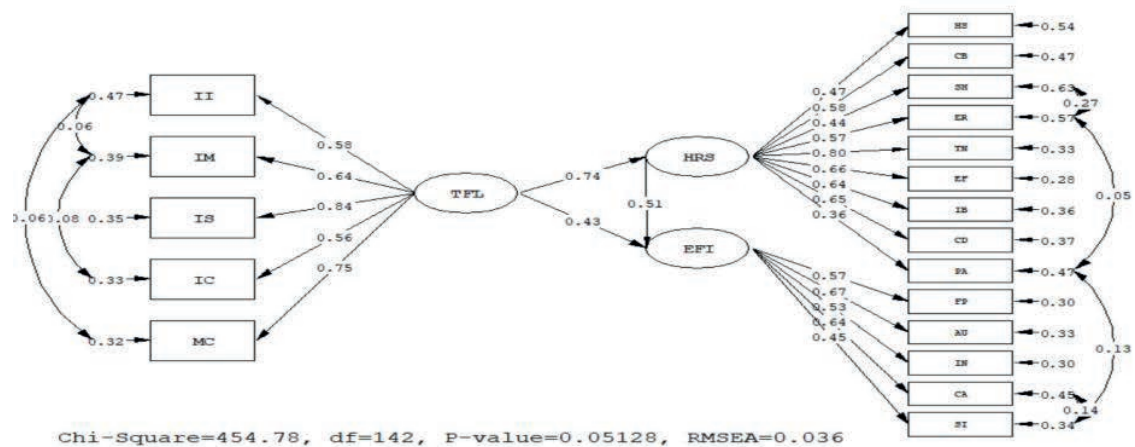
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมข้อมูลกลับคืน ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลโดยตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบ และใช้เฉพาะข้อมูลที่มีความครบถ้วน จากนั้นจึงตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์

ที่กำหนด และนำคะแนนไปวิเคราะห์ทางสถิติ สำหรับสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อประมวลผลข้อมูลพื้นฐานจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม สถิติเชิงอนุมาน สำหรับการทดสอบสมมติฐานใช้ SEM เพื่อทดสอบการวิเคราะห์เส้นทาง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปคำตอบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.80 อายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 37.80 ระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 78.00 ระดับรายได้ 20,001-30,000 บาท ร้อยละ 28.00 สถานภาพโสด ร้อยละ 74.60 อายุงานน้อยกว่า 2 ปี ร้อยละ 28.40 มีตำแหน่งรองผู้อำนวยการ/รองผู้จัดการด้านพัฒนาองค์กร ร้อยละ 35.80 และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 6-10 ปี ร้อยละ 44.60

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงขององค์กรของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.04 SD = 0.64) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การสร้างขวัญกำลังใจและความผูกพัน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (Mean = 4.15 SD = 0.67) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.07 SD = 0.55) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านความปลอดภัยและสุขภาพ (Mean = 4.15 SD = 0.68) ประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.14 SD = 0.53) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผลกระทบต่อความยั่งยืนขององค์กร (Mean = 4.15 SD = 0.68)

ภาพ 2 อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย (ตัวแบบหลังปรับ)

ตาราง 1

การวิเคราะห์เส้นทางของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อประสิทธิผลด้าน
นวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRS)			ประสิทธิผลด้านนวัตกรรม ทางการเงิน (EFI)		
	$R^2 = .57$			$R^2 = .76$		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง: TFL	.74** (0.07) 10.87	- - -	.74** (0.07) 10.87	.43** (0.04) 6.69	.37** (0.05) 7.33	.80** (0.06) 14.41
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: HRS				.51** (0.07) 6.84	- - -	.51** (0.07) 6.84

* sig ≤ .05 ** sig ≤ .01

$\chi^2/df = 2$; $df = 142$; $p = .510$; $\chi^2/df = 3.106$; RMSEA = .036; NNFI = .97; CFI = .96; SRMR = .037

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .43 ค่าอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .37 ค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .80 และทุกเส้นทางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยอมรับสมมติฐานที่ 1 การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ค่าอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลรวม เท่ากับ .51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยอมรับสมมติฐานที่ 2 และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยโดยผ่านการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ค่าอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลรวม เท่ากับ .74 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยอมรับสมมติฐานที่ 3 ผลการทดสอบได้ค่า χ^2/df เท่ากับ 3.106 (น้อยกว่า 5) ค่า RMSEA เท่ากับ .036 (น้อยกว่า .05) NNFI เท่ากับ .97 (มากกว่า .95) CFI เท่ากับ .96 (มากกว่า .95) และ SRMR เท่ากับ .037 (น้อยกว่า .05) แสดงให้เห็นว่าตัวแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพได้ผลสรุป ดังนี้

คำถามที่ 1 “ในฐานะผู้บริหาร ท่านมีแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบุคลากรของสหกรณ์อย่างไร เพื่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สอดคล้องกับนวัตกรรมทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป” ผลการวิจัยได้ข้อสรุปดังนี้

“ในฐานะผู้บริหาร การส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบุคลากรของสหกรณ์เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับนวัตกรรมทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป อันดับแรก เราต้องสร้าง

วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง โดยกระตุ้นให้บุคลากรกล้าแสดงความคิดเห็นและทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ต่อมา เราต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะของบุคลากรผ่านการฝึกอบรมที่เน้นทั้ง Hard Skills เช่น เทคโนโลยีทางการเงิน และ Soft Skills เช่น ความคิดสร้างสรรค์และการปรับตัว นอกจากนี้ การนำระบบพี่เลี้ยง (mentoring) มาใช้ จะช่วยให้บุคลากรเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญ สุดท้าย ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี โดยการสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการเปลี่ยนแปลง เราต้องสร้างแรงจูงใจผ่านระบบงานที่เหมาะสม เช่น การให้รางวัลสำหรับความคิดสร้างสรรค์และการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่ ซึ่งจะทำให้บุคลากรพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการเงินต่อไป”

คำถามที่ 2 “ท่านคิดว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีส่วนช่วยในการเพิ่มประสิทธิผลของนวัตกรรมทางการเงินในสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างไร และมีตัวชี้วัดใดที่ท่านใช้ในการประเมินผลกระทบดังกล่าว” ผลการวิจัยได้ข้อสรุปดังนี้

“การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิผลของนวัตกรรมทางการเงินในสหกรณ์ออมทรัพย์ เนื่องจากบุคลากรเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนและปรับใช้นวัตกรรมให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม หากบุคลากรมีความรู้และทักษะที่เหมาะสม ย่อมสามารถนำเทคโนโลยีและกระบวนการทางการเงินใหม่ ๆ ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เราประเมินผลกระทบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่อประสิทธิผลของนวัตกรรมโดยใช้ตัวชี้วัดหลายด้าน ได้แก่ (1) อัตราการยอมรับและใช้งานระบบใหม่ เช่น Mobile Banking หรือ e-Payment โดยวัดจากจำนวนสมาชิกที่ใช้งานและความถี่ในการทำธุรกรรม (2) ระดับความพึงพอใจของบุคลากร ต่อโครงการฝึกอบรมและการพัฒนา ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการปรับตัว (3) ผลลัพธ์ทางการเงิน เช่น การเติบโตของสินทรัพย์และรายได้จากผลิตภัณฑ์ใหม่ และ (4) ระดับนวัตกรรมขององค์กร วัดจากจำนวนผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ที่เปิดตัวและจำนวนข้อเสนอแนะจากบุคลากรที่ถูกนำไปพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีเป้าหมายชัดเจนและการวัดผลที่เหมาะสมจะช่วยให้สหกรณ์สามารถใช้นวัตกรรมทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด”

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพได้ว่า การส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิผลของนวัตกรรมทางการเงินในสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง พัฒนาทักษะบุคลากร และใช้ระบบพี่เลี้ยง ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม การประเมินผลกระทบโดยใช้ตัวชี้วัด เช่น อัตราการใช้งานระบบใหม่ ความพึงพอใจของบุคลากร ผลลัพธ์ทางการเงิน และระดับนวัตกรรมองค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีเป้าหมายจะช่วยให้สหกรณ์ใช้นวัตกรรมทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปการบูรณาการผลการวิจัยแบบผสานวิธีพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลเชิงบวกสูงต่อประสิทธิผลนวัตกรรมทางการเงินโดยการบริหารพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวกลางสำคัญ ทั้งนี้การสร้างวัฒนธรรมที่เปิดกว้าง พัฒนาทักษะ และใช้ระบบพี่เลี้ยง สนับสนุนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องเป็นแบบอย่าง สร้างแรงจูงใจ และวัดผลด้วยตัวชี้วัดเช่น อัตราการใช้งานระบบใหม่ ความพึงพอใจบุคลากร และผลลัพธ์ทางการเงิน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีเป้าหมายจึงส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลนวัตกรรมทางการเงิน

การอภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวก ต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ผลการวิจัยดังกล่าวจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bass and Avolio (1994) ซึ่งได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยพบว่าเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานและนวัตกรรมขององค์การ โดยได้ยืนยันว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมองค์การที่สนับสนุนนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง งานวิจัยของ Jung et al. (2003) ที่ได้ศึกษาถึงบทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมนวัตกรรมขององค์การ โดยได้พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมและความคิดริเริ่มของพนักงาน งานวิจัยของ García-Morales (2012) โดยงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์การผ่านการเรียนรู้ขององค์กรและนวัตกรรม โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการสร้างนวัตกรรม และ วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย และคนอื่น ๆ (2568) ที่เสนอว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Noe (2020) ที่มุ่งเน้น การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านการลงทุนในการฝึกอบรม และการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้พนักงานได้รับทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการทำงานในสภาพแวดล้อมทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว งานวิจัยเสนอเพิ่มเติมว่าการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นนวัตกรรมทางการเงินโดยเฉพาะ สามารถช่วยให้พนักงานเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ๆ แนวโน้มตลาด และความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไป

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย โดยมี การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวแปรส่งผ่าน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Jiménez-Jiménez and Sanz-Valle (2011) งานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบของ การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ต่อนวัตกรรมพบว่าการลงทุนในทุนมนุษย์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยงานดังกล่าวเสนอว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถส่งผลกระทบต่อการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการสนับสนุนการฝึกอบรม การพัฒนา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาทักษะและความรู้ของพนักงานผ่าน การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทำให้พนักงานมีความสามารถในการสร้างสรรค์และนำนวัตกรรมทางการเงินไปใช้ นอกจากนี้ การบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มีประสิทธิภาพช่วยให้องค์กรดึงดูด รักษา และพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นหัวใจสำคัญในการประสิทธิผลด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ด้วยการเริ่มต้นจากผู้นำจะทำให้เกิดคุณภาพในการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ และจากผลดังกล่าวจะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาให้คนสร้างนวัตกรรมทางการเงิน ซึ่งเป็น

ปัจจัยที่ได้รับการท้าทายในยุคปัจจุบัน

2. การส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบุคลากรของสหกรณ์เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับนวัตกรรมทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป สหกรณ์ต้องสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง โดยกระตุ้นให้บุคลากรกล้าแสดงความคิดเห็นและทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ต่อมาเนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันมีความเป็นพลวัต การปรับตัวให้ทุกคนมีทักษะที่เป็นพลวัตจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ไปที่สหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ผู้ที่สนใจจะนำตัวแบบดังกล่าวไปปรับใช้ในองค์กรอื่น ๆ เพื่อขยายเขตแดนความรู้ในเชิงวิชาการให้มากยิ่งขึ้น

2. งานวิจัยดังกล่าวมุ่งเก็บไปที่ผู้บริหาร และพนักงานสหกรณ์ หากมีการขยายการเก็บข้อมูลไปที่ลูกค้าหรือพนักงานสหกรณ์ก็อาจจะได้ข้อค้นพบที่มีความครอบคลุมในมิติต่าง ๆ มากขึ้น

3. ผลการวิจัย ประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผลกระทบต่อความยั่งยืนขององค์กร ซึ่งเป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจหากจะมีการพัฒนางานวิจัยที่มุ่งไปหาเหตุของ ความยั่งยืนของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ในโอกาสต่อไป

References

- กรมส่งเสริมสหกรณ์, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2567). *สารสนเทศสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2567: จำนวนผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ ณ 31 ธ.ค. 2567*. <https://drive.google.com/file/d/1GFQqC46CWgdp0yr6odBq0DdBRHM56yvL/view>
- วรชัย สิงห์ฤกษ์, วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และจันทนา แสนสุข. (2564). ปัจจัยสาเหตุและผลของการจัดการความคิดสร้างสรรค์ทรัพยากรมนุษย์: หลักฐานเชิงประจักษ์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย, *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, 11(2), 207-224.
- วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย, ภคมน โภคะธีรกุล และสุภามาส สนิทประชากร. (2568). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 15(1), 176-193.
- Aguinis, H. (2019). *Performance management* (4th ed.). Chicago Business Press.
- Argote, L. (2011). Organizational learning research: Past, present and future. *Management learning*, 42(4), 439-446.
- Armstrong, M. (2019). *Armstrong's handbook of reward management practice: Improving performance through reward* (6th ed.). Kogan Page.
- Avolio, B. J., & Bass, B. M. (2004). *Multifactor leadership questionnaire*. Mind Garden.
- Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational leadership* (2nd ed.). Psychology Press.
- Berger, A. N., Molyneux, P., & Wilson, J. O. (Eds.). (2019). *The Oxford handbook of banking* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Bohlander, G. W., & Snell, S. A. (2013). *Principles of human resource management* (16th ed.). Cengage Learning.
- Boyatzis, R. E., Smith, M. L., & Van Oosten, E. B. (2019). *Helping people change: Coaching with compassion for lifelong learning and growth*. Harvard Business Review Press.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. Harper & Row.
- Christensen, C. M. (1997). Marketing strategy: learning by doing. *Harvard business review*, 75(6), 141-151.
- Damanpour, F., & Aravind, D. (2012). Managerial innovation: Conceptions, processes, and antecedents. *Management and Organization Review*, 8(2), 423-454.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS quarterly*, 13(3), 319-340.
- De Jong, J. P., & Den Hartog, D. N. (2010). Measuring innovative work behaviours. *Creativity and Innovation Management*, 19(1), 23-36.
- Dessler, G. (2021). *Human resource management* (16th ed.). Pearson.

- Esamah, A., Aujiropongpan, S., Rakangthong, N. K., & Imjai, N. (2023). Agile leadership and digital transformation in savings cooperative limited: Impact on sustainable performance amidst COVID-19. *Journal of Human, Earth, and Future*, 4(1), 36-53.
- Frame, W. S., & White, L. J. (2019). Technological change, financial innovation, and diffusion in banking. *Journal of Money, Credit and Banking*, 51(1), 5-36.
- Garavan, T., McCarthy, A., & Carbery, R. (2017). International HRD: Context, processes and people– introduction. *Handbook of International human resource development*, 1-25.
- García-Morales, V. J., Jiménez-Barrionuevo, M. M., & Gutiérrez-Gutiérrez, L. (2012). Transformational leadership influence on organizational performance through organizational learning and innovation. *Journal of business research*, 65(7), 1040-1050.
- Gatewood, R. D., Feild, H. S., & Barrick, M. R. (2018). *Human resource selection* (9th ed.). wessex.
- Goetsch, D. L. (2018). *Occupational safety and health for technologists, engineers, and managers* (9th ed.). Pearson.
- Goleman, D. (2020). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ* (25th anniversary ed.). Bloomsbury.
- Greenhaus, J. H., Callanan, G. A., & Godshalk, V. M. (2019). *Career management for life* (5th ed.). Routledge.
- Hair Jr., J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R. F. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Prentice Hall.
- Hall, D. T. (2002). *Careers in and out of organizations*. Sage.
- Jiménez-Jiménez, D., & Sanz-Valle, R. (2011). Innovation, organizational learning, and performance. *Journal of Business Research*, 64(4), 408-417.
- Jung, D. I., Chow, C., & Wu, A. (2003). The role of transformational leadership in enhancing organizational innovation: Hypotheses and some empirical findings. *The Leadership Quarterly*, 14 (4-5), 525-544.
- Milkovich, G. T., Newman, J. M., & Gerhart, B. (2022). *Compensation* (14th ed.). McGraw-Hill Education.
- Miller, M. (2008). Financial Innovation: Achievements and Prospects. In D. Chew (Ed.), *Corporate Risk Management* (pp. 17-1). New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press.
- Neal, A., & Griffin, M. A. (2021). Safety climate and safety at work. In Z. Aycan (Ed.), *Frontiers of occupational health and safety* (pp. 15-26). Routledge.
- Noe, R. A. (2020). *Employee training and development* (8th ed.). McGraw-Hill Education.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.

- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The Leadership Quarterly*, 1(2), 107-142.
- Pulakos, E. D., & Battista, M. (Eds.). (2020). *Performance management transformation: Lessons learned and next steps*. Oxford University Press.
- Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2024). *Organizational behavior* (19th ed.). Pearson.
- Salas, E., Tannenbaum, S. I., Kraiger, K., & Smith-Jentsch, K. A. (2012). The science of training and development in organizations: What matters in practice. *Psychological science in the public interest*, 13(2), 74-101.
- Sherwood, D. (2001). *Smart things to know about innovation & creativity*. Capstone.
- Werner, J. M., & DeSimone, R. L. (2009). *Human resource development* (4th ed.). Thomson South-Western.
- Woodman, R. W. (2008). Discourse, metaphor and organizational change: The wine is new, but the bottle is old. *British Journal of Management*, 19(4), 320.
- Woodman, R. W. (2008b). Discourse, metaphor, and organizational change: The wine is new, but the bottle is old. *British Journal of Management*, 19(S1), 33-37.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.13

Received:	May	9, 2025
Revised:	June	11, 2025
Accepted:	June	12, 2025

การพัฒนาแบบจำลองการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

อัญชลี หิรัญแพทย¹ ณัฐพัชร อาริรัชกุลกานต์²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการดำเนินการด้านนวัตกรรม การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรม การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย และ (3) เพื่อพัฒนาแบบจำลองการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย เป็นการวิจัยผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงคุณภาพเฉพาะเจาะจงและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา การวิจัยเชิงปริมาณมีประชากรและตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จำนวน 640 คน โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยการดำเนินการการท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน แสดงว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีความสัมพันธ์ทางบวกหรือความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ (3) แบบจำลองและแนวทางปฏิบัติการจัดการ โดยมีปัจจัยหมุนของผู้บริโภค ได้แก่ การพัฒนาต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การปล่อยก๊าซคาร์บอน รวมถึงการสนับสนุนการขอรับรองมาตรฐานความยั่งยืน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบจำลอง; การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน; อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เลขที่ 1 ถนนอุททองนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: s64584923011@ssru.ac.th

² วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

The Effects of User Perceptions Factors on Intention to use Thailand Digital Center for Tourism and Hospitality Innovation

Anchalee Hiranphaet¹ Natapat Areerakulkan²

Abstract

This research article aims to (1) study the implementation of innovation, tourism supply chain management, tourism supply chain efficiency, and sustainable tourism in Thailand's tourism industry; (2) examine the influence of innovation, tourism supply chain management, and tourism supply chain efficiency on sustainable tourism in Thailand's tourism industry; and (3) develop a sustainable tourism model for Thailand's tourism industry. This study employed a mixed-methods research approach. The qualitative phase utilized purposive sampling and in-depth interviews with 9 key informants, with data analyzed through content analysis. The quantitative phase involved a sample of 640 participants, consisting of tour business operators and tour guides. Data were collected via questionnaires. The statistical tools used for hypothesis testing included confirmatory factor analysis (CFA) and structural equation modeling (SEM).

Findings are as follows: (1) the overall factors related to tourism operations in Thailand were rated at a high level; (2) all variables showed statistically significant relationships at the .01 level, indicating positive correlations and relationships in the same direction; and (3) the developed model and management practices included key consumer-driven supporting factors such as the development of sustainable tourism prototypes, carbon emission considerations, and promotion of sustainability certification. These elements were consistent with empirical data.

Keywords: Model Development; Sustainable Tourism; Tourism Industry

Type of Article: Research Article

¹ Doctoral of Business Administration, Program in Logistics and Supply Chain Management, Suan Sunandha Rajabhat University

1 U-Thong nok Road, Dusit, Bangkok 10300, Thailand

Corresponding Author Email: s64584923011@ssru.ac.th

² College of Logistics and Supply Chain Management, Suan Sunandha Rajabhat University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างต่อเนื่องส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องมีการเตรียมความพร้อม (ธีระ สนิทธารักษ์ และวิชาญ กิตติรัตนพันธ์, 2565) เพื่อพัฒนาขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบนิเวศการท่องเที่ยว พัฒนาปัจจัยแวดล้อมให้เอื้อต่อการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวไทย โดยธุรกิจและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะสร้างรายได้และโอกาสในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศ แต่การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น (กรมการท่องเที่ยว, 2565ก)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาคการท่องเที่ยวไทยกว่า จำนวน 190,519 ล้านบาท แบ่งเป็นมูลค่าการใช้น้ำภาคการท่องเที่ยว จำนวน 4,693 ล้านบาท มูลค่าการใช้พลังงานภาคการท่องเที่ยวจำนวน 173,338 ล้านบาท มูลค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภาคการท่องเที่ยว จำนวน 126 ล้านบาท ทำให้มีการปล่อยมลพิษจากของเสีย เช่น การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ร้อยละ 75 เกิดจากการเดินทางท่องเที่ยว และภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการสร้างขยะหรือของเสียจากการท่องเที่ยว จำนวน 807,313 ตันต่อปี นอกจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยจะมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างสูงแล้ว การท่องเที่ยวของประเทศไทยยังคงประสบกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหาทะเลสีดำ ปัญหาสุสานขยะ รวมไปถึงปัญหาการรบกวนหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติของนักท่องเที่ยว ผลกระทบดังกล่าวไม่เพียงแต่ทำให้ระบบนิเวศและธรรมชาติเสื่อมโทรมเท่านั้นและยังส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสามเสาหลักแห่งความยั่งยืน (สุदारัตน์ เทพบุตตี และทิวารรรถ เทพา, 2567)

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการแนวคิดด้านนวัตกรรม โซ่อุปทาน และความยั่งยืนอย่างมีระบบ โดยเฉพาะการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (tourism supply chain management) ซึ่งเป็นกระบวนการเชื่อมโยงผู้ให้บริการต่าง ๆ เช่น การจัดซื้อ การผลิต และระบบขนส่ง เพื่อร่วมกับการทำงานร่วมกับซัพพลายเออร์ให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Zhang et al., 2009) การนำนวัตกรรม เช่น นวัตกรรมกระบวนการ การบริการ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการบริหารองค์กร เข้ามาช่วยยกระดับคุณภาพบริการจะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของประเทศ (Sigala, 2008) นอกจากนี้ การคำนึงถึงประสิทธิภาพของระบบ เช่น ความสัมพันธ์กับซัพพลายเออร์ ลูกค้า การบริการ การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเงิน และลดต้นทุนการให้บริการของผู้ประกอบการท่องเที่ยว ยังช่วยให้การท่องเที่ยวตอบสนองความต้องการได้ตรงจุดมากขึ้น (Beamon, 1999) ขณะเดียวกัน แนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) เช่น งานที่ดีและเศรษฐกิจที่เติบโต SDG16 เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน SDG17 และ บริโภคและผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ SDG18 ซึ่งเน้นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ก็มีความสำคัญต่อการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (UNWTO, 2015) แนวคิดเหล่านี้หากประยุกต์ใช้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ จะช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยให้

เติบโตได้อย่างยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับสากล

ดังนั้นผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบจำลองการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวส่งผลให้ผู้ประกอบการเข้ามามีบทบาทในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน เพื่อเพิ่มศักยภาพในโซ่อุปทานการท่องเที่ยว โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโซ่อุปทานที่ด้วยการร่วมมือกันในการเชื่อมโยงข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูล การวางแผนการพัฒนา วางแผนการดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กันอย่างเข้มแข็ง ทั้งในด้านของคุณภาพ ความรวดเร็ว ความน่าเชื่อถือ ความยืดหยุ่น และต้นทุน อันส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของทุกภาคส่วน การสร้างประสิทธิภาพการบริหารองค์กรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวให้สูงขึ้นและยังสามารถนำไปปรับใช้กับองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งในประเทศ และต่างประเทศต่อไป (นิลกุล วิโรจน์ผดุงพงศ์ และคนอื่น ๆ, 2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินการด้านนวัตกรรม การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรม การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนาแบบจำลองการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ การดำเนินการด้านนวัตกรรม อิทธิพลของนวัตกรรม การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวตามใบอนุญาตที่ออกโดย กรมการท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดใน พ.ร.บ.ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ มีจำนวนทั้งสิ้น 12,229 สถานประกอบการ และตัวอย่าง จำนวน 640 คน และผู้ให้มูลหลัก จำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรระดับสูงของธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวและบริการของประเทศ รวมถึงนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย
4. ขอบเขตด้านเวลาในการศึกษา ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ 2567

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงปฏิบัติการ สามารถวิเคราะห์ด้านการดำเนินการด้านนวัตกรรม การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ในประเทศไทย โดยผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของประเทศไทย สามารถนำแบบจำลองนี้ไปดำเนินการในการรักษาลูกค้าของบริษัท พร้อมทั้งสามารถแก้ไขสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงและการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่รวดเร็วได้เป็นอย่างดี

2. ประโยชน์เชิงนโยบาย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาสามารถนำแบบจำลองการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย ไปดำเนินการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ SDC ของประเทศไทย ในปี 2568 เป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน โดยการปรับปรุงแผนปฏิบัติการของ สสช. และเน้นย้ำเรื่องการบริหารที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ประโยชน์เชิงวิชาการ นักวิชาการและนักวิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปศึกษาและทำการวิจัยเพิ่มเติมในอนาคต

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

นวัตกรรม (innovation) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร สนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ และตอบสนองต่อบริบทของการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยสามารถอธิบายได้จากหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐศาสตร์ การจัดการ และเทคโนโลยี ซึ่งมีการแบ่งประเภทของนวัตกรรมตามลักษณะของการใช้งานที่แตกต่างกัน โดย Gallouj and Weinstein (1997) ได้เสนองค์ประกอบหลักของนวัตกรรมไว้ดังนี้

1. นวัตกรรมกระบวนการ (process innovation) หมายถึง การนำแนวทางใหม่ เทคโนโลยี หรือเครื่องมือใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิตหรือการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และเพิ่มคุณภาพของสินค้าและบริการ ตัวอย่างเช่น การใช้ระบบการผลิตแบบลีน (lean production) หรือระบบ ERP เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร

2. นวัตกรรมบริการ (service innovation) หมายถึง การสร้างหรือพัฒนาวิธีการให้บริการใหม่ที่จะเพิ่มคุณค่าหรือประสบการณ์ให้แก่ลูกค้า เช่น การให้บริการผ่านแอปพลิเคชัน การใช้ระบบอัตโนมัติในการตอบสนองความต้องการ หรือการสร้างประสบการณ์เฉพาะบุคคล (personalized service)

3. นวัตกรรมเทคโนโลยี (technological innovation) คือ การนำเทคโนโลยีใหม่ หรือการปรับปรุงเทคโนโลยีเดิมมาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการภายในองค์กรให้สามารถแข่งขันในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) บล็อกเชน (blockchain) หรือ IoT

4. นวัตกรรมการบริหารองค์กร (organizational innovation) คือ การพัฒนาแนวทางบริหารจัดการใหม่ เช่น การปรับโครงสร้างองค์กร การใช้กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์รูปแบบใหม่ หรือการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและขีดความสามารถในการปรับตัวขององค์กร

สรุปได้ว่า องค์กรธุรกิจในยุคดิจิทัลอาจใช้นวัตกรรมบริการ เช่น chatbot และระบบ CRM เพื่อยกระดับการให้บริการลูกค้า พร้อมกับนำนวัตกรรมกระบวนการและเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารซัพพลายเชน และมีการปรับวัฒนธรรมองค์กรให้เน้นการทำงานแบบ Agile เพื่อเพิ่มความเร็วในการตัดสินใจและปรับตัว

แนวคิดปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานที่ยั่งยืน

1. แนวคิดการจัดซื้อสีเขียว (green purchasing) การจัดซื้อสีเขียว คือ แนวทางการคัดเลือกและจัดซื้อวัสดุหรือวัตถุดิบที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดของเสีย และการเลือกผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือนำไปรีไซเคิลได้ (Zhu & Sarkis, 2004) การจัดซื้อสีเขียวถือเป็นกลยุทธ์เชิงรุกขององค์กรในระบบห่วงโซ่อุปทาน ที่ช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์และการปฏิบัติตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม

2. การผลิตสีเขียว (green production) หมายถึง การปรับกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยลดการใช้พลังงาน วัตถุดิบ และลดของเสีย ตลอดจนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Tseng et al., 2013)

3. การขนส่งสีเขียว (green logistics / green transportation) คือ การวางแผนและดำเนินกิจกรรมด้านโลจิสติกส์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การลดการใช้พลังงานฟอสซิล การเลือกใช้พาหนะที่ปล่อยมลพิษต่ำ และการปรับปรุงเส้นทางขนส่งให้มีประสิทธิภาพ (Sbihi & Eglese, 2007)

4. การทำงานร่วมกับซัพพลายเออร์ (green supplier collaboration) การร่วมมือกับซัพพลายเออร์ในมิติสีเขียว หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ที่เน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และเทคโนโลยี เพื่อยกระดับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในระบบซัพพลายเชนทั้งหมด (Vachon & Klassen, 2006)

สรุปได้ว่า แนวทางห่วงโซ่อุปทานสีเขียวเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของธุรกิจยุคใหม่ในการสร้างความยั่งยืนทั้งในมิติของต้นทุน การปฏิบัติตามกฎหมาย ความคาดหวังของผู้บริโภค และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการจัดซื้อ การผลิต การขนส่ง ไปจนถึงความร่วมมือกับซัพพลายเออร์ ซึ่งเป็นรากฐานของธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

แนวคิดประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว

Sigala (2020) กล่าวว่า ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (tourism supply chain efficiency) เป็นแนวคิดที่เน้นความสามารถในการจัดการทรัพยากร กระบวนการ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถส่งมอบคุณค่าที่สอดคล้องกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่น และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดได้อย่างทันเวลา ประกอบด้วย (1) ความสัมพันธ์กับซัพพลายเออร์ (Supplier Relationship Management--SRM) แนวคิดใหม่เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการจัดการความสัมพันธ์กับซัพพลายเออร์ เพื่อเพิ่มความโปร่งใส ความเร็วในการตอบสนอง และการแลกเปลี่ยนข้อมูลแบบเรียลไทม์ (real-time data sharing) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทาน (2) การประสานงานและความร่วมมือในห่วงโซ่ (supply chain collaboration) (3) ประสิทธิภาพการบริการ (service performance efficiency) โดยเน้นการประยุกต์ AI, Chatbot, IoT และการวิเคราะห์ Big Data เพื่อเพิ่มคุณภาพบริการ ลดความผิดพลาด และคาดการณ์ความต้องการของนักท่องเที่ยวล่วงหน้า

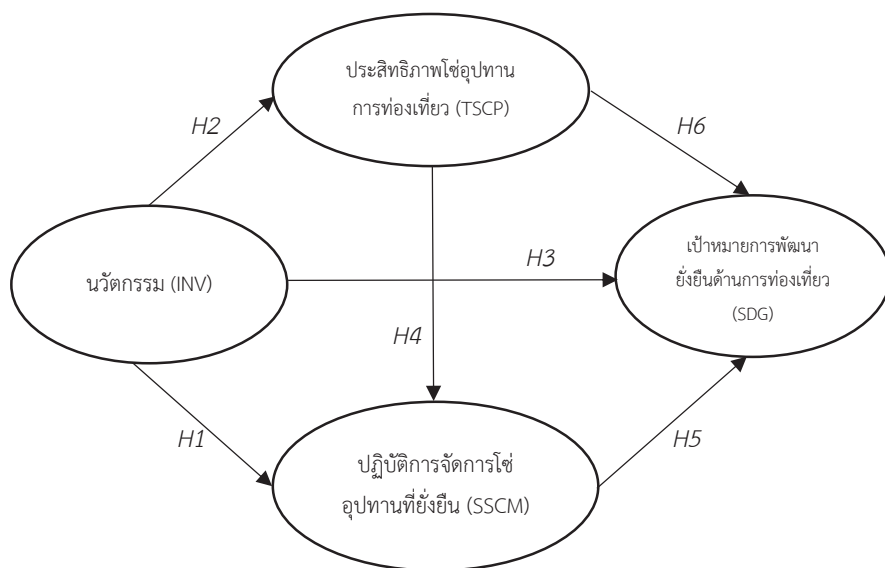
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) งานที่ดีและเศรษฐกิจที่เติบโต (decent work and economic growth) – SDG 8 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องสนับสนุนการสร้างงานที่มีคุณภาพและเพิ่มรายได้ในชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมการจ้างงานอย่างมีความรับผิดชอบ และช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ (UNWTO, 2018) ตัวอย่างเช่น การสร้างงานในภาคบริการที่ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง (2) เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน

(sustainable cities and communities) – SDG 11 การท่องเที่ยวต้องส่งเสริมการพัฒนาเมืองและชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม และลดผลกระทบเชิงลบจากการท่องเที่ยว เช่น ปัญหามลพิษและการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างไม่ยั่งยืน (UN-HABITAT, 2016) รวมถึงการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวและชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล และ (3) การบริโภคและผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ (responsible consumption and production) – SDG 12 การจัดการทรัพยากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดของเสีย และส่งเสริมการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เช่น การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนในโรงแรมและสถานที่ท่องเที่ยว (UNEP, 2017) อีกทั้งการส่งเสริมความตระหนักรู้ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า การบรรลุเป้าหมาย SDGs เหล่านี้ในภาคการท่องเที่ยวถือเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีบทบาทสำคัญของผู้ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบและยั่งยืน

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): นวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 2 (H2): นวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 3 (H3): นวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 4 (H4): การจัดการโซ่อุปทานท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 5 (H5): ปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานแบบยั่งยืนมีอิทธิพลทางตรงต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 6 (H6): ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 7 (H7): นวัตกรรมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานแบบยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 8 (H8): นวัตกรรมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 9 (H9): ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) (Creswell & Clark, 2018) โดยศึกษาจากผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวตามใบอนุญาตที่ออกโดยกรมการท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดใน พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2565 - 2567 เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis)

ประชากรและตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวตามใบอนุญาตที่ออกโดยกรมการท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดใน พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จำนวน 12,229 ราย (กรมการท่องเที่ยว, 2565ก) และเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดตัวอย่าง คือ 10 - 20 เท่าต่อตัวแปรสังเกตจำนวน 1 ตัวแปร (Hair et al., 2006) การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตจำนวน 20 ตัวแปร ได้ตัวอย่างคือ จำนวนระหว่าง 200 - 400 ตัวอย่าง ซึ่งได้ตัวอย่างจำนวนเท่ากับ 640 คน ตามที่ได้เสนอแนะโดย Comrey and Lee (1992) ว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่ดีมากในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interviews) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) จำนวน 9 คน คือ ผู้บริหารองค์กรระดับสูงของธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวและบริการของประเทศ รวมถึงนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมจำต้องมีประสบการณ์ในการดำเนินการด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 10 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการสร้างเครื่องมือการวิจัยสอดคล้องตามกรอบแนวคิดการวิจัย และตรวจสอบแบบสอบถามรายชื่อโดยผลการประเมินคุณภาพแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถาม

ที่มาทำการทดสอบหาความเที่ยงตรง (validity) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.81 - 0.89 และการทดสอบหาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม α เท่ากับ 0.84

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์บริษัท ในการลงพื้นที่ปฏิบัติการเพื่อรวบรวมข้อมูล รวมถึงแจกแบบสอบถาม ตลอดจนรวบรวมข้อมูลปริมาณ นำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล จากนั้นนำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาทำการลงรหัส (coding) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล (1) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ค่าความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) (2) การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุด้วยการวิเคราะห์แบบ Path Analysis โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) และพิจารณาค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI มีค่าเข้าใกล้ 1 ค่าดัชนี RMSEA และ ดัชนี RMR มีค่าต่ำกว่า .05 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่ง (Hair et al., 2006) ถือว่ารูปแบบนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ (3) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากการรวบรวมข้อมูลหตุยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิจัย

ระดับความคิดเห็นของอิทธิพลของปัจจัยอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า ระดับความเห็นในภาพรวมปัจจัยด้านต่าง ๆ ในแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13, 4.09, 4.03 และ 3.91 ตามลำดับ แสดงในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	SD	แปลความหมาย
นวัตกรรม (INV)	4.09	0.56	มาก
ปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานแบบยั่งยืน (SSCM)	3.91	0.60	มาก
ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (TSCP)	4.13	0.47	มาก
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG)	4.03	0.56	มาก

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์สถิติพหุตัวแปรโดยใช้การวิเคราะห์ Path Analysis เพื่อทำการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อตรวจสอบตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงหรือไม่ และมีความสัมพันธ์ ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่าง

ตัวแปรว่ามีค่าอยู่ระดับใด ซึ่งจากการทดสอบ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตทั้งจำนวน 16 ตัวแปร จำนวน 120 คู่ มีความสัมพันธ์และความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก มีค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง .427- .791 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต้องมี ค่าไม่เกิน .90 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรที่ศึกษาไม่มีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์สูงเกินไป (multicollinearity) (Pallant, 2020; Rubin, 2012) รวมทั้งการทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปรเหล่านี้ด้วยค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) และค่า Bartlett's test of Sphericity เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกลุ่มตัวแปร พบว่า ค่า KMO ที่ได้เท่ากับ 0.885 ซึ่งมีความมากกว่า 0.8 มีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้มาก และค่า Bartlett's test of Sphericity อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Bartlett's Test = 9497.427, $df = 120$, Sig = .000) ดังนั้น ตัวแปรเหล่านี้ไม่มีปัญหาภาวะร่วมพหุ จึงมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์โมเดลการวัดและโมเดลการวิจัยที่พัฒนาขึ้น (Hair et al., 2006) แสดงในตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกต

	INV1	INV2	INV3	INV4	SSCM1	SSCM2	SSCM3	SSCM4	TSCP1	TSCP2	TSCP3	TSCP4	TSCP5	SDG1	SDG2	SDG3
INV1																
INV2	.726**															
INV3	.662**	.815**														
INV4	.498**	.761**	.826**													
SSCM1	.449**	.536**	.597**	.655**												
SSCM2	.462**	.559**	.547**	.544**	.748**											
SSCM3	.560**	.586**	.649**	.597**	.763**	.622**										
SSCM4	.427**	.570**	.618**	.579**	.588**	.636**	.584**									
TSCP1	.554**	.618**	.599**	.532**	.619**	.675**	.578**	.676**								
TSCP2	.318**	.586**	.552**	.571**	.479**	.570**	.511**	.567**	.629**							
TSCP3	.511**	.625**	.633**	.525**	.461**	.504**	.606**	.567**	.639**	.666**						
TSCP4	.622**	.642**	.610**	.549**	.623**	.573**	.688**	.508**	.739**	.616**	.742**					
TSCP5	.526**	.511**	.496**	.461**	.479**	.510**	.510**	.599**	.662**	.540**	.594**	.688**				
SDG1	.360**	.402**	.433**	.334**	.428**	.470**	.417**	.564**	.402**	.329**	.506**	.390**	.705**			
SDG2	.432**	.596**	.531**	.521**	.583**	.532**	.566**	.434**	.528**	.444**	.496**	.571**	.629**	.607**		
SDG3	.318**	.403**	.379**	.330**	.415**	.429**	.431**	.438**	.421**	.389**	.407**	.384**	.605**	.608**	.792**	

Bartlett's test of Sphericity : Chi-Square = 9470.427, $df = 120$, $p = 0.000$, KMO = 0.885

ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย ผลการตรวจสอบพบว่า ค่า chi-square เท่ากับ 51.67, df เท่ากับ 39, p -value เท่ากับ .084 ค่า Chi-square/ df เท่ากับ 1.32 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ 0.999 ค่าดัชนี

วัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ .990 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ .023 ดังนั้นทุกค่าผ่านเกณฑ์ที่บ่งบอกได้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Hair et al., 2006) แสดงในตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวแบบเชิงประจักษ์กับตัวแบบทฤษฎี

ค่าดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
Chi-square: χ^2	> .05	.084	ผ่าน
Relative Chi-square: χ^2 / df	< 2.00	1.325	ผ่าน
Goodness of fit index: GFI	$\geq$.90	.990	ผ่าน
Adjusted Goodness of Fit index: AGFI	$\geq$.90	.965	ผ่าน
Tucker-Lewis Index: TLI	$\geq$.90	.996	ผ่าน
Comparative Fit Index: CFI	$\geq$.90	.999	ผ่าน
Root Mean Square Residual: RMR	< .05	.007	ผ่าน
Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA	< .05	.023	ผ่าน

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม พบว่า ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของตัวแปรสาเหตุและผลลัพธ์ของสาเหตุของอิทธิพลของนวัตกรรม ปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีค่าอิทธิพลทางตรงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมโดยแบ่งตามสมมุติฐานการวิจัยดังตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4

อิทธิพลทางตรง (DE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) และอิทธิพลรวม (TE)

ตัวแปรตาม	R^2	อิทธิพล	ตัวแปรต้น			
			INV	SSCM	TSCP	SDG
SSCM	.54	DE	.74***	-	-	-
		IE	-	-	-	-
		TE	.74***	-	-	-
TSCP	.72	DE	.33***	.56***	-	-
		IE	.45***	-	-	-
		TE	.78***	.56***	-	-

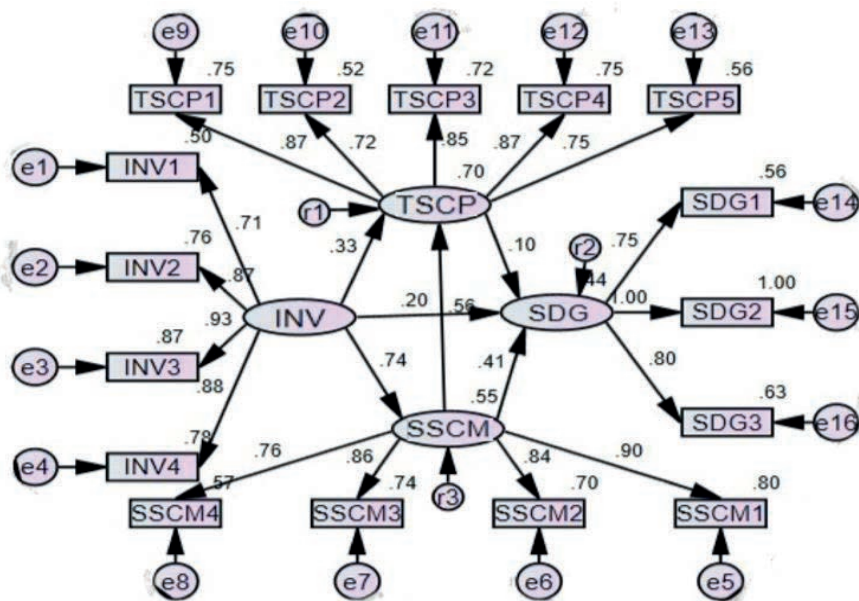
ตาราง 4

อิทธิพลทางตรง (DE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) และอิทธิพลรวม (TE) (ต่อ)

ตัวแปรตาม	R^2	อิทธิพล	ตัวแปรต้น			
			INV	SSCM	TSCP	SDG
SDG	.46	DE	.20***	.41***	.10***	-
		IE	.40***	.05***	-	-
		TE	.60***	.46***	.10***	-

** $p < .01$, *** $p < .001$

โดยดัชนีมีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีความสอดคล้องโมเดลที่สร้างขึ้นกับข้อมูลจริง โดยมีรายละเอียดดังภาพ 2 ต่อไปนี้

Chi-square = 51.673, $df = 39$, $p\text{-value} = .084$, $\chi^2/df = 1.325$,

GFI = .990, AGFI = .965, TLI = .996, CFI = .999, RMR = .007, RMSEA = .023

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

จากภาพ 2 และตาราง 4 สามารถอธิบายได้ดังนี้ ผลการศึกษาผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาได้จากค่า Chi-Square (CMIN) เท่ากับ 51.673, df เท่ากับ 39, p -value เท่ากับ .084, กล่าว คือ ค่า χ^2 ไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ χ^2/df เท่ากับ 1.325 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2 อีกทั้ง ค่าดัชนี GFI เท่ากับ .990, AGFI เท่ากับ .965, TLI เท่ากับ .996, CFI เท่ากับ .999 มีค่าเข้าใกล้ 1 และค่าดัชนี RMR เท่ากับ .007 RMSEA เท่ากับ .023 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่าโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีความตรงเชิงโครงสร้าง สำหรับค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทุกตัวมีค่าเป็นบวก และแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (SDG2) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .985 และตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด คือ ความสัมพันธ์กับซัพพลายเออร์ (TSCP1) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .868

นอกจากนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของตัวแปร (R^2) ซึ่งอธิบายถึงความแปรปรวนร่วมของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีค่าตั้งแต่ .611 ถึง .985 และสามารถแยกอธิบายในแต่ละองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. นวัตกรรม (INV) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .726 ถึง .912 และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกตัว ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ นวัตกรรมกรรมการบริหารองค์กร (INV4) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .912 และมีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบมากกว่าตัวแปรอื่น ($R^2 = .832$)

2. ปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานแบบยั่งยืน (SSCM) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .832 ถึง .898 และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกตัว ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ การจัดซื้อสีเขียว (SSCM1) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .898 และมีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบมากกว่าตัวแปรอื่น ($R^2 = .806$)

3. ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (TSCP) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .718 ถึง .868 และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกตัว ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ความสัมพันธ์กับซัพพลายเออร์ (TSCP1) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .868 และมีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบมากกว่าตัวแปรอื่น ($R^2 = .754$)

4. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .611 ถึง .985 และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกตัว ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (SDG2) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .985 และมีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบมากกว่าตัวแปรอื่น ($R^2 = .970$)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ปัจจัยด้านการจัดการนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า (1) ด้านการประยุกต์ใช้ Digital Platform เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว (2) สามารถร่วมมือเป็นพันธมิตรเพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวมากขึ้น และ (3) ควรมี

การสร้างฐานกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยด้านการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า (1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความเป็นเอกลักษณ์และมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวทุกช่วงฤดู (2) ด้านความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ (3) ด้านการกระจายรายได้ในพื้นที่ยังไม่ทั่วถึง

ผู้วิจัยสรุปถึงปัจจัยในการสร้างความยั่งยืนของการจัดการโซ่อุปทาน ได้ว่า (1) ด้านการไหลเวียนทางกายภาพ ควรมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวก และ (2) ด้านการไหลเวียนทาง ทั้งนี้ควรมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ปัจจัยด้านประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า (1) การร่วมมือกันของวิสาหกิจต่าง ๆ ในโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (2) ด้านเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ (3) ด้านการบูรณาการ กระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางธุรกิจ ตั้งแต่ปัจจัยต้นน้ำ (4) การส่งมอบบริการ สู่กระบวนการปลายน้ำ และ (5) การสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า จากการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องได้ส่งผลเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นในหลาย ๆ ประเทศ จึงเป็นที่มาของแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) ซึ่งมุ่งลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นทั่วโลก โดยมีปัจจัยหนุนจากความตื่นตัวด้านความยั่งยืนของผู้บริโภค และเป้าหมายการมุ่งสู่ Net Zero ซึ่งในประเทศไทยเองก็มีการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในหลายด้าน ได้แก่ การพัฒนาต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ต่าง ๆ การผลักดันให้ภาคธุรกิจ การปล่อยคาร์บอน รวมถึงการสนับสนุนการขอรับรองมาตรฐานความยั่งยืน

การอภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.08, $SD = 0.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ได้แก่ ประสิทธิภาพโซ่อุปทานการท่องเที่ยว รองลงมา ด้านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และด้านปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานที่ยั่งยืน ตามลำดับ ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของความสามารถในการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมโรงแรมในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยภาวะผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนขององค์กร ความสามารถในการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้านสิ่งแวดล้อมและผลการดำเนินงานที่ยั่งยืน ผลการดำเนินงานที่ยั่งยืน (sustainable performance) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ผลทางเศรษฐกิจ (economic performance) (2) ผลทางสังคม (social performance) และ (3) ผลทางสิ่งแวดล้อม (environment performance) งานวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และการดำเนินงานด้านความสามารถในการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้านสิ่งแวดล้อม ขององค์กรให้ประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

ผลจากการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรสังเกตได้จำนวน 16 ตัวแปร ของโมเดลการวัดงานวิจัยมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรซึ่งมีค่ามากกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ แสดงว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีความสัมพันธ์ทางบวก หรือความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีค่าตั้งแต่ .318 ถึง .826 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .85 จึงไม่เกิด Multicollinearity (Kline, 2011) ส่วนสถิติทดสอบ Bartlett's test of sphericity มีค่า chi-square เท่ากับ 9497.427, df เท่ากับ 120, p เท่ากับ .000 แสดงให้เห็นว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์นี้มีความแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รวมทั้งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) มีค่าเท่ากับ .885 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากพอและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fantzy and Tipu (2019) ได้ทำการศึกษารองสำรวจความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการแข่งขันและการพัฒนาองค์ความรู้กับการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืนและประสิทธิภาพขององค์กร เพื่อสำรวจว่าทรัพยากรของบริษัท (สินทรัพย์และความสามารถ) เช่น วัฒนธรรมการแข่งขัน และการพัฒนาความรู้ เกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืนอย่างไร และประสิทธิภาพขององค์กร โดยห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืนประกอบด้วย (1) มิติด้านเศรษฐกิจ (economical dimensions) (2) มิติด้านสิ่งแวดล้อม (environmental dimensions) (3) มิติด้านสังคม (social dimensions) และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hong et al. (2018) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางปฏิบัติการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืนมีผลเชิงบวกอย่างมากต่อความสามารถแบบไดนามิกของห่วงโซ่อุปทาน และประสิทธิภาพทั้งสามมิติในขณะความสามารถแบบไดนามิกของห่วงโซ่อุปทานส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ไม่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพทางสังคม นอกจากนี้ การวิเคราะห์ของเรายังเผยให้เห็นว่าความสามารถแบบไดนามิกของห่วงโซ่อุปทานบางส่วนเป็นสื่อกลางในความสัมพันธ์ระหว่างแนวทางปฏิบัติ การจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืน และประสิทธิภาพขององค์กร โดยรวมแล้วข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญสำหรับบริษัทต่างๆ โดยเฉพาะบริษัทที่ดำเนินงานในประเทศกำลังพัฒนา ในการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านห่วงโซ่อุปทานแบบไดนามิก และใช้แนวทางปฏิบัติการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืนที่มีประสิทธิผลในฐานะตัวเปิดใช้งาน

ผลจากการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นทั่วโลก โดยมีปัจจัยหนุนจากความตื่นตัวด้านความยั่งยืนของผู้บริโภค และเป้าหมายการมุ่งสู่ Net Zero ซึ่งในประเทศไทยเองก็มีการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในหลายด้าน ได้แก่ การพัฒนาต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ต่าง ๆ การผลักดันให้ภาคธุรกิจ การปล่อยคาร์บอน รวมถึงการสนับสนุนการขอรับรองมาตรฐานความยั่งยืน แต่ขณะเดียวกันก็เผชิญแรงกดดันให้ต้องเปลี่ยนผ่านไปสู่การดำเนินธุรกิจภายใต้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เข้มงวดขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hong et al. (2018) ผลการวิจัยพบว่าแนวทางปฏิบัติการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืนมีผลเชิงบวกอย่างมากต่อความสามารถแบบไดนามิกของห่วงโซ่อุปทาน และประสิทธิภาพทั้งสามมิติ ในขณะที่ความสามารถแบบไดนามิกของห่วงโซ่อุปทานส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ไม่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพทางสังคม นอกจากนี้ การวิเคราะห์ของเรายังเผยให้เห็นว่าความสามารถแบบไดนามิกของห่วงโซ่อุปทานบางส่วนเป็นสื่อกลางในความสัมพันธ์ระหว่างแนวทางปฏิบัติ การจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืน และประสิทธิภาพขององค์กร โดยรวมแล้ว ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญสำหรับบริษัทต่าง ๆ โดยเฉพาะ

บริษัทที่ดำเนินงานในประเทศกำลังพัฒนา ในการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านโซ่อุปทานแบบไดนามิก และใช้แนวทางปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานที่ยั่งยืนที่มีประสิทธิผลในฐานะตัวเปิดใช้งาน)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงนโยบาย

ด้านการบริหารจัดการโซ่อุปทาน โดยมีปัจจัยหนุนจากความตื่นตัวด้านความยั่งยืนของผู้บริโภค และเป้าหมายการมุ่งสู่ Net Zero ได้แก่ การพัฒนาต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ต่าง ๆ ลดการปล่อยคาร์บอน รวมถึงการสนับสนุนการขอรับรองมาตรฐานความยั่งยืน ทั้งนี้ผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมต้องมีมาตรฐานในการควบคุมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามในภาครัฐควรมีการสนับสนุนเพื่อให้การบริหารตลอดโซ่อุปทานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านนวัตกรรมการท่องเที่ยวในทุก ๆ ช่องทางได้แก่ ด้านอาหารเครื่องดื่ม ด้านที่พัก และด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในปัจจุบันยังมีการใช้นวัตกรรมไม่ครอบคลุมทุกช่องทาง โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ขาดการส่งเสริมและการท่องเที่ยวสีเขียว ทั้งนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการบริหารจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวจึงส่งผลให้ผู้ประกอบการเข้ามามีบทบาทในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน เพื่อเพิ่มศักยภาพในโซ่อุปทานการท่องเที่ยว โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโซ่อุปทานที่ด้วยการร่วมมือกันในการเชื่อมโยงข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูล การวางแผนการพัฒนา วางแผนการดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กันอย่างเข้มแข็ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยนวัตกรรม AI เข้ามาช่วยในการค้นหาเชิงสาเหตุการบริหารจัดการโซ่อุปทานเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย

ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโซ่อุปทานเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย

References

- กรมการท่องเที่ยว. (2565ก). แผนพัฒนาบริการการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566-2560. ผู้แต่ง.
- กรมการท่องเที่ยว. (2565ข). จำนวนใบอนุญาตประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์และการขึ้นทะเบียนเป็นผู้นำเที่ยว. <https://www.dot.go.th/chart-stat/detail/2>
- ธีระ สนิเดชาภิรักษ์ และวิชาญ กิตติรัตนพันธ์. (2565). การประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษเพื่อ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 17(1), 34-45.
- นิลบล วิโรจน์ผดุงพงศ์, สวียา ปารณนาดี และอนิรุช พิพัฒน์ประภา (2562). ปัจจัยเชิงสาเหตุของความสามารถ การจัดการห่วงโซ่อุปทานด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมโรงแรม ในประเทศไทย. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ*, 9(1), 154-173.
- สุดารัตน์ เทพบุตติ และทิวารรณ เทพา. (2567). ผลกระทบของโปรแกรมป้องกันการคลอดก่อนกำหนดต่อการรับรู้และการมีพฤติกรรมในการป้องกันการคลอดก่อนกำหนดในสตรีมีครรภ์ที่มีความเสี่ยงต่ำ. *วารสารวารสารเกื้อการุณย์*, 32(1), 1-17.
- Beamon, B. M. (1999). Measuring supply chain performance. *International Journal of Operations & Production Management*, 19(3), 275–292.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE.
- Fantzy, K., & Tipu, S.A.A. (2019). Exploring the relationships of the culture of competitiveness and knowledge development to sustainable supply chain management and organizational performance. *Journal of Enterprise Information Management*, 32(6), 936-963.
- Gallouj, F., & Weinstein, O. (1997). Innovation in services. *Research policy*, 26(4-5), 537-556.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R., & Tatham, R. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Pearson Prentice Hall.
- Hong, J., Zhang, Y., & Din, M. (2018). Sustainable supply chain management practices, supply chain dynamic capabilities, and enterprise performance. *Journal of Cleaner Production*, 172(20), 3508-3519.
- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. Routledge.
- Sbihi, A., & Eglese, R. W. (2007). Combinatorial optimization and green logistics. *4OR: A Quarterly Journal of Operations Research*, 5(2), 99-116.
- Sigala, M. (2008). A supply chain management approach for investigating the role of tour operators on sustainable tourism: The case of TUI. *Journal of Cleaner Production*, 16(15), 1589-1599.

- Tseng, S. C., & Hung, S. W. (2013). A framework identifying the gaps between customers' expectations and their perceptions in green products. *Journal of cleaner production*, 59, 174-184.
- UN-HABITAT. (2016). *Urbanization and development: Emerging futures: World cities report 2016*. <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/WCR-2016-WEB.pdf>
- UNWTO. (2015). *Sustainable development of tourism*. United Nations World Tourism Organization. <https://www.unwto.org/sustainable-development>
- Vachon, S., & Klassen, R. D. (2006). Extending green practices across the supply chain: The impact of upstream and downstream integration. *International journal of operations & Production Management*, 26(7), 795-821.
- Zhang, X., Song, H., & Huang, G. Q. (2009). Tourism supply chain management: A new research agenda. *Tourism management*, 30(3), 345-358.
- Zhu, Q., & Sarkis, J. (2004). Relationships between operational practices and performance among early adopters of green supply chain management practices in Chinese manufacturing enterprises. *Journal of operations management*, 22(3), 265-289.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.14

Received:	May	14, 2025
Revised:	May	24, 2025
Accepted:	January	22, 2026

บทบาทตัวแปรคั่นกลางพหุของการบูรณาการโซ่อุปทานระหว่างความสามารถ การใช้เทคโนโลยีกับผลการดำเนินงานองค์กร

พรชัย อินทร์สุข¹ ประสิทธิ์ชัย นรากรณ์² ธัมมะทินนา ศรีสุพรรณ³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความสัมพันธ์ของความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ และผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมภาคบริการภาคเหนือตอนล่าง 1 และ (2) ตรวจสอบบทบาทตัวแปรคั่นกลางพหุของการบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า และการบูรณาการกับผู้ส่งมอบระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 325 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมานวิเคราะห์ด้วยแบบสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า (1) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีมีผลต่อผลการดำเนินงานองค์กรมากที่สุด ($TE = .845$) รองลงมาคือ การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ ($TE = .345$) การบูรณาการกับลูกค้า ($TE = .168$) และการบูรณาการภายใน ($TE = .127$) ตามลำดับ และ (2) การบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า และการบูรณาการกับผู้ส่งมอบเป็นตัวแปรคั่นกลางพหุบางส่วน (partial multiple mediator) ระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ; การบูรณาการโซ่อุปทาน; ผลการดำเนินงานองค์กร; ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
156 ตำบล พลายชุมพล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: pon7chai@gmail.com

^{2,3} คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

The Multiple Mediating Role Effect of Supply Chain Integration Between Information Technology Capability and Firm Performance

Pornchai Insuk¹ Prasittichai Narakorn² Tammatinna Seesupan³

Abstract

This research article aims to (1) study the relationship between information technology capability, internal integration, customers integration, suppliers integration and firm performance of small and medium-sized enterprises in the service sector in Lower Northern Region 1 and (2) examine the multiple mediating roles effect of internal integration, customers integration, and suppliers integration between information technology capability and firm performance. This is a quantitative research study using a questionnaire to collect data from a sample of 325 participants. Descriptive statistics were used to analyze the mean, percentage, standard deviation, and inferential statistics to analyze the structural equation model.

Findings are as follows: (1) the information technology capability has the highest effect on firm performance ($TE = .845$), followed by suppliers integration ($TE = .345$), customers integration ($TE = .168$), and internal integration ($TE = .127$), respectively. (2) internal integration, customers integration, and suppliers integration as a partial multiple mediator between information technology capability and firm performance, with statistical significance at the .001 level.

Keywords: Information Technology Capability; Supply Chain Integration; Firm Performance, Small and Medium-Sized Enterprises

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Pibulsongkram Rajabhat University
156 Phlai Chumphon, Muang Phitsanulok, Phitsanulok 65000, Thailand
Corresponding Author Email: pon7chai@gmail.com

^{2,3} Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแข่งขันในปัจจุบันมีการใช้แนวคิดการบูรณาการโซ่อุปทาน (supply chain integration) มาประยุกต์ใช้ในองค์กรมากขึ้น ถือว่าทุกองค์กรไม่สามารถอยู่ได้ลำพังต้องอาศัยการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจร่วมกัน ยิ่งในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการแข่งขันและความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ซับซ้อนขึ้นจึงเป็นตัวกระตุ้นให้องค์กรต้องอาศัยการบูรณาการโซ่อุปทานในทุกมิติทั้งการบูรณาการภายในองค์กร ลูกค้าและผู้ส่งมอบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพบนห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ให้สามารถยกระดับผลการดำเนินงานและประสิทธิภาพทั้งในด้านต้นทุนการผลิต คุณภาพสินค้า และการส่งมอบสินค้าให้ทันเวลา (Abdallah et al., 2021) นอกจากนี้ Yao and Li (2023) กล่าวว่าความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology capability) ขององค์กรเป็นปัจจัยที่ขับเคลื่อนการบูรณาการโซ่อุปทานให้ประสบความสำเร็จตลอดห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) สอดคล้องกับ Ganbold et al. (2020) พบว่าการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันแบบเรียลไทม์ (real time) จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจ เช่นเดียวกับ Irfan and Wang (2019) ที่ว่าสภาพแวดล้อมทางการแข่งขันมีการเปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อนมากขึ้น องค์กรที่สามารถประยุกต์ระบบแอปพลิเคชัน (application) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในห่วงโซ่อุปทานสามารถช่วยปรับเปลี่ยนส่วนผสมผลิตภัณฑ์ (product mix) ขององค์กรให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ทันที

แม้มีงานวิจัยเชิงประจักษ์บางฉบับแสดงให้เห็นว่าความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT capability) กลับไม่สามารถตอบสนองผลการดำเนินงานตามที่คาดหวังในการจัดการโซ่อุปทานได้เพราะต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายการดำเนินการที่สูง และส่วนใหญ่จะเน้นขีดความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มุ่งเน้นไปที่องค์กรขนาดใหญ่เท่านั้น เช่น ผู้ผลิตเทคโนโลยีขั้นสูง (high-tech manufacturers) (Shou et al., 2016) โดย Dahiya and Mathew (2016) กล่าวว่าองค์กรขนาดใหญ่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบูรณาการกันทั้งระบบห่วงโซ่อุปทาน เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันและไม่ใช่น้ององค์กรธุรกิจที่ดำเนินการอยู่เดี่ยว ๆ แต่ส่วนใหญ่จะมีการเพิ่มประสิทธิภาพด้วยการบูรณาการโซ่อุปทาน มีการวางแผนด้านทรัพยากรเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมภายนอกตลอดเวลา อย่างไรก็ตามเพื่อการไหลเวียน (flow) ของข้อมูลระหว่างพันธมิตรในห่วงโซ่อุปทานอย่างมีประสิทธิภาพถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคและความต้องการของผู้บริโภคอย่างมาก ช่วยลดต้นทุนจากการผูกขาดช่องทางการจัดจำหน่าย ประหยัดต้นทุนการทำธุรกรรม และลดระยะเวลาในการทำธุรกรรมตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) (Fuchs et al., 2017)

การศึกษาของ Irfan and Wang (2019) กลับพบว่าม้งานวิจัยจำนวนน้อยมากที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและวิธีเพิ่มขีดความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT capability) ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (Small and Medium Enterprise--SMEs) ทั้งที่กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) ถือว่ามีความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศไทย ช่วยปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม และเป็นพื้นฐานของการเติบโตเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ในอนาคต เพราะความเจริญก้าวหน้าของธุรกิจขนาดย่อมทำให้ธุรกิจทั้งหมดมีความมั่นคง เป็นแหล่งต้นน้ำทางของทรัพยากร แนวคิด และแหล่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ออกสู่ตลาด (รัฐนันท์พงศ์ วิริทธิ์ธร, 2561) ขณะที่โครงสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564 พบว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญต่อเศรษฐกิจสูงสุด คือ ภาคการบริการมีส่วน

ร้อยละ 40.0 รองลงมาภาคการผลิต ร้อยละ 27.0 ภาคการค้าปลีกและการค้าส่ง ร้อยละ 16.70 ตามลำดับ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดกลาง, 2568) เป็นที่น่ากังวลว่าข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนมีอัตราการลดลงในทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2562 ลดลงจากปี พ.ศ. 2561 จำนวน 898 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 13.37 ซึ่งจะไม่ส่งผลที่ต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจ้างงานแรงงานส่วนใหญ่ขาดความรู้และทักษะ ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเชื่อมโยงกับพันธมิตรต่าง ๆ ทั้งในองค์กรและนอกองค์กรที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและโอกาสทางธุรกิจ

ปัญหาของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) พบว่าขาดการพัฒนาทักษะด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะส่วนใหญ่เป็นการบริหารและดำเนินการงานด้วยเจ้าของเอง มีต้นทุนการบริหารดำเนินงานที่ต่ำ ใช้แรงงานในท้องถิ่น และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่สูงมากนัก มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศน้อย (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) นอกจากนั้น Li et al. (2009) กล่าวว่าผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) ส่วนใหญ่จะดำเนินการแบบองค์กรเดียว ขาดการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในระบบห่วงโซ่อุปทาน เนื่องจากมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่ำ ขาดความรู้และไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในห่วงโซ่อุปทานจากผู้ผลิตไปจนถึงผู้บริโภค ตลอดจนมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กรและระหว่างพันธมิตรทางธุรกิจต่ำ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการลดค่าใช้จ่ายคนกลางในห่วงโซ่อุปทาน สอดคล้องกับ Jin (2006); Yu et al. (2020) ที่กล่าวเสริมว่า SMEs ส่วนใหญ่ยังขาดระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยปรับปรุงระบบนิเวศน์ (ecosystem) ทางพันธมิตรของธุรกิจในการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารในห่วงโซ่อุปทาน ที่ทันเวลา ถูกต้อง และเชื่อถือได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่ประกอบด้วยจังหวัดตาก พิจิตร โขงเจียม เพชรบูรณ์ สุโขทัย และอุตรดิตถ์ ที่เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมีการขยายพันธมิตรด้านการค้า ท่องเที่ยว และการผลิตเกษตรให้พัฒนาจังหวัด ในกลุ่มพื้นที่ “สี่แยกอินโดจีน” ที่มีการเชื่อมระเบียงเศรษฐกิจ หลวงพระบาง อินโดจีน เมะล่าย (Luangprabang-Indochina-Mawlamyine Economic Corridor) หรือ LIMEC กับแขวงหลวงพระบาง แขวงไชยบุรีลี ของประเทศลาว และรัฐกะเหรี่ยง รัฐมอญ ของประเทศพม่าซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายทั้งการลงทุน แรงงาน เทคโนโลยี และโอกาสการพัฒนาในระดับโลกต่อไป (Singh & Pillai, 2021) โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของกลุ่มจังหวัดจำนวน 346,837 ล้านบาท ส่วนใหญ่พึ่งพาอุตสาหกรรมภาคบริการเป็นหลักจำนวน 184,560 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 53.21 รองลงมา คือ ภาคการเกษตร มีมูลค่าจำนวน 110,019 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 31.72 และภาคอุตสาหกรรม มีมูลค่าจำนวน 52,257 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 15.07 ตามลำดับ (สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มที่ 1, 2564)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าขาดงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการบูรณาการห่วงโซ่อุปทาน (การบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า และการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ) (Devaraj et al., 2007) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันทั้งด้านต้นทุนการผลิต คุณภาพ และการส่งมอบสินค้าให้ทันเวลา เพื่อเติมเต็มช่องว่างงานวิจัย (research gap) และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) ผู้วิจัยได้ศึกษา บทบาทตัวแปรคั่นกลางพหุของการบูรณาการห่วงโซ่อุปทานระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีกับผลการดำเนินงานองค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ และผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดย่อมภาคบริการภาคเหนือตอนล่าง 1
2. เพื่อตรวจสอบบทบาทตัวแปรคั่นกลางพหุของการบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า และการบูรณาการกับผู้ส่งมอบระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมภาคบริการภาคเหนือตอนล่าง 1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ (1) ตัวแปรต้น (independent variable) คือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (2) ตัวแปรคั่นกลางพหุ (multiple mediating variable) ประกอบด้วย การบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า และการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ และ (3) ตัวแปรตาม (dependent variable) คือ ผลการดำเนินงานองค์กร
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภาคการค้า ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 1 ใน 5 จังหวัด คือ พิจิตร โลก ดาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และเพชรบูรณ์ จำนวน 325 ตัวอย่าง
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ประกอบด้วย 5 เขตภาคเหนือตอนล่าง 1 คือ (1) จังหวัดพิจิตร (2) จังหวัดดาก (3) จังหวัดสุโขทัย (4) จังหวัดอุตรดิตถ์ และ (5) จังหวัดเพชรบูรณ์
4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามตั้งแต่ เดือน มกราคม - มีนาคม 2567

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ งานวิจัยนี้มีส่วนในการบูรณาการแนวคิดด้านความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การบูรณาการโซ่อุปทานด้านการบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า และการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ เพื่ออธิบายและสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร โดยเพิ่มความเข้าใจเชิงลึกในบริบทของธุรกิจ SMEs
2. ประโยชน์เชิงการนำไปใช้ปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตัดสินใจนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเข้าใจบทบาทของการบูรณาการภายในและภายนอกองค์กรที่มีต่อการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและยกระดับผลการดำเนินการ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology capability)

ความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการใช้ การเข้าถึง การเผยแพร่ และการเชื่อมโยงข้อมูล รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรทางเทคโนโลยีสารสนเทศภายในและภายนอกองค์กร เพื่อสนับสนุนการไหลเวียน (flow) ของข้อมูลทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ (Kyagante et al., 2024) นักวิชาการ

Zeng and Lu (2020) เชื่อว่าการวัดผลความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศขององค์กรมี 5 มิติ ได้แก่ (1) ความสามารถด้านโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure capability) เป็นความสามารถในการจัดการข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเชื่อมโยงกับพันธมิตรทางธุรกิจได้อย่างเหมาะสม (2) ความสามารถในการขยายธุรกิจ (business spanning capability) เป็นความสามารถในการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศภายในองค์กรเพื่อช่วยให้องค์กรสามารถวิเคราะห์ วางแผน และดำเนินกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) มุมมองเชิงรุก (proactive stance) เป็นท่าทีเชิงรุกที่องค์กรค้นหาวิธีการใหม่ ๆ ในการเพิ่มศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด (4) ความสามารถของบุคลากร (talent capability) เป็นทักษะความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างแรงจูงใจการทำงาน และ (5) ความสามารถในการสื่อสารภายในและภายนอก (internal and external communication capability) ซึ่งองค์กรนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สื่อสารและทำงานร่วมกับพันธมิตรและผู้ส่งมอบอย่างเต็มที่ โดย Kyagante et al. (2024) กล่าวว่าจากทฤษฎีฐานทรัพยากร (resource base view theory) ของ Barney (1991) พบว่าองค์กรควรมุ่งเน้นสร้างความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งองค์กรแทนที่จะลงทุนเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพียงอย่างเดียว เพราะความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศถือเป็นทรัพยากรที่ช่วยสร้างความเปรียบทางการแข่งขัน โดยประกอบด้วยความสามารถด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากร รวมถึงการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นการใช้งาน และความร่วมมือระหว่างพันธมิตรทางธุรกิจ งานวิจัยนี้ผู้วิจัยวัดความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์กรใน 3 มิติ คือ (1) ความสอดคล้องของข้อมูล เช่น หน่วยงานมีระบบการเก็บข้อมูลอัตโนมัติ ได้แก่ การใช้บาร์โค้ด การใช้คิวอาร์โค้ด หรือการเก็บข้อมูลด้วยเทคโนโลยีอื่น เป็นต้น (2) การจัดการข้อมูลข้ามสายงาน เช่น หน่วยงานกำหนดนโยบายและเป้าหมายชัดเจนให้ทุกแผนกใช้ฐานข้อมูลสินค้าและรหัสสินค้าเดียวกัน เป็นต้น และ (3) การใช้แอปพลิเคชันบนโซ่อุปทาน โดยหน่วยงานสามารถใช้แอปพลิเคชันหรือไลน์ในการทำธุรกรรม ตลอดห่วงโซ่การผลิตที่ตอบสนองแบบทันที เช่น การจัดการคำสั่งซื้อ การจัดส่ง จัดจ้างผลิต และจัดจำหน่าย เป็นต้น (Dahiya & Mathew, 2016; Fuchs et al., 2017; Kyagant et al., 2024)

การบูรณาการภายในองค์กร (internal integration)

การบูรณาการภายในองค์กร หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการประสาน การวางแผน การทำงานร่วมกับแผนกต่าง ๆ เพื่อเป้าหมายเดียวกัน ทักษะการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาทักษะและความสามารถใหม่ ๆ (Espino-Rodriguez & Taha, 2022) นอกจากนี้การบูรณาการภายในยังช่วยส่งเสริมการจัดแนววัตถุประสงค์ที่แตกต่างให้สอดคล้องกับลำดับความสำคัญเชิงกลยุทธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน (Hussain et al., 2019) นอกจากนี้การบูรณาการภายใน (internal integration) ถือว่าเป็นความสามารถขั้นสูงในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ช่วยให้การไหลเวียน (flow) ของข้อมูลสินค้าและกระบวนการจากผู้ส่งมอบไปยังปลายทางให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Irfan & Wang, 2019) และยังช่วยในการประสานงานระหว่างองค์กรและพันธมิตรต่าง ๆ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการแบ่งปันข้อมูลข้ามฟังก์ชันต่าง ๆ ภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดส่งวัตถุดิบ โลจิสติกส์ และคลังสินค้า เป็นต้น (Shou et al., 2016) ที่จะนำไปสู่ประสิทธิภาพการแข่งขันเพื่อช่วยให้องค์กรตอบสนองความผันผวนของตลาดได้อย่างรวดเร็ว ช่วยเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด คุณภาพผลิตภัณฑ์ และความเป็นเลิศในการให้บริการ (Leuschner et al., 2013) นอกจากนี้การบูรณาการภายในยังช่วยในการแลกเปลี่ยนแนวคิด

ความรู้ และข้อมูลที่จะกระจายตามแผนต่าง ๆ ซึ่งมีประโยชน์ต่อองค์กรอาจจะนำมาซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าและแนวโน้มตลาดมากขึ้น การวัดผลการบูรณาการภายใน (internal integration) ประกอบด้วย (1) การใช้การประชุมระหว่างหน่วยงานเป็นระยะระหว่างหน่วยงานภายใน (2) การใช้ทีมงานข้ามสายงานในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (3) กลยุทธ์การขยายความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน (4) หน่วยงานภายในที่แตกต่างกันตรวจสอบกระบวนการทางธุรกิจร่วมกัน และ (5) หน่วยงานภายในต่างร่วมกันพัฒนาและบำรุงรักษาระบบร่วมกัน (Fuchs et al., 2017; Ganbold et al., 2020)

การบูรณาการกับลูกค้า (customer integration)

การบูรณาการกับลูกค้า หมายถึง การช่วยเพิ่มการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ความต้องการที่หลากหลาย และข้อร้องเรียน อีกทั้งยังบูรณาการลูกค้ายังส่งเสริมความไว้วางใจและความร่วมมือกับลูกค้า ช่วยลดความเข้าใจผิดในการดำเนินการสั่งซื้อส่งผลให้คุณภาพและการส่งมอบดีขึ้น เพิ่มความสามารถในการตอบสนองต่อลูกค้าและลดต้นทุน นอกจากนั้นการแบ่งปันข้อมูลการลูกค้าช่วยเพิ่มความยืดหยุ่น ลดระดับสินค้าคงคลังและเร่งรอบการผลิต ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารห่วงโซ่อุปทาน (Abdallah et al., 2021) โดยองค์กรต้องมีกระบวนการเจาะลึกสู่องค์ประกอบของลูกค้า เช่น ความเข้าใจถึงผลิตภัณฑ์ การตลาด วัฒนธรรม เป็นต้น การบูรณาการกับลูกค้าเป็นการชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการตอบสนองต่อความคาดหวังและความต้องการขั้นสุดท้ายของลูกค้า โดยเป็นความสามารถขององค์กรที่ใช้ในการสร้างความแตกต่างให้กับลูกค้า เช่น การศึกษาซึ่งข้อมูลการสั่งซื้อของลูกค้าข้อมูลการสื่อสารทางการตลาด การติดตามผลป้อนกลับ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนการผลิต การพยากรณ์อุปสงค์ การประมาณการสินค้าคงเหลือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร เป็นต้น เพื่อให้องค์กรสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้สูงสุด ผู้วิจัยการวัดผลการบูรณาการกับลูกค้า ประกอบด้วย (1) ติดต่อกับลูกค้าด้วยเครือข่ายออนไลน์ (2) การแบ่งปันข้อมูลกับลูกค้าด้วยเครือข่ายออนไลน์ (3) ระดับการสื่อสารขององค์กรกับลูกค้า (4) การติดตามผลตอบรับจากลูกค้า (5) การสร้างระบบการสั่งซื้ออย่างรวดเร็วกับลูกค้าหลัก (6) ความถี่ในการติดต่อกับลูกค้า และ (7) การแบ่งปันประสบการณ์ของลูกค้า (Ganbold et al., 2020)

การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ (supplier integration)

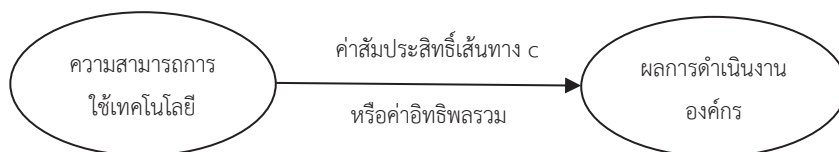
การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ หมายถึง การบูรณาการผู้ส่งมอบวัตถุดิบให้องค์กรอาจจะอยู่ในรูปแบบของการสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ซึ่งการบูรณาการผู้ส่งมอบถือว่าเป็นความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ โดยองค์กรและผู้ส่งมอบต้องมีการสื่อสารและแบ่งปันข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ระหว่างกัน อาจเป็นการวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกัน ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างองค์กรและผู้ส่งมอบ และมีการปรับปรุงความถูกต้องข้อมูลความต้องการของลูกค้าร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดเวลาในการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ผู้วิจัยวัดผลการบูรณาการผู้ส่งมอบ (supplier integration) ประกอบด้วย (1) การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ส่งมอบผ่านข้อมูลเครือข่าย (2) การจัดตั้งระบบการสั่งซื้อที่รวดเร็วกับผู้ส่งมอบ (3) ขยายเครือข่ายการสร้างพันธมิตรกับผู้ส่งมอบ (4) การจัดซื้อที่สม่ำเสมอผ่านเครือข่ายกับผู้ส่งมอบ (5) ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ส่งมอบในการจัดซื้อและกระบวนการผลิต (6) ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ส่งมอบในการออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกัน และ (7) ผู้ส่งมอบแบ่งปันข้อมูลสินค้าคงคลังร่วมกัน (Fuchs et al., 2017)

ผลการดำเนินงานองค์กร (firm performance)

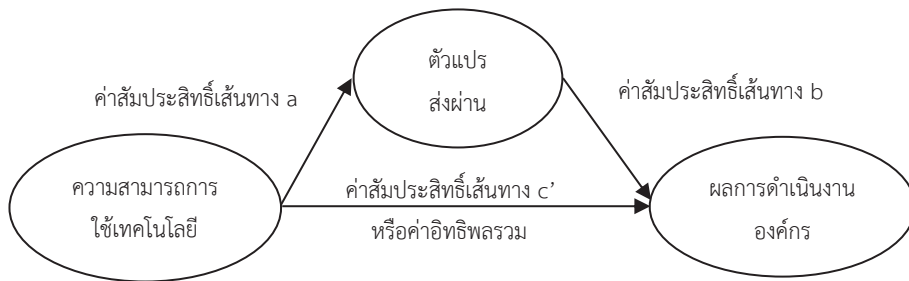
ผลการดำเนินงานองค์กร หมายถึง ตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กร มุ่งตอบสนองผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ผลการดำเนินงานองค์กรสะท้อนถึงความสามารถขององค์กร ในการตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Devaraj et al., 2007) องค์กรสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วผ่านระบบห่วงโซ่อุปทาน โดยการมีต้นทุนที่ต่ำลง เนื่องจากมีระยะเวลาการสินค้าที่สั้นกว่าองค์กรอื่น ช่วยให้องค์กรสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ได้เร็วกว่าคู่แข่งและจัดหาสินค้าใหม่ ๆ ได้ตามระยะเวลาและปริมาณสินค้าที่ลูกค้าต้องการ รวมถึงการส่งมอบสินค้าตรงเวลา เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ในการจัดส่งที่ดีให้แก่องค์กรหรือรักษาความสามารถและความได้เปรียบในการแข่งขัน (Ganbold et al., 2020) ผู้วิจัยวัดผลการดำเนินงานองค์กรโดยใช้ตัวชี้วัดที่ไม่ใช่ด้านการเงิน (non-financial) โดยให้ผู้บริหารเปรียบเทียบ ผลการดำเนินงานองค์กรในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา กับค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรมเดียวกัน ด้านความยืดหยุ่นในการผสมผสานผลิตภัณฑ์ (product-mix flexibility) การจัดส่ง (delivery) คุณภาพ (quality) ต้นทุนการผลิต (product cost) ระดับสินค้าคงคลัง (inventory) และบริการลูกค้า (customer service) (Khanuja & Jain, 2021)

ตัวแปรคั่นกลาง (mediating variable)

ตัวแปรคั่นกลาง คือ ตัวแปรที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงเพื่อถ่ายทอดอิทธิพลของปัจจัยสาเหตุ คือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่อยู่ต้นทางสู่ปัจจัยผลที่อยู่ปลายทาง คือ ผลการดำเนินงานองค์กร โดยเกณฑ์การพิจารณาว่าตัวแปรนั้น ๆ เป็นตัวแปรคั่นกลางหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าอิทธิพลรวม (total effect) ของโมเดล ที่มีตัวแปรคั่นกลางระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามจะต้องมีค่าสัมประสิทธิ์ลดลง (สัมประสิทธิ์เส้นทาง $c' < \text{สัมประสิทธิ์เส้นทาง } c$) (พิจารณาภาพ 1 และภาพ 2) ถ้ามีค่าลดลงจนเข้าสู่ระดับไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แสดงว่าตัวแปรส่งผ่านนั้น ๆ เป็นตัวแปรส่งผ่านสมบูรณ์ (full mediating effect) แต่ถ้ามีค่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่าเป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วน (partial mediating effect) (Baron & Kenny, 1986) งานวิจัยนี้มีตัวแปรคั่นกลาง 3 ตัว คือ การบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า และการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ จึงเรียกว่าตัวแปรคั่นกลางแบบพหุ (multiple mediators)

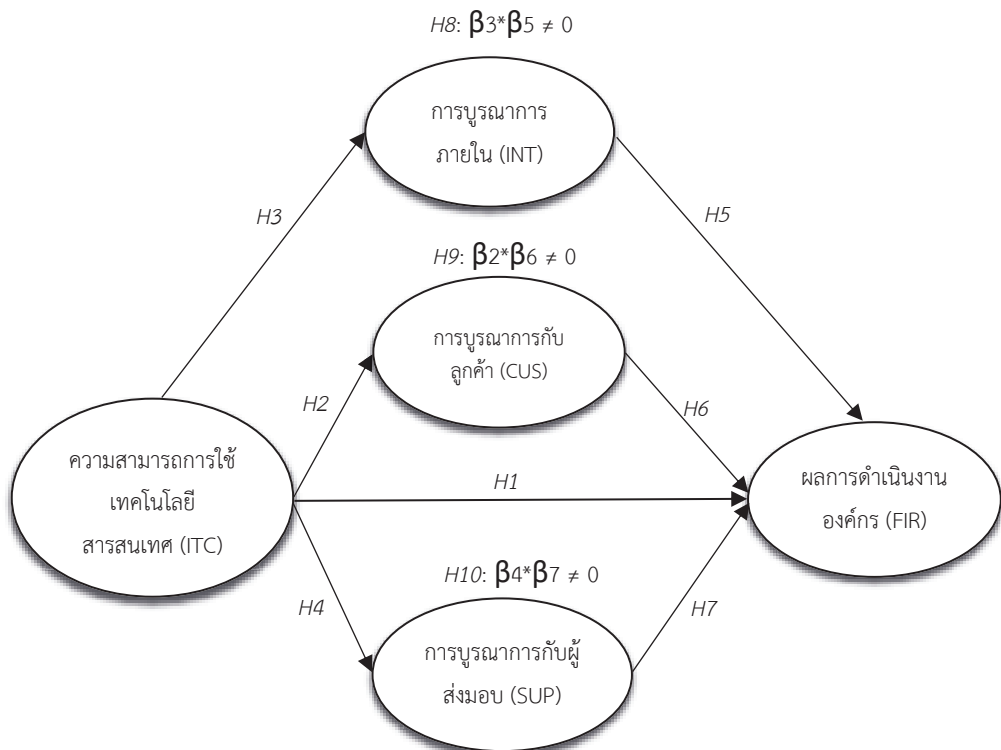
ภาพ 1 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง c หรือค่าอิทธิพลรวมระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่ไม่มีตัวแปรส่งผ่าน (Baron & Kenny, 1986)

ภาพ 2 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง a ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง b และค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง c' ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่มีตัวแปรส่งผ่าน (Baron & Kenny, 1986)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบการวิจัยครั้งนี้สะท้อนถึงบทบาทการบูรณาการภายใน การบูรณาการกับลูกค้า และการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ ในฐานะตัวแปรคั่นกลางพหุ (multiple mediators) ที่ถ่ายทอดอิทธิพลของความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปยังผลการดำเนินงานองค์กร แสดงภาพ 3

ภาพ 3 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการกับลูกค้า

สมมุติฐานที่ 3 (H3): ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการภายใน

สมมุติฐานที่ 4 (H4): ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ

สมมุติฐานที่ 5 (H5): การบูรณาการภายในส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร

สมมุติฐานที่ 6 (H6): การบูรณาการกับลูกค้าส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร

สมมุติฐานที่ 7 (H7): การบูรณาการกับผู้ส่งมอบส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร

สมมุติฐานที่ 8 (H8): การบูรณาการภายในเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสู่ผลการดำเนินงานองค์กร

สมมุติฐานที่ 9 (H9): การบูรณาการกับลูกค้าเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสู่ผลการดำเนินงานองค์กร

สมมุติฐานที่ 10 (H10): การบูรณาการกับผู้ส่งมอบเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสู่ผลการดำเนินงานองค์กร

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยประชากร (population) คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภาคการค้าในเขตภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์และตาก (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดกลาง, 2568) และกลุ่มตัวอย่าง (sample size) คือ กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภาคการค้าในเขตภาคเหนือตอนล่าง 1 โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ของ Comrey and Lee (1992) แนะนำว่าขนาดกลุ่มตัวอย่าง 300 ตัวอย่าง เป็นจำนวนที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ดังนั้นผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 325 ตัวอย่าง ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีและเหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามมาตรวัดประเมินค่า (rating scale) แบบลิเคิร์ท (likert scale) แบ่งเป็น 5 อันดับ (1 เท่ากับ น้อยที่สุด และ 5 เท่ากับ มากที่สุด) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยตรง (ไม่ใช้การเก็บแบบออนไลน์) ประกอบ 4 ส่วน คือ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกค้าส่ง มีจำนวน 4 ข้อ (2) ด้านความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 12 ข้อ (3) ด้านการบูรณาการบนห่วงโซ่อุปทาน จำนวน 18 ข้อ และ (4) ด้านผลการดำเนินงานองค์กร จำนวน 27 ข้อ และผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (corrected item-total correlation) กับวัตถุประสงค์การวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และทำการตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามก่อนนำไปแจกจริง ($n = 30$) และข้อมูลที่เก็บมาจริงจากผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกค้าส่ง ($n = 325$) ทั้งนี้ตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) มากกว่า .7 (Nunnally, 1978)

แบบจำลองการวัด (measurement model) โดยพิจารณาจากความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (convergent validity) ด้วยค่าน้ำหนัก (factor loading) ที่ต้องมากกว่า .700 (Hair et al., 2011) พบว่าตัวชี้วัดทุกตัวมีค่า

factor loading สูงคือระหว่าง .739-.953 (ตรวจสอบค่าว่าตรงกับในตารางหรือไม่) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกตัว ค่า variance inflation factor (VIF) ควรน้อยกว่า 10 (Hair et al, 2011) พบว่าทุกตัวมีค่าต่ำคืออยู่ระหว่าง 1.833 - 8.286 ค่าอัลฟาครอนบาค (cronbach alpha) มากกว่า .7 พบว่าทุกตัวแปรมีความสูงคืออยู่ระหว่าง 0.858 - 0.940 แต่ละบล็อกมีค่า dijkstra-henseler's rho (ρ_a) สูงระหว่าง 0.860 - 0.943 และ jöreskog's rho (ρ_c) ระหว่าง 0.917 - 0.952 และมีค่า AVE สูงระหว่าง 0.630 - 0.862 (Fornell & Larcker, 1981) แสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัดในแต่ละบล็อกสามารถชี้วัดตัวแปรแฝงในบล็อกได้ดีเท่าเทียมกันและมีคุณภาพสูงแสดงตามตาราง 1

ตาราง 1

การตรวจสอบความเที่ยงและการตรวจสอบความตรงแบบศูนย์รวม

Latent variable	Factor loading	VIF	Cronbach alpha	AVE	CR (Dijkstra-Henseler's rho) (ρ_a)	CR (Jöreskog's rho) (ρ_c)
ความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ			.920	.862	.929	.949
Data Consistency	.919	3.052				
Cross-function	.953	4.507				
Application	.913	3.337				
การบูรณาการกับลูกค้า			.940	.769	.943	.952
cu1	.867	4.346				
cu2	.878	4.632				
cu3	.912	4.435				
cu4	.914	4.926				
cu5	.840	4.490				
cu6	.846	4.175				
การบูรณาการภายใน			.879	.736	.905	.917
in1	.928	8.286				
in2	.927	8.243				
in4	.786	1.851				
in5	.777	1.833				
การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ			.901	.630	.902	.922
su1	.781	3.276				
su2	.866	4.537				

ตาราง 1

การตรวจสอบความเที่ยงและการตรวจสอบความตรงแบบศูนย์รวม (ต่อ)

Latent variable	Factor loading	VIF	Cronbach alpha	AVE	CR (Dijkstra-Henseler's rho) (ρ_a)	CR (Jöreskog's rho) (ρ_c)
su3	.791	2.914				
su4	.770	4.032				
su5	.849	4.451				
su6	.751	2.301				
su7	.739	2.311				
ผลการดำเนินงานองค์กร			.858	.778	.860	.931
Product-Mix Flexibility	.870	2.141				
Quality	.876	2.001				
Production Cost	.901	2.453				

หมายเหตุ : in3 ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์เพราะมีค่า VIF มากกว่า 10

การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (discriminant validity) พบว่า cross construct correlation ของ column variable กับตัวแปรอื่นมีค่าต่ำกว่าค่า $\sqrt{AVE}$ ของ column variable นั้นโดยพบว่า $\sqrt{AVE}$ มีค่าสูงมาก คือมีค่าระหว่าง 0.794 - 0.928 และในแต่ละบล็อกมีค่า cross construct correlation ต่ำกว่ามีค่าระหว่าง 0.728 - 0.846 และค่า heterotrial-monotrial ratio (HTMT) ทุกตัวมีค่าต่ำกว่า 1.00 (Fornell & Larcker, 1981) แสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัดในแต่ละบล็อกสามารถชี้วัดตัวแปรแฝงได้เฉพาะบล็อกของตนเอง และตัวแปรแฝงแต่ละตัวสามารถสะท้อนผลสู่ตัวชี้วัดของตัวเองได้ดีและมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกสูง ดังตาราง 2

ตาราง 2

ความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant validity)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Fornell-Lacker criterion					
Customer Integration (1)	0.877				
Firm performance (2)	0.778	0.882			
Information Technology Capability (3)	0.823	0.846	0.928		
Internal Integration (4)	0.812	0.812	0.833	0.858	
Supplier Integration (5)	0.728	0.838	0.845	0.837	0.794

ตาราง 2

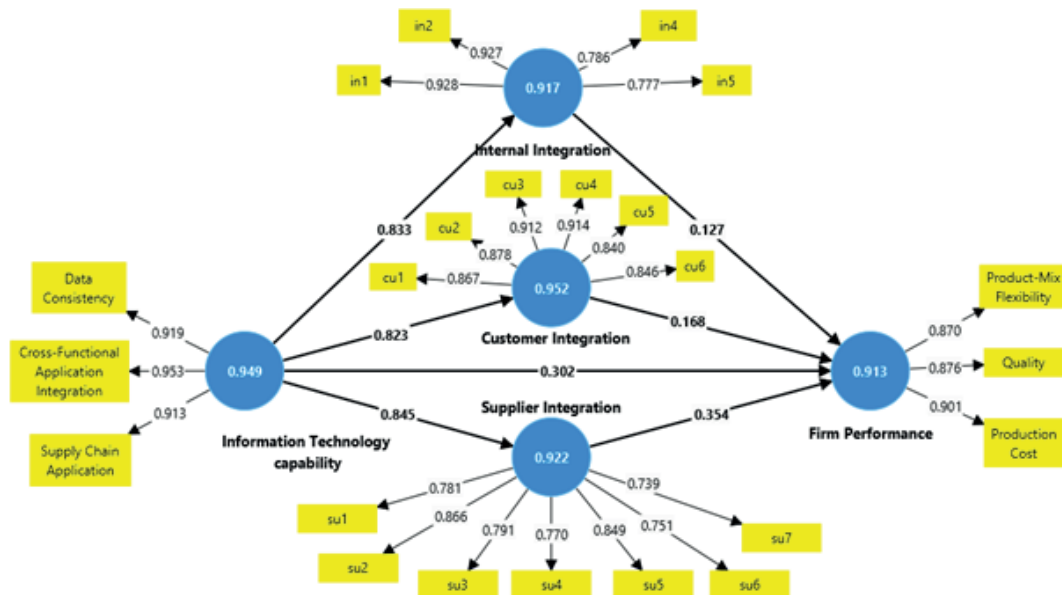
ความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant validity) (ต่อ)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Heterotrial-monotrial ratio					
Customer Integration (1)					
Firm performance (2)	0.860				
Information Technology Capability (3)	0.881	0.944			
Internal Integration (4)	0.884	0.923	0.907		
Supplier Integration (5)	0.791	0.948	0.923	0.935	

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 69.80 รองลงมาคือปริญญาโทร้อยละ 17.50 และต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 12.60 ตามลำดับ องค์กรมีจำนวนพนักงานน้อยกว่า 5 คนมากที่สุด ร้อยละ 33.50 รองลงมาคือพนักงาน 21-30 คน ร้อยละ 32.90 และมีพนักงาน 5-20 คน ร้อยละ 25.80 ตามลำดับ มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ 5-10 ปี มากที่สุด ร้อยละ 42.50 รองลงมา น้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 30.80 และมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 26.80 ตามลำดับ เป็นผู้ประกอบการค้าส่งอุปโภคและบริโภคมากที่สุด ร้อยละ 18.50 รองลงมา เป็นธุรกิจยานยนต์และค้าวัสดุก่อสร้าง ร้อยละ 17.50 และการค้าแบบดั้งเดิม ร้อยละ 16.00 ตามลำดับ

1. ความสัมพันธ์ของความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การบูรณาการภายใน ลูกค้า และผู้ส่งมอบ กับผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมภาคบริการภาคเหนือตอนล่าง 1 พบว่าผลการพิจารณาค่า R^2 มี 3 ระดับ คือ .25 เป็นระดับอ่อน (weak) .50 เป็นระดับกลาง (moderate) และ .75 เป็นระดับสูง (substantial) (Hair et al., 2011) โดยทุกตัวแปรมีค่า R^2 อยู่ในระดับกลาง .678 - .786 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่า f^2 ซึ่ง Cohen and Levinthal (1990) กำหนดว่า $f^2 = 0.02$ มีขนาด effect size ต่ำ แสดงว่าตัวอย่างมีขนาดเล็กทำให้ไม่สามารถตรวจพบอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ได้ ถ้า $f^2 = 0.15$ มีขนาด effect size ปานกลาง แสดงว่าตัวอย่างมีขนาดใหญ่มากปานกลาง ถ้า $f^2 = 0.35$ มีขนาด effect size สูง (Hair et al., 2006) และผลการวิเคราะห์พบว่าค่า f^2 มีตั้งแต่ 0.016 ถึง 0.249 แสดงว่าคุณภาพของตัวแบบและมาตรวัดมีความเชื่อมั่น

ภาพ 4 โมเดลในการวิจัย

ตาราง 3

สรุปสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	สัมประสิทธิ์ เส้นทาง (β)	t-value	Cohen's (f^2)	ผลการ วิเคราะห์
1. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร	.302***	7.734	0.080	สนับสนุน
2. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการกับลูกค้า	.823***	41.880	2.106	สนับสนุน
3. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการภายใน	.833***	44.966	2.262	สนับสนุน
4. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ	.845***	51.500	2.497	สนับสนุน
5. การบูรณาการภายในส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร	.127**	2.458	0.016	สนับสนุน
6. การบูรณาการกับลูกค้าส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร	.168***	4.481	0.035	สนับสนุน
7. การบูรณาการกับผู้ส่งมอบส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร	.354***	10.815	0.133	สนับสนุน

หมายเหตุ: * หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$), ($t\text{-stat} \geq 1.96$), ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$), ($t\text{-stat} \geq 2.59$), *** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < .001$), ($t\text{-stat} \geq 3.29$)

จากตาราง 3 และภาพ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานในการประเมินด้วยการใช้ bootstrapping จำนวน 5,000 รอบ จากข้อมูลจำนวน 325 ชุด พบว่าสมมติฐานที่ 1 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .302, t = 7.734, p < .001$) สมมติฐานที่ 2 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการกับลูกค้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .823, t = 41.880, p < .001$) สมมติฐานที่ 3 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการภายใน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .833, t = 44.966, p < .001$) สมมติฐานที่ 4 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .845, t = 51.500, p < .001$) สมมติฐานที่ 5 การบูรณาการภายในส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .127, t = 2.458, p < .05$) สมมติฐานที่ 6 การบูรณาการกับลูกค้าส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .168, t = 4.481, p < .001$) และสมมติฐานที่ 7 การบูรณาการกับผู้ส่งมอบส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .354, t = 10.815, p < .001$)

2. บทบาทตัวแปรคั่นกลาง พบว่า การบูรณาการภายใน ลูกค้า และผู้ส่งมอบต่างเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กร จากตาราง 4 พบว่าการทดสอบอิทธิพลทางอ้อมตามแนวคิด Hayes (2013) สมมติฐานที่ 8 การบูรณาการภายในเป็นตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงอิทธิพลของความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสู่ผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .0891, t = 4.144, p < .001$) โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (confidence interval) ของค่าขอบเขตล่างเท่ากับ 0.0477 และค่าขอบเขตบน 0.1306 ถ้าค่าช่วงความเชื่อมั่นที่เป็นค่าของผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างและขอบเขตบนนั้นไม่คลุม 0 จึงทำให้การบูรณาการภายในเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบบางส่วน (partial mediation) ระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กร สมมติฐานที่ 9 การบูรณาการกับลูกค้าเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .0824, t = 3.850, p < .001$) โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (confidence interval) ของค่าขอบเขตล่างเท่ากับ 0.0412 และค่าขอบเขตบน 0.1253 โดยค่าช่วงความเชื่อมั่นที่เป็นค่าของผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างและขอบเขตบนนั้นไม่คลุม 0 ทำให้การบูรณาการกับลูกค้าเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบบางส่วน (partial mediation) ระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กร และสมมติฐานที่ 10 การบูรณาการกับผู้ส่งมอบเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta = .1796, t = 10.441, p < .001$) โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (confidence interval) ของค่าขอบเขตล่างเท่ากับ 0.1468 และค่าขอบเขตบน 0.2152 ซึ่งค่าช่วงความเชื่อมั่นที่เป็นค่าของผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างและขอบเขตบนนั้นไม่คลุม 0 ทำให้การบูรณาการกับผู้ส่งมอบเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบบางส่วน (partial mediation) ระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับผลการดำเนินงานองค์กร ดูตาราง 4

ตาราง 4

การทดสอบอิทธิพลทางอ้อมเชิงระหว่างความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร

	อิทธิพลทางอ้อม	Effect	BootSE	BootLLCI	BootULCI	t-value	สรุป
H8	ICT→INT→FIR	.0891	.0215	.0477	.1306	4.144	partial mediation
H9	ICT→CUS→FIR	.0824	.0214	.0412	.1253	3.850	partial mediation
H10	ICT→SUP→FIR	.1796	.0172	.1468	.2152	10.441	partial mediation

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 5 พบว่าความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีผลต่อผลการดำเนินงานองค์กรสูงสุด (TE = .845) รองลงมาคือ การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ (TE = .345) การบูรณาการกับลูกค้า (TE = .168) และการบูรณาการภายใน (TE = .127) ตามลำดับ โดยตัวแปรแฝงทั้ง 4 ปัจจัยร่วมกันพยากรณ์ผลการดำเนินงานองค์กรได้ร้อยละ 78.60 ($R^2 = .7860$)

ตาราง 5

อิทธิพลของตัวแปรพ่วงปัจจัย (antecedents) ที่มีต่อตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม (dependent variable)	R^2	อิทธิพล (effect)	ตัวแปรพ่วงปัจจัย (antecedent)			
			ความสามารถ การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ	การบูรณาการภายใน	การบูรณาการกับ ลูกค้า	การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ
การบูรณาการภายใน	.693	DE	.833	.000	.000	0.000
		IE	.000	.000	.000	0.000
		TE	.833	.000	.000	0.000
การบูรณาการกับลูกค้า	.678	DE	.823	.000	.000	0.000
		IE	.000	.000	.000	0.000
		TE	.823	.000	.000	0.000
การบูรณาการกับผู้ส่งมอบ	.714	DE	.845	.000	.000	0.000
		IE	.000	.000	.000	0.000
		TE	.845	.000	.000	0.000

ตาราง 5

อิทธิพลของตัวแปรบุปปัจจัย (antecedents) ที่มีต่อตัวแปรตาม (ต่อ)

ตัวแปรตาม (dependent variable)	R^2	อิทธิพล (effect)	ตัวแปรบุปปัจจัย (antecedent)			
			ความสามารถ การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ	การบูรณา การภายใน	การบูรณา การกับ ลูกค้า	การบูรณา การกับผู้ส่ง มอบ
ผลการดำเนินงานองค์กร	.786	DE	.302	.127	.168	.345
		IE	.543	.000	.000	.000
		TE	.845	.127	.168	.345

หมายเหตุ: อิทธิพลทางตรง (Direct Effect--DE), อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect--IE), อิทธิพลรวม (Total Effect--TE)

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. อิทธิพลของความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลสูงสุดต่อการบูรณาการกับผู้ส่งมอบ (H4) สอดคล้องกับ Fuchs et al. (2017) เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ส่งมอบมีความรวดเร็ว แม่นยำ และลดความไม่แน่นอนของการจัดซื้อได้โดยตรง รองลงมาคือการบูรณาการภายใน (H3) และการบูรณาการกับลูกค้า (H2) โดยเฉพาะการสนับสนุนการทำงานข้ามสายงานและการตอบสนองต่อลูกค้าในเชิงปฏิบัติ การที่ IT ส่งผลต่อการบูรณาการกับลูกค้าน้อยกว่าผู้ส่งมอบ อาจเกิดจากความสัมพันธ์กับลูกค้าใน SMEs ที่ยังอิงบุคคล และขาดระบบสนับสนุนที่เป็นทางการในภาพรวม ความสามารถด้าน IT ส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กรโดยตรง (H1) ในด้านการยืดหยุ่นผลิตภัณฑ์และการควบคุมต้นทุน (Ganbold et al., 2020)

2. อิทธิพลของตัวแปรการบูรณาการต่อผลการดำเนินงาน พบว่า การบูรณาการกับผู้ส่งมอบมีอิทธิพลสูงสุดต่อผลการดำเนินงาน (H7) สอดคล้องกับ Ganbold et al. (2020) โดยเฉพาะด้านการลดต้นทุนและการเพิ่มคุณภาพสินค้า ส่วนการบูรณาการกับลูกค้า (H6) แม้จะมีผลน้อยกว่า แต่ยังส่งเสริมความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า (Fuchs et al., 2017) ความสำคัญของผู้ส่งมอบอาจสะท้อนว่าการจัดการโซ่อุปทานส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร

3. บทบาทของตัวแปรคั่นกลาง พบว่าการบูรณาการภายใน ลูกค้า และผู้ส่งมอบต่างมีบทบาทเป็นตัวแปรคั่นกลางบางส่วน (partial mediation) ระหว่างความสามารถด้าน IT กับผลการดำเนินงานองค์กร สอดคล้องกับ Irfan and Wang (2019) โดยเฉพาะบทบาทของผู้ส่งมอบมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือการภายในและลูกค้า ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี งานวิจัยนี้ยืนยันแนวคิดว่าความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการบูรณาการทั้งภายในองค์กร ลูกค้า และผู้ส่งมอบ ล้วนมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานองค์กรของวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม จึงสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในบริบทอื่น เช่น ภาคการผลิต ภาคบริการสมัยใหม่ หรือในประเทศอื่นเพื่อการเปรียบเทียบเชิงวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะเชิงการนำไปใช้ประโยชน์ ผู้ประกอบการ SMEs สามารถนำโมเดลที่ผ่านการพิสูจน์นี้ ไปใช้ในการวางกลยุทธ์ด้านการลงทุนด้านเทคโนโลยีและการบริหารซัพพลายเชน โดยมุ่งเน้นการใช้ IT ในการ เชื่อมกับซัพพลายเออร์และลูกค้าอย่างมีระบบ รวมถึงส่งเสริมการทำงานข้ามหน่วยงานภายในองค์กร ทั้งนี้ภาค รัฐและหน่วยงานสนับสนุน SMEs ควรจัดอบรมหรือส่งเสริมเครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยให้ SMEs สามารถบูรณาการ การทำงานร่วมกับพันธมิตรทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

References

- รัฐนันท์พงศ์ วิริทธิ์ธร. (2561). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการจัดการ*, 7(2), 47-63.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). *เจาะลึกปัญหาของธุรกิจ SMEs ผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ*. <https://researchcafe.tsri.or.th/in-depth-the-problems-of-smes/>
- สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์สำหรับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มที่ 1. (2564). *การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 (2566-2570)*. <http://www.osmnorth-s1.moi.go.th/news/23>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดเล็และขนาดกลาง. (2568). *รายงานสถานการณ์ SME ปี 2568*. https://www.sme.go.th/uploads/file/20240520-095833_Situation_ReportofMSMEs_in_2023.pdf
- Abdallah, A. B., Rawadiah, O. M., Al-Byati, W., & Alhyari, S. (2021). Supply chain integration and export performance: the mediating role of supply chain performance. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 70(7), 1907-1929.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of*
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Cohen, W., & Levinthal, D. (1990). Absorptive capacity: A new perspective on learning and innovation. *Administrative Science Quarterly*, 35(1), 128-152.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Dahiya, D., & Mathew, S. K. (2016). IT assets, IT infrastructure performance and IT capability: a framework for e-government. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 10(3), 411-433.
- Devaraj, S., Krajewski, L., & Wei, J. C. (2007). Impact of eBusiness technologies on operational performance: the role of production information integration in the supply chain. *Journal of operations management*, 25(6), 1199-1216.
- Espino-Rodriguez, T. F., & Taha, M. G. (2022). Supplier innovation in supply chain integration and sustainable performance in the hotel industry. *International Journal of Hospitality Management*, 100(4), 103103.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of marketing research*, 18(1), 39-50.
- Fuchs, C., Beck, D., Lienland, B., & Kellner, F. (2018). The role of IT in automotive supplier supply chains. *Journal of Enterprise Information Management*, 31(1), 64-88.

- Ganbold, O., Matsui, Y., & Rotaru, K. (2021). Effect of information technology-enabled supply chain integration on firm's operational performance. *Journal of enterprise information management*, 34(3), 948-989.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Uppersaddle River: Pearson Prentice Hall.
- Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed a silver bullet. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 19(2), 139-152.
- Hayes, N. (2013). *Doing qualitative analysis in psychology*. Psychology Press.
- Hussain, M., Al-Aomar, R., & Melhem, H. (2019). Assessment of lean-green practices on the sustainable performance of hotel supply chains. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 31(6), 2448-2467.
- Irfan, M., & Wang, M. (2019). Data-driven capabilities, supply chain integration and competitive performance: Evidence from the food and beverages industry in Pakistan. *British Food Journal*, 121(11), 2708-2729.
- Jin, B. (2006). Performance implications of information technology implementation in an apparel supply chain. *Supply Chain Management: An International Journal*, 11(4), 309-316.
- Khanuja, A., & Jain, R. K. (2022). The mediating effect of supply chain flexibility on the relationship between supply chain integration and supply chain performance. *Journal of Enterprise Information Management*, 35(6), 1548-1569.
- Kyagante, F., Tukamuhabwa, B., Makepu, J. N., Mutebi, H., & Waiswa, C. (2024). The mediating role of information integration: information technology capabilities and supply chain resilience in Ugandan agro-food processing firms. *Continuity & Resilience Review*, 6(1), 28-47.
- Leuschner, R., Rogers, D. S., & Charvet, F. F. (2013). A meta-analysis of supply chain integration and firm performance. *Journal of supply chain management*, 49(2), 34-57.
- Li, G., Yang, H., Sun, L., & Sohal, A. S. (2009). The impact of IT implementation on supply chain integration and performance. *International journal of production economics*, 120(1), 125-138. *management*, 17(1), 99-120.
- Nunnally, J. (1978). *Psychometric Theory*, McGraw-Hill.
- Shou, Y., Li, Y., Park, Y. W., & Kang, M. (2017). The impact of product complexity and variety on supply chain integration. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 47(4), 297-317.
- Singh, K., & Pillai, D. (2022). Corporate governance in small and medium enterprises: a review. *Corporate Governance*, 22(1), 23-41.

- Yao, W., & Li, L. (2023). Information technology capability, open technological innovation and firm growth. *Plos one*, 18(10), e0291227.
- Yu, Y., Huo, B., & Zhang, Z. (2021). Impact of information technology on supply chain integration and company performance: evidence from cross-border e-commerce companies in China. *Journal of Enterprise Information Management*, 34(1), 460-489.
- Zeng, M., & Lu, J. (2021). The impact of information technology capabilities on agri-food supply chain performance: the mediating effects of interorganizational relationships. *Journal of Enterprise Information Management*, 34(6), 1699-1721.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.15

Received:	April	25, 2025
Revised:	May	24, 2025
Accepted:	August	7, 2025

โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไร และคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ

สุชาร์ตน์ บุญอยู่¹ กนกอร บุญมาเกิด²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของสภาพคล่องทางการเงินที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากรและตัวอย่าง คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ จำนวน 132 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กระจายทำการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงิน รายงานประจำปี และแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากกระจายทำการมาวิเคราะห์ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพคล่องทางการเงิน (FL) มีผลกระทบทางตรงต่ออัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .882, .766 และ .665 ตามลำดับ ส่วนสภาพคล่องทางการเงิน (FL) มีผลกระทบทางอ้อมต่อคุณภาพกำไร (EQ) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .735 และ (2) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีผลกระทบทางตรงต่อคุณภาพกำไร (EQ) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .399 และ .453 ตามลำดับ แต่อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) ไม่มีผลกระทบทางตรงต่อคุณภาพกำไร (EQ) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .145

คำสำคัญ: สภาพคล่องทางการเงิน; ความสามารถในการทำกำไร; คุณภาพกำไร

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
19/1 ถนนเพชรเกษม แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: aj.sucharat@gmail.com

² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Structural Relationship Model of Factors affecting Profitability and Profit Quality of Companies Listed on the Stock Exchange of Thailand in the Service Business Industry Group

Sucharat Boonyoo¹ Kanokorn Boonmakerd²

Abstract

This research article aims to study the structural relationship model of factors affecting profitability and profit quality of companies listed on the stock exchange of Thailand in the service business industry group. It is quantitative research. Population and samples in this study were companies listed on the stock exchange of Thailand, service business industry group 132 samples. There are research tools is paper to collect information from financial statement on the annual company report and then the data collected from the paper was analyzed by using statistics consisting of percentage, means, Maximum, Minimum, standard deviation and Structural Equation Modelling program.

Findings are as follows: (1) the financial liquidity (FL) directly affected net profit ratio profitability (NPR), return on assets profitability (ROA), and return on equity profitability (ROE) with the path coefficient scale at .882, .766, and .665, respectively. Furthermore, financial liquidity (FL) indirectly affected Earnings Quality (EQ) with the path coefficient scale at .735; and (2) the return on assets profitability (ROA), and return on equity profitability (ROE) directly influenced Earnings Quality (EQ) with the path coefficient scale at .399, and .453, respectively, but Net Profit Ratio profitability (NPR) did not affect Earnings Quality (EQ) with the path coefficient scale at .145.

Keywords: Financial Liquidity; Profitability; Earnings Quality

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Southeast Asia University
19/1 Phet Kasem Road, Nong Khang Phlu, Nong Khaem, Bangkok 10160, Thailand
Corresponding Author Email: aj.sucharat@gmail.com

² Graduate School, Southeast Asia University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาพรวมธุรกิจของไทยปี 2566 มีการชะลอตัวทั้งมูลค่าการลงทุนของภาครัฐบาลและเอกชนที่ลดลงร้อยละ 2.3 และ 0.8 ตามลำดับ อาจเป็นผลมาจากความล่าช้าในการประมูลโครงการหรือแม้แต่ปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ของธุรกิจ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการเบิกจ่ายงบประมาณของภาครัฐที่ล่าช้า ทำให้รายได้ของผู้ประกอบการไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียนที่สถาบันการเงินระมัดระวังการให้สินเชื่อ การขาดแคลนแรงงานภาคการใช้แรงงานมีต้นทุนสูงขึ้นจากการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวปี 2566 และภาวะทางเศรษฐกิจ จึงก่อให้เกิดการระมัดระวังในการลงทุนของผู้ประกอบการ (ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน, 2567) จากปัจจัยเสี่ยงที่รุ่มลุ่มทางธุรกิจตามสภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศหรือแม้แต่ปัจจัยภายนอกประเทศล้วนส่งผลต่อภาคธุรกิจทั้งทางด้านการเจริญเติบโต ความเสี่ยงของธุรกิจที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การขาดสภาพคล่องทางการเงินในการดำเนินธุรกิจ และการชำระหนี้ที่ล่าช้ากว่ากำหนด จึงเป็นความเสี่ยงที่บริษัทจะล้มเหลวทางการเงินและถึงการล้มละลายได้ (จิตาภา ขมไพศาล และคนอื่น ๆ, 2564) บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ก็อาจจะต้องฟื้นฟูกิจการหรืออาจจะถูกเพิกถอนออกจากตลาดหลักทรัพย์ได้ด้วยกลไกการจัดการสภาพคล่องทางการเงิน (financial liquidity) ที่เป็นความสามารถในการแปลงสินทรัพย์เป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็วหรือเป็นความสามารถที่อยู่ในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงิน ไม่ว่าจะเป็นเงินฝาก เงินออม หรือในรูปแบบกองทุนรวม กองทุนตลาดเงิน ซึ่งสินทรัพย์เหล่านี้จะสามารถแปลงกลับเป็นเงินสดได้ (Ismail et al., 2022) อีกทั้งบริษัทที่มีสภาพคล่องทางการเงินที่เพียงพอก็จะส่งผลให้เกิดความสามารถในการทำกำไร (profitability) ที่เป็นอัตราส่วนประเมินความสามารถของธุรกิจในการสร้างผลกำไรจากการดำเนินงานของธุรกิจในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยธุรกิจที่มีผลกำไรหรือขาดทุนจะสามารถแสดงให้เห็นได้ถึงอัตราส่วนกำไรสุทธิ อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งตัวแปรเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อต้นทุนกำไรและผลตอบแทนของบริษัท (สุชาติรัตน์ บุญอยู่, 2563; Indrawati & Rahmawati, 2023)

ผู้บริหารบริษัทจำเป็นต้องใช้ข้อมูลการวิเคราะห์การเงินเหล่านี้มาช่วยในการตัดสินใจบริหารความเสี่ยงเพื่อประเมินความเสี่ยงและดูความสัมพันธ์ของข้อมูลทางการเงินเปรียบเทียบกับย้อนหลังหลาย ๆ ปีของอัตราส่วนนั้น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแข็งแกร่งความอ่อนแอในธุรกิจ และเปรียบเทียบกับองค์กรอื่นที่เป็นคู่แข่งในอุตสาหกรรมหรือธุรกิจเดียวกัน เปรียบเทียบคุณภาพกำไรที่เป็นฐานะทางการเงินต่างกันอย่างไร ซึ่งประเทศไทยจัดเป็นกลุ่มประเทศเกิดใหม่ที่มีความเสี่ยงสูงในการเกิดภาวะล้มละลายอันเกิดจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ (กฤษฎา อึ้งทองหล่อ และประเวศ เพ็ญวุฒิกุล, 2566) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาข้อมูลทางการเงินเพื่อให้ทราบถึงคุณภาพกำไรที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินข้อมูลทางการเงินที่เกิดขึ้นของธุรกิจ นอกเหนือจากการปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจของผู้ถือหุ้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นักวิเคราะห์ทางการเงิน และนักลงทุน (Ibrahim et al., 2023) โดยคุณภาพกำไรถือเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญประการหนึ่งที่นักลงทุนใช้ในการพิจารณาและประเมินผลการทางการเงินของธุรกิจ มูลค่าของคุณภาพกำไรเป็นเสมือนผลลัพธ์ที่ธุรกิจควรคำนึงถึงเป็นอย่างมากเนื่องจากสามารถบ่งชี้ได้ว่าธุรกิจได้มีระบบการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมเพื่อสร้างผลกำไรสูงสุด (Indrawati & Rahmawati, 2023) และจากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ พบว่า การที่จะก่อให้เกิดคุณภาพกำไรที่มีประสิทธิภาพได้นั้นย่อมมีปัจจัยที่หลากหลายที่ส่งผลต่อคุณภาพกำไร อาทิ ปัจจัยสภาพคล่องทางการเงินที่เป็นความสามารถทางการเงินที่มีสภาพคล่องและสามารถแปรเปลี่ยนเป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็ว เมื่อบริษัทสามารถรักษาสภาพคล่อง

ทางการเงินได้เหมาะสมก็จะเสริมสร้างให้บริษัทมีความสามารถในการทำกำไรในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งจะสามารถสร้างความอยู่รอดของบริษัทที่ก่อให้เกิดคุณภาพกำไรทางอ้อมได้ (Czerwínska-Kayzer et al., 2021) อีกทั้งปัจจัยความสามารถในการทำกำไรของบริษัทที่ทำให้นักลงทุนนิยมนำอัตราส่วนมาประกอบการตัดสินใจในการลงทุนในหลักทรัพย์ก็จะเป็นตัวชี้วัดผลลัพธ์ของคุณภาพกำไรของกลุ่มบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์อีกปัจจัยได้เช่นกัน (ชญาดา จวงสังข์ และพรทิพา แสงเขียว, 2564)

บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการเป็นบริษัทมหาชนจำกัดที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยให้สามารถออกและเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน และได้รับอนุมัติจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยให้เข้าเป็นบริษัทจดทะเบียนใน SET ตามขนาดของทุนจดทะเบียนชำระแล้ว และจากผลสำรวจของสภาธุรกิจตลาดทุนไทย ณ เดือนมีนาคม 2567 รายนามกลุ่มนักลงทุน พบว่า ความเชื่อมั่นกลุ่มนักลงทุนบุคคลปรับร้อยละ 6.5 อยู่ที่ระดับ 107.58 กลุ่มบัญชีบริษัทหลักทรัพย์ปรับเพิ่มร้อยละ 14.3 มาอยู่ที่ระดับ 114.29 กลุ่มนักลงทุนสถาบันในประเทศปรับเพิ่มร้อยละ 16.1 อยู่ที่ระดับ 141.67 และกลุ่มนักลงทุนต่างประเทศทรงตัวอยู่ที่ระดับ 100.00 ตลอดเดือนมีนาคม 2567 SET Index แกว่งตัวอยู่ในกรอบแคบระหว่าง 1,359.26 ถึง 1,394.93 เนื่องจากขาดปัจจัยสนับสนุน อีกทั้งนักลงทุนต่างชาติยังไม่กลับเข้ามาลงทุนมากนัก จึงส่งผลให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการก็ยังคงเป็นกลุ่มที่น่าสนใจในการลงทุน จากการสำรวจของสภาธุรกิจตลาดทุนไทยในปี 2567 พบว่า นักลงทุนยังคงสนใจลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการที่อยู่ในหมวดท่องเที่ยวและสันทนาการมากที่สุด รองลงมา คือ หมวดการแพทย์ และหมวดพาณิชย์ จึงทำให้การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ (สภาธุรกิจตลาดทุนไทย, 2569)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียที่มองหาโอกาสในการเจริญเติบโตของธุรกิจให้สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียพิจารณาให้เห็นถึงความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นกลไกการบริหารจัดการที่ดีที่จะสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาให้ผลการดำเนินงานแปรเปลี่ยนเป็นความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อเป็นตัวกำหนดความสามารถของธุรกิจในการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันและโอกาสในการลงทุนที่สูงขึ้นที่เป็นโอกาสดีของนักลงทุนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของสภาพคล่องทางการเงินที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาตัวแปร คือ (1) สภาพคล่องทางการเงิน (Financial Liquidity--FL) (2) ความสามารถในการทำกำไร (Profitability--PRO) ที่ประกอบด้วย อัตราส่วนกำไรสุทธิ (Net Profit Ratio--NPR) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (Return on Assets--ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity--ROE) และ (3) คุณภาพกำไร (Earnings Quality--EQ)
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ผู้วิจัยได้มีการกำหนดประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ จำนวน 132 ตัวอย่าง ซึ่งจะต้องมีผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ไม่เป็นบริษัทที่ถูกพิจารณาหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพิกถอน และมีข้อมูลงบการเงินในฐานข้อมูลตลอดระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2567
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินที่เป็นรูปแบบรายงานประจำปีและแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2567 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ
4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ช่วงเวลาในการศึกษาเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้อมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาสภาพคล่องทางการเงิน ความสามารถในการทำกำไร และคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ และเป็นข้อมูลสำหรับนักลงทุนที่ต้องการลงทุนในหุ้นอย่างมีประสิทธิภาพ
2. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้อใช้เป็นข้อมูลให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย นักลงทุนตัดสินใจลงทุน เพื่อมองหาโอกาสในการเจริญเติบโตของธุรกิจ ความสามารถในการทำกำไร และคุณภาพกำไรของหลักทรัพย์ที่เสนอขาย และเป็นตัวกำหนดความสามารถของธุรกิจในการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันและโอกาสในการลงทุนที่สูงขึ้นที่เป็นโอกาสที่ดีของนักลงทุนได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพคล่องทางการเงิน

สภาพคล่องทางการเงิน (Financial Liquidity--FL) เป็นหนึ่งในการวัดที่สามารถใช้เพื่อวัดความสามารถของธุรกิจในการชำระหนี้ระยะสั้น เพื่อให้ธุรกิจทราบสถานะทางการเงินของตนและเป็นตัวชี้วัดทางการเงินที่ใช้ในการกำหนดความสามารถของธุรกิจในการชำระหนี้ระยะสั้น (Ismail et al., 2022) ที่ประกอบด้วย อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน และอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนเร็ว โดยทั่วไปมูลค่าของอัตราส่วนทางการเงินที่เป็นอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนและอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนเร็วสูงขึ้นเท่าใด อัตรากำไรด้านความปลอดภัยที่ธุรกิจมีเพื่อชำระหนี้ระยะสั้นก็จะมากขึ้นเท่านั้น การบริหารสภาพคล่องทางการเงินเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับทุกองค์กร ซึ่งการชำระภาระผูกพันของธุรกิจ รวมถึงค่าใช้จ่ายการดำเนินงานและการเงินที่เป็นหนี้ระยะสั้น แต่เป็นหนี้ระยะยาว

ที่ครบกำหนดชำระ อัตราส่วนสภาพคล่องจึงใช้สำหรับการบริหารสภาพคล่องในทุกองค์กร (Widajatun et al., 2020) และจากการศึกษา Daryanto et al. (2018) ได้กล่าวว่า สภาพคล่องทางการเงินย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรขององค์กร ธุรกิจที่มีสินทรัพย์สภาพคล่องทางการเงินที่เพียงพอ เพื่อให้เป็นไปตามที่กำหนดการชำระหนี้ โดยการเปรียบเทียบเงินสดและเงินสดใกล้เคียงกับภาระผูกพันในการชำระหนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไร เช่นเดียวกับ Oktavianto and Samryn (2017) กล่าวว่า สภาพคล่องทางการเงินที่เป็นอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนและอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนเร็วจะสามารถวัดสภาพคล่องทางการเงินที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการทำกำไรตามแนวโน้มที่ดีสำหรับอนาคต อีกทั้งส่งผลกระทบต่อคุณภาพของกำไรจากการลงทุน โดยองค์กรธุรกิจก็จะสามารถสร้างกำไรในระดับที่สูงขึ้นและเกิดความปลอดภัยขององค์กรธุรกิจในระดับมากขึ้น (Czerwinska-Kayzer et al., 2021)

ความสามารถในการทำกำไร

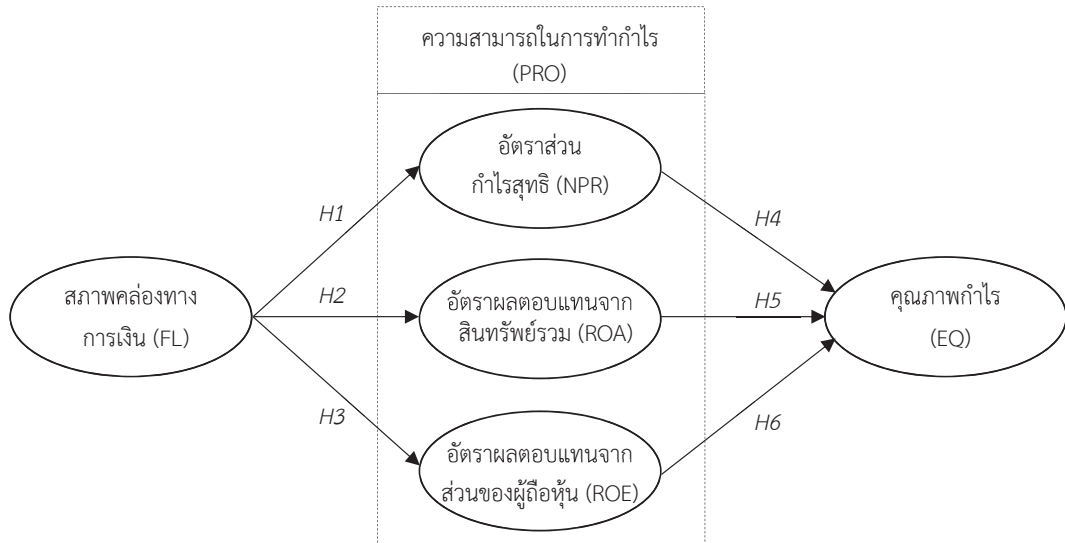
ความสามารถในการทำกำไร (Profitability--PRO) เป็นการวัดจำนวนเงินที่เกี่ยวข้องกับรายได้ของธุรกิจและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะใช้ในการประเมินความสามารถของฝ่ายบริหารในการสร้างรายได้จากฐานการสร้างรายได้ภายในองค์กร อัตราส่วนความสามารถในการทำกำไรบ่งชี้ความสามารถในการทำกำไรจากการขายสินค้าที่มีศักยภาพมีความสนใจในเงินปันผลและการแข่งขันของราคาตลาดของหุ้น (Ajanthan, 2013) และจากการศึกษาของ Harahap et al. (2018) กล่าวว่า ความสามารถในการทำกำไรจะมีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของธุรกิจ ซึ่งความสามารถในการทำกำไรในระดับที่ธุรกิจต่าง ๆ สร้างผลกำไรจากการขายและการลงทุน หากความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจสูงขึ้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ประกอบด้วย เจ้าหนี้ ผู้ผลิต และนักลงทุนสามารถสร้างรายได้จากการขายและการลงทุนของธุรกิจ (Widajatun et al., 2020) โดยความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจจะสะท้อนถึงขนาดของกำไรของธุรกิจในรอบระยะเวลาบัญชี ซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้อัตราส่วนความสามารถในการทำกำไร เช่น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และอัตรากำไรสุทธิ (NPR) ซึ่งอัตราส่วนความสามารถในการทำกำไรจะวัดผลกำไรหรือความสำเร็จของธุรกิจในช่วงเวลาหนึ่งและมุ่งเน้นไปที่สามารถสร้างให้เกิดคุณภาพกำไรของธุรกิจในระดับที่สูงขึ้นได้ (Pandeiro et al., 2022)

คุณภาพกำไร

คุณภาพกำไร (Earnings Quality--EQ) ถือเป็นผลลัพธ์นโยบายตามมาตรฐานการบัญชีที่มีอยู่และมีมูลค่าตลาดตามข้อมูลของคุณภาพกำไรจะเป็น (1) พฤติกรรมฉวยโอกาสจากผู้จัดการเพื่อเพิ่มประโยชน์สูงสุดในการเผชิญกับสัญญาค่าตอบแทน สัญญาหนี้ และต้นทุนทางการเงิน และ (2) มุมมองของการจัดการกำไรที่มีประสิทธิภาพ (efficient earnings management) ซึ่งการจัดการกำไรจะทำให้ผู้จัดการมีความยืดหยุ่นในการปกป้องตนเองและธุรกิจในการคาดเดาเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเพื่อประโยชน์ของฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสัญญา (Farichah, 2017) นอกจากนี้ Saleh et al. (2020) ยังกล่าวว่า คุณภาพกำไรเป็นความสามารถของการทำรายได้ที่รายงานเพื่อสะท้อนรายได้ที่แท้จริงของธุรกิจ ตลอดจนประโยชน์ของกำไรที่ได้รายงานเพื่อคาดการณ์รายได้ในอนาคต เพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างแท้จริง โดยผู้มีอำนาจตัดสินใจจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ละเอียดอ่อนและมีคุณภาพสูง และธุรกิจที่มีคุณภาพกำไรสูงจะได้รับส่วนลดในต้นทุนส่วนของผู้ถือหุ้นและต้นทุนหนี้สิน (Harahap et al., 2018)

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ สามารถนำมาพัฒนาได้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): สภาพคล่องทางการเงิน (FL) ส่งผลกระทบบต่ออัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR)

สมมุติฐานที่ 2 (H2): สภาพคล่องทางการเงิน (FL) ส่งผลกระทบบต่ออัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA)

สมมุติฐานที่ 3 (H3): สภาพคล่องทางการเงิน (FL) ส่งผลกระทบบต่ออัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)

สมมุติฐานที่ 4 (H4): อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) ส่งผลกระทบบต่อคุณภาพกำไร (EQ)

สมมุติฐานที่ 5 (H5): อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) ส่งผลกระทบบต่อคุณภาพกำไร (EQ)

สมมุติฐานที่ 6 (H6): อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ส่งผลกระทบบต่อคุณภาพกำไร (EQ)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อให้ได้มาของข้อมูลที่สามารถตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงข้อมูลที่ได้มาต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้ได้มาของข้อมูลที่มีคุณภาพที่ดี เชื่อถือได้ และถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย จึงมุ่งเน้นนำเสนอข้อมูลหลักที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง ผู้วิจัยได้มีการกำหนดประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ จำนวน 132 ตัวอย่าง ซึ่งจะต้องมีผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ไม่เป็นบริษัทที่ถูกพิจารณาหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพิกถอน และมีข้อมูลงบการเงินในฐานข้อมูลตลอดระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2567 โดยการวิจัยครั้งนี้ได้มีวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) จำแนกตามคุณลักษณะของกลุ่มแบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ พาณิชยกรรม (commerce) บริการทางการแพทย์ (health care services) สื่อและสิ่งพิมพ์ (media & publishing) บริการเฉพาะกิจ (professional services) การท่องเที่ยวและสันทนาการ (tourism & leisure) ขนส่งและโลจิสติกส์ (transportation & logistics)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ ด้วยกระดาดทำการและการเก็บจากงบการเงินที่เป็นรูปแบบรายงานประจำปีและแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2567 ซึ่งได้ดำเนินการแบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพคล่องทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการทำกำไร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ อัตราส่วนกำไรสุทธิ อัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น และส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพกำไร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ ด้วยกระดาดทำการ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากงบการเงิน รูปแบบรายงานประจำปี และแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2567 จำนวน 132 บริษัท ซึ่งการเก็บข้อมูลได้มีการตรวจสอบข้อมูลและทำการบันทึกข้อมูลแล้วจึงนำมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมงบการเงินที่เป็นรูปแบบรายงานประจำปีและแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2567 มาทำการจัดสรรในระบบ เพื่อจัดเตรียมข้อมูลไปทำการวิเคราะห์สถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งวิธีการวิเคราะห์สถิติที่ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้จำแนกการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา คือ การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านการเงิน เพื่อศึกษาระดับของสภาพคล่องทางการเงิน ความสามารถในการทำกำไร และคุณภาพกำไร ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอ้างอิง (inferential statistic) เป็นการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยและทำการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ และเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและหาระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) ในการวิเคราะห์เส้นทางการเกิดผลกระทบด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้จำแนกการวิเคราะห์สถิติเชิงอ้างอิงออกเป็น 2 แบบ คือ (1) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficients) เป็นค่าที่บ่งบอกถึงอิทธิพลทางตรงและอิทธิทางอ้อมของตัวแปรที่เป็นสาเหตุที่ทำให้

อีกตัวหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป โดยจะทำการวิเคราะห์จากค่า t -statistic หากพบว่า “ค่า t -statistic ≥ 1.65 แสดงว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10” “ค่า t -statistic ≥ 1.96 แสดงว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05” และ “ค่า t -statistic ≥ 2.58 แสดงว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01” และ (2) การวิเคราะห์สรุปตัวแบบสมการ โครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) เป็นการวิเคราะห์ไปตามลำดับความสัมพันธ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงค่าอิทธิพลที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีตัวแปรแต่ละตัวเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมุติฐาน (hypothesis testing) เพื่อหาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งศึกษาถึงโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ โดยผู้วิจัยสามารถแสดงผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์สภาพคล่องทางการเงิน ความสามารถในการทำกำไร และคุณภาพกำไร ที่สามารถแสดงให้เห็นได้ถึงการหาค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงได้ตามตาราง 1

ตาราง 1

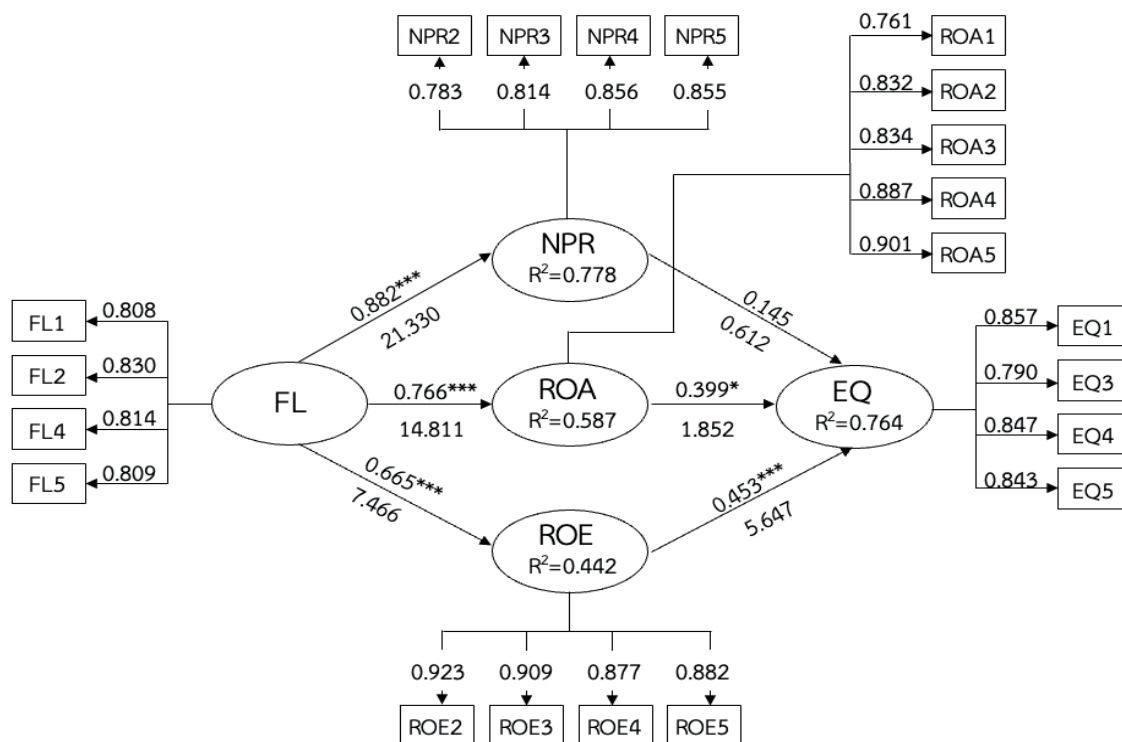
ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
สภาพคล่องทางการเงิน (FL)	2.30	0.21	15.69	2.514
อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR)	0.61	-163.43	82.98	28.976
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA)	6.99	-32.83	41.43	10.127
อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	8.68	-54.76	89.15	19.704
คุณภาพกำไร (EQ)	18.43	1.08	142.79	18.254

จากตาราง 1 พบว่า (1) สภาพคล่องทางการเงิน (FL) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.30 ค่าต่ำสุดอยู่ที่ 0.21 ค่าสูงสุดอยู่ที่ 15.69 และมีการกระจายตัวของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.514 (2) อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.61 ค่าต่ำสุดอยู่ที่ -163.43 ค่าสูงสุดอยู่ที่ 82.98 และมีการกระจายตัวของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 28.976 (3) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 6.99 ค่าต่ำสุดอยู่ที่ -32.83 ค่าสูงสุดอยู่ที่ 41.43 และมีการกระจายตัวของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.127 (4) อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 8.68 ค่าต่ำสุดอยู่ที่ -54.76 ค่าสูงสุดอยู่ที่ 89.15 และมีการกระจายตัวของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 19.704 และ (5) คุณภาพกำไร (EQ) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 18.43 ค่าต่ำสุดอยู่ที่ 1.08

ค่าสูงสุดอยู่ที่ 142.79 และมีการกระจายตัวของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 18.254

2. สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของสภาพคล่องทางการเงินที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ และผลการทดสอบสมมติฐาน โดยผลการวิเคราะห์เป็นดังภาพ 2

ภาพ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง

จากภาพ 2 แสดงผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม (Direct Effect–DE and Indirect Effect–IE) พบว่า สภาพคล่องทางการเงิน (FL) มีผลกระทบทางตรงต่ออัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงเส้นเท่ากับ .882, .766 และ .665 ตามลำดับ และมีค่า t -statistics = 21.330, 14.811 และ 7.466 ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาผลกระทบอ้อมต่อคุณภาพกำไร (EQ) พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง คือ Total Effect = .735 และมีค่า t -statistics = 15.486 ตามลำดับ นอกจากนี้อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีผลกระทบทางตรงต่อคุณภาพกำไร (EQ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงเส้นเท่ากับ .399, .453 และมีค่า t -statistics = 1.854 และ 5.647 ตามลำดับ แต่อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) ไม่มีผลกระทบทางตรงต่อคุณภาพกำไร (EQ) ซึ่งสามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจากการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ (causal influence) ระหว่างตัวแปรที่ปรากฏในรอบแนวคิดการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังตาราง 2

ตาราง 2

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจากการวิเคราะห์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ตัวแปร	R^2	อิทธิพล	FL	NPR	ROA	ROE
EQ	.764	DE	.000	.145	.399*	.453***
		IE	.735***	.000	.000	.000
		TE	.735	.145	.399	.453
ROE	.442	DE	.665***	.000	.000	.000
		IE	.000	.000	.000	.000
		TE	.665***	.000	.000	.000
ROA	.587	DE	.766***	.000	.000	N/A
		IE	.000	.000	.000	N/A
		TE	.766***	.000	.000	N/A
NPR	.778	DE	.882***	.000	N/A	N/A
		IE	.000	.000	N/A	N/A
		TE	.882	.000	N/A	N/A

หมายเหตุ: De = Direct Effect, IE = Indirect Effect, TE = Total Effect, N/A = Not Applicable

(* หมายถึง p -value $\leq .10$ หรือ ค่า $t \geq 1.65$), (***) หมายถึง p -value $\leq .01$ หรือ ค่า $t \geq 2.58$)

จากตาราง 2 สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจากการวิเคราะห์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างได้ คือ (1) ปัจจัยคุณภาพกำไร (EQ) ได้รับผลกระทบทางตรงจากอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .399 และ .453 ตามลำดับ และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากสภาพคล่องทางการเงิน (FL) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .735 แต่ไม่ได้รับผลกระทบทางตรงจากอัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) และ (2) อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) ได้รับผลกระทบทางตรงจากสภาพคล่องทางการเงิน (FL) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .665, .766 และ .882 ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากสมมติฐานของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละประเด็นได้ว่า (1) สภาพคล่องทางการเงิน (FL) ส่งผลกระทบต่ออัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และ (2) อัตราส่วนกำไรสุทธิ (NPR) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ส่งผลกระทบต่อคุณภาพกำไร (EQ) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า สภาพคล่องทางการเงินมีผลกระทบทางตรงต่ออัตราส่วนกำไรสุทธิ อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทน

จากส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนสภาพคล่องทางการเงินมีผลกระทบทางอ้อมต่อคุณภาพกำไร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมและอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นมีผลกระทบทางตรงต่อคุณภาพกำไร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

เนื่องจากธุรกิจมีสภาพคล่องทางการเงินมาก ไม่ว่าจะเป็นสินทรัพย์สภาพคล่องเพื่อรองรับการชำระหนี้ระยะสั้น จึงทำให้ธุรกิจเกิดความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจมากขึ้นและจะช่วยให้ธุรกิจดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังเอื้อต่อการระดมทุนหรือกู้ยืมเงินที่ต่ำก็จะทำให้ความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจสูงขึ้น และเมื่อธุรกิจมีความสามารถในการทำกำไรที่สูง ซึ่งอาจเกิดจากการขายที่ทำให้เกิดกำไรในระดับที่สูง จึงทำให้งบการเงินของธุรกิจมีคุณภาพในการทำกำไรในระดับสูงเช่นกัน ซึ่งจะแสดงได้ว่า ธุรกิจมีศักยภาพทางการเงินที่ส่งผลให้นักลงทุนได้เงินปันผลและการขึ้นค่าของราคาตลาดของหุ้นมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ Daryanto et al. (2018) พบว่า การที่ธุรกิจมีสภาพคล่องทางการเงินในระดับสูงหรือเพียงพอทั้งที่เป็นเงินสดหรือสินทรัพย์ที่แปรเปลี่ยนเป็นเงินได้ในระยะสั้นจะสามารถกำหนดการชำระหนี้ได้ง่าย ก็จะส่งผลต่อการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดความสามารถในการทำกำไรได้ (Czerwinska-Kayzer et al., 2021) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Ismail et al. (2022) ก็พบว่า ผลกระทบทางการเงินที่เป็นสภาพคล่อง ไม่ว่าจะเป็นอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนและอัตราส่วนเงินทุนเร็วจะมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการทำกำไรในระดับที่สูง (Widajatun et al., 2020) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Harahap et al. (2018) ที่พบว่า เมื่อธุรกิจเกิดความสามารถในการทำกำไรที่เกิดจากรายได้ของธุรกิจและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องจะเป็นความสามารถของธุรกิจในการสร้างผลกำไรจากการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่สำคัญของธุรกิจที่สะท้อนให้เกิดเป็นคุณภาพกำไรที่มีประสิทธิภาพ (Widajatun et al., 2020) อีกทั้งการศึกษาของ Pandeirot et al. (2022) ก็เช่นกัน ที่พบว่า ความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจที่อันเป็นอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมและอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นจะสะท้อนให้นักลงทุนเห็นถึงคุณภาพกำไร เมื่อธุรกิจมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพที่แข็งแกร่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้ประกอบการธุรกิจบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการควรให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพคล่องทางการเงินด้วยการจัดสรรสินทรัพย์ที่แปรเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันที โดยไม่สูญเสียมูลค่าในสินทรัพย์อื่น ๆ เช่น การขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ที่สามารถทำได้ทันทีและได้รับเงินอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ธุรกิจมีสภาพคล่องทางการเงินที่ดีและนำไปสู่ความสามารถในการทำกำไรได้

ผู้ประกอบการธุรกิจบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการควรให้ความสำคัญกับการสร้างความสามารถในการทำกำไรด้วยการสร้างรายได้ให้สัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายและต้นทุนอื่น ๆ จะสามารถบ่งบอกได้ถึงประสิทธิภาพและความสำเร็จทางการเงินของธุรกิจ และธุรกิจควรมุ่งเน้นสร้างให้เกิดผลตอบแทนจากการลงทุนในระดับที่สูง เพื่อให้เกิดความสามารถในการทำกำไรสูงที่บ่งบอกได้ว่าธุรกิจมีผลประกอบการที่ดี

ผู้ประกอบการธุรกิจบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการควรให้ความสำคัญกับการสร้างคุณภาพกำไรด้วยการมุ่งเน้นให้เกิดผลการดำเนินงานของธุรกิจที่ทำให้เกิดรายได้มากกว่ารายจ่าย เพื่อสร้างให้เป็นกระแสเงินสดที่นำมาใช้ในการหมุนเวียนในธุรกิจได้อย่างเพียงพอแบบต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพหรือความมั่นคงอย่างยั่งยืนสูง โดยไม่ผันผวนขึ้นลงจากแนวโน้มกำไรในอดีต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มต่าง ๆ อาทิ กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจสินค้าอุปโภคบริโภค กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจว่ามีความสัมพันธ์หรือแตกต่างกันอยู่ในระดับใด

การศึกษาครั้งต่อไปควรดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลย้อนหลังที่มากกว่า 5 ปี เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาถึงสภาพคล่องทางการเงิน ความสามารถในการทำกำไร และคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจบริการ เพื่อให้ได้ผลการทดสอบเปรียบเทียบความสัมพันธ์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

References

- กฤษฎา อึ้งทองหล่อ และประเวศ เพ็ญภูมิกุล. (2566). ความสามารถในการชำระหนี้ การวิเคราะห์สภาพคล่องทางการเงินและความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลต่อความสามารถในการทำกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 25(2), 80-90.
- จิตาภา ชมไพศาล, สมาน อัครภูมิ, และพิมล วิเศษสังข์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี*, 6(2), 355-372.
- ชญาดา จวงสังข์ และพรทิวา แสงเขียว. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการทำกำไรกับคุณภาพกำไรของกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 18(2), 72-81.
- ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2567). รายงานภาวะเศรษฐกิจฐานราก เดือนธันวาคม 2566- มกราคม 2567. https://www.gsb.or.th/gsbresearch/wp-content/uploads/2024/04/GR_outlook_12_1_detail.pdf
- สภาธุรกิจตลาดหุ้นไทย. (2569). ผลสำรวจดัชนีความเชื่อมั่นนักลงทุน ประจำเดือนมี.ค. 69 (รอบสำรวจ ก.พ. 69). <https://www.fetco.or.th/news/ผลสำรวจดัชนีความเชื่อ-69/>
- สุชาร์ตน์ บุญอยู่. (2563). อิทธิพลเชิงโครงสร้างของการจัดการเงินทุนหมุนเวียนการกำกับดูแลกิจการที่ดีและความเชื่อมั่นต่อการเงินที่มีต่ออัตราส่วนทางการเงินของบริษัทจดทะเบียน ในประเทศไทย. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(2), 195-206.
- Ajanthan, A. (2013). A nexus between liquidity & profitability: A study of trading companies in Sri Lanka. *European Journal of Business and Management*, 5(7), 221-237.
- Boonyoo, S., Sangtian, W., Boonmakerd, K., Pakdeeagsorn, C., & Boonyoo, T. (2022). The relationship between good corporate governance and financial ratio of Listed companies in Thailand. *Journal of Positive School Psychology*, 6(9), 1282-1289.
- Czerwińska-Kayzer, D., Florek, J., Staniszewski, R., & Kayzer, D. (2021). Application of canonical variate analysis to compare different groups of food industry companies in terms of financial liquidity and profitability. *Energies*, 14(15), 4701.
- Daryanto, W. M., Samidi, S., & Siregar, J. (2018). The impact of financial liquidity and leverage on financial performance: Evidence from property and real estate enterprises in Indonesia. *Management Science Letters*, 8(12), 1345-1352.
- Farichah, F. (2017). Relationship of earnings management and earnings quality before and after IFRS implementation in Indonesia. *Comparative Study on Consumer Protection in Indonesia through Mechanism of Product Liability Insurance*, 20(4B), 70-81.

- Harahap, C. D., Juliana, I., & Lindayani, F. F. (2018). The impact of environmental performance and profitability on firm value. *Indonesian Management and Accounting Research*, 17(1), 54-71.
- Ibrahim, M. Z., Azzam, M. E., & Elbasuony, H. M. A. (2023). The impact of earnings quality on the corporate financial distress: Empirical evidence from Egypt. *Scientific Journal for Financial and Commercial Studies and Researches*, 4(1), 38-67.
- Indrawati, I., & Rahmawati, A. (2023). The effect of financial performance on company quality earnings. *AKRUAL: Journal Akuntansi*, 15(1), 1-13.
- Ismail, T. H., El-Deeb, M. S., Rezk, R. A., & Hemat, A. (2022). Liquidity, asset utilization, debt ratio and firm performance: Evidence from Egypt. *MSA-Management Science Journal*, 1(1), 20-51.
- Oktavianto, S., & Samryn, L. M. (2017). The effect of liquidity and profitability to return on investment. *Journal of Technology and Operations Management*, 12(2), 15-24.
- Pandeirot, L. B., Sumanti, E. R., & Aseng, A. C. (2022). An empirical study of quick ratio and profitability on manufacturing firms in Indonesia. *Society*, 10(2), 525-533.
- Saleh, I., Afifa, M. A., & Alsufy, F. (2020). Does earnings quality affect companies' performance? New evidence from the Jordanian market. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(11), 33-43.
- Widajaton, V. W., Rahmadzikrishafira, T. F., Nugraha, N. M., & Susanti, N. (2020). Effect of profitability on firm values with managerial ownership as a variable control (Construction and building sub sector listed in the Indonesia stock exchange for the 2014-2018 period). *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(7), 7220-7229.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.16

Received:	April	5, 2025
Revised:	May	21, 2025
Accepted:	January	22, 2026

ปัจจัยร่วมที่ส่งผลต่อคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2566

วุฒิชัย จันจุ¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาททางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2566 (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกับคะแนนความนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2566 และ (3) ศึกษานโยบายการฟื้นฟูคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2566 โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารและสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 8 คน และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เคยเลือกพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 48 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตีความตามหลักการทฤษฎี

ผลการวิจัย พบว่า (1) บทบาททางการเมือง ได้แก่ พรรคประสบกับการลดลงของคะแนนนิยม สูญเสียบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่น เผชิญกับข้อเสียเปรียบด้านโครงสร้าง พรรคยังมีโอกาสฟื้นตัวหากสามารถปรับภาพลักษณ์และโครงสร้างให้โปร่งใส สื่อสารกับคนรุ่นใหม่ได้ดี (2) ปัจจัยที่ส่งผลกับคะแนนความนิยมทางการเมือง ได้แก่ การสูญเสียสมาชิกสำคัญและภาพลักษณ์ที่ไม่ตอบโจทย์คนรุ่นใหม่ กลุ่ม New Dem ขาดการสนับสนุนภายในพรรค การเข้าร่วมของสมาชิกพรรคในกลุ่ม กปปส. พรรคไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังของคนรุ่นใหม่ (3) นโยบายการฟื้นฟูคะแนนนิยมทางการเมือง ได้แก่ พรรคมุ่งปรับภาพลักษณ์ให้ทันสมัยโดยใช้สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย ปรับโครงสร้างภายในพรรคให้โปร่งใสและยึดมั่นในจริยธรรมทางการเมือง พัฒนานโยบายที่ตอบโจทย์ทั้งคนรุ่นใหม่และฐานเสียงเดิม สร้างความเชื่อมโยงกับประชาชนผ่านการลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: คะแนนนิยมทางการเมือง; พรรคประชาธิปัตย์; กรุงเทพมหานคร

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: wuttichok.j@gmail.com

Cofactors Affecting Political Popularity of the Democrat Party in Bangkok Metropolis from 2019 to 2023

Wuttichok Junju¹

Abstract

This research article aims to (1) study the political roles of the Democrat Party in Bangkok Metropolis from 2019 to 2023, (2) study the factors affecting the political popularity of the Democrat Party in Bangkok Metropolis from 2019 to 2023, and (3) study the policy to regain the political popularity of the Democrat Party in Bangkok Metropolis from 2019 to 2023. Qualitative research techniques were employed. Data were collected using the techniques of important documentary research and in-depth interview with eight executives and members of the Democrat Party, and forty-eight eligible voters who had previously voted for the Democrat Party. Using the interpretation on dialectics.

Findings are as follows: (1) The political roles include: The Party faced a decrease in popularity. The Party encountered the loss of political roles at a local level. The Party faced with such structural disadvantages. The Party still has an opportunity to revive if its image and structure can be adjusted to be transparent with good communication with new generations. (2) The factors affecting political popularity include: The loss of important members and the image that did not correspond with the new generations. The New Dem Group did not gain internal support from the Party. Participation of the Party members in the People's Democratic Reform Committee (PDRC). Party could not respond to the expectations of the new generations. (3) The policy to regain political popularity include: The Party focused on improving its image to be more modern by using digital media and social media. The internal structure of the Party was adjusted to be transparent and adhered to political ethics. Policies that responded to both the new generations and the former bastion were developed. Connections were fostered with members of the general public through constant visits.

Keywords: Political Popularity; Democrat Party; Bangkok Metropolitan

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Philosophy Program in Politics, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: wuttichok.j@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญของระบบการเมืองที่ช่วยให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ คอยกำกับและตรวจสอบรัฐบาลในการใช้อำนาจทางการเมืองในลักษณะที่สนองตอบต่อประชาชน พรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งย่อมต้องตอบสนองผลประโยชน์เพื่อประชาชน ถ้าพรรคการเมืองสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของระบบประชาธิปไตยในประเทศ (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2536) พรรคการเมืองจึงถือเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งในระบบการเมืองสมัยใหม่สถาบันที่เป็นตัวแทนการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของประชาชนในการคัดสรรผู้เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการบริหารประเทศ ดังคำกล่าวที่ว่าในระบบเสรีประชาธิปไตยพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองเพียงสถาบันเดียวที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้อย่างมีความชอบธรรม (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และคนอื่น ๆ, 2566) นอกจากนี้ พรรคการเมืองยังมีหน้าที่เสนอทางเลือกให้กับประชาชนผ่านการจัดทำนโยบายเพื่อใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและนำนโยบายไปปฏิบัติหากพรรคการเมืองนั้นได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

ผลการเลือกตั้งหลายครั้งที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการเลือกตั้งที่มีลักษณะความเป็นท้องถิ่นนิยมหรือภูมิภาคนิยมเพิ่มขึ้นกว่าในอดีตมาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2538) ให้ความเห็นว่า ท้องถิ่นนิยมหรือภูมิภาคนิยมเป็นปรากฏการณ์อันเกิดจากการที่ระบบการเลือกตั้งระบบพรรคการเมืองหรือผู้นำมีแนวโน้มที่จะไประดมเสียงของประชาชน โดยอาศัยความผูกพัน คือ เป็นพวกเดียวกัน ปักขีเดียวกัน หรือเป็นคนใต้และคนอีสานด้วยกัน เพราะไม่สามารถอ้างถึงอุดมการณ์ประชาธิปไตยในการเลือกตั้ง วิธีการระดมเสียงที่ดีที่สุดไม่ได้รับระดมเสียงด้วยความเป็นประชาธิปไตย แต่เป็นการระดมเสียงด้วยความเป็นพวกเดียวกัน จึงทำให้ระบบประชาธิปไตยของไทยอ่อนแอ เพราะไม่เคยเคลื่อนไหวทางการเมืองมาก่อน ดังนั้น เมื่อระบบการเลือกอ่อนแอ นำสู่พรรคการเมืองและจะนำไปสู่พรรคภูมิภาคเพราะพรรคไม่สามารถที่จะอ้างเอาอะไรมาระดมเสียงได้ดีเท่ากับความผูกพันกับภูมิภาคหรือว่าท้องถิ่นได้

พรรคประชาธิปัตย์ (พรรคประชาธิปัตย์, 2567) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2489 ถือเป็นพรรคที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เป็นพรรคที่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองสูง แต่ในทางตรงกันข้าม เส้นทางการต่อสู้ในสมรภูมิลูกเลือกตั้ง หากนับครั้งล่าสุด รวมแล้วจำนวน 23 ครั้ง ชนะจำนวน 6 ครั้ง แพ้จำนวน 14 ครั้ง และบอยคอตจำนวน 3 ครั้ง จึงมีภาพจำในฐานะพรรคฝ่ายค้านค่อนข้างชัด และไม่ใช่ครั้งแรกที่พรรคประชาธิปัตย์เผชิญกับผลพวงแพ้จากการเลือกตั้งให้กับพรรคการเมืองใหม่ที่ก่อตั้งเพียงไม่ถึง 2 เดือน อย่างเช่นพรรคประชากรไทย และได้รับที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงแค่จำนวน 1 ที่นั่ง จากทั้งหมดจำนวน 32 ที่นั่งของจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตกรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2522 ส่งผลให้หัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรคลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบ เช่นเดียวกับการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2535 พรรคประชาธิปัตย์ก็ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรุงเทพมหานคร เพียงจำนวน 1 คน ในขณะที่พรรคพลังธรรมซึ่งเป็นพรรคใหม่ขณะนั้นได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 32 คน จากทั้งหมดจำนวน 35 เขต (พรรคประชาธิปัตย์, 2567) อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 และ ปี พ.ศ. 2566 พรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้รับเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครกับการรณรงค์หาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2566 แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในพฤติกรรมของผู้เลือกตั้งและความสามารถของพรรคในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะในบริบทของ

กรุงเทพฯ ที่ประชาชนมีความหลากหลายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และอายุ พรรคประชาธิปัตย์ที่เคยมีฐานเสียงที่แข็งแกร่งในกลุ่มชนชั้นกลางในเขตเมือง ต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้เลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับนโยบายเชิงรูปธรรม ความทันสมัย และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพผ่านสื่อดิจิทัล

ในช่วงการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 และ พ.ศ. 2566 การรณรงค์หาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ยังคงยึดแนวทางการเน้นอุดมการณ์และความมั่นคงทางการเมือง ซึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้เลือกตั้งรุ่นใหม่ได้อย่างเพียงพอ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะเลือกพรรคที่สามารถสื่อสารนโยบายได้อย่างชัดเจนและตรงเป้าหมายผ่านการใช้สื่อออนไลน์และกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองที่เข้าถึงง่าย (เกษียร เตชะพีระ, 2562) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาธิปัตย์และประชาชนกรุงเทพมหานครจึงสะท้อนถึงความไม่เพียงพอของกลยุทธ์ในการดึงดูดความสนใจของประชาชนที่มีพฤติกรรมและความคาดหวังที่เปลี่ยนไป

การศึกษาทบทวนและปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง มีความสำคัญในเชิงการสื่อสารทางการเมืองเนื่องจากพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานครมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจว่าการสื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การตลาดดิจิทัล การสื่อสารแบบตัวต่อตัว หรือการจัดกิจกรรมในชุมชน มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในลักษณะใด การวิจัยนี้จะช่วยระบุปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น ความเชื่อมั่นในภาพลักษณ์ของพรรค ความเหมาะสมของนโยบาย และความสามารถในการแข่งขันกับพรรคการเมืองคู่แข่ง และการศึกษาความพยายามการแก้ไขของพรรคประชาธิปัตย์ในกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาดังกล่าว ยังช่วยระบุแนวทางเชิงกลยุทธ์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อตึงคະแนนนิยมกลับคืนมาได้

ดังนั้น การวิจัยนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสาร การพัฒนานโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และการสร้างความไว้วางใจที่ยั่งยืนระหว่างพรรคกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งจะช่วยให้ทำความเข้าใจในปัจจัยที่มีผลต่อคะแนนนิยมและเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งและการตลาดทางการเมืองที่ทันสมัย อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อฟื้นฟูคะแนนนิยมและเสริมสร้างความแข็งแกร่งของพรรคในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทบทวนทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกับคะแนนความนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566
3. เพื่อศึกษานโยบายการฟื้นฟูคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการตลาดทางการเมือง และแนวคิดการสร้างโอกาสทางการเมือง ที่ส่งผลต่อคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารและสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 8 คน และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เคยเลือกพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 48 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 56 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2567

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เข้าใจถึงบทบาททางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2562 - 2566
2. ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกับคะแนนความนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566
3. ทราบถึงแนวทางนโยบายในการฟื้นฟูคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการตลาดทางการเมือง

Lees-Marshment (2019) ได้กล่าวถึง “พรรคการเมืองที่มุ่งเน้นตลาด” (market-oriented party) โดยชี้ให้เห็นว่า พรรคการเมืองสามารถเพิ่มความนิยมได้โดยการปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผ่านกระบวนการการตลาดทางการเมืองที่ครอบคลุมทั้งการวิจัยตลาด การพัฒนานโยบาย การสร้างแบรนด์ทางการเมือง และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับประชาชน การตลาดทางการเมือง (political marketing) จึงเป็นกระบวนการที่พรรคการเมืองใช้วิธีการตลาดเพื่อสร้างความนิยมในหมู่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเน้นการวิเคราะห์ความต้องการของประชาชน การสร้างภาพลักษณ์ การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ และการวางแผนการหาเสียงเพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมาย โดยการตลาดทางการเมืองประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

การตลาดทางการเมืองมุ่งเน้นที่การวิเคราะห์ความต้องการของประชาชน การวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อกำหนดภาพลักษณ์ของพรรค และการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในลักษณะที่เป็นระบบ นักวิชาการหลายคนได้ให้นิยามเกี่ยวกับการตลาดทางการเมือง โดยเน้นว่ากระบวนการนี้เป็นการเชื่อมโยงระหว่างพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่านการสื่อสาร การกำหนดนโยบาย และการสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาว คะแนนนิยมสะท้อนถึงความสำเร็จที่พรรคประชาธิปัตย์ต้องพัฒนาและปรับตัวในด้านนโยบายการสื่อสารและความสัมพันธ์กับประชาชน เพื่อรักษาบทบาทในเวทีการเมืองไทยต่อไปในอนาคตการตลาดทางการเมืองไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการหาเสียงเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้พรรคการเมืองสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Butler & Collins, 1994)

การวิเคราะห์การตลาดทางการเมืองมีหลายมิติ ได้แก่ มิติการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายในแต่ละเขตของกรุงเทพมหานคร โดยการทำความเข้าใจพฤติกรรม การเลือกตั้งและความต้องการเฉพาะของประชาชนในเขตเมือง นโยบายของพรรคเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ค่าครองชีพสูงขึ้นหรือสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ประชาชนรู้สึกว่าการปรับตัว

หรือพัฒนาโยบายให้ทันสมัยหรือสอดคล้องกับปัญหาที่พวกเขากำลังเผชิญอยู่ การวิเคราะห์นี้จะช่วยให้พรรคสามารถออกแบบนโยบายที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น นโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หรือการแก้ไขปัญหาการจราจร และมีทิศทางการสร้างภาพลักษณ์ที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ในฐานะพรรคที่มีความมั่นคงและเน้นหลักการประชาธิปไตยสามารถเสริมสร้างความไว้วางใจในหมู่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การสื่อสารเชิงกลยุทธ์โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการจัดกิจกรรมในชุมชนจะช่วยให้พรรคสามารถเชื่อมโยงกับประชาชนในกรุงเทพมหานครได้

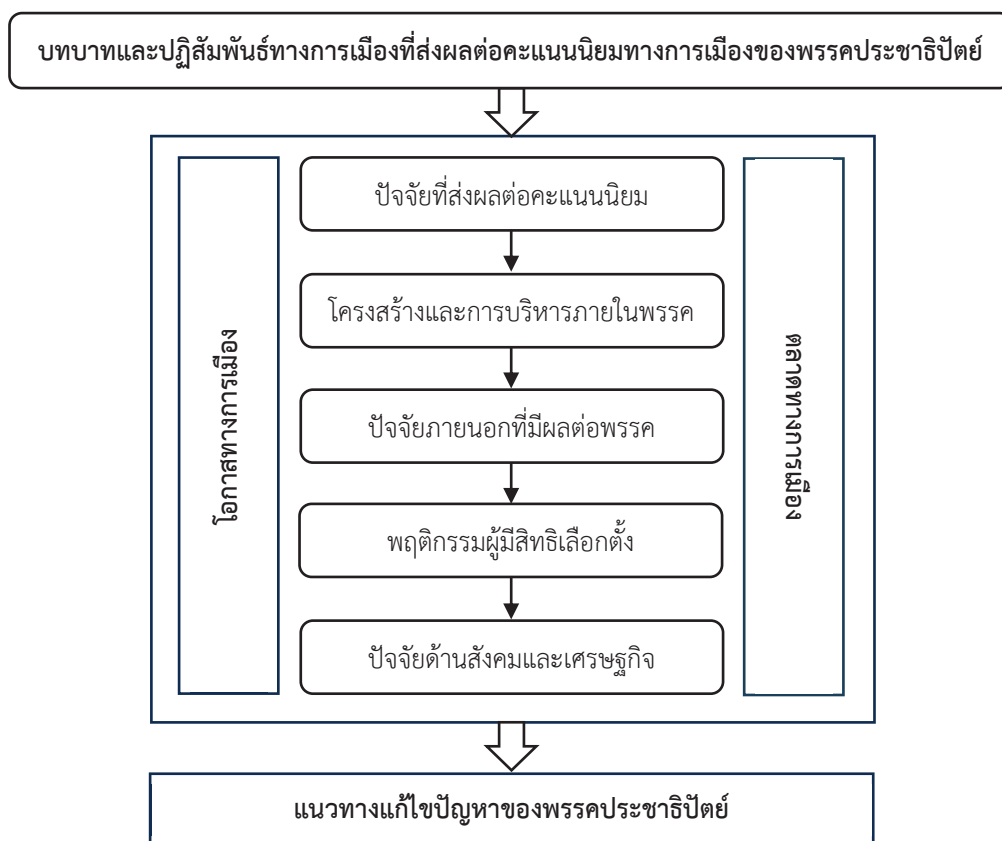
แนวคิดการสร้างโอกาสทางการเมือง

ทฤษฎีการสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity theory) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นจากการที่กลุ่มหรือองค์กรสามารถใช้โอกาสในสภาพแวดล้อมทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างอิทธิพลของตนเอง สามารถแบ่งออกเป็นองค์ประกอบสำคัญ คือ การเปิดหรือปิดของระบบการเมือง (openness/closure of political systems) ความมั่นคงหรือความเปราะบางของพันธมิตรทางการเมือง (stability or instability of political alignments) การสนับสนุนหรือการต่อต้านจากสาธารณะ (public support or opposition) และการเปลี่ยนแปลงในบริบททางเศรษฐกิจและสังคม (economic and social changes) จึงเห็นได้ว่า ทฤษฎีการสร้างโอกาสทางการเมืองเน้นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกและความสามารถของขบวนการเคลื่อนไหวในการใช้ประโยชน์จากโอกาสที่มี ซึ่งช่วยให้เห็นถึงความสำคัญของบริบททางการเมืองและกลยุทธ์ของขบวนการเคลื่อนไหวในเชิงลึก (Marks, & McAdam, 1999)

แนวคิดนี้เน้นว่าการเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะความต้องการหรือการกระทำของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับ การเปิดหรือปิดของโครงสร้างโอกาสในระบบการเมือง ประกอบด้วย ปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจ การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ หรือการขยายพื้นที่ของความขัดแย้งในประเด็นทางสังคม ซึ่งช่วยให้เข้าใจความสำคัญของการเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสร้างโอกาสทางการเมือง พรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จมักสามารถสร้างหรือขยายโอกาสทางการเมืองโดยการทำงานร่วมกับกลุ่มประชาชนหรือการตอบสนองต่อความเคลื่อนไหวทางสังคม

ในบริบทของการเมืองไทย การสร้างโอกาสทางการเมืองสะท้อนถึงการใช้จังหวะและสถานการณ์ที่เหมาะสมในบริบทของโครงสร้างทางการเมืองที่ซับซ้อน ขบวนการเคลื่อนไหวที่สามารถระบุและใช้โอกาสเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพมักมีความสามารถในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายหรือระดับโครงสร้าง แนวคิดนี้ยังช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอำนาจกับขบวนการเคลื่อนไหว รวมถึงวิธีที่กลุ่มต่าง ๆ ปรับตัวเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงหรือรักษาสถานะในบริบทของการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุป การสร้างโอกาสทางการเมืองเป็นแนวคิดที่ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่ช่วยวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนหรือขัดขวางการดำเนินงานของขบวนการ แต่ยังช่วยสร้างความเข้าใจในวิธีที่ขบวนการเคลื่อนไหวสามารถนำโอกาสเหล่านั้นมาใช้ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) บุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารและสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 8 คน และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เคยเลือกพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 48 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 56 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566 ดังนี้
 - 2.1 กลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้บริหารและสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 8 คน ได้แก่
 - (1) คุณสุธรรม ระหงส์ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
 - (2) คุณเมฆินทร์ เอี่ยมสะอาด กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์
 - (3) คุณนริศ ขำนุรักษ์ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
 - (4) คุณวัชร เพชรทอง อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร

- (5) คุณเจิมมาศ จีงเลิศศิริ เภรณัฐกพรพรคประชาธิปไตย
- (6) คุณสุรภา ประยงค์ระกุล สมาชิกพรรคประชาธิปไตย
- (7) คุณสุทธิ ปัญญาสกุลวงศ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร
- (8) คุณรัชฎาภรณ์ แก้วสนิท กรรมการบริหารพรรคประชาธิปไตย

2.2 กลุ่มที่ 2 สัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เคยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคประชาธิปไตย จำนวน 48 คน ได้แก่

- (1) ประชาชนในเขตชุมชนซอยสะและน้อย เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร จำนวน 6 คน
- (2) ประชาชนในเขตชุมชนสะพานสูง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน
- (3) ประชาชนในเขตชุมชนประชารวมใจ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำนวน 6 คน
- (4) ประชาชนในเขตชุมชนสุขสันต์ 26 เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 31 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวิธีการสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยร่วมที่ส่งผลต่อคะแนนนิยมทางการเมือง แล้วจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้คณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชนนิพนธ์ตรวจทาน ก่อนนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยมาจัดทำให้เป็นระบบแยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งการเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีการจำแนกประเด็นข้อมูลให้เป็นระเบียบเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นเชิงเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้แล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการตีความ (interpretation) โดยการนำเอาหลักการวิภาษวิธี (dialectic) มาวิเคราะห์ข้อมูลจากจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วจึงนำผลการวิเคราะห์ไปสรุปเป็นผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. บทบาททางการเมืองของพรรคประชาธิปไตยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566

- 1.1 ท่าทีของพรรคประชาธิปไตยต่อเหตุการณ์การรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2557

การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และคะแนนนิยมของพรรคประชาธิปไตยในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะท่าทีของพรรคที่ไม่ชัดเจนและความขัดแย้งภายในเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการรัฐประหาร ทำให้ประชาชนบางส่วนสูญเสียความเชื่อมั่น แม้ว่าการสงบเรียบร้อยหลังเหตุการณ์ดังกล่าวจะได้รับการยอมรับในบางพื้นที่ แต่กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีมองทางการเมืองที่โปร่งใสและตอบสนองความต้องการของประชาชนกลับไม่พอใจกับบทบาทและท่าทีที่ขัดแย้งของพรรค

- 1.2 บทบาททางการเมืองของพรรคประชาธิปไตยที่ผ่านมาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

จากอดีตถึงปัจจุบันในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พรรคประชาธิปไตยเคยได้รับความนิยมจากจุดยืนในการสนับสนุนประชาธิปไตยและการปกป้องสถาบัน แต่การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างพรรคและการแข่งขัน

จากพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ทำให้พรรคสูญเสียฐานเสียงโดยเฉพาะจากคนรุ่นใหม่ ความขัดแย้งภายในและการขาดการลงพื้นที่ทำให้ประชาชนมองว่าพรรคไม่สามารถตอบสนองความต้องการในยุคปัจจุบันได้

1.3 อุดมการณ์จุดยืนทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์

พรรคประชาธิปัตย์ยึดมั่นในอุดมการณ์สนับสนุนประชาธิปไตย การปกป้องสถาบัน และการกระจายอำนาจ แต่ภาพลักษณ์ที่ล้าสมัยและการขาดความชัดเจนในบางประเด็น เช่น การสนับสนุนการรัฐประหารในอดีตส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นจากประชาชน พรรคยังคงประสบปัญหาในการดึงดูดคนรุ่นใหม่และปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล

1.4 บทบาทของพรรคประชาธิปัตย์ต่อการเมืองระดับท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร

บทบาทของพรรคในกรุงเทพมหานครลดลง เนื่องจากการขาดการเชื่อมโยงกับชุมชนและความไม่ชัดเจนในนโยบาย พรรคการเมืองเกิดใหม่ได้เน้นการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียและเชื่อมโยงกับคนรุ่นใหม่ได้ดีกว่า ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ต้องเผชิญกับความท้าทายในการฟื้นฟูคะแนนนิยม พรรคจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์และพัฒนาการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อดึงดูดประชาชนในระดับท้องถิ่นและคนรุ่นใหม่

2. ปัจจัยที่ส่งผลกับคะแนนความนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566

2.1 ปัจจัยที่ทำให้คะแนนความนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ถดถอยลงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

คะแนนความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ลดลงจากปัจจัยภายใน เช่น ความขัดแย้งในพรรค การขาดเอกภาพ การคัดเลือกผู้สมัครที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ และการไม่ลงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การแข่งขันจากพรรคการเมืองใหม่ที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ผ่านโซเชียลมีเดีย และการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมสังคมที่มองว่าพรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคอนุรักษ์นิยมที่ไม่ทันสมัย

2.2 บริบทการเมืองในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อพรรคการเมืองของกรุงเทพมหานครของคนรุ่นใหม่
ภาพลักษณ์ที่ไม่ทันสมัยและการขาดการปรับตัวให้ทันกับยุคสมัยของพรรคประชาธิปัตย์ส่งผลต่อความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ในกรุงเทพมหานครลดลง เช่น การใช้โซเชียลมีเดียที่ยังไม่ดึงดูดคนรุ่นใหม่ รวมถึงความขัดแย้งภายในพรรคและการไม่เชื่อมโยงกับปัญหาในพื้นที่ การแข่งขันกับพรรคการเมืองใหม่ เช่น พรรคก้าวไกล ที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ดีขึ้น ยิ่งทำให้พรรคประชาธิปัตย์ต้องเผชิญความท้าทายในการรักษาฐานเสียงเดิมและดึงดูดกลุ่มคนรุ่นใหม่

2.3 การเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่-ก้าวไกล-ประชาชน ในเขตพื้นที่เดิมของพรรคประชาธิปัตย์

พรรคอนาคตใหม่-พรรคก้าวไกลดึงดูดคนรุ่นใหม่ด้วยนโยบายก้าวหน้า การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ และการตอบสนองต่อปัญหาสังคมยุคใหม่ ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ยังไม่สามารถปรับตัวในด้านนี้ได้ทำให้สูญเสียฐานเสียงเดิมในกรุงเทพมหานคร

2.4 ปัจจัยเรื่องการย้ายพรรคของสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ส่งผลต่อการไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

การย้ายพรรคของสมาชิกที่มีฐานเสียงส่งผลให้พรรคสูญเสียความมั่นคงในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเขตพื้นที่สำคัญ ความขัดแย้งภายในพรรคและการบริหารจัดการที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของ

สมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมาชิกย้ายพรรค ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์และคะแนนนิยมของพรรค

2.5 ความขัดแย้งที่เกิดจากการการแบ่งกลุ่มในพรรคประชาธิปัตย์ทำให้เกิดความอ่อนแอทางการเมืองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ความแตกแยกภายในพรรคและการแบ่งกลุ่มที่มีความคิดเห็นและผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้พรรคขาดเอกภาพและความเชื่อมั่นจากประชาชน การขาดความชัดเจนในอุดมการณ์และการแข่งขันจากพรรคการเมืองเกิดใหม่ที่มีภาพลักษณ์ที่สดใหม่ ทำให้พรรคประชาธิปัตย์อ่อนแอลงในกรุงเทพมหานครอย่างชัดเจน

3. นโยบายการฟื้นฟูคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 -2566

3.1 แนวทางการแก้ปัญหาคะแนนนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ลดลงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

พรรคประชาธิปัตย์เน้นการยึดมั่นในอุดมการณ์หลัก เช่น การปกป้องสถาบันและการกระจายอำนาจ พร้อมปรับตัวเพื่อดึงดูดคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อโซเชียลและโครงการที่ตอบโจทย์กลุ่มเยาวชน ความพยายามในการสร้างเอกภาพภายในพรรคและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นกุญแจสำคัญ การเชื่อมโยงกับประชาชนในระดับพื้นที่และการตอบสนองต่อปัญหาในชุมชนช่วยสร้างความไว้วางใจและฟื้นฟูคะแนนนิยม

3.2 นโยบายและการปรับโครงสร้างของพรรคประชาธิปัตย์

พรรคต้องปรับโครงสร้างเพื่อความโปร่งใสและเพิ่มบทบาทของคนรุ่นใหม่ โดยเน้นการสื่อสารผ่านโซเชียลและตอบสนองปัญหาที่ประชาชนเผชิญ เช่น ค่าครองชีพและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนและการลงพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในประชาชนและฟื้นฟูคะแนนนิยม

3.3 ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาคะแนนนิยมลดลงของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ปัญหาความขัดแย้งภายในพรรคและการขาดการปรับตัวให้ทันสมัยเป็นอุปสรรคสำคัญ การสื่อสารอุดมการณ์แบบอนุรักษ์นิยมอาจไม่สอดคล้องกับคนรุ่นใหม่ ขณะที่การสูญเสียฐานเสียงจากการขาดความเชื่อมโยงกับปัญหาชุมชนและการขาดผู้นำที่มีความสามารถยิ่งลดความนิยม พรรคจำเป็นต้องปรับตัวทั้งในโครงสร้างและนโยบายเพื่อสร้างเอกภาพและดึงดูดความเชื่อมั่นจากประชาชน

3.4 แนวทางการพัฒนาพรรคประชาธิปัตย์และการถอดบทเรียนทางการเมืองจากอดีตถึงปัจจุบัน

พรรคต้องพัฒนาผู้นำที่มีบาร์มีและเชื่อมโยงกับคนรุ่นใหม่ พร้อมปรับนโยบายให้ทันสมัย เช่น การกระจายอำนาจและการพัฒนาชุมชน การเรียนรู้จากพรรคการเมืองใหม่ที่ประสบความสำเร็จจะช่วยพัฒนากลยุทธ์ให้เหมาะสม การสร้างเอกภาพและโปร่งใสในพรรค รวมถึงการสื่อสารที่ตอบโจทย์ยุคดิจิทัลเป็นกุญแจสำคัญในการฟื้นฟูความนิยม

3.5 พรรคประชาธิปัตย์กับแนวโน้มต่อการเมืองไทยในอนาคต

พรรคประชาธิปัตย์ยังคงเผชิญกับความท้าทายจากพรรคการเมืองใหม่และกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง การปรับตัวให้ทันสมัยผ่านการดึงดูดคนรุ่นใหม่และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยพรรคฟื้นฟูภาพลักษณ์ การสร้างผู้นำที่เข้มแข็งและการลงพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงกับประชาชนเป็นแนวทางสำคัญ หากพรรคสามารถถอดบทเรียนและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ พรรคยังมีโอกาสกลับมาเป็นผู้นำในเวทีการเมืองไทย

การอภิปรายผล

สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. บทบาททางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566

ประเด็นของกลยุทธ์การตลาดการเมือง (political marketing) และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละช่วงเวลาที่มีความสำคัญของการสื่อสาร การสร้างภาพลักษณ์ และการนำเสนอนโยบายที่สามารถดึงดูดและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว งานสอดคล้องกับ Lees-Marshment (2019) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างแบรนด์ (political branding) การสื่อสาร (political communication) และการวางตำแหน่งในตลาดการเมือง (positioning in political market) สอดคล้องกับ บุรฉัตร พานธรักษ์ (2555) ที่พบว่า พรรคเพื่อไทยสามารถใช้กลยุทธ์การตลาดการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการสื่อสารที่ชัดเจนผ่านการรณรงค์ที่เข้าถึงประชาชนระดับรากหญ้าและการสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์ (emotional appeal) กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในทางกลับกัน พรรคประชาธิปัตย์มุ่งเน้นการสื่อสารผ่านภาพลักษณ์ความมั่นคงและอุดมการณ์ดั้งเดิม แต่กลับขาดความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สอดคล้องกับ ชนกนาถ พูลสวัสดิ์ (2554) ที่พบว่า การสร้างความนิยมในพรรคการเมืองต้องอาศัยความเข้าใจในบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ การสร้างความผูกพันในชนบทอาจเน้นไปที่การเสริมสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์เชิงบุคคล ในขณะที่พื้นที่เมืองใหญ่อาจต้องพัฒนาแนวทางการสื่อสารที่ทันสมัยและการเสนอแนวนโยบายที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับ วารุณี ลิเลศพันธ์ (2560) ที่พบว่า แม้ว่าพรรคประชาธิปัตย์จะมีความสำเร็จในการสร้างฐานเสียงในภาคใต้ แต่กลยุทธ์เดียวกันกลับไม่สามารถใช้ได้ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกันทั้งในด้านวัฒนธรรม ค่านิยม และโครงสร้างทางสังคม

2. ปัจจัยที่ส่งผลกับคะแนนความนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 - 2566

ประเด็นบทบาทผู้นำที่มีคุณภาพและความสามารถในการเชื่อมโยงกับประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความนิยมของพรรค สอดคล้องกับ Burns (1978) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (transformational leadership theory) ว่าเน้นถึงความสามารถของผู้นำในการสร้างแรงบันดาลใจและผลักดันการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้ติดตาม ทฤษฎีนี้มีจุดสำคัญอยู่ที่ความสามารถของผู้นำในการสร้างอุดมการณ์และเป้าหมายร่วมที่มีความสำคัญต่อกลุ่ม สอดคล้องกับ พิมพ์พิ พันธ์วิชาติกุล (2560) ที่พบว่า ความสามารถของผู้นำในการเชื่อมโยงกับประชาชนและการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของพรรคการเมือง สอดคล้องกับ ประณววัฒน์ ชูวิเชียร (2562) ที่พบว่า การเข้าถึงกลุ่มประชากรในพื้นที่เมือง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ สามารถเป็นกลยุทธ์สำคัญในการฟื้นฟูคะแนนนิยมและเสริมสร้างบทบาทของพรรคในระบบการเมือง และสอดคล้องกับ พรเทพ เตชะไพบูลย์ (2554) ที่พบว่า การบริหารภายในพรรคและการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองเป็นสองปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด หากพรรคสามารถปรับปรุงโครงสร้างการบริหารภายในให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ จะช่วยให้พรรครักษาความนิยมและสร้างความเชื่อมั่นในระยะยาวได้

3. นโยบายการฟื้นฟูคะแนนนิยมทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 -2566

ประเด็นความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อพรรคประชาธิปัตย์ โดยเฉพาะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น การเกิดขึ้นของพรรคการเมืองใหม่และการพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสาร สอดคล้องกับ Duverger (1964) ที่กล่าวถึงทฤษฎีระบบการเลือกตั้งและพฤติกรรม การเลือกตั้ง (electoral systems and voting behavior theory) ว่าระบบการเลือกตั้งและวัฒนธรรมการเมือง ในพื้นที่ต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองการเลือกตั้งของประชาชน สอดคล้องกับ วีระศักดิ์ พักศรี (2563) ที่พบว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของพรรคประชาธิปัตย์ในการรักษาฐานคะแนนเสียงขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางการเมืองในพื้นที่นั้น ๆ แม้พรรคจะมีอุดมการณ์ที่ชัดเจน แต่การดำเนินกลยุทธ์ที่เหมาะสมและการสื่อสารกับประชาชนยังคงเป็นกุญแจสำคัญในภาคใต้ พรรคสามารถรักษาความนิยมได้ เพราะความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชุมชน ขณะที่ในกรุงเทพมหานคร ความนิยมลดลงเนื่องจากพรรคไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมได้อย่างทันเวลา สอดคล้องกับ พรธิดา เผื่อนทิพย์ (2566) ที่พบว่า ความจำเป็นในการปรับปรุงกระบวนการสื่อสารของพรรค โดยเฉพาะการใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางหลักในการสร้างความเชื่อมโยงกับประชาชน การพัฒนานโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นใหม่ โดยเน้นความยั่งยืน ความเท่าเทียม และการแก้ปัญหาในระดับชุมชนอย่างแท้จริง และการสร้างเอกภาพภายในพรรค ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนให้ความสำคัญในการประเมินความน่าเชื่อถือและความมั่นคงของพรรคได้ และ สอดคล้องกับ ลลิตพรรณ นุกุลวัฒน์วิชัย (2559) ที่พบว่า พรรคเพื่อไทยมีความสามารถในการสร้างความเชื่อมโยงกับประชาชนในระดับรากหญ้าและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์แม้จะมีจุดแข็งในด้าน อุดมการณ์และฐานเสียงชนชั้นกลางในเมือง แต่กลับเผชิญกับความท้าทายในการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่และผู้มีสิทธิเลือกตั้งในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

1. การตระหนักถึงความสำคัญของการปรับตัวและการสื่อสารในโลกการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นโยบายและผู้สมัครไม่สามารถยึดติดกับวิธีการเดิม ๆ แต่ต้องพัฒนาตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง จะช่วยให้ พรรคการเมืองสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมและแข่งขันในสนามการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

2. ควรมีการศึกษาคะแนนนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้ ซึ่งเคยเป็นฐานเสียงสำคัญของพรรค เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อคะแนนนิยมของพรรคในกรุงเทพมหานครกับภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ว่าพรรคประชาธิปัตย์สามารถปรับกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อแข่งขันกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ได้อย่างไร

References

- เกษียร เตชะพีระ. (2562). *รัฐชาติในกระแสโลกาภิวัตน์*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กนก วงษ์ตระหง่าน. (2536). *พรรคการเมืองไทย*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกนาถ พูลสวัสดิ์. (2554). *ความผูกพันพรรคการเมืองในสังคมไทย: ศึกษาเปรียบเทียบพรรคประชาธิปัตย์ในสงขลาและตาก*. [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2538). *ไตรลักษณ์รัฐกับการเมืองไทย*. สถาบันนโยบายศึกษา.
- บุรฉัตร พานธะรักษ์. (2555). *การตลาดการเมืองของพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554*. [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ปรณวัฒน์ ชูวิเชียร. (2562). *บทบาทของพรรคประชาธิปัตย์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักการเมืองสตรีในรัฐสภา*. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 9(3), 96-103.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. มูลนิธิไฮนริค เบ็ลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- พรเทพ เตชะไพบูลย์. (2554). *การบริหารองค์การและการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง: ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์และพรรคมหาชน*. [ดุสิตบัณฑิตปริญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- พริดา เผื่อนพิมพ์. (2566). *การเมืองเรื่องการเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562*. [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- พรรคประชาธิปัตย์. (2567). *ประวัติพรรคประชาธิปัตย์*. <https://www.democrat.or.th/about-us/history>
- พิมพ์พิ พิณวิชาติกุล. (2560). *ความเป็นผู้นำทางการเมืองของ นายชวน หลีกภัย บนพื้นที่การเมืองในระบบ*. [ดุสิตบัณฑิตปริญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- ลลิตพรรณ นุกุลวัฒน์วิชัย. (2559). *การตลาดทางการเมือง: ศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556*. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 4(2), 122-144.
- วรุณี ลีเลิศพันธ์. (2560). *การสร้างฐานคะแนนเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้*. [ดุสิตบัณฑิตปริญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- วีระศักดิ์ พักศรี. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครของพรรคประชาธิปัตย์ในปี พ.ศ. 2562*. [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต].
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, ณัฏฐาภัทร อมรกุล และปฐวิทย์ วัฒนสุข. (2566). *บทบาทของพรรคการเมืองกับการให้การศึกษาทางการเมือง*. สถาบันพระปกเกล้า, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. Harper & Row.
- Butler, P., & Collins, N. (1994). Political marketing: Structure and process. *European Journal of Marketing*, 28(1), 19-34.
- Duverger, M. (1964). *Political parties: Their organization and activity in the modern state*. Methuen.
- Lees-Marshment, J. (2019). *Political branding* (3rd ed). Routledge.

Marks, G., & McAdam, D. (1999). On the relationship of political opportunities to the form of collective action: The case of the European Union. In D. della Porta, H. Kriesi, & D. Rucht (Eds), *Social movements in a globalising world* (pp. 97-111). Palgrave Macmillan.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.17

Received:	April	5, 2025
Revised:	April	24, 2025
Accepted:	April	29, 2025

ปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562

นลัท จรรย์โกมล¹ สุรพล ราชภัณฑารักษ์²จักรี ไชยพินิจ³ บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการรื้อสร้างฐานเสียงทางการเมือง (2) ศึกษาปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และ (3) ศึกษากระบวนการและกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562 โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาเอกสารสำคัญและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตีความและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562 มีดังนี้ (1) การรื้อสร้างฐานเสียงทางการเมือง ได้แก่ การมีฐานะทางการเงินที่แข็งแกร่งและการเข้าถึงกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่านงานสนับสนุนกิจกรรมหรือการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และความสำเร็จทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกับผลงานที่ทำอย่างต่อเนื่องและนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (2) ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างเครือข่ายทางสังคม กลุ่มเครือญาติ และระบบอุปถัมภ์ที่ยึดโยงกันอย่างแน่นแฟ้น และ (3) กระบวนการและกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ การวางแผนการสื่อสาร การดำเนินการสื่อสาร การประเมินผลการสื่อสารกับประชาชน การสร้างกิจกรรม การสร้างความสัมพันธ์ และการสร้างการรับรู้ รวมทั้งยุทธศาสตร์ของการสร้างฐานเสียงในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่เน้นการเข้าถึงและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่

คำสำคัญ: การสร้างฐานเสียงทางการเมือง; เครือข่ายทางสังคม; การสื่อสารทางการเมือง; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ; ความสำเร็จในการเลือกตั้ง

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: nalatchankomol@gmail.com

^{2,3,4} คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Factors and the Political Strategies of the Members of the House of Representatives in the Northeastern Region Affecting the Success in Winning Five Consecutive General Elections from 2001 to 2019

Nalat Chankomol¹ Suraphol Rajbhandarak²

Chakkri Chaipinit³ Boonyakiat Karavekphan⁴

Abstract

This research article aims to study (1) the building of a political bastion (2) the social and cultural factors and (3) the process and strategies in the political communication of the members of the House of Representatives in the northeastern region affecting the success under investigation from 2001 to 2019. The technique of qualitative research was employed. Data were collected using the techniques of documentary research and in-depth interview with eight qualified persons.

Findings are as follows: Factors and the political strategies of the Members of the House of Representatives in the northeastern region affecting the success in winning five consecutive general elections from 2001 to 2019 including (1) The building of a political bastion, including having a strong financial status and approach those having the rights to vote through the support activities or the provision of the support to the communities. The political success at a local and national level correlated with constant performance; and policies responding to the needs of the members of the general public. (2) Social and cultural factors, including the building of social networks, relatives and the patronage system consanguinity with tight connections. (3) The process and strategies in the political communication, including communication planning, communication operations, an evaluation of the communication with the members of the general public, creation of activities, building relationship, and fostering an awareness, as well as the strategies of building the political bastion at a local and national level with the focus on the access and response to the needs of the local residents.

Keywords: Building a Political Vote Base; Social Networks; Political Communication; Northeastern Thailand; Electoral Success

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Philosophy Program in Politics, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: nalatchankomol@gmail.com

^{2,3,4} Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดสิทธิ เสรีภาพ และการใช้อำนาจการปกครองโดยประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปเป็นปากเสียงแทนตน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน บริหารหรือตรวจสอบการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาล และเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงทาง การเมืองให้ลุล่วงไปด้วยดี ระบอบประชาธิปไตยมีกลไกที่สำคัญคือการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งทางการเมืองที่ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอ้างแสดงเจตจำนงเลือกสรรผู้ปกครองสร้างความชอบธรรมในการปกครองได้อย่างดีเยี่ยม (สมเกียรติ วันทะนะ, 2544; สุวิทย์ รุ่งวิสัย, 2541) การแสดงเจตจำนงผ่านกิจกรรมการเลือกตั้งของประชาชนเป็นการใช้สิทธิของตนที่จะมอบความไว้วางใจให้ผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปใช้อำนาจแทนตนในการสะท้อนปัญหาผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ หรือการบริหารจัดการประเทศ ตลอดจนการควบคุมการบริหารหรือให้ความเห็นชอบในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องตรงตามความต้องการของประชาชนในการเป็นผู้แทนปกครองประเทศ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานมีพื้นที่ขนาดใหญ่ ทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสัดส่วนมากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ จึงมีการกล่าวมาโดยตลอดว่าหากผู้ใดสามารถซื้อใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากตะวันออกเฉียงเหนือได้จะมีโอกาสได้เป็นนายกรัฐมนตรี กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่ชี้ขาดว่าใครจะได้เป็นนายกรัฐมนตรี ดังนั้น การรับเอาวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบผู้แทนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงจำเป็นสำหรับพรรคการเมืองที่อยากเป็นพรรครัฐบาล โดยวัฒนธรรมของประชาชนที่เลือกผู้แทนเข้ามาต้องการความเสมอภาค ลดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เพราะคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักถูกมองว่าด้อยค่ามากกว่าภาคอื่น ๆ เป็นต้น ด้วยความคาดหวังเหล่านี้จากประชาชนสู่ผู้แทน และหากสามารถเข้าไปอยู่ในใจของประชาชนได้จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมการแข่งขันแบบผูกขาดทางการแข่งขันการเลือกตั้งทั่วไป โดยผู้ลงสมัครหวังว่าจะอยู่ในจุดที่กล่าวมา ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีวาจาปราศรัยที่ดี มีอารมณ์ขัน มักจะได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งลักษณะเช่นนี้กลายเป็นสิ่งที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทุกคนจะต้องเรียนรู้ถึงยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้ง (ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2566, 10 พฤษภาคม)

จำนวนพื้นที่ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นฐานสำคัญในการที่จะกำหนดยุทธศาสตร์การเลือกตั้งเนื่องจากมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเยอะที่สุด คือ จำนวน 132 คน และพื้นที่จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาดใหญ่มีจำนวนประชากรมาก จึงอาจกล่าวได้ว่าจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการเลือกตั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการเลือกตั้งในประเทศไทยเพื่อหวังที่จะได้รับชัยชนะและประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง (ระบบฐานข้อมูลพรรคการเมือง, 2566) กล่าวได้ว่า มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมากที่สุดเปลี่ยนแปลงกันลงสมัครรับเลือกตั้งในช่วงระยะเวลาตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2562 หมุนเวียนกันโดยมีทั้งสังกัดพรรคเดิมและย้ายสังกัดพรรคซึ่งโดยทั่วไป การเลือกตั้งในแบบแบ่งเขต ในแต่ละจังหวัดทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีกลุ่มบ้านใหญ่ที่มีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองขนาดใหญ่อยู่ประจำจังหวัด โดยผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งนั้น ๆ มักจะเป็นผู้สมัครที่ผูกขาดอำนาจทางการเมืองหรือเรียกได้ว่าสามารถครองอำนาจทางการเมืองได้เกือบทุกครั้งที่ยิงสมัครรับเลือกตั้งได้อย่างยาวนาน ซึ่งถือเป็นปัจจัยและยุทธศาสตร์สำคัญทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปี พ.ศ. 2562 ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป จำนวน 5 ครั้ง กล่าวเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้สำรวจบุคคลผู้ซึ่งได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้ง 5 ครั้งติดต่อกัน พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 8 คน (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

รายชื่อผู้ที่ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 ครั้งติดต่อกัน ระหว่างปี พ.ศ. 2544 - 2562

ที่	ชื่อ-ชื่อสกุล	จังหวัด	ปี พ.ศ. ที่ได้รับเลือกตั้ง				
			2544	2548	2550	2554	2562
1.	นางบุญเรือน ศรีธเรศ	กาฬสินธุ์	✓	✓	✓	✓	✓
2.	นายประเสริฐ บุญเรือง	กาฬสินธุ์	✓	✓	✓	✓	✓
3.	นายพิระเพชร ศิริกุล	กาฬสินธุ์	✓	✓	✓	✓	✓
4.	นายประเสริฐ จันทรวงทอง	นครราชสีมา	✓	✓	✓	✓	✓
5.	นายโสภณ ชาร์มย์	บุรีรัมย์	✓	✓	✓	✓	✓
6.	นายฉลาด ขามช่วง	ร้อยเอ็ด	✓	✓	✓	✓	✓
7.	นายศักดิ์ดา คงเพชร	ร้อยเอ็ด	✓	✓	✓	✓	✓
8.	นายไชยา พรหมา	หนองบัวลำภู	✓	✓	✓	✓	✓

การที่บุคคลทั้ง 8 คน ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 5 สมัยติดต่อกัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ถึงปี พ.ศ. 2562 ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองหนึ่งที่น่าสนใจถึงความสำเร็จจากการเลือกตั้งที่เป็นปัจจัยสำคัญของยุทธศาสตร์ทางการเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปัจจัยและเหตุผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการชนะการเลือกตั้งติดต่อกันเสมือนเป็นการผูกขาดอำนาจทางการเมืองนั้น ประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมือง จึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษถึงการสร้างฐานเสียงทางการเมืองที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นจะต้องศึกษาให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างฐานเสียงทางการเมืองที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2544 - 2562

2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2544 - 2562

3. เพื่อศึกษากระบวนการและกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการเลือกตั้งภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จำนวน 5 สมัย คือ พ.ศ. 2544, พ.ศ. 2548, พ.ศ. 2550, พ.ศ. 2554 และ พ.ศ. 2562

2. ขอบเขตด้านข้อมูล เป็นการศึกษาเนื้อหาฐานเสียง ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและกระบวนการกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไปที่ส่งผลต่อการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับการเลือกตั้ง 5 สมัยติดต่อกัน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา กำหนดศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ หนองบัวลำภู บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด และนครราชสีมา

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2566-2567

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการสร้างฐานเสียงทางการเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้ได้รับชัยชนะ
2. ทำให้ทราบปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับการเลือกตั้ง 5 สมัยติดต่อกัน
3. ทำให้ทราบถึงกระบวนการและกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองวิธีการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับการเลือกตั้ง 5 สมัยติดต่อกัน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการสร้างฐานเสียงทางการเมือง

การสร้างฐานเสียงเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญที่พรรคการเมืองใช้ในการเพิ่มการสนับสนุนจากประชาชน เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการบริหารประเทศในระบอบประชาธิปไตย การมีฐานเสียงที่แข็งแกร่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้พรรคการเมืองสามารถชนะการเลือกตั้งได้ แต่ยังช่วยให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายและอุดมการณ์ของพรรคไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นแรกในการสร้างฐานเสียงคือการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนที่พรรคต้องการจะสนับสนุน โดยการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีความสนใจตรงกับนโยบายและอุดมการณ์ของพรรค เช่น กลุ่มเยาวชนที่สนใจเรื่องการศึกษา กลุ่มแรงงานที่ต้องการสิทธิแรงงานที่ดีขึ้น หรือกลุ่มชนชั้นกลางที่ต้องการเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การสร้างฐานเสียงจึงต้องเริ่มต้นจากการฟังเสียงของประชาชน และทำความเข้าใจปัญหาที่พวกเขากำลังเผชิญ เพื่อให้พรรคสามารถเสนอทางเลือกที่เหมาะสมและตอบโจทย์

ความต้องการของกลุ่มได้ นอกจากนี้ การสร้างฐานเสียงยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ผ่านกิจกรรมทางการเมืองที่เข้าถึงประชาชน เช่น การจัดกิจกรรมในพื้นที่ การพูดคุยกับประชาชน และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมในระดับท้องถิ่น. พรรคการเมืองที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในแต่ละพื้นที่จะสามารถสร้างความไว้วางใจและดึงดูดฐานเสียงได้มากขึ้น นอกจากการเข้าถึงโดยตรงกับประชาชนแล้ว การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการสื่อสารยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างฐานเสียงในยุคปัจจุบัน พรรคการเมืองที่สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์และเครื่องมือดิจิทัลในการเผยแพร่ข้อมูลและเชื่อมโยงกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถขยายฐานเสียงให้กว้างขวางและเข้าถึงกลุ่มประชาชนที่หลากหลายมากขึ้น ดังนั้นการสร้างฐานเสียงไม่ใช่แค่การชนะการเลือกตั้งครั้งเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับประชาชน การทำงานร่วมกับชุมชน การรักษาความสัตย์สุจริตที่ไว้ใจ และการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้สนับสนุน การมีฐานเสียงที่มั่นคงจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางการเมืองและเสถียรภาพในการบริหารประเทศ (ศุภัทรา อำนวยสวัสดิ์, 2561; โอฬาร ถิ่นบางเตียว และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ม.ป.ป.)

แนวคิดความนิยมทางการเมือง

ความนิยมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนถึงความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนต่อผู้นำหรือพรรคการเมือง โดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเมืองและการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ความนิยมทางการเมืองไม่เพียงแต่แสดงถึงการสนับสนุนจากประชาชนในช่วงเวลาหนึ่ง แต่ยังสามารถเป็นตัวชี้วัดการบริหารงานและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระยะยาว การสร้างความนิยมทางการเมืองเริ่มต้นจากการที่ผู้นำหรือพรรคการเมืองต้องสามารถนำเสนอแนวคิดและนโยบายที่ตรงกับความต้องการและความต้องการของประชาชน การสื่อสารที่ชัดเจนเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และแผนงานของพรรคหรือผู้นำเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชน เช่น การนำเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ หรือสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ นอกจากนี้ ความนิยมทางการเมืองยังขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพและผลงานที่ปรากฏออกมาในชีวิตจริงของผู้นำหรือพรรคการเมือง เมื่อผู้นำหรือพรรคการเมืองสามารถดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับคำมั่นสัญญาและแสดงผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมได้ จะช่วยเสริมสร้างความนิยมและความเชื่อมั่นจากประชาชนได้อย่างยั่งยืน. ตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ การปรับปรุงระบบสาธารณสุข หรือการลดปัญหาความยากจน การรักษาความนิยมทางการเมืองยังต้องอาศัยการรับฟังเสียงประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และการปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม สื่อสารกับประชาชนในทุกระดับอย่างโปร่งใส และมีความสามารถในการรับมือกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ หรือภาวะฉุกเฉินทางสังคม อย่างไรก็ตาม ความนิยมทางการเมืองก็มีความเสี่ยงที่จะลดลงได้หากผู้นำหรือพรรคการเมืองไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนได้ หรือหากเกิดความผิดพลาดในการบริหารงาน โดยเฉพาะหากมีการถูกกล่าวหาหรือมีข้อครหาเกี่ยวกับความไม่โปร่งใสในการดำเนินงาน. ในกรณีนี้ การฟื้นฟูความนิยมจะต้องอาศัยการยอมรับความผิดพลาดและการปรับปรุงแนวทางการบริหารงานให้ดีขึ้น ท้ายที่สุด ความนิยมทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งและต้องได้รับการดูแลจากทั้งผู้นำและพรรคการเมืองเพื่อให้มั่นใจว่าความนิยมจะยังคงสูงและนำไปสู่การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างประโยชน์สูงสุดให้กับประชาชนและประเทศชาติ (Bochel & Bochel, 2010; Holden & Peel, 1985)

แนวคิดระบบอุปถัมภ์

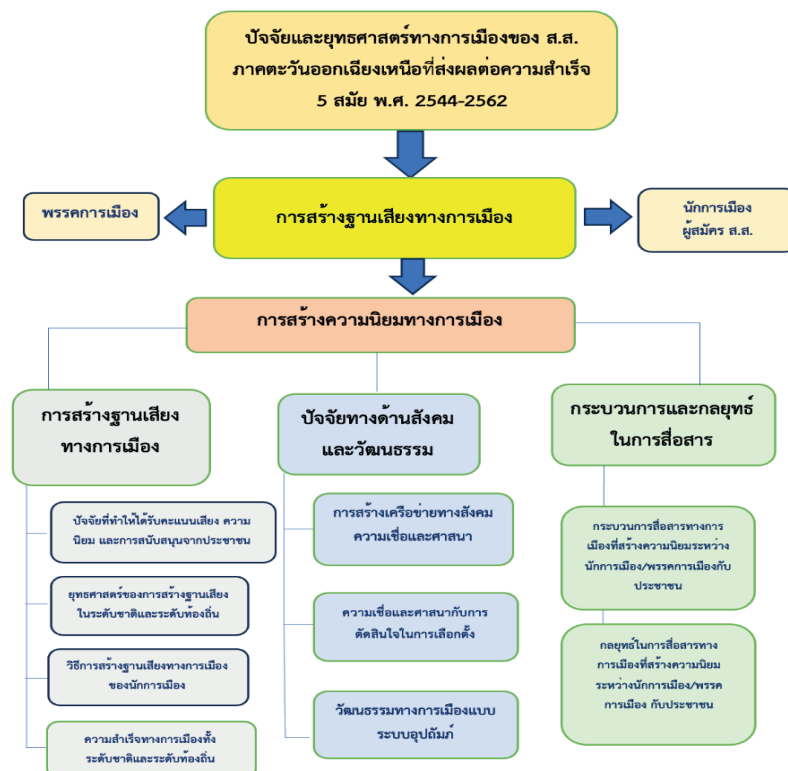
ระบบอุปถัมภ์ เป็นระบบการเมืองและสังคมที่มีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้มีอำนาจ (หรือผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูง) กับผู้ที่ต้องการการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น การหางาน การได้รับผลประโยชน์ หรือ การปกป้องสิทธิประโยชน์ในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ โดยทั่วไปแล้ว ระบบนี้มักเกิดขึ้นในสังคมที่มีการแบ่งแยกชนชั้นหรือการกระจุกตัวของอำนาจ ในระบบอุปถัมภ์ ผู้นำหรือผู้มีอำนาจจะใช้ทรัพยากร เช่น ตำแหน่งงาน หรือ การสนับสนุนทางการเงิน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนจากประชาชนหรือกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะในแง่ของการเลือกตั้งหรือการเมืองระยะยาว การสนับสนุนนี้มักเป็นการเสริมสร้างอำนาจให้กับผู้นำหรือพรรคการเมืองที่มีอำนาจ ในการจัดสรรทรัพยากร การสนับสนุนทางการเมืองในระบบอุปถัมภ์มักจะมาจากการตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้สิทธิพิเศษในการทำธุรกิจ การให้ตำแหน่งงานในภาครัฐ หรือการได้รับการปกป้องจากการดำเนินคดี แม้ว่าระบบอุปถัมภ์อาจดูเหมือนเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยให้ผู้นำสามารถเสริมสร้างการสนับสนุนในระยะสั้น และรักษาความมั่นคงทางการเมือง แต่ระบบนี้ก็มีข้อเสียหลายประการ หนึ่งในนั้นคือการสนับสนุนผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือกลุ่มชนชั้นสูง อาจทำให้เกิดการทุจริต การบริหารงานที่ไม่โปร่งใส และการละเลยผลประโยชน์ของประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจในกระบวนการตัดสินใจและการบริหารงานของรัฐบาล ซึ่งส่งผลเสียต่อความยุติธรรมและการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว ระบบอุปถัมภ์ยังสามารถสร้างความไม่เสถียรในสังคม โดยการแบ่งแยกกลุ่มผลประโยชน์ระหว่างผู้ที่ได้รับการสนับสนุนและผู้ที่ไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสามารถทำให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง และอาจทำให้การพัฒนาในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นล่าช้าลง ในกรณีที่มีการบริหารงานโดยไม่คำนึงถึงประสิทธิภาพหรือความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ระบบอุปถัมภ์อาจนำไปสู่การปกครองที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ด้วยเหตุนี้ หลายประเทศจึงพยายามที่จะลดหรือยกเลิกระบบอุปถัมภ์ในภาครัฐ เพื่อส่งเสริมการบริหารงานที่มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการส่งเสริมการเลือกตั้งที่ยุติธรรม การสร้างการตรวจสอบภายในที่เข้มงวด และการพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ระบบอุปถัมภ์จึงเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังในการใช้งาน และต้องได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การเมืองมีความยุติธรรม และเป็นธรรมต่อทุกกลุ่มในสังคม (เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2558; ลิขิต ธีรเวคิน, 2484-2559, 2536; อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2539)

แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการที่สำคัญในการเชื่อมโยงผู้นำการเมือง พรรคการเมือง หรือ รัฐบาลกับประชาชน โดยใช้สื่อและช่องทางต่าง ๆ ในการส่งสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง นโยบาย และ กิจกรรมของรัฐ การสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง และช่วยให้ประชาชนสามารถรับรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง หลักการสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองคือการถ่ายทอดข้อมูลอย่างโปร่งใสและมีความชัดเจน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าใจในสิ่งที่รัฐบาลหรือผู้นำการเมืองกำลังทำ หรือเสนอแนะในด้านต่าง ๆ เช่น การแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ หรือ สิ่งแวดล้อม การสื่อสารที่ดีจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความสนใจจากประชาชน ช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและรู้สึกถึงความสำคัญของการเลือกตั้งหรือกิจกรรมการเมืองอื่น ๆ การสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบันได้รับการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากการพัฒนาของเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์

ซึ่งเปิดโอกาสให้การสื่อสารมีความรวดเร็วและสามารถเข้าถึงกลุ่มประชาชนได้หลากหลายมากขึ้น สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดียกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำการเมืองและพรรคการเมืองสามารถติดต่อสื่อสารกับประชาชนได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านสื่อหลักที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงผู้คนจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การสื่อสารทางการเมืองไม่เพียงแต่จะต้องมุ่งเน้นไปที่การส่งสารจากผู้นำไปยังประชาชนเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงการฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนด้วย การมีช่องทางให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือร่วมอภิปรายประเด็นต่าง ๆ จะช่วยให้การสื่อสารมีความครบถ้วนและตรงกับความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ การใช้สื่อและการสื่อสารต้องคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้มีรายได้น้อย เพื่อให้มั่นใจว่าไม่มีใครถูกมองข้ามหรือไม่ได้รับข้อมูลที่สำคัญ การสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพยังสามารถช่วยลดความขัดแย้งและความไม่เข้าใจระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และส่งเสริมการรับรู้ที่ต่อการตัดสินใจทางการเมืองต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การสื่อสารทางการเมืองต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการบิดเบือนข้อมูล หรือการใช้เทคนิคที่หลอกลวงประชาชนเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง เพราะอาจทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นและความขัดแย้งในสังคมได้ ในที่สุด การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง และสามารถเป็นตัวช่วยในการเสริมสร้างความโปร่งใส ความยุติธรรม และการพัฒนาทางการเมืองในสังคมที่เปิดกว้างและเป็นประชาธิปไตย (Davis, 2010; Nimmo, 1977)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) บุคคลผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ 5 สมัยติดต่อกัน จำนวน 8 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีคุณสมบัติ คือ ประสบความสำเร็จในการการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน ระหว่างปี พ.ศ. 2544 - 2562 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกในช่วงปี พ.ศ. 2566 - 2567 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 8 คน ดังนี้

- (1) นางบุญรัตน์ ศรีธเรศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาฬสินธุ์
- (2) นายประเสริฐ บุญเรือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาฬสินธุ์
- (3) นายพีระเพชร ศิริกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาฬสินธุ์
- (4) นายประเสริฐ จันทรวงทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
- (5) นายโสภณ ชาร์มย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์
- (6) นายฉลาด ขามช่วง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด
- (7) นายศักดิ์ดา คงเพชร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด
- (8) นายไชยา พรหมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองบัวลำภู

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวิธีการสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้ง แล้วจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้คณะกรรมการที่ปรึกษาดุสิตนิพนธ์ตรวจทานก่อนนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีลักษณะเป็น Information-Rich Cases เพื่อให้ได้ข้อมูลเพียงพอและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยมาจัดทำให้เป็นระบบแยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งการเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีการจำแนกประเด็นข้อมูลให้เป็นระเบียบเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นเชิงเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้แล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการตีความ (interpretation) โดยการวิเคราะห์ตีความดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการศึกษา (on-going process) ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) แล้วจึงนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562 พบว่า

1. การสร้างฐานเสียงทางการเมืองที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2544 - 2562

1.1 อิทธิพลที่ทำให้ได้รับคะแนนเสียง ความนิยม และการสนับสนุนจากประชาชน

วิธีการสร้างฐานเสียงและเครือข่ายทางการเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญหลายประการที่ส่งผลให้กลุ่มนักการเมืองในพื้นที่สามารถเข้ามามีบทบาทในตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญได้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ หนึ่งในปัจจัยหลักที่สามารถอธิบายถึงความสำเร็จดังกล่าวคือการมีฐานะทางการเงินที่มั่นคง นักการเมืองในพื้นที่นี้มักมาจากพื้นฐานของการเป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จก่อนที่จะก้าวเข้าสู่ทางการเมือง โดยเงินทุนที่มีอยู่ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง

1.2 วิธีการสร้างฐานเสียงทางการเมืองของนักการเมือง

การสร้างฐานเสียงทางการเมืองเกิดขึ้นจากความผูกพันที่มีต่อชุมชนตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ทำให้สามารถเข้าถึงและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนโดยไม่ต้องพึ่งพาทรัพยากรทางการเงินมากนัก การสื่อสารในช่วงเริ่มต้นใช้เพียงแคใบปลิวขาวดำและสื่อประชาสัมพันธ์แบบเรียบง่าย ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นธรรมชาติและยั่งยืนกับชาวบ้านและการทำงานทางการเมืองได้ต่อยอดจากฐานเสียงดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่รุ่นพ่อ โดยเน้นการเข้าถึงชุมชนในทุกมิติ

1.3 ความสำเร็จทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

ความสำเร็จทางการเมืองของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มนักการเมืองที่มีความเชื่อมโยงทางครอบครัวและประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ยาวนานในพื้นที่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าความสำเร็จทางการเมืองของกลุ่มเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับปัจจัยหลายประการ เช่น ผลงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง นโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และความเชื่อมั่นที่ได้รับจากการสนับสนุนของชาวบ้านในกลุ่มนักการเมืองเหล่านี้มักมาจากภูมิหลังของการประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงกับชุมชน

2. ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2544 - 2562

2.1 ปัจจัยและอิทธิพลด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคม

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในสังคมไทยมักเกี่ยวโยงเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัยที่ระดับซับซ้อนแต่สายใยที่ผูกพันคนกลุ่มต่าง ๆ ไว้ด้วยกันคือความเป็นเครือญาติพรรคพวกเพื่อนฝูงกลุ่มอาชีพหรือสมาคม กลุ่มเหล่านี้เป็นทั้งกลุ่มเฉพาะหน้าและกลุ่มระยะยาวที่สะท้อนปัญหาผลประโยชน์ระยะสั้นและระยะยาวของแต่ละคน คน ๆ หนึ่งอาจจะสังกัดได้หลายกลุ่มเพื่อสะท้อนขับเคลื่อนหรือสร้างวาระที่แตกต่างกันแต่ละกลุ่มจะมีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของกลุ่มหรือผู้นำว่าตอบสนองและรักษาผลประโยชน์ของคนในกลุ่ม

2.2 ปัจจัยและอิทธิพลด้านความเชื่อและศานากับการตัดสินใจในการเลือกตั้ง

ความเชื่อเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการตัดสินใจในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งความเชื่อเหล่านี้สามารถมีผลจากประสบการณ์ส่วนบุคคล, สังคม, วัฒนธรรม ประกอบด้วย ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อทางศาสนาสามารถมีผลต่อวิธีการคิดและค่านิยมของบุคคล หากมีศาสนาที่มีอิทธิพลมากในพื้นที่นั้น,

ความเชื่อนี้อาจส่งผลให้ผู้เลือกมีความสนใจในนโยบายที่สอดคล้องกับคำสอนหรือค่านิยมศาสนานั้น รวมถึงความเชื่อทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ความเชื่อทางการเมืองสามารถมีผลต่อการมองเห็นเกี่ยวกับนโยบายทางการเมืองและเข้าใจเรื่องราวทางการเมืองต่าง ๆ

2.3 ปัจจัยและอิทธิพลด้านวัฒนธรรมทางการเมืองแบบระบบอุปถัมภ์

อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ขยายขอบเขตกว้างไกล กว่าที่จะจำกัดอยู่เฉพาะในชุมชนหรือในชนบทเท่านั้น ระบบอุปถัมภ์ยังมีความสำคัญในการช่วย เชื่อมโยงโครงสร้างอำนาจระหว่างชนบทและเมือง และเป็นเส้นทางของการแสวงหาประโยชน์ ในสังคมที่กำลังพัฒนาเส้นสายของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์สามารถเชื่อมโยงบุคคลที่มีสถานภาพต่าง ๆ ไปจนถึงบุคคลระดับชาติ

3. กระบวนการและกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562

3.1 กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างความนิยมระหว่าง นักการเมือง/พรรคการเมืองกับประชาชน

การสื่อสารได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคลตลอดจนอาจทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ในสังคมได้ การวิเคราะห์และประเมินในการวางแผนเพื่อสื่อสารกับประชาชนในรูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการ ด้วยวิธีส่งข้อมูลข่าวสารถึงพี่น้องประชาชนผ่านการสื่อสารขององค์กรในมิติต่าง ๆ และในรูปแบบการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการโดยผ่านกิจกรรมและประเพณีของชุมชน ซึ่งได้ใช้เวทีและการเข้าร่วมกิจกรรมสื่อสารสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็น โดยได้นำเรื่องราวต่าง ๆ เข้าปรึกษาในคณะที่ปรึกษาร่วมกันประเมินการแก้ปัญหาและการสื่อสารสร้างความเข้าใจกับประชาชนการกำหนดกลุ่มเป้าหมายพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัย มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนโดยมีกลุ่มเป้าหมายภายในองค์กรคือกลุ่มเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัยและกลุ่มเป้าหมายภายนอกองค์กรคือกลุ่มประชาชน กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มข้าราชการ กลุ่มครูและนักวิชาการกลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มชาวไร่ชาวนาและกลุ่มองค์กรอื่น ๆ การกำหนดสาร พบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัยมีการกำหนดสารที่เป็นการถ่ายทอดความคิดจากองค์ความรู้จากเอกสารองค์ความรู้จากเรื่องธรรมมีการกำหนด สารเพื่อถ่ายทอดข่าวสารตามกระแสสังคมกำหนดสารเพื่อถ่ายทอดความต้องการที่จะสื่อสารในขณะนั้นกำหนดสารเพื่อถ่ายทอดวัตถุประสงค์ให้ผู้รับสารมีความรู้เกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัย การกำหนดงบประมาณ พบว่ามีการกำหนดงบประมาณในการวางแผน เพื่อติดต่อสื่อสารกับประชาชน โดยไม่ได้กำหนดชัดเจน โดยการเชิญประชาชนมาประชุม ร่วมกับเทศบาลเพื่อการรับรู้งบประมาณที่ได้รับมาและแบ่งสรรปันส่วนทำอะไรบ้างมีการกำหนดงบประมาณโดยพิจารณาจากลักษณะงานที่ปฏิบัติ การดำเนินการสื่อสารสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัยมีการทำการสื่อสารกับประชาชนในส่วนที่ชัดเจน คือ การใช้ป้ายประกาศแสดงผลงาน และใช้สื่อที่ควบคุมได้มีดังนี้ สื่อบุคคล สื่อป้ายโฆษณาผลงาน ทั้งนี้การใช้สื่อบุคคล มีการดำเนินงานผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการกำหนดไว้ในแผนงานกิจกรรมการประเมินผลการสื่อสารผลการวิจัย พบว่าการประเมินผลการสื่อสารมีการ ประเมินผลการสื่อสารด้วยวิธีการประเมินด้วยตัวเอง จากการตอบรับของประชาชน เนื่องจากสื่อที่ใช้ในการสื่อสารและได้ผลมากที่สุดคือสื่อบุคคล

และมีการประเมินผลการรับรู้ด้วยการพูดคุยสนทนากับกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารคือประชาชน

3.2 กลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างความนิยระหว่างนักการเมือง/พรรคการเมืองกับประชาชน

รูปแบบการสื่อสารของผู้นำทางการเมืองศึกษาระดับในการสื่อสาร การสื่อสารระหว่าง บุคคล การสื่อสารกับกลุ่มเล็ก การสื่อสารกับกลุ่มใหญ่และลักษณะของการสื่อสาร การสื่อสารอย่างเป็นทางการ การสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัยจะปฏิบัติตามแผนกิจกรรมระหว่างเครือข่ายกับองค์กรต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ที่เชื่อมสัมพันธ์อันดีกับผู้นำ ชุมชนและประชาชนทั้งในพื้นที่รับผิดชอบและนอกพื้นที่ รวมถึงยุทธศาสตร์ของการสร้างฐานเสียงในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในพื้นที่อันส่งผลต่อปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562 การเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงและการพึ่งพาซึ่งกันและกันในหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการสร้างฐานเสียงทางการเมือง การสร้างฐานเสียงในระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มักจะใช้ยุทธศาสตร์ที่เน้นการเข้าถึงและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ในขณะที่เดียวกัน การมีบทบาททางการเมืองในระดับชาติก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการเมืองท้องถิ่น โดยผ่านกิจกรรมของแผนงานประจำปี กิจกรรมภายนอกองค์กร การสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กร มีมนุษย์สัมพันธ์อันดีกับพนักงาน เจ้าหน้าที่ และบุคลากรภายในองค์กร ประกอบด้วย พุดจาไฟเราะทักทายด้วยไมตรีจิต ให้ความร่วมมือในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยความเต็มใจและจริงใจ รวมไปถึงการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ส่วนในด้านความสัมพันธ์ภายนอกองค์กรด้านการสร้างการรับรู้ ได้แก่ (1) ความเป็นผู้นำทางการเมืองปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ คำนึงถึงจริยธรรม มุ่งเห็นประโยชน์ต่อประชาชนเป็นหลักสร้างความไว้วางใจในการเป็นผู้นำที่ซื่อสัตย์และเป็นที่มีคุณประโยชน์ในการทำงานตลอดมา (2) การเปิดเผยต่อสาธารณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัยเปิดเผยข่าวสารต่าง ๆ ขององค์กรผ่านสื่อต่าง ๆ ให้ประชาชนเข้าถึงผ่านโดยผู้นำชุมชน (3) การเปิดเผยต่อสาธารณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัยเปิดเผยข่าวสารต่าง ๆ ขององค์กรผ่านสื่อต่าง ๆ ให้ประชาชนเข้าถึงผ่านโดยผู้นำชุมชน รดแทน ป้ายประกาศและเอกสารต่าง ๆ เป็นหลัก (4) การเปิดเผยตัวในที่สาธารณะ การปรากฏตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัยจะพบเห็นในการปฏิบัติหน้าที่ประชุมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่สำคัญ และ (5) การทำงานเพื่อส่วนรวม นายกเทศมนตรีมีการทำงานที่เด่นชัดที่สุดคือการทำงานด้านนโยบายและโครงการต่าง ๆ และการทำงานเพื่อส่วนรวมกับประชาชน

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544 - 2562 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การสร้างฐานเสียงทางการเมืองที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2544 - 2562 พบว่า การมีฐานะทางการเงินที่แข็งแกร่ง การเข้าถึงกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่านการสนับสนุนกิจกรรมหรือการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และความไว้วางใจ

ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการเลือกตั้ง และความสำเร็จทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกับผลงานที่ทำได้อย่างต่อเนื่องและนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับ ศักดิ์ดา ต้นคชสาร (2560) ที่พบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความหวังต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งโดยขึ้นชอบนโยบายของพรรคการเมืองกับผู้สมัครรับเลือกตั้งประกอบกันและอยากให้หัวหน้าพรรคเป็นนายกรัฐมนตรี สอดคล้องกับ พงศกร อรรณพพร (2561) ที่พบว่า การกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการสร้างและรักษาฐานสนับสนุนทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้หลักการตลาดการเมือง และการสื่อสารการเมือง ซึ่งทรัพยากรอำนาจมีผลต่อการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองที่ทำให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถที่จะสร้างอิทธิพลให้มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นได้

2. ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2544 - 2562 พบว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคม กลุ่มเครือข่ายระบบอุปถัมภ์ที่ยึดโยงกันอย่างแน่นแฟ้น ความเชื่อและศรัทธาเกี่ยวกับการตัดสินใจในการเลือกตั้งหากมีศาสนาที่มีอิทธิพลมากในพื้นที่นั้น โดยวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเลือกตั้งท้องถิ่น สอดคล้องกับ Lysek and Kouba (2021) ที่พบว่า ปัจจัยบริบทในระดับภูมิภาคได้ปรับเปลี่ยนแนวโน้มโดยรวมทั่วประเทศ ปัจจัยต่าง ๆ กันไปในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ศาสนา ความรักชาติในท้องถิ่น บทบาทของผู้ประกอบการในท้องถิ่น และอิทธิพลของผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับความนิยมมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้ง และสอดคล้องกับ ประทุมมารถ สุจริต (2558) ที่พบว่า ความเชื่อและการสร้างเครือข่ายทางสังคมโดยใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้ง คือ ระบบเครือข่าย พรรคพวกเพื่อนฝูง และระบบหัวคะแนน ซึ่งบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้ง ผู้ที่มีเครือข่ายและพรรคพวกเพื่อนฝูงจำนวนมากจะมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งสูง เพราะจะเป็นฐานเสียงหลักในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และยังช่วยกันทำหน้าที่ในการหาเสียงอีกด้วย

3. กระบวนการและกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป 5 สมัยติดต่อกัน พ.ศ. 2544-2562 พบว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่มีการวางแผนการสื่อสารกับประชาชนและกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมืองที่มียุทธศาสตร์ของการสร้างฐานเสียงในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่เน้นการเข้าถึงและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับ สิงห์ สิงห์ขจร (2560) ที่พบว่า การสื่อสารเพื่อสร้างความนิยมของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี สนใจรับฟังเรื่องราวปัญหาของประชาชน มีการวางแผนการสื่อสารทุกกิจกรรม โดยการประชุมกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ มาร่วมกำหนดที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและใช้ภาษาท้องถิ่น และสอดคล้องกับ Jaidka et al. (2018) ที่พบว่า การแนะนำและประเมินความแข็งแกร่งของวิธีการเชิงปริมาณความรู้สึก และเครือข่ายทางสังคมที่แตกต่างกันในการทำนายการเลือกตั้งในมาเลเซีย อินเดียน และปากีสถาน จากการโพสต์บน Twitter โดยใช้วิธีสำรวจความรู้สึกและเครือข่ายทางสังคมที่แตกต่างกันในการทำนายการเลือกตั้ง ซึ่งอธิบายได้ว่าพลังในการคาดเดาของโซเชียลมีเดียทำงานได้ดีในอินเดียนและปากีสถาน แต่ไม่มีผลกับมาเลเซีย จากงานวิจัยดังกล่าวทำให้เราได้ทราบว่าการสื่อสารทางการเมืองสามารถส่งผลกระทบต่อผลการคาดผลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. การให้ความสำคัญกับการสร้างฐานเสียงทางการเมือง ความนิยมทางการเมือง ระบบอุปถัมภ์ และการสื่อสารทางการเมือง จะเป็นปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการได้รับความไว้วางใจจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอื่น ๆ ที่ชนะการเลือกตั้งหลายสมัยติดต่อกันและตระกูลอื่นที่มีชื่อเสียงในด้านการเมืองเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับอันจะทำให้ได้แนวทางสำหรับนักการเมืองรุ่นหลังได้นำไปศึกษาในการสร้างยุทธศาสตร์ในการสร้างฐานเสียงในการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นและระดับประเทศต่อไป

References

- ประทุมมารถ สุจริต. (2558). ระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอ บ่อทอง จังหวัดชลบุรี. [รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].
- ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย. (2566, 10 พฤษภาคม). ปากท้องสำคัญ แต่อุดมการณ์ต้องคงมั่นด้วย: การเลือกตั้งในสายตา คนอีสาน. <https://www.the101.world/isan-people-s-view-on-election/>
- พงศกร อรรณพพร. (2561). การสร้างและการรักษาฐานสนับสนุนทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ. [ดุสิตบัณฑิตปริญญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- ระบบฐานข้อมูลพรรคการเมือง. (2566). ข้อมูลพรรคการเมือง. <https://party.ect.go.th/party-info>
- ลิขิต ธีรเวคิน, 2484-2559. (2536). การเมืองการปกครองของไทย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เวียงรัฐ เนติโพธิ์. (2558). ทับตรกับบุญคุณ: การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์. ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศักดิ์ดา ต้นคชสาร. (2560). ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. [ดุสิตบัณฑิตปริญญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- ศุภัทรา อำนวยสวัสดิ์. (2561). บุรพพยัคฆ์: การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของทหารไทยระหว่างปี พ.ศ. 2547-2557. [ดุสิตบัณฑิตปริญญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สิงห์ สิงห์ขจร. (2560). การสื่อสารเพื่อสร้างค่านิยมของผู้บริหารทางการเมืองท้องถิ่น. [ดุสิตบัณฑิตปริญญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].
- สุวิทย์ รุ่งวิสัย. (2541). รายงานการวิจัย เรื่องปัจจัยประกอบการตัดสินใจของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในการลงคะแนนเสียง เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2539). ระบบอุปถัมภ์. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โอฬาร ถิ่นบางเตียว และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (ม.ป.ป.). ฐานเสียง. <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ฐานเสียง>
- Bochel, H., & Bochel, C. (2010). Local political leadership and the modernisation of local government. *Local Government Studies*, 36(6), 723-737.
- Davis, A. (2010). *Political communication and social theory*. Routledge.
- Holden, K., & Peel, D. A. (1985). An alternative approach to explaining political popularity. *Electoral Studies*, 4(3), 231-239.
- Jaidka, K., Ahmed, S., Skoric, M., & Hilbert, M. (2018). Predicting elections from social media: A three-country, three-method comparative study. *Asian Journal of Communication*, 29(3), 252-273.

Lysek, J., & Kouba, K. (2022). The unintended costs and unfulfilled promises of concurrent elections: A natural experiment on turnout and invalid voting. *East European Politics and Societies*, 36(3), 753-779.

Nimmo, D. (1977). Political communication theory and research: An overview. *Annals of the International Communication Association*, 1(1), 441-452.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.18

Received:	June	4, 2025
Revised:	June	13, 2025
Accepted:	June	16, 2025

มาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัย ในกรุงเทพมหานคร

กนกสิน โกวิททานุพงศ์¹ ฤทธพนธ์ พุทธะกุล² สฤณี สืบพงษ์ศิริ³อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์⁴ นวภัทร ฌรงศ์ศักดิ์⁵

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพ มหานคร และ (2) สร้างมาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 25 คน ได้แก่ (1) ตัวแทนภาครัฐ จำนวน 5 คน (2) ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครกู้ภัย จำนวน 6 คน (3) ตัวแทนภาคประชาชนผู้เคยประสบภัย จำนวน 10 คน และ (4) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ จำแนกเป็น 2 ด้านคือ ปัญหาจากการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัย ได้แก่ ปัญหาคุณสมบัติของอาสาสมัครกู้ภัย การลักทรัพย์ การแย่งผู้บาดเจ็บหรือผู้เสียชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ทำให้เกิดความเสียหายด้านนิติเวช และการขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและปัญหา ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ขาดแคลนงบประมาณ ผู้บริหารขาดการมีภาวะผู้นำ และขาดหน่วยงานกลางที่ควบคุมดูแลองค์กรช่วยเหลือผู้ประสบภัย และ (2) มาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัย ประกอบด้วย องค์กรมีการบริหารจัดการที่ดี มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และเสนอให้มีการตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับมูลนิธิกู้ภัยเฉพาะ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; การป้องกันปัญหา; การปฏิบัติหน้าที่; อาสาสมัครกู้ภัย

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต

52/347 หมู่บ้านเมืองเอก ถนนพหลโยธิน ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 10200, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kanoksinko@gmail.com

^{2,3,4,5} คณะอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

Measures for the Management and Prevention of Problems in the Duties of Rescue Volunteers in Bangkok

Kanoksin Kovittanupong¹ Krisanaphong Poothakool² Sarit Suebpongsiri³

Aranee Vivatthanaporn⁴ Navapat Narongsak⁵

Abstract

This research article aims to (1) examine the challenges faced by rescue volunteers in Bangkok in the performance of their duties, and (2) develop management and prevention measures to address these challenges. This study employed a qualitative research approach. The key informants consisted of 25 individuals, including (1) five representatives from government agencies, (2) six representatives from private sector organizations involved in rescue operations, (3) ten members of the public who had experienced disasters, and (4) four experts. The research instruments included semi-structured interviews and focus group discussions, and data were analyzed using content analysis.

Findings are as follows: (1) The problems in the performance of duties by rescue volunteers in Bangkok can be categorized into two main areas: (a) operational issues, including inadequate qualifications of volunteers, theft, competition over injured or deceased individuals, actions causing damage to forensic investigations, and a lack of knowledge and skills in providing assistance; and (b) management-related issues, such as a lack of collaboration between organizations, insufficient budget, weak leadership, and the absence of a central public authority overseeing rescue foundations. (2) The proposed advocating for the enactment of a specific Rescue Foundation Act to regulate and supervise volunteer rescue operations management and prevention measures include promoting good organizational management, integrating information technology, and presenting legal about the rescue foundation.

Keywords: Management; Problem Prevention; Performance of Duties; Rescue Volunteer

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Philosophy Program, Rungsit University

52/347 Muang-Ake, Phaholyothin Road, Lak-Hok, Muang, Pathumthani 12000, Thailand

Corresponding Author Email: kanoksinko@gmail.com

^{2,3,4,5} Faculty of Criminology and Justice Administration, Rungsit University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่กรุงเทพมหานครเกิดปัญหาสาธารณสุขภัยบ่อยครั้ง โดยในปี พ.ศ. 2566 มีผู้ประสบภัยเกี่ยวกับอุบัติเหตุจากยานพาหนะทางถนนมากที่สุดจำนวน 49,282 ครั้ง รองลงมาเป็นสาธารณสุขภัยจากสัตว์ที่ส่งกระทบจำนวน 42,365 ครั้ง อัคคีภัย จำนวน 1,315 ครั้ง สารเคมีและวัตถุอันตราย จำนวน 8 ครั้ง วาตภัย จำนวน 6 ครั้ง อุทกภัย จำนวน 3 ครั้ง และอาคารถล่มจำนวน 1 ครั้ง ตามลำดับ (สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2566) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าพื้นที่กรุงเทพมหานครเกิดปัญหาสาธารณสุขภัยบ่อยครั้ง และย่อมมีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวที่ต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเป็นลักษณะงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ถือเป็นงานด้านสวัสดิการสังคมด้านหนึ่งเพราะเป็นกิจกรรมที่จัดตั้งและจัดปัญหาสังคมปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดี เมื่อมีภัยหรือเหตุเกิดผู้บาดเจ็บต้องการผู้ช่วยเหลือซึ่งในการช่วยเหลือต้องได้รับการช่วยเหลือพื้นฐานที่ถูกต้องและนำส่งโรงพยาบาลด้วยความรวดเร็ว (สาธิต วงศ์จันทร์ และคนอื่น ๆ, 2562) อย่างไรก็ตามปัจจุบันการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรืออุบัติเหตุ นอกจากเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐโดยตรงแล้ว ยังพบว่าหน่วยงานภาคเอกชนอื่นเข้ามาดำเนินการให้ความช่วยเหลือกับผู้ประสบภัยอีกหลายหน่วยงาน เช่น มูลนิธิ สมาคม ชมรมกู้ภัยหรือแม้แต่ปัจเจกบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ในลักษณะเป็นจิตอาสาให้ความช่วยเหลือกับผู้ประสบภัยไม่ว่าจะเป็นภัยที่เกิดตามท้องถนน หรือภัยอันเกิดจากธรรมชาติ ซึ่งหน่วยงานทั้งหลายเหล่านี้อาจเป็นที่รู้จักในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เช่น มูลนิธิร่วมกตัญญู มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง เป็นต้น และเมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นตามท้องถนนมูลนิธิกู้ภัยเหล่านี้จะเดินทางไปถึงที่เกิดเหตุและให้การช่วยเหลือเบื้องต้นกับผู้ประสบภัยก่อนเจ้าหน้าที่รัฐจะเดินทางไปถึง

อาสาสมัครเป็นบุคคลที่ทำงานด้านการบริการ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีความตั้งใจจริง มีความห่วงใยในเพื่อนมนุษย์ แต่อาสาสมัครไม่ได้มีลักษณะเป็นวิชาชีพ เพราะจากลักษณะและองค์ประกอบของวิชาชีพนั้น อาสาสมัครยังขาดองค์ประกอบที่สำคัญคือ กฎหมายรองรับความเป็นวิชาชีพและงานอาสาสมัครเป็นงานที่ไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนอะไรไม่ใช่มิวิชาชีพเรื่องนั้น โดยเฉพาะอาสาสมัครให้บริการโดยตรงแต่อยู่ในขอบเขตจำกัดซึ่งต่างกับผู้มีวิชาชีพโดยตรง ซึ่งสามารถให้บริการโดยตรงได้มากกว่า พร้อมทั้งไม่มีหน่วยงานใดมาดูแลพฤติกรรมของอาสาสมัครโดยตรงนอกจากสมาคมหรือองค์กรด้วยตนเองเป็นผู้คอยดูแล ซึ่งไม่มีอำนาจในการบังคับได้เต็มที่ อย่างไรก็ตามสมาคม ชมรม องค์กร จะมีบทบาทในการถ่ายทอดจริยธรรมให้แก่อาสาสมัครในองค์กรนั้น ๆ (กัญญาวิรี จำแนกมิตร, 2562)

ปัจจุบันพบว่าหน่วยอาสากู้ภัยหรือมูลนิธิกู้ภัย มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด แต่จากการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยอาสากู้ภัยในแต่ละครั้งพบปัญหาเกี่ยวกับปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัยอย่างต่อเนื่องที่ปรากฏเป็นข่าวผ่านสื่อหรือสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ทั้งปัญหาด้านพฤติกรรมในการปฏิบัติของอาสาสมัครกู้ภัยที่ไม่เหมาะสม และเกิดข้อสงสัยถึงการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยอาสากู้ภัยเหล่านี้เช่น การขัดแย้งหรือแย่งผู้ได้รับบาดเจ็บระหว่างหน่วยงานกู้ภัย ซึ่งต่างจากเดิมเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นภาพที่ชินตาก็คือการเข้ามาให้การช่วยเหลือของหน่วยอาสาสมัครกู้ภัยต่าง ๆ ซึ่งมีจุดหมายที่การปฏิบัติตามหลักมนุษยธรรมโดยมิได้หวังผลกำไรแต่อย่างใด ในอดีตผ่านมาแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานอาสาสมัครเหล่านี้เป็นที่พึ่งของประชาชนหน่วยงานหนึ่ง จนกระทั่งในที่สุดหน่วยงานเหล่านี้มิได้มีบทบาทจำกัดอยู่แค่สาธารณภัยเท่านั้นบางครั้งยังมีส่วนเกี่ยวข้องในสถานที่เกิดเหตุอื่นอีกที่มีผู้บาดเจ็บผู้เสียชีวิต เช่น การฆาตกรรม อุบัติเหตุทางรถยนต์ เช่น เวลาที่มีอุบัติเหตุรถยนต์

บางครั้งอาสามัครที่มาถึงก่อนจะเข้าเก็บทรัพย์สินในรถและในตัวผู้บาดเจ็บ บางครั้งยังทำร้ายผู้บาดเจ็บอีกด้วย เวลาที่เกิดเหตุเพลิงไหม้อาสมัครจะหยิบฉวยทรัพย์สินในสถานที่เกิดเหตุ เกิดปัญหาการแย่งผู้บาดเจ็บหรือศพและกลายเป็นความขัดแย้งรุนแรง ปัญหาด้านนิติเวช อาสมัครมีความรู้ทางนิติเวชไม่เพียงพอทำให้เกิดทำลายหลักฐานทางคดีสำคัญบางอย่างไปในการสอบสวนคดี (พระครูสมุห์พิสิทธิ์ อนาลโย และพระครูวิริทธิ์ธรรมโชติ, 2563)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาเพื่อหาแนวทางหรือสร้างมาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสนใจศึกษามาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร โดยนำแนวคิดทฤษฎีมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุการเกิดอาชญากรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยอาสากู้ภัย ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัยและนำเสนอมาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเพื่อการนำไปสู่มาตรการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่และป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากสาเหตุการปฏิบัติหน้าที่ของอาสากู้ภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสร้างมาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษามาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัย ในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร และมาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย มาตรการที่มูลนิธิจะต้องบริหารจัดการ ควบคุม กำกับ ดูแล ตลอดจนกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อป้องกันไม่ให้อาสมัครกู้ภัยปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนนำเสนอมาตรการกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการกำหนดกฎเกณฑ์ ดำเนินการกำกับ ดูแล ไม่ให้อาสมัครกู้ภัยของมูลนิธิต่าง ๆ ปฏิบัติหน้าที่
2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านอาชีววิทยาด้านสาธารณสุข พนักงานสอบสวน และผู้บริหารองค์กรหรือมูลนิธิ ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา กรุงเทพมหานคร
4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือน เมษายน พ.ศ. 2567

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นำผลการวิจัยสภาพปัญหาเพื่อมาปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัยอาสาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีอาชญาวิทยา

ทฤษฎีการขัดเกลากายทางสังคม (socialization theories) โดย Broom and Selznick (1958) อธิบายการขัดเกลากายทางสังคมไว้สองความหมายคือ ในแง่สังคมการขัดเกลากายทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบ และในแง่ของแต่ละบุคคลการขัดเกลากายทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนจากชีวอินทรีย์เป็นมนุษย์ที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ และปฏิบัติตามค่านิยม อุดมคติและความทะเยอทะยานได้ โดยมีความมุ่งหมายหลัก 4 ประการ ของการขัดเกลากายทางสังคมคือ การปลูกฝังระเบียบวินัย การปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิตตามที่กลุ่มยอมรับ การกำหนดบทบาทในสังคม และการให้ความชำนาญเฉพาะอย่างหรือทักษะ มุลินธิกัญญ์ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ กับอาสาสมัครกู้ภัย ควรจะต้องมีการใช้ทฤษฎีการขัดเกลากายทางสังคมเพื่อช่วยให้บุคคลที่จะมาเป็นอาสาสมัครกู้ภัยได้มีความมุ่งมั่นและยอมรับระเบียบวินัยที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ เพื่อลุล่วงสู่ความต้องการในอนาคตที่จะช่วยเหลือผู้อื่น รวมถึงการกำหนดบทบาทในสังคม สามารถปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกันในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยดังที่บุคคลคนนั้นได้ตั้งใจหรือมุ่งหวังไว้

ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (self-control theory) โดยทฤษฎีการควบคุมตนเองของ Gottfredson and Hirschi (1990) ได้พัฒนาทฤษฎีที่ว่านี้จากทฤษฎีการควบคุมสังคมหรือความผูกพันทางสังคม แต่เดิมและได้ผสมผสานเข้ากับทฤษฎีทางด้านชีวสังคม จิตวิทยา กิจวัตรประจำวัน และทฤษฎีการเลือก (rational choice theories) ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (อุนิษา เลิศโตมรสกุล และชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี, 2552) บุคคลที่อาสาเป็นอาสาสมัครกู้ภัยจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักควบคุมตนเอง เช่น ในการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัยอาสาสมัครกู้ภัยบางคน มีการลักทรัพย์หรือหยิบฉวยทรัพย์สินผู้ประสบอุบัติเหตุที่ได้รับบาดเจ็บและถูกนำส่งโรงพยาบาล สาเหตุที่สำคัญของการลักทรัพย์ของอาสาสมัครกู้ภัย คือการขาดคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคนที่ขาดความอดกลั้น ความยับยั้งชั่งใจและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีโอกาสกระทำความผิด หากการควบคุมตนเองไม่ดีพอมีแนวโน้มในการกระทำความผิดมากขึ้น ดังแนวคิด Gottfredson and Hirschi (1990) ที่กล่าวในทฤษฎีการควบคุมตนเองว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดหรือประกอบอาชญากรรมได้ทุกคน เนื่องจากขาดความอดกลั้น ขาดความยับยั้งชั่งใจนอกจากนั้นยังอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คนเรามีโอกาสจะกระทำความผิดได้อีกด้วยดังนั้นจะต้องรู้จักควบคุมตนเอง

ทฤษฎีการบริหารจัดการ

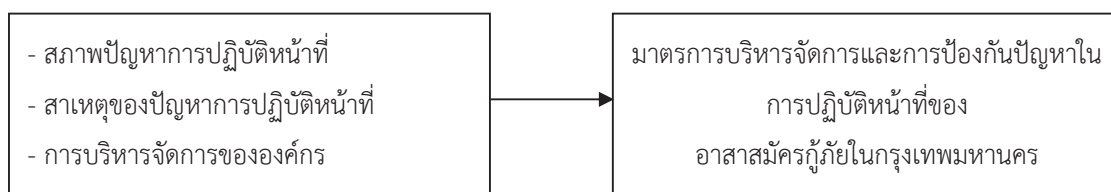
ทฤษฎีการบริหารจัดการตามแนวคิดของกลุคและเออร์วิค Gulick and Urwick (2004) ได้กล่าวว่ากระบวนการบริหาร (process of administration) หรือ การประกอบการในทางการบริหารนี้ หรือบางทีก็จัดว่าเป็นหน้าที่ของนักบริหารนั้น ได้มีผู้ให้ความเห็นที่แตกต่างกันไป บางท่านได้ให้ความเห็นว่าน่าจะต้องประกอบด้วย

การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยการ การประสานงาน และการควบคุม เป็นต้น ดังที่ Gulick and Urwick (2004) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานไว้ 7 ด้าน หรือ POSDCoRB ประกอบด้วย การวางแผน (planning) การจัดองค์กร (organization) การบริหารบุคคล (staffing) การอำนวยการ (directing) การประสานงาน (co-ordination) การรายงาน (reporting) และการงบประมาณ (budgeting) (สมคิด บางโม, 2551)

แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร

อาสาสมัคร (volunteer) หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงาน โดยอุทิศกำลังกาย กำลังใจ และเวลาเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม เป็นการกระทำที่ไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปของสินจ้าง รางวัล ค่าจ้าง หรือเบี้ยเลี้ยงใด ๆ เป็นค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน แต่อาจจะได้รับค่าพาหนะเดินทาง หรือได้รับประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ เช่น ความรู้สึกรักคุณค่า ประสบการณ์และมิตรจิต เป็นต้น ดังที่ อัมมยศ กิจอุดม (2556) กล่าวว่า อาสาสมัคร (volunteer) หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แห่งประชาชนและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของอื่นใด บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน สรุปได้ว่า อาสาสมัคร คือบุคคลที่สมัครใจเข้าทำงานให้กับสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงินหรือสิ่งตอบแทนอื่นๆ แต่มีจิตใจที่พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ พร้อมสติปัญญาที่จะอุทิศเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์ สอดคล้องกับ สาธิต วงศ์จันทร์ และคนอื่น ๆ (2562) ให้ความหมายว่าอาสาสมัครเป็นการเลือก (choose) กระทำสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นการรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นเงินทอง (without monetary profit) แต่อาจรับเป็นค่าใช้จ่ายที่ตนต้องเสียไปและที่สำคัญ คือ การกระทำในลักษณะที่เป็นอาสาสมัครไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ (beyond basic obligations) ซึ่งอยู่นอกเหนือจากความจำเป็นหรือสิ่งที่ถูกคาดหวังว่าจะต้องทำ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านอาชีวศึกษา ด้านสาธารณสุข พนักงานสอบสวน และผู้บริหารองค์กรหรือมูลนิธิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยติดต่อขอทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรมไปขออนุญาตในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก นัควิน เวลาและสถานที่ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนด และ (2) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยติดต่อขอทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรมไปขออนุญาตในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขอความอนุเคราะห์สนทนากลุ่มและดำเนินการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2567 ณ ห้องประชุม 308 คณะวิชาอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความนำข้อความจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัคร พบว่าประกอบด้วย (1) ปัญหาจากการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกัญญ์ ประกอบด้วย ปัญหาด้านคุณสมบัติของอาสาสมัครกัญญ์ การลักทรัพย์ การแย่งผู้บาดเจ็บหรือผู้เสียชีวิต การปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความเสียหายด้านนิติเวช และปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงาน และ (2) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ขาดการบูรณาการการบริหารร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ขาดแคลนงบประมาณ ผู้นำองค์กรขาดการมีภาวะผู้นำ และขาดหน่วยงานกลางที่ควบคุมดูแลองค์กรช่วยเหลือผู้ประสบภัย การช่วยเหลือผู้ประสบภัย

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษามาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกัญญ์ ในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 มาตรการ ดังนี้ (1) ทุกองค์กรพัฒนาการบริหารจัดการที่ดี (2) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และ (3) เสนอให้มีการตราพระราชบัญญัติโดยเฉพาะ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสังเคราะห์มาตรการออกเป็นระยะเร่งด่วนและมาตรการระยะยาวดังนี้

2.1 มาตรการระยะเร่งด่วน

2.1.1 มาตรการทางการบริหาร ควรดำเนินการให้เสร็จภายใน 6 เดือน

(1) ทุกองค์กรพัฒนาการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วยแนวดำเนินการดังนี้

(1.1) จัดทำฐานข้อมูลและประวัติของอาสาสมัครกัญญ์

(1.2) พัฒนาระบบคัดกรองอาสาสมัครกัญญ์ ดังนี้

- กำหนดคุณสมบัติของอาสาสมัครกัญญ์ และเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ

- ขอตรวจสอบประวัติอาชญากรของอาสาสมัครกัญญ์เดิม และผู้ที่สมัครมาเป็นอาสาสมัครกัญญ์คนใหม่ทุกคนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

- อาสาสมัครกัญญ์ทุกคนต้องผ่านการรับรองความประพฤติจากผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(1.3) ดูแล กำกับ ติดตามการทำงานของอาสาสมัครกัญญ์

(1.4) สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่แก่อาสาสมัครกู้ภัย

(1.5) จัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ในการปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครกู้ภัย เช่นการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยเพื่อป้องกันปัญหาการทำลายหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยจัดกิจกรรมอบรม สัมมนา ประชุม และศึกษาเรียนรู้จากต้นแบบ

(1.6) จัดทำช่องทางร้องทุกข์ ร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัยในสังกัด และเผยแพร่ให้สาธารณะชนทราบ

(1.7) กำหนดมาตรการการลงโทษอาสาสมัครกู้ภัยที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม และดำเนินการอย่างจริงจัง

(1.8) มูลนิธิ หน่วยงานต้นสังกัดต้องรับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัย

(2) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้

(2.1) กำหนดให้อาสาสมัครกู้ภัยทุกคนติดกล้องถ่ายคลิปขณะปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง และรายงานผลการปฏิบัติงานกับศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน และองค์กรหรือมูลนิธิต้นสังกัด

(2.2) จัดทำระบบฐานข้อมูลและประวัติของอาสาสมัครกู้ภัยซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรหรือมูลนิธิ สามารถลงทะเบียนและเข้าถึงข้อมูลได้ร่วมกัน

2.1.2 มาตรการทางกฎหมาย ควรดำเนินการให้เสร็จภายใน 1 ปี

(1) เสนอให้มีการตราพระราชบัญญัติโดยเฉพาะ โดยมีองค์ประกอบดังนี้คือ

(1.1) ให้มีหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐรับผิดชอบเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย องค์กรเดียวที่ดูแลมูลนิธิหรือองค์กรสาธารณกุศลของประเทศไทย

(1.2) กำหนดคำนิยามของคำว่า มูลนิธิกู้ภัย ให้ชัดเจนรวมถึงกำหนด องค์ประกอบ สำคัญได้แก่ การจดทะเบียนมูลนิธิ พาหนะ อุปกรณ์ และขั้นตอนการดำเนินการฝึกอบรม

(1.3) กำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่อาสาสมัครกู้ภัย ได้รับการรับรองคุณภาพจากรัฐและต้องรักษาคุณสมบัติตามที่ลงทะเบียนไว้

(1.4) กำหนดหน้าที่และภารกิจขององค์กรช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยมีภาครัฐควบคุม กำกับดูแล โดยในการปฏิบัติหน้าที่หน่วยกู้ภัยเอกชนต้องทำงานร่วมกันกับรัฐ ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ภายใต้การประสานงานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ

(1.5) กำหนดความรับผิดชอบและการลงโทษ

(2) ดำเนินการทางกฎหมายกับสถานพยาบาล และอาสาสมัครกู้ภัยที่มีพฤติกรรมทำให้ และรับเงินหรือสิ่งตอบแทนอื่น ในการนำส่งผู้ป่วยเข้ารักษาพยาบาล

2.2 มาตรการระยะยาว เป็นมาตรการที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2.2.1 จัดให้ความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่อง

2.2.2 จัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกทางด้านคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยกับอาสาสมัครกู้ภัยอย่างต่อเนื่อง

2.2.3 รมรณรงค์ให้เครือข่ายประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสในการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมของอาสาสมัครกู้ภัย และมูลนิธิ

การอภิปรายผล

1. สภาพปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัยในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ปัญหาจากการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัย ได้แก่ คุณสมบัติของอาสาสมัครกู้ภัย การลักทรัพย์การแย่งผู้บาดเจ็บ การปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความเสียหายด้านนิติเวช การขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงาน และปัญหาด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้ มูลนิธิแต่ละมูลนิธิไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ด้านคุณสมบัติของตัวบุคคลให้ชัดเจน ทำให้ประสบกับปัญหาการคัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นอาสาสมัครกู้ภัย ทั้งนี้หากไม่มีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก หรือคุณสมบัติของอาสาสมัครที่ชัดเจนทำให้ใครจะเข้ามาทำก็ได้ ซึ่งกรณีนี้อาจส่งผลและก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรงต่อทรัพย์สินและที่สำคัญมากกว่าคือชีวิตของผู้ประสบภัยแทนที่จะเป็นการเข้าไปช่วยเหลืออาจเป็นการเข้าไปซ้ำเติมผู้ประสบภัยได้ นอกจากนี้ยังอาจก่อให้เกิดอาชญากรรมได้ ดังแนวคิดทฤษฎีทางเลือก (choice theory) มองว่า การก่ออาชญากรรมของแต่ละบุคคลจะมีเหตุผลส่วนตัวที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางคนก่ออาชญากรรมเพราะความอยากรได้ ความโกรธ ความตื้นตัน ความสนุกสนาน ความมีอิทธิพลหรืออยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน ดังนั้นก่อนที่จะกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมแต่ละคนจะมีทางเลือก การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (rational choice theory) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ลินลา ตูเอียง (2560) ที่ได้กล่าวว่าหน่วยงานที่ทำการช่วยเหลือมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้การทำงานซ้ำซ้อนกัน ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน มีการแย่งชิงกันทำงานและปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งของการทำงานอาสาสมัครกู้ภัยคือปัญหาการแย่งผลงานและมีผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมของอาสาสมัครกู้ภัย ในเรื่องของภาพลักษณ์ด้านความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานกู้ภัย ซึ่งงานกู้ภัยนี้จะต้องสร้างความเชื่อมั่นและความเชื่อถือให้กับประชาชน และปัญหาเรื่องของความแตกต่างในที่มาที่ไปหรือถิ่นฐานของอาสาสมัครกู้ภัยทำให้การทำงานของกู้ภัยอยู่ภายใต้ความหลากหลายทางความคิด ซึ่งต้องมีการจัดอบรมให้เหมาะสม อาสาสมัครกู้ภัยบางคนมีการลักทรัพย์ หรือหยิบฉวยทรัพย์สินผู้ประสบอุบัติเหตุที่ได้รับบาดเจ็บและถูกนำส่งโรงพยาบาล พฤติกรรมดังกล่าว สอดคล้องกับ Clinard and Quinney (1970) ที่กล่าวว่า การลักทรัพย์เป็นอาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเป็นครั้งคราว สาเหตุสำคัญของการลักทรัพย์ของอาสาสมัครกู้ภัยคือการขาดคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคนที่ขาดความอดกลั้น ความยับยั้งชั่งใจและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีโอกาสกระทำความผิด หากการควบคุมตนเองไม่ดีพอ มีแนวโน้มในการกระทำความผิดมากขึ้น ดังแนวคิดของ Gottfredson and Hirschi (1990) ที่กล่าวในทฤษฎีการควบคุมตนเองว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดหรือประกอบอาชญากรรมได้ทุกคน เนื่องจากขาดความอดกลั้น ขาดความยับยั้งชั่งใจนอกจากนั้นยังอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คนเรามีโอกาสจะกระทำความผิดได้อีกด้วย ปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่มีทักษะหรือความเชี่ยวชาญในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าอาสาสมัครกู้ภัยที่เข้ามาทำงานให้กับมูลนิธิกู้ภัยเป็นเพียงอาสาสมัครที่ผ่านการอบรมในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยมาบ้าง แต่การอบรมดังกล่าวมิได้มีเงื่อนไขที่เป็นหลักเกณฑ์ชัดเจนเพียงพอที่จะก่อให้เกิดความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ สอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติพงษ์ บุณณเฉลิมพงศ์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า อาสาสมัครมีปัญหาในการปฏิบัติงานคืออาสาสมัครยังขาดความรู้และความรอบคอบในการปฏิบัติงาน และปฏิบัติตามกฎระเบียบหน่วยกู้ภัยอย่างเคร่งครัด ส่วนปัญหาด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ขาดแคลนงบประมาณ ผู้บริหารขาดการมีภาวะผู้นำ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัญญาวิโรจน์ จำแนกมิตร (2562) ทำการศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคของเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครกู้ภัย ในการปฏิบัติงานช่วยเหลือ

ผู้ประสบภัยพบว่าด้านที่มีปัญหาสูงสุด คือด้านการจัดการองค์กร รองลงมาคือด้านบุคลากร และด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งอาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครกู้ภัย ไม่ได้มีลักษณะเป็นวิชาชีพ และขาดองค์ประกอบที่สำคัญ คือกฎหมายที่รองรับ

2. ผลการสร้างมาตรการบริหารจัดการและการป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัย ในกรุงเทพมหานคร 3 ด้าน ดังนี้ มาตรการด้านการบริหารจัดการ พบว่า มูลนิธิหรือองค์กรต่าง ๆ (1) ควรมีการพัฒนาการบริหารจัดการขององค์กร จัดทำฐานข้อมูลและประวัติของอาสาสมัครกู้ภัย พัฒนาระบบคัดกรองอาสาสมัครกู้ภัย โดยมีกำหนดคุณสมบัติของอาสาสมัครกู้ภัย และเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ ตรวจสอบประวัติอาชญากรของอาสาสมัครกู้ภัยเดิมและผู้ที่มีสมัครมาเป็นอาสาสมัครกู้ภัยคนใหม่ทุกคนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตลอดจนอาสาสมัครกู้ภัยทุกคนต้องผ่านการรับรองความประพฤติจากผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดูแลกำกับติดตามการทำงานของอาสาสมัครกู้ภัย สอดคล้องกับการวิจัยของ กนกวรรณ นิมิตต์ศิริ และคนอื่น ๆ, (2557) ที่พบว่า ผู้บริหารควรนำผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ขยายไปทุกจุดงาน สร้างความตระหนักให้อาสาสมัครกู้ภัยเข้าใจถึงความสำคัญในการทำกิจกรรมการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ต้องมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่แก่อาสาสมัครกู้ภัยเช่น ประกาศเกียรติคุณ ให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ดีเด่น จัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ในการปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครกู้ภัย ดังแนวคิดทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม ของ Broom and Selznick (1958) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและวัฒนธรรม และทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบ สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้และปฏิบัติตามค่านิยมอุดมคติและระดับความทะเยอทะยานได้ องค์กรจะต้องจัดทำช่องทางร้องทุกข์ ร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัยในสังกัด และเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ และมีการรณรงค์ให้เครือข่ายประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสในการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมของอาสาสมัครกู้ภัย นอกจากนี้มูลนิธิต้องกำหนดมาตรการการลงโทษอาสาสมัครกู้ภัยที่ปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เหมาะสม และดำเนินการอย่างจริงจังและต้องรับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ภัย (2) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครกู้ภัย โดยกำหนดให้อาสาสมัครกู้ภัยทุกคนติดกล้องถ่ายคลิปขณะปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง รวมถึงรายงานผลการปฏิบัติงานกับศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน และองค์กรหรือมูลนิธิต้นสังกัด และจัดทำระบบฐานข้อมูลและประวัติของอาสาสมัครกู้ภัยซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรหรือมูลนิธิ สามารถลงทะเบียนและเข้าถึงข้อมูลได้ร่วมกัน และ (3) มาตรการทางกฎหมาย มีข้อเสนอแนะให้มีการตราพระราชบัญญัติโดยเฉพาะ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นจะกำหนดให้มีเฉพาะองค์กรภาครัฐเท่านั้นในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย แต่จะมีความสอดคล้องกับประเทศออสเตรเลีย ที่มีหน่วยกู้ภัยเอกชนทำงานร่วมกับภาครัฐ แต่ปฏิบัติงานภายใต้การควบคุมของภาครัฐ (ชนเกตุ ผ่องค์, 2559) และหากยังไม่มีหน่วยงานภาครัฐมาดูแล ควรให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ควบคุมดูแล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ควรนำข้อเสนอแนะมาตรการไปใช้ในดูแล กำกับ ติดตาม การดำเนินงานขององค์กรหรือมูลนิธิ
- 1.2 ให้มีการจัดทำประชาสัมพันธ์ หรือเสนอให้มีการร่างระเบียบ ข้อบัญญัติ หรือเสนอให้มีการตรา

พระราชบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับองค์กรช่วยเหลือผู้ประสบภัย หน่วยงาน องค์กร มูลนิธิของอาสาสมัครกู้ภัย

1.3 หน่วยงานภาครัฐ ควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานด้านอาสาสมัครเพื่อจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนอาสาสมัคร และประวัติของอาสาสมัคร สำหรับเป็นฐานข้อมูลที่มีมูลนิธิต่าง ๆ สามารถใช้ร่วมกันได้

2. ข้อเสนอในการนำไปใช้

2.1 องค์กรหรือมูลนิธิควรมีการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ด้านการบริหารบุคคล ให้มีการคัดกรองอาสาสมัครกู้ภัย ด้านการประสานงาน ส่งเสริมให้มีการประสานงานและสื่อสารที่ดีทั้งภายในองค์กรกับองค์กรอื่น หรือภาครัฐ ด้านงบประมาณ ให้การสนับสนุนงบประมาณในการเข้ารับการฝึกอบรม เช่น การปฐมพยาบาล สนับสนุนงบประมาณในการจัดหากล้อง เป็นต้น

2.2 องค์กรหรือมูลนิธิ ควรกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นอาสาสมัครกู้ภัย และกำหนดกรอบจริยธรรม

2.3 องค์กรหรือมูลนิธิ ควรมีการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติและกำหนดให้มีการรับรองพฤติกรรมจากผู้นำชุมชน

2.4 จัดกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีในการทำงาน ให้กับอาสาสมัครกู้ภัยให้รู้จักการเสียสละ ให้ความซื่อสัตย์ในหน้าที่ที่ตนเองปฏิบัติ เช่น การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมพี่สอนน้อง กิจกรรมคัดเลือกอาสาสมัครกู้ภัยดีเด่นประจำเดือน ประกาศเกียรติคุณยกย่องบุคคลที่ทำหน้าที่อาสาสมัครดีเด่นรวมถึงหัวหน้าชุดปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับอาสาสมัครในทีม

2.5 องค์กรควรสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและการปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับผู้บาดเจ็บ และการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบขององค์กรต้นสังกัดที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือจริยธรรมในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครกู้ภัย

3.2 ควรมีศึกษารูปแบบการดำเนินงานขององค์กรอาสาสมัครกู้ภัยในต่างประเทศเพื่อเรียนรู้รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ

References

- กนกวรรณ นิมิตฺตศิริ, ญาณิศา เผื่อนพะพะ, ธนยศ ดอกดวง และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2557). การให้ความหมายที่มาของความหมายและแนวทางในการเป็นอาสาสมัครกู้ภัยมูลนิธิสุสานนุเคราะห์ จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal (ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ)*, 7(1), 181-190.
- กัญญาวิรี จำแนกมิตร. (2562). ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครกู้ภัยสมาคมอยุธยารวมใจหน่วยกู้ภัยอยุธยาในการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเขตพื้นที่ อำเภอพระนครศรีอยุธยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. [รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา].
- กิตติพงษ์ บุรณเฉลิมพงศ์. (2555). จริยธรรมของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัย: กรณีศึกษามูลนิธิธรรมรักษ์มีณิรัตน์ จังหวัดชลบุรี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 4(3), 359-377.
- ชนกฤต แฝ่งค์. (2559). มาตรการในการจัดทำบริการสาธารณะในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย: ศึกษากรณีมูลนิธิกู้ภัยเฉพาะอุบัติเหตุ. [นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
- พระครูสมุห์พิสิษฐ์ อนุบาลโย และพระครูวิริตธรรมโชติ. (2563). การเพิ่มพลังศักยภาพแก่อาสาสมัครกู้ภัยของสมาคมกู้ชีพกู้ภัยคอกช้าง จังหวัดยะลาโดยหลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์*, 7(1), 17-23.
- ลินลา ตู่เอี้ยง. (2560). ศึกษาวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งระหว่างอาสาสมัครกู้ภัยโดยพุทธสันติวิธี. [พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].
- สมคิด บางโม. (2551). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). วิทย์พัฒน์.
- สาธิต วงศ์จันทร์, พีระ พันธุ์งาม, สุรเจต ไชยพันธ์พงษ์ และสิทธิเดช อภัยนนท์. (2562). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครกู้ภัยเอกชนในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *วารสารสิทธิบริหาร*, 20(1), 21-29.
- สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2566). *DASHBOARD สถิติเหตุสาธารณภัยต่าง ๆ*. <https://www.bangkokfire.go.th/dashboard-สถิติเหตุสาธารณภัยต่าง/>
- อุนิษา เลิศโตมรสกุล และชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี. (2552). การศึกษาหาแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมแบบไม่เป็นทางการ: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. สำนักงานกิจการยุติธรรม, กระทรวงยุติธรรม.
- อุ้มยศ กิจอุดม. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสมัครเข้าเป็นอาสาสมัครทหารพราน หน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธิน ค่ายเทวาพิทักษ์ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี. [รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสยาม].
- Broom, L., & Selznick, P. (1958). *Sociology: A text with adapted readings* (2nd ed.). Evanston Row, Peterson.
- Clinard, R., & Quinney, R. (1970). *The social reality of crime*. Little Brown and Company.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.
- Gulick, L., & Urwick, L. (2004). *Papers on the science of administration*. Routledge.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.19

Received:	November	29, 2024
Revised:	January	29, 2025
Accepted:	July	23, 2025

Meta-Analytic Structural Equation Modelling of Efficiency on Alliance Management Capability on Trade and Investment

Tanaporn Kaewcheed¹

Abstract

This research article aims to demonstrate the study the alliance management capability factors that measured the effectiveness of operations with trade partners and investments in different trade contexts. The researcher used a mixed research method by studying from relevant data sheets, analyzing relevant capability indicators in international organization. The aim was to determine what was similar, what was different, and other interesting relationships that emerged by multiple works on performance of alliance management capability from 381 researches. Research was conducted during 2010 - 2024. From the total population researches, the independent variables studied on 44 groups were analyzed. Analysis the effects of the influence by using a factor influence analysis program to perform causal influence analysis.

Findings are as follows: (1) The magnitude of influence that affected the efficiency of operations with partners There were a total of 44 values, the influence size shown between -.49 -1.98, with 33 high influence values, 9 low levels, and 2 negative values. (2) There were a total of 44 groups of variables and effective variables that affect the efficiency of operations with partners. A total of 33 groups of variables had high efficiency, 9 groups of variables were low, and 2 variable groups were ineffective. The independent variable group were most effective in developing for creating benefit from collaboration valuable know-how between alliance management. And (3) The relationship between the effectiveness of operational performance and the partner who developed the analysis with the category of alliance level of the sample and the independent variable group was found to have a direct and co-influence on the effectiveness of the collaborating was not statistically significant.

Keywords: Efficiency of Alliance Collaboration; Alliance; Trade and Investment

Type of Article: Research Article

¹ Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok
19 Moo 11 Nong Lalok, Bankhai, Rayong 21120, Thailand
Corresponding Author Email: Tanaporn.k@fba.kmutnb.ac.th

การวิเคราะห์อภิมานเชิงสมการโครงสร้างในประสิทธิภาพการจัดการความสามารถของ พันธมิตรทางการค้าและการลงทุน

ธนัชพร แก้วนิติ¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงผลการศึกษาปัจจัยที่ตัววัดประสิทธิภาพการดำเนินงานร่วมกับพันธมิตรทางการค้าและการลงทุนในบริบททางการค้าที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานโดยการศึกษาจากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตัววัดที่เกี่ยวข้องในการร่วมลงทุนการค้าระหว่างประเทศ ทำการวิเคราะห์แบบอภิมานเชิงโครงสร้างเพื่อเปรียบเทียบและรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยต่าง ๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดสิ่งที่พบเหมือนกัน สิ่งที่ต่างกัน และความสัมพันธ์ที่ปรากฏจากการศึกษา งานวิจัยหลาย ๆ งานในการวัดประสิทธิภาพการดำเนินงานร่วมกับพันธมิตร และใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประมวลผลหลักฐานจากแหล่งข้อมูลและการวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 381 วิจัย ในช่วงปี พ.ศ. 2553-2567 ตัวแปรอิสระที่ศึกษามีจำนวน 44 กลุ่ม การวิเคราะห์ ค่าขนาดของอิทธิพล โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์อิทธิพลปัจจัยทำการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ขนาดอิทธิพลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานร่วมกับพันธมิตร มีจำนวนทั้งสิ้น 44 ค่า ขนาดอิทธิพลอยู่ระหว่าง $-0.49 - 1.98$ โดยมีขนาดอิทธิพลระดับมากจำนวน 33 ค่า ระดับน้อยจำนวน 9 ค่า เป็นค่าลบ 2 ค่า (2) ตัวแปรคุณลักษณะงานในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ครั้งนี้มีทั้งหมด จำนวน 44 กลุ่มตัวแปร และตัวแปรที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานร่วมกับพันธมิตร ในระดับมากจำนวน 33 กลุ่มตัวแปร มีประสิทธิภาพระดับน้อยจำนวน 9 กลุ่มตัวแปร และไม่มีประสิทธิภาพจำนวน 2 กลุ่มตัวแปร และกลุ่มตัวแปรอิสระที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานร่วมกับพันธมิตรสูงสุด ได้แก่ การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างกำไรร่วมกับพันธมิตร และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพของรูปแบบของพันธมิตรที่พัฒนาการคิดวิเคราะห์ผลลัพธ์กับระดับขั้นของกลุ่มธุรกิจตัวอย่าง และกลุ่มระดับความร่วมมือ พบว่า มีอิทธิพลทั้งโดยตรงและอิทธิพลร่วมต่อประสิทธิภาพรูปแบบการทำงานร่วมกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการดำเนินงานร่วมกับพันธมิตร; พันธมิตรทางธุรกิจ; การค้าและการลงทุน

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
เลขที่ 19 หมู่ 11 ถนนละลอก ตำบลบ้านค่าย จังหวัดระยอง 21120, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: Tanaporn.k@fba.kmutnb.ac.th

Background and Significance of the Problems

Alliance now encouraged today's complex economic scenario firmed to produce internally all the knowledge necessary not only to achieve sustainable competitive advantage but also for survival on battle of investment. At the same time, they could not rely on mere market transactions to sustain the continuous process of value and knowledge creation. Therefore, firms often opted for greater specialization and cognitive work division by engaging in strategic alliances. Definition of alliance management capability referred a firm's ability to create, maintain, and manage collaborative relationships with other organizations. It was also known as alliance capability or relational capabilities. In the last decade, several scholars and researches had addressed the question of how firms could develop such capability by mainly looking at its antecedents. Building on organizational learning and evolutionary economics, most of these studies assumed that a relevant on firm's ability at managing collaboration, hence of alliance success, was previous alliance experience and alliance portfolio (Anand & Khanna, 2000; Heimeriks & Duysters, 2007; Kale et al., 2002; Russo & Cesarani, 2017; Sampson, 2005; Rothaermel & Deeds, 2006; Wang et al., 2022; Zollo et al., 2002). Most of previous researches were concentrated organizational-level as inter-organizational coordination, such as governing an alliance, Inter-organizational provocativeness and strategy (Heimeriks & Duysters, 2007; Kale et al., 2002; Rothaermel & Deeds, 2006; Schike & Goerzen, 2010; Stach, 2006) such as recognizing opportunities in the working environment. Also considered a dynamic capability because it was extended through repeated engagements in strategic alliance (Zollo & Winter, 2002; Wang et al., 2018; He et al., 2024). Empirical research showed that alliance management capability has a direct effect on alliance success and can also indirectly enhance organization performance. So this research problem highlighted the factors that could influence AMC includes alliance type such as upstream alliances required the most alliance management capability, while downstream alliances require the least as supply chain performance (Ferreira & Franco, 2020). These gap from literature framework of this research helped address two issues with prior empirical research in the area of fragmentation and inferences on causality to recognize that heterogeneity in alliance outcomes arises because different capabilities may be needed to address distinct value-creation and value-capture challenges and opportunities that organization face in shift up the pre and post formation stages to the alliance outcome stage of alliances management capability by focusing set of measure and theoretical themes with 381 researches during 2010-2024 to consider alliances capability as useful constructs to build sustainability competitive advantage and also survival on battle of investment. This research studies on multi-dimension for exploration the constructs on capability that includes: organizational

processes, such as selecting partners, negotiating agreements and commitment, alliances structure and Learning, such as articulating partnering portfolio on Inter-organizational capability for structural modelling. And the advantage of research methodology, it demonstrates how meta-analysis can be combined with structural equation modeling (MASEM) to address new questions in alliance management capability research.

Research objectives

To demonstrate the study the alliance management capability factors that measured the effectiveness of operations with trade partners and investments in different trade contexts.

Scope of Research

- 1.Scope of Content Independence. variables: Strategic alliance; Alliance Experience and Alliance Relationship Dependence variables: Alliance management capability
2. Scope of Population, Sample. 381 researches (were conducted during 2010-2024)
3. Scope of Duration. during March 2024 - November 2024

Research Benefits

Academics: (1) Identify concept of alliance capability and antecedent for efficiency propose. and (2) Demonstrates how meta-analysis can be combined with structural equation modeling (MASEM) to address new questions in alliance management capability research.

Industry: Guideline for introducing or providing policy of trade and investment by alliance management factors and generalized model on developing for group of industry as multidimensional of inter-organizational coordination.

Concepts, Theories, and Related Literatures

The concept of alliance management research has involved numerous theoretical perspectives such as dynamic capabilities perspective, organizational learning theory, the knowledge-based and resource-based management, and evolutionary economics. These literature suggested a set of success factors; capability, that constructed what factors should be considered to optimize performance in the dyad relationship, thereby enhancing the chances of success within multi level system of performance (Contractor & Reuer, 2014; Heimeriks & Duysters, 2007; Heimeriks, 2010; Heimeriks et al., 2012; Kale & Singh, 2007; Niesten & Jolink, 2015; Young-Ybarra & Wiersema, 1999). Collectively, research of this kind refers to collaboration quality as the critical factor to foster alliance performance.

Alliance management capability (AMC) is an important antecedent of performance that represented the abilities of firms to capture, share and value-added knowledge regarding alliance management and to apply ongoing and future alliances. The inter-organizational and alliance performance literature have been developing since the late 1970s, and most of research; including multiple reviews on inter-organizational collaboration, has focused on alliance relationships and collaboration at the core of inter-organizational relationship (IOR) (Hardy et al., 2003; Majchrzak et al., 2014; Parmigiani & Rivera-Santos, 2011; Wang et al., 2022) or alliance networks (Borgatti & Foster, 2003; Oliver & Ebers, 1998; Zaheer et al., 2010). This research develops model of alliance management capability into 5 dimensions of factors and 44 groups of variables reflective second-order construct. Then developed scales to measure the first-order dimensions of alliance management capability building on prior literature. To account for the routine-based nature of the construct, phrased many items as discrete practices that together reflect the dynamic capability dimension (Kohtamäki et al., 2018; Zahoor, 2017) included 5 dimensions: ability, capability, behavior, process and fundamental requirement or prerequisite. The ability to reconfigure the company, integration, develop, build, exploit the experts who have the same opinion, previous namely by Eisenhardt and Martin (2000), Helfat et al. (2007), Leonard-Barton. (1992), Martelo Landroquez et al. (2011), Teece et al. (1997), Zahra et al. (2006) to integrate and reconfigure. The capability of the firm to create, expand, and modify resources company, renew, competence adapt, integrate, and reconfiguration, the experts who have of the same opinion, namely: Helfat and Peteraf (2003), Teece et al. (1997). The behavior is conducted for to continue to Integrate, reconfigure, update and create resources and abilities, and most importantly, upgrade and reconstruct core capabilities in response to a changing environment, to achieve and maintain a competitive advantage. (Wang & Ahmed (2007). The firm's processes or organization to modification and the shape processes that shape the new resources, the experts who have the same opinion, namely: Eisenhardt and Martin (2000), Ambrosini and Bowman, (2009), and Protogerou et al. (2012). And fundamental need the company to continue to have a resource base that allows to earn a living. Then a large set of proxies can be used to infer the existence of AMC in firms to promote capabilities that demonstrate better alliance performance.

Alliance experience refers to the extent of a firm's repeated engagements in alliances over time (Heimeriks & Duysters, 2007; Rothaermel & Deeds, 2006). Alliance experience is a crucial antecedent to and proxy for alliance capability, which refers to the firm's capability of managing individual alliances or alliance portfolios (Heimeriks & Duysters, 2007; Rothaermel & Deeds, 2006; Schilke & Goerzen, 2010; Schreiner et al., 2009). However, this seemingly valuable

factor may not always be important for firms and alliances. Prior studies have widely acknowledged that alliance experience is accompanied by both benefits and costs, which lead to variety findings on the performance effects of alliance experience included alliance networking and formative (Goerzen, 2007; Gulati et al., 2009). The various underlying mechanisms of different perspectives might be explain these findings clearly.

Alliance relationship: To address the definitions of three terms, recent works have proposed redefinitions (Hardy et al., 2003) by using the term cooperation to define collaboration and relationship, the mechanism of collaborations are complex phenomena which need to be appropriately managed: despite their importance, inter-organizational collaborations often fail because of difficulties on nature of management. This literature suggested a set of success factors that described what factors should be considered to optimize performance in the dyadic relationship. For instance, high levels of trust and commitment as well as information sharing and communication are suggested to be important variables in nurturing a sound relationship between the partners, thereby enhancing the chances of success. Collectively, research on collaboration quality as the critical factor to antedate alliance performance. (Hoang & Rothaermel, 2005; Gulati et al., 2009; Reuer et al., 2016). It typically has broadly and long-term impact on corporate performance and valuation, often formed to create a competitive advantage for the partners in their respective markets. Not all alliances need to be strategic; alliances can be established to achieve highly operational or tactical objectives. The constructs of this research model are drawn from these literal theories, detailed below.

Conceptual Framework

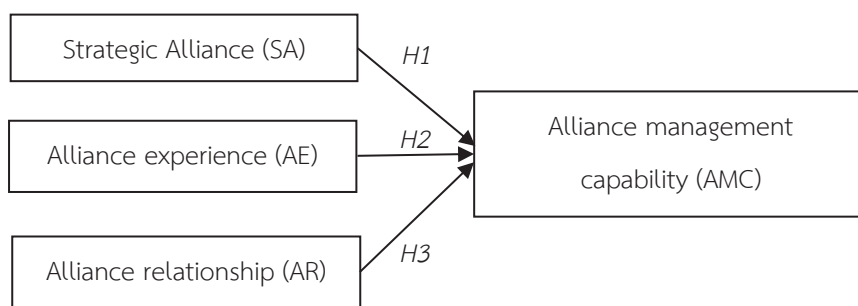

Figure 1 Conceptual Model

Hypotheses of Research

H1: Strategic Alliance is statistically significant, positive effect on Alliance management capability.

H2: Alliance Experience is statistically significant, positive effect on Alliance management capability.

H3: Alliance Relationship is statistically significant, positive effect on Alliance management capability.

Research Methodology

In this research study, the researchers conducted using combined research methods, including document data research. Collecting the alliance management capability related research since 2017 for 381 research, developing a coding protocol for extracting information from eligible studies as followed by method of Lipsey and Wilson (2001) and Duriau et al. (2007). Each study was coded for effect size, sample size, alliance experience type, performance type, experience measure, and performance measure. Then recorded the correlation coefficient between alliance experience and performance to obtain the effect size irrespective of whether these variables were used in studies as dependent, independent, or control variables. Then coded the alliance experience type as general and partner-specific, and performance outcomes as accounting, market, innovation, and organizational effectiveness-based. The coding of alliance experience and performance outcome types was based on the definition and operationalization for alliance capability. Next, coded the study context her ever the alliance represented the institutional environment of the alliance relationship, following prior meta-analysis focusing on the business environment (Cao & Lumineau, 2015). Specifically, it is employed five dimensions under this context that are more essential for alliances capability. With Meta-analysis, it allows us to synthesize and cumulate research findings into a single effect size (Hunter & Schmidt, 2004). The effect size reflects the magnitude and effect of the association between the two variables. MASEM goes by providing effect sizes that control for other variables in the model and providing information on the degree of fit of the entire model. Implementing MASEM requires four general steps. Step 1: Specify variables and conceptual models. (groups of variables) Step 2: Meta-analytic procedures Step (classified to input research and generated data for alternative models) 3: Structural equation modeling (generated alternative models) and Step 4: Reporting procedures.

Results

Results of testing the traditional bivariate meta-analyses are reported in Table 1, and indicate that three antecedents are significantly associated with Alliance management capability (i.e., 95% confidence intervals exclude zero). Firstly, affected factors, Strategic Alliance: SA, it represents into 2 groups SA1 (0.5) and SA2 (0.46) for explaining SA. SA1 shown 0.5 of is constructed from overall performance satisfaction and net spillover effects – capture different underlying factors. SA1 is contributed by assessing prospective partners to form alliances, attributes of the relationship in an alliance are responsible for overall alliance success and achieve competitive positional advantage in the marketplace and overall organizational performance. So SA1 measurements are in the theory of alliance and strategic alliance success. While SA2 is shown 0.46 under control by account and post contract; financial performance for the alliance level (reflected by accounting measures) rather than contribution to overall at the partner level (reflected by stability measures) is implicitly referred to in studies that just apply the performance measures at hand without consideration of ensuring a match between the constructs so the significant are explanation of outcome/contribution and process performance.

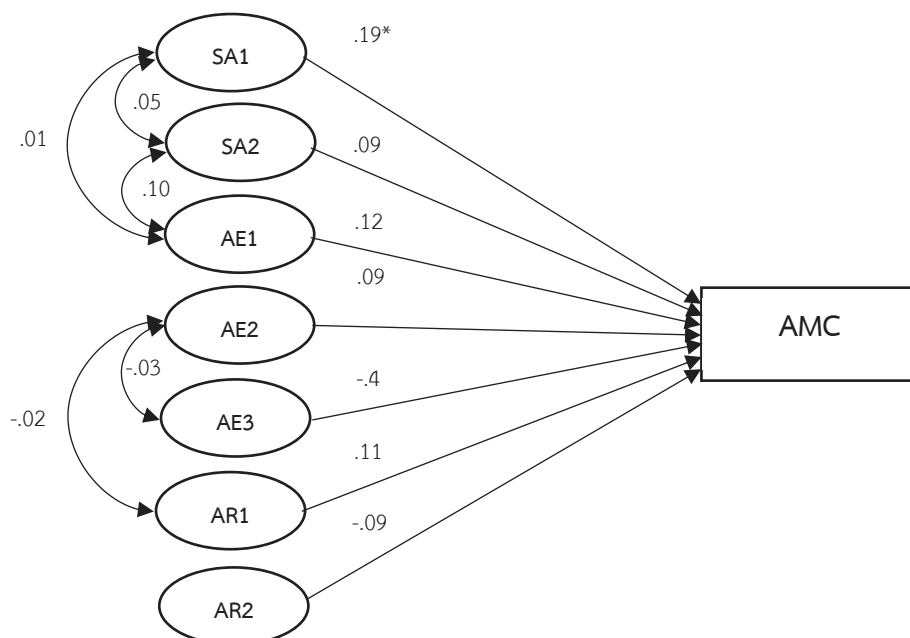

Figure 2 Results of Structural equation modelling

Secondly, Alliance Experience: AE constructed from alliance transformation: AE1 (.45), alliance portfolio complexity: AE2 (.61), and alliance diversity: AE3 (.72). Thirdly on Alliance Relationship: AR And alliance relationship shown AR1 (.72) and AR2 (.45) with AR1 shown .72

that are commitment, collaboration, communication, trust, and AR2 as conflict resolution. According to less effect of AE2. Alliance management capability: AMC can be measured by 5 dimensions; ability, capability, behavior, process, and fundamental explored for 20 groups of factors with high efficiency were generated to model of AMC.

Table 1

Coefficients for direct-effect model

	Coefficient	95% CI	SE	p-value
SA1 > AMC	.19	-0.49:0.58	.20	.0001
AE1 > AMC	.12	-0.01:0.21	.20	.0001
AR1 > AMC	.11	-0.11:0.10	.21	.0001
SA2 > AMC	.09	-0.09:0.22	.19	.0001
AE2 > AMC	.09	-0.02:0.16	.21	.0001
AR2 > AMC	-.09	-0.12:-0.06	.21	.0001
AE3 > AMC	-.49	-0.8:-0.02	.19	.0001

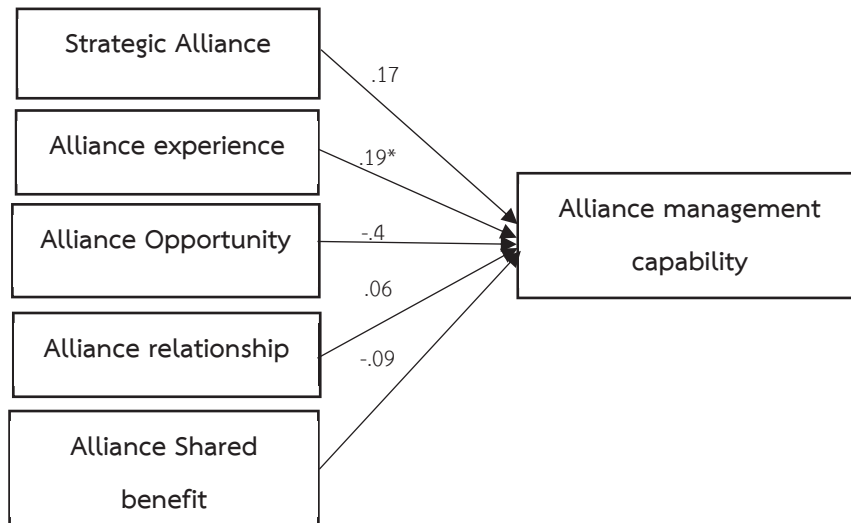
Model fit: $\chi^2/df = 81.09$, CFI = .96, GFI = .93, TLI = .98, RMSEA = .04

SE = standard error, 95 percent CI = confidence interval for coefficient, CFI = comparative fit index, GFI = goodness-of-fit statistic, NFI = normed fit index, RMR = root mean square residual, SA = Strategic alliance, AE = Alliance Experience, AR = Alliance Relationship, AMC = Alliance management capability

The fit measures for the structural model show satisfactory values ($\chi^2/df = 81.09$ ($p < .00$), CFI = .96, GFI = .93, TLI = .98, RMSEA = .04). The coefficient report on alliance management capability Table 1 reveals that strategic alliances are associated with the effectiveness and key contributed to success. The effectiveness (.19) and key contributed to success (.12) influenced positively and significantly by alliance management capability. Alliance Experience constructs are positive as alliance transformation (.12), alliance portfolio complexity (.09) but negatively associated with alliance diversity (-.49). Alliance relationship is positively associated as (.11) but negatively for resource combination (-.09). Alternative model of group negative effected, as alliance opportunity and alliance shared benefit are new factors from this study.

The structural model was analyzed after the measurement model was successfully validated through the CFA process. In doing so, several model fit indices at the structural level were measured before the hypotheses were tested. The overall fit results of the proposed

study model were satisfactory with the following values $\chi^2/df = 282.59$ ($p < 0.00$), CFI = .96, GFI = .90, NFI = .87, IFI = .96, TLI = .95 and PGFI = .75.

$$\chi^2/df = 282.59, \text{CFI} = .96, \text{GFI} = .90, \text{TLI} = .95, \text{RMSEA} = .04$$

Figure 3 Results of Confirmation SEM from Alternative adjusted

These results suggest several pathways to improved alliance management capability. The effectiveness is shown as most effective in developing for opportunity and creating benefit from collaboration valuable on practical to alliance management capability. While alliance experience as alliance diversity would likely have most influence over alliance manage capability as diverse.

Discussion

This research demonstrates substantive differences in the coefficients across the models, as comparing the bivariate, direct, but not going through the step of mediated models provides for a more nuanced depiction of alliance relationship effects to alliance management capability.

This paper describes how alliance management capability generated. The empirical illustration based on an original study of the alliance factors-alliance management capability, it can be considered how findings and conclusions for theory development can concentrate based on whether conventional meta-analysis or MASEM issued. The MASEM approach highlights the ability to test previously unconsidered relationships in previous meta-analytical syntheses. Because MASEM incorporates the field's accumulated data and accounts for the interplay

between the previous alliance factors (resource-based, and transaction-based) and the alliance management capability, the multivariate model would seem to open new insights for the field of research. MASEM creates opportunities for additional theorizing that would not be generated by traditional meta-analysis. Considered in conjunction with MASEM's boundary conditions described earlier in our manuscript, such an approach will allow strategy of researchers to identify which relationships are more or less important for their colleagues and executives to consider. Overall, MASEM holds the potential to reshape a literature's development.

Recommendation

Although MASEM does not allow conclusions about causal structures, it does provide a vehicle for comparing alternative models and enables researchers to retain the structure that is empirically superior. This approach is consistent with the philosophy of social science literature, which suggests that it aspires to retain models that are most apparently given the available data and discards those that are inferior or falsified.

The limitations of this study

Based on the sample of this research, there are several limitations that can be further explored, including developing mediated models. First, the study was conducted widely and deeply on each dimension of capability, and the results may not be generalizable. Future research should expand to policy of government to support alliance and business uncertainty to increase the generalizability on scope of development. Second, the study conception for exploratory and confirmation must be implemented to each group of industry. Future studies should use a mix of quantitative and qualitative methods to better understand on each dimension of alliance management capability and perceptions of interorganizational industry based. Third, the study did not consider other factors that may influence sociology to business behavior and recommend, such as cultural differences, alliance values, and alliance experience.

The main limitations of conducting research with macro study and secondary data then the results may not be representative of the specific industries. Thus, the findings of the study may not be generalizable beyond the specific group of industries that were not identified. This can lead to results that are not representative of the relationships significant or specific patterns for specific trade and investment.

References

- Ambrosini, V., Bowman, C., & Collier, N. (2009). Dynamic capabilities: An exploration of how firms renew their resource base', *British Journal of Management*, 20(1), 9-24.
- Anand, B., & Khanna, T. (2000). Do firms learn to create value? The case of alliances. *Strategic Management Journal*, 21(3), 295-315.
- Borgatti, S. P., & Foster, P. C. (2003). The network paradigm in organizational research: A review and typology. *Journal of Management*, 29(6), 991-1013.
- Cao, Z., & Lumineau, F. (2015). Revisiting the interplay between contractual and relational governance: A qualitative and meta-analytic investigation. *Journal of Operations Management*, 33, 15-42.
- Contractor, F. J., & Reuer, J. J. (2014). Structuring and governing alliances: New directions for research. *Global Strategy Journal*, 4(4), 241-256.
- Duriau, V. J., Reger, R. K., & Pfarrer, M. D. (2007). A content analysis of the content analysis literature in organization studies: Research themes, data sources, and methodological refinements. *Organizational research methods*, 10(1), 5-34.
- Eisenhardt, K., & Martin, J. (2000). Dynamic capabilities: What are they? *Strategic Management Journal*, 21(10-11), 1105-1121.
- Ferreira, A., & Franco, M. (2020). The influence of strategic alliances on human capital development: A study applied to technology-based SMEs. *Euro Med Journal of Business*, 15(1), 65-85.
- Goerzen, A. (2007). Alliance networks and firm performance: The impact of repeated partnerships. *Strategic management journal*, 28(5), 487-509.
- Gulati, R., Lavie, D., & Singh, H. (2009). The nature of partnering experience and the gains from alliances. *Strategic management journal*, 30(11), 1213-1233.
- Hardy, C., Phillips, N., & Lawrence, T. B. (2003). Resources, knowledge and influence: The organizational effects of interorganizational collaboration. *Journal of management studies*, 40(2), 321-347.
- He, Q., Meadows, M., Angwin, D., Gomes, E., & Child, J. (2024). Problematizing strategic alliance research: Challenges, issues and paradoxes in the new era. *International Journal of Management Reviews*, 26(1), 3-7.
- Heimeriks, K. H. (2010). Confident or competent? How to avoid superstitious learning in alliance portfolios. *Long Range Planning*, 43(1), 57-84.
- Heimeriks, K. H., & Duysters, G. (2007). Alliance capability as a mediator between experience and alliance performance: An empirical investigation into the alliance capability development process. *Journal of management studies*, 44(1), 25-49.

- Heimeriks, K. H., Schijven, M., & Gates, S. (2012). Manifestations of higher-order routines: The underlying mechanisms of deliberate learning in the context of postacquisition integration. *Academy of Management Journal*, 55(3), 703-726.
- Helfat, C. E., Finkelstein, S., Mitchell, W., Peteraf, M., Singh, H., Teece, D., & Winter, S. G. (2009). *Dynamic capabilities: Understanding strategic change in organizations*. John Wiley & Sons.
- Helfat, C. E., & Peteraf, M. A. (2003). The dynamic resource-based view: Capability lifecycles. *Strategic management journal*, 24(10), 997-1010.
- Hoang, H., & Rothaermel, F. T. (2005). The effect of general and partner-specific alliance experience on joint R&D project performance. *Academy of Management journal*, 48(2), 332-345.
- Hunter, J. E., & Schmidt, F. L. (2004). *Methods of meta-analysis: Correcting error and bias in research findings*. Sage.
- Kale, P., Dyer, J. H., & Singh, H. (2002). Alliance capability, stock market response, and long-term alliance success: The role of the alliance function. *Strategic management journal*, 23(8), 747-767.
- Kale, P., & Singh, H. (2007). Building firm capabilities through learning: The role of the alliance learning process in alliance capability and firm-level alliance success. *Strategic management journal*, 28(10), 981-1000.
- Kohtamäki, M., Rabetino, R., & Möller, K. (2018). Alliance capabilities: A systematic review and future research directions, *Industrial Marketing Management*, 68, 188-201.
- Leonard-Barton, D. (1992). Core capabilities and core rigidities: A paradox in managing new product development. *Strategic management journal*, 13(S1), 111-125.
- Lipsey, M. W., & Wilson, D. B. (2001). *Practical meta-analysis*. SAGE.
- Majchrzak, A., Jarvenpaa, S. L., & Bagherzadeh, M. (2015). A review of interorganizational collaboration dynamics. *Journal of Management*, 41(5), 1338-1360.
- Martelo Landroque, S., Barroso Castro, C., & Cepeda-Carrión, G. (2011). Creating dynamic capabilities to increase customer value. *Management decision*, 49(7), 1141-1159.
- Nielsen, E., & Jolink, A. (2015). The impact of alliance management capabilities on alliance attributes and performance: A literature review. *International Journal of Management Reviews*, 17(1), 69-100.
- Oliver, A. L., & Ebers, M. (1998). Networking network studies: An analysis of conceptual configurations in the study of inter-organizational relationships. *Organization studies*, 19(4), 549-583.
- Parmigiani, A., & Rivera-Santos, M. (2011). Clearing a Path Through the Forest: A Meta-Review of Interorganizational Relationships. *Journal of Management*, 37(4), 1108-1136.

- Protogerou, A., Caloghirou, Y., & Lioukas, S. (2012). Dynamic capabilities and their indirect impact on firm performance. *Industrial and Corporate Change*, 21(3), 615-647.
- Reuer, J. J., Ariño, A., Poppo, L., & Zenger, T. R. (2016). Alliance governance. *Strategic Management Journal*, 37(13), 37-44.
- Russo, M., & Cesarani, M. (2017). Strategic alliance success factors: A literature review on alliance lifecycle. *International journal of business administration*, 8(3), 1-9.
- Rothaermel, F. T., & Deeds, D. L. (2006). Alliance type, alliance experience and alliance management capability in high-technology ventures. *Journal of Business Venturing*, 21(4), 429-460.
- Sampson, R. C. (2005). Experience effects and collaborative returns in R&D alliances. *Strategic Management Journal*, 26(11), 1009-1031.
- Schilke, O., & Goerzen, A. (2010). Alliance management capability: An investigation of the construct and its measurement. *Journal of management*, 36(5), 1192-1219.
- Schreiner, M., Kale, P., & Corsten, D. (2009). What really is alliance management capability and how does it impact alliance outcomes and success? *Strategic Management Journal*, 30(13), 1395-1419.
- Stach, G. (2006). Business alliances at Eli Lilly: A successful innovation strategy. *Strategy & Leadership*, 34(5), 28-33.
- Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic management journal*, 18(7), 509-533.
- Wang, C. L., & Ahmed, P. K. (2007). Dynamic capabilities: A review and research agenda. *International journal of management reviews*, 9(1), 31-51.
- Wang, P., Jiang, X., & Dong, M. C. (2022). Alliance experience and performance outcomes: A meta-analysis. *Strategic Organization*, 20(2), 412-432.
- Wang, P., Liu, B., Delios, A., & Qian, G. (2022). Two-sided effects of state equity: The survival of Sino-foreign IJVs. *Journal of International Business Studies*, 54(1), 107-127.
- Wang, R., Wijen, F., & Heugens, P. P. (2018). Government's green grip: Multifaceted state influence on corporate environmental actions in China. *Strategic Management Journal*, 39(2), 403-428.
- Young-Ybarra, C., & Wiersema, M. (1999). Strategic flexibility in information technology alliances: The influence of transaction cost economics and social exchange theory. *Organization science*, 10(4), 439-459.
- Zaheer, A., Gözübüyük, R., & Milanov, H. (2010). It's the connections: The network perspective in interorganizational research. *Academy of management perspectives*, 24(1), 62-77.

- Zahoor, N. (2017). *Alliance management capabilities and internationalisation in SMEs setting: The mediating role of innovation activity*. [Doctoral thesis, University of Huddersfield].
- Zahra, S. A., Sapienza, H. J., & Davidsson, P. (2006). Entrepreneurship and dynamic capabilities: A review, model and research agenda. *Journal of Management studies*, 43(4), 917-955.
- Zollo, M., Reuer, J. J., & Singh, H. (2002). Interorganizational routines and performance in strategic alliances. *Organization science*, 13(6), 701-713.
- Zollo, M., & Winter, S. G. (2002). Deliberate learning and the evolution of dynamic capabilities. *Organization science*, 13(3), 339-351.

DOI: 10.14456/phdssj.2026.20

Received:	March	19, 2025
Revised:	May	4, 2025
Accepted:	August	8, 2025

Factors Affecting the Performance of Golf Course Organizations in Thailand: The Mediating Role of Competitive Advantage

Amarit Suwunsawet¹ Kitt Charoenpornpanichkul²

Abstract

This research article aims to study (1) the influence of seven dimensions of dynamic capability, including human capital, declarative knowledge, procedural knowledge, sensing capability, learning capability, integrating capability, and coordinating capability, which directly affect the competitive advantage of golf course organizations in Thailand; (2) the competitive advantage that directly affects organizational performance; (3) the indirect effects of dynamic capability on organizational performance through competitive advantage; and (4) to validate the consistency of the causal relationship model with empirical data. This quantitative research employed questionnaires to collect data from representatives of 184 golf courses in Thailand. Data analysis included frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and structural equation modeling analysis.

Findings are as follows: (1) all seven dimensions of dynamic capability had a direct positive effect on competitive advantage; (2) competitive advantage had a direct positive effect on organizational performance; (3) all seven dimensions of dynamic capability had an indirect positive effect on organizational performance through competitive advantage; and (4) the causal relationship model was consistent with the empirical data.

Keywords: Golf Course Business in Thailand; Dynamic Capability; Competitive Advantage; Organizational Performance

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Business Administration Program in Golf Industry Administration, College of Sports, Rangsit University
52/347 Phahonyothin Rd, Lak Hok, Mueang Pathum Thani District, Pathum Thani 12000, Thailand
Corresponding Author Email: tingamarit@gmail.com

² Golf Industry Administration, College of Sports, Rangsit University

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรสนามกอล์ฟในประเทศไทย: บทบาทของตัวแปรคั่นกลางความได้เปรียบในการแข่งขัน

อมฤต สุวรรณเศวต¹ กิตติ เจริญพรพานิชกุล²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาอิทธิพลของความสามารถเชิงพลวัต 7 มิติ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ความรู้เชิงประจักษ์ ความรู้เชิงกระบวนการ ความสามารถในการรับรู้ เรียนรู้ บูรณาการ และประสานงาน ที่ส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรสนามกอล์ฟในไทย (2) ศึกษาความได้เปรียบในการแข่งขันที่ส่งผลทางตรงต่อผลการดำเนินงาน (3) ศึกษาผลทางอ้อมของความสามารถเชิงพลวัตต่อผลการดำเนินงานผ่านความได้เปรียบในการแข่งขัน และ (4) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากตัวแทนสนามกอล์ฟในประเทศไทยจำนวน 184 สนาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า (1) ความสามารถเชิงพลวัตทั้ง 7 มิติส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (2) ความได้เปรียบในการแข่งขันส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน (3) ความสามารถเชิงพลวัตทั้ง 7 มิติส่งผลทางอ้อมเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานผ่านความได้เปรียบในการแข่งขัน และ (4) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: ธุรกิจสนามกอล์ฟในประเทศไทย; ความสามารถเชิงพลวัต; ความได้เปรียบในการแข่งขัน;

ผลการดำเนินงานขององค์กร

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอุตสาหกรรมกอล์ฟ วิทยาลัยการกีฬา มหาวิทยาลัยรังสิต
52/347 หมู่บ้านเมืองเอก ถนนพหลโยธิน ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: tingamarit@gmail.com

² สาขาวิชาการบริหารอุตสาหกรรมกอล์ฟ วิทยาลัยการกีฬา มหาวิทยาลัยรังสิต

Introduction

Thailand's golf tourism sector constitutes a vital component of its sports tourism industry, with the country established as a premier Asia-Pacific golf destination, attracting 2 million players annually (60% domestic, 40% international) (Golf Meets Thailand, 2021). Within the global golf tourism market, valued at \$22.74 billion in 2022 and projected to reach \$41.87 billion by 2030 with a 7.4% compound annual growth rate (Grand View Research, 2023)—Thailand has demonstrated a remarkable post-pandemic recovery, regaining 80% of pre-COVID international golf tourist levels. This resurgence, particularly from Korean, Japanese, and European markets, generates approximately 4 billion Baht during peak season, with economic benefits extending beyond course fees to accommodation, transportation, and hospitality sectors, aligning with Thailand's premium tourism development strategy (Michael, 2023).

This study examines the determinants of organizational performance in Thailand's golf courses through the Resource-Based View theory (Barney, 1991). Despite Thailand's emergence as a leading golf destination with over 315 courses (Hotgolf, 2024, March 24), a significant research gap exists regarding how organizational resources translate to performance outcomes in this context. The conceptual framework posits that dynamic capability components—human capital, declarative and procedural knowledge, and sensing, learning, integrating, and coordinating capabilities—indirectly influence organizational performance through competitive advantage as a mediating variable (Wang & Gao, 2021). Dynamic capability enables organizations to navigate rapidly changing business environments, particularly in the highly competitive tourism and sports industries. It serves as a crucial factor leading to competitive advantage, which directly impacts organizational performance. Studying the relationships between these variables helps understand the mechanisms through which Thai golf courses can achieve business sustainability. This research fills an academic gap by examining the specific context of Thailand's golf industry, which possesses unique characteristics distinct from other regions. This research extends beyond Western-centric studies by investigating these relationships within Thailand's distinctive business environment, where unique cultural dimensions and tourism dynamics create specific operational contexts.

Research Objectives

1. To study the influence of seven dimensions of dynamic capability, including human capital, declarative knowledge, procedural knowledge, sensing capability, learning capability, integrating capability, and coordinating capability, which directly affect the competitive advantage of golf course organizations in Thailand

2. To study the competitive advantage that directly affects organizational performance
3. To study the indirect effects of dynamic capability on organizational performance through competitive advantage
4. To validate the consistency of the causal relationship model with empirical data.

Scope of Study

1. Scope of Content and Variables: Examining the relationship between dynamic capability (comprising seven dimensions: human capital, declarative knowledge, procedural knowledge, sensing capability, learning capability, integrating capability, and coordinating capability) as independent variables, organizational competitive advantage as the mediating variable, and organizational performance as the dependent variable.

2. Scope of Population and Sample: Focusing on representatives from golf course businesses in Thailand, with a total of 315 golf courses for the population (Hotgolf, 2024, March 24) and 231 golf courses for the sample size.

3. Scope of Areas: Covering golf courses throughout Thailand

4. Scope of Timeframe: Data collection and analysis conducted between October 2024 and November 2024, spanning approximately two months.

Research Benefits

Academic Benefits:

1. Contributes to empirical knowledge by integrating dynamic capability, competitive advantage, and organizational performance into a cohesive Resource-Based View theoretical framework.

2. Provides empirical evidence that the seven dimensions of dynamic capability exert direct influence on competitive advantage.

3. Reveals that the seven dimensions indirectly affect organizational performance through competitive advantage as a mediating variable.

4. Develops a comprehensive and holistic Resource-Based View theoretical framework.

5. Extends domain-specific knowledge related to golf course businesses within the Thai context.

Practical Benefits:

1. Offers concrete strategic guidelines for golf course executives in Thailand.

2. Applicable to organizations with similar operational structures, such as football clubs and other sports facilities.

3. Provides a framework for strategically implementing the seven dimensions of dynamic capability.
4. Presents approaches for building sustainable competitive advantages for organizations.
5. Illuminates the linkage between organizational capability development and overall performance enhancement.

Concepts, Theories, and Related Literatures

1. Resource-Based View Theory

Resource-Based View theory examines how organizations leverage their unique, valuable, rare, inimitable, and non-substitutable resources to achieve sustainable competitive advantage (Barney, 1991). These resources include both tangible assets, like facilities and financial resources, and intangible assets, such as capabilities and intellectual capital (Ali et al., 2023). In dynamic environments, organizations must develop capabilities to integrate and reconfigure competencies to address changing conditions (Kiprop & Mutuku, 2024). This theory has been applied across various sectors, including golf course management, where competitive advantage can be achieved through analyzing customer needs, developing effective resource management, and implementing strategies that emphasize human resource development (Bari et al., 2024), ultimately improving organizational performance in an evolving business landscape.

2. Organizational Performance

Organizational performance reflects an organization's ability to achieve goals efficiently using available resources, delivering quality products or services within set timeframes. It serves as a key indicator of organizational success or failure and encompasses financial performance, market performance, supply chain management, customer satisfaction, stakeholder satisfaction, and innovation (Zhou & He, 2023). Effective organizational performance requires strategic decision-making, good management practices, strong structural management, organizational learning capabilities, clear role definitions, and human resource management. In Thailand's golf course industry, performance is crucial for economic and tourism growth, especially post-COVID-19 recovery, with strategic management being essential for competitive advantage (Ekkaphol & Wichitsathian, 2024). Successful golf courses invest in staff development, implement digital technologies, adapt to market changes, and practice sustainable management that benefits the environment and local communities (Makprang, 2024).

3. Competitive Advantage

Porter (1985)'s competitive advantage theory represents a fundamental framework in strategic management, comprising the five forces model for analyzing competitive environments

and generic strategies (Cost leadership, differentiation, and focus) for creating competitive advantage. As applied to golf courses in Thailand, these strategies enable organizations to develop sustainable advantages through cost-reduction methods like precision irrigation, service differentiation through unique customer experiences, and focused approaches targeting specific market segments (Wang et al., 2023). Competitive advantage emerges when organizations implement strategic capabilities that competitors cannot easily replicate, supported by dynamic capability that fosters adaptability (Muneeb et al., 2023). Thai golf courses specifically strengthen their competitive position through service quality enhancement, brand reinforcement, technology integration, creating shared value with stakeholders, implementing appropriate marketing strategies, embracing digital technologies, innovation development, and fostering an organizational culture that effectively integrates business strategy with information technology (Waktola et al., 2024).

4. Dynamic Capability

Dynamic capability refers to an organization's ability to integrate, build, and reconfigure competencies to address rapidly changing environments (Teece et al., 1997). It encompasses the capacity to sense changes, seize opportunities, recognize risks, and adapt strategies (Michaelis et al., 2021). These capabilities help organizations integrate operations with changing environments by improving both tangible and intangible resources that create value, competitors cannot easily imitate (Khan et al., 2021). Dynamic capability determines how organizations adjust knowledge and management styles to align with changing customer needs (Teece, 2018). They identify potential risks and opportunities (Garrido et al., 2020), strengthening management and resource allocation. Contemporary entrepreneurs implement dynamic capability to face uncertainties, supply chain disruptions, and achieve competitive advantages (Liboni et al., 2023). Dynamic capability comprises seven dimensions according to Nieves and Haller (2014): (1) human capital, (2) declarative knowledge, (3) procedural knowledge, (4) sensing capability, (5) learning capability, (6) integrating capability, and (7) coordinating capability. These elements work together to help organizations adapt to changing environments and maintain a competitive advantage.

Conceptual Framework

From the literature review, the authors developed and summarized a conceptual framework for this research, as shown in Figure 1.

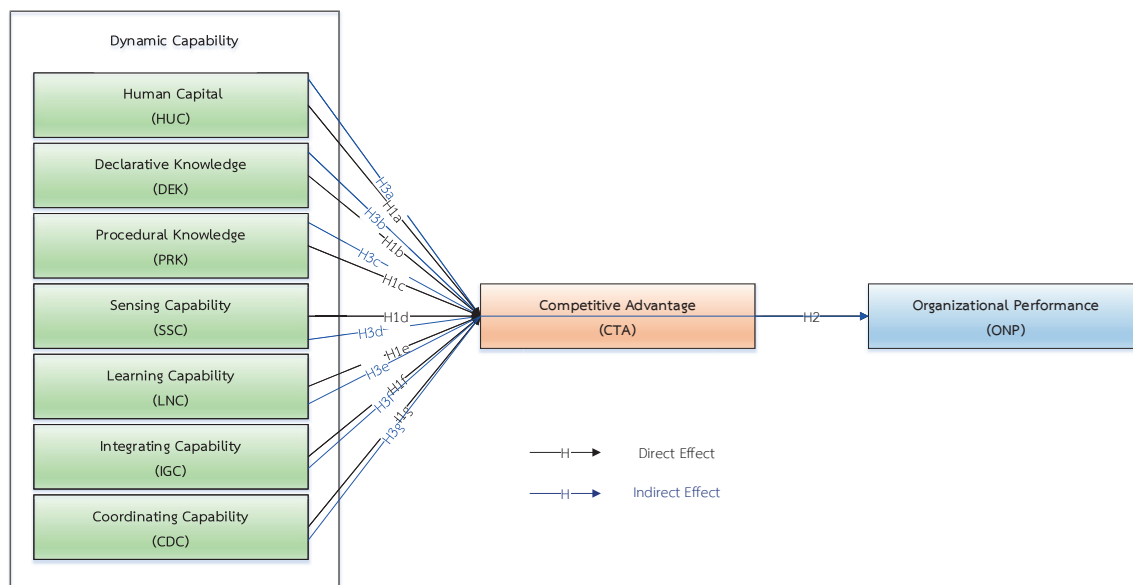

Figure 1 Conceptual Framework

Source: Researchers.

Research Hypothesis

H1a: Dynamic capability in the dimension of human capital has a direct positive influence on the competitive advantage of golf course organizations in Thailand.

H1b: Dynamic capability in the dimension of declarative knowledge has a direct positive influence on the competitive advantage of golf course organizations in Thailand.

H1c: Dynamic capability in the dimension of procedural knowledge has a direct positive influence on the competitive advantage of golf course organizations in Thailand.

H1d: Dynamic capability in the dimension of sensing ability has a direct positive influence on the competitive advantage of golf course organizations in Thailand.

H1e: Dynamic capability in the dimension of learning ability has a direct positive influence on the competitive advantage of golf course organizations in Thailand.

H1f: Dynamic capability in the dimension of integrating ability has a direct positive influence on the competitive advantage of golf course organizations in Thailand.

H1g: Dynamic capability in the dimension of coordinating ability has a direct positive influence on the competitive advantage of golf course organizations in Thailand.

H2: Competitive advantage has a direct positive influence on the performance of golf course organizations in Thailand.

H3a: Competitive advantage mediates the relationship between dynamic capability in the dimension of human capital and the performance of golf course organizations in Thailand.

H3b: Competitive advantage mediates the relationship between dynamic capability in the dimension of declarative knowledge and the performance of golf course organizations in Thailand.

H3c: Competitive advantage mediates the relationship between dynamic capability in the dimension of procedural knowledge and the performance of golf course organizations in Thailand.

H3d: Competitive advantage mediates the relationship between dynamic capability in the dimension of sensing ability and the performance of golf course organizations in Thailand.

H3e: Competitive advantage mediates the relationship between dynamic capability in the dimension of learning ability and the performance of golf course organizations in Thailand.

H3f: Competitive advantage mediates the relationship between dynamic capability in the dimension of integrating ability and the performance of golf course organizations in Thailand.

H3g: Competitive advantage mediates the relationship between dynamic capability in the dimension of coordinating ability and the performance of golf course organizations in Thailand.

Research Methodology

This research employs a quantitative approach through empirical investigation using structural equation modeling (SEM) to test and confirm hypotheses regarding factors affecting the performance of golf course organizations in Thailand, with competitive advantage serving as a mediating variable.

The population in this research consists of representatives from 315 golf courses in Thailand (Hotgolf, 2024, March 24). The sample size determination was calculated based on Soper (2024)'s recommendations, with the following related statistical parameters: anticipated effect size of 0.3, desired statistical power level of 0.8, number of latent variables of 9, number of observed variables of 40, and probability level of .05. The minimum sample size to detect the effect is 184, the minimum sample size for model structure is 88, and the recommended minimum sample size is 184. Therefore, the researchers determined that the sample size for this study must include at least 184 golf courses. The sampling was conducted using proportional stratified random sampling, with golf courses divided into three groups based on their size: 89 courses in the population and 52 in the sample with 9 or fewer holes, 192 courses in the population and 112 in the sample with 18 holes, and 34 courses in the population and 20 in the sample with more than 18 holes. This stratification reflects the proportional distribution from a total population of 231 courses, resulting in a sample of 184 courses.

The research instrument used in this study is a questionnaire consisting of 4 parts:

Part 1 comprises 6 questions on organizational factors; Part 2 comprises 31 questions on the dynamic capability variable across 7 dimensions; Part 3 comprises 5 questions on the competitive advantage variable; and part 4 comprises 4 questions on organizational performance variable. The questionnaires in parts 2-4 are designed as Likert scale measurements with five-point rating scale responses ranging from "strongly disagree" to "strongly agree."

To ensure methodological rigor, the questionnaire underwent a thorough validation process. Content validity was established through expert review by 5 business administration specialists in the golf industry, yielding an index of item-objective congruence (IOC) values between 0.80 and 1.00 (Jareontonyakorn et al., 2022). A pilot test with 40 participants was conducted to assess item discrimination power (corrected item-total correlation > 0.30) and reliability (Cronbach's alpha coefficient > .70) (Hair et al. (2019). After successful pilot validation, the instrument was administered to 231 participants for the main study, maintaining reliability standards throughout the data collection process.

The preliminary assumption testing was conducted, including checks for normality, homoscedasticity, and linearity. The results indicated that all data met the specified criteria. Subsequently, construct validity was examined using confirmatory factor analysis, followed by an assessment of convergent validity. Multicollinearity testing was then performed. Finally, structural equation modeling analysis was conducted to test the research hypotheses.

Result

Thailand's golf industry is dominated by 18-hole courses (61.04%), with the highest concentration in the central region (32.90%). Most establishments are managed by golf course managers (74.03%), operate with purchased golf carts (45.89%), employ 51-100 staff members (31.60%), generate annual revenue below 50 million baht (51.95%), and have been operational for 21-30 years (31.71%). Survey respondents reported strong performance across all dynamic capability dimensions, which corresponded with high levels of competitive advantage and organizational performance.

The study assessed construct validity through confirmatory factor analysis, emphasizing convergent validity based on Hair et al. (2019)'s criteria. All variables demonstrated satisfactory convergent validity with standardized factor loadings (λ_i) > 0.5, average variance extracted (AVE) > 0.5, and construct reliability (CR) > 0.7, with λ values ranging between 0.692-0.944, AVE values ranging between 0.633 - 0.794, and CR values ranging between 0.872-0.939.

Objective 1: All seven dimensions of dynamic capability have positive direct influences on the competitive advantage of Thai golf course organizations, with human capital showing

the strongest impact (path coefficient (γ) = .210), followed by sensing and coordinating (γ = both .179), learning (γ = .169), integrating (γ = .152), procedural knowledge (γ = .144), and declarative knowledge (γ = .124).

Objective 2: The hypothesis testing results through structural equation modeling analysis found that competitive advantage has a positive direct influence on the performance of golf course organizations in Thailand, with a path coefficient (β) of .766.

Objective 3: Based on the structural equation modeling analysis, competitive advantage serves as a significant mediator between the seven dimensions of dynamic capability and the performance of golf course organizations in Thailand. The strongest mediating effects were found in the human capital dimension (path coefficient = .161), followed by sensing and coordinating dimensions (path coefficient = both .137), learning dimension (path coefficient = .130), integrating dimension (path coefficient = .116), procedural knowledge dimension (path coefficient = .110), and declarative knowledge dimension (path coefficient = .095).

Objective 4: The structural equation modeling analysis confirms the modified model fits the empirical data excellently, as demonstrated by optimal fit indices: $\chi^2 = 663.988$ ($df = 659$, $p = .438$), $\chi^2/df = 1.008$, RMSEA = 0.006, CFI = .999, TLI = .999, and SRMR = .047.

The results of the research hypothesis testing through structural equation modeling (SEM) analysis are clearly illustrated in Figure 2.

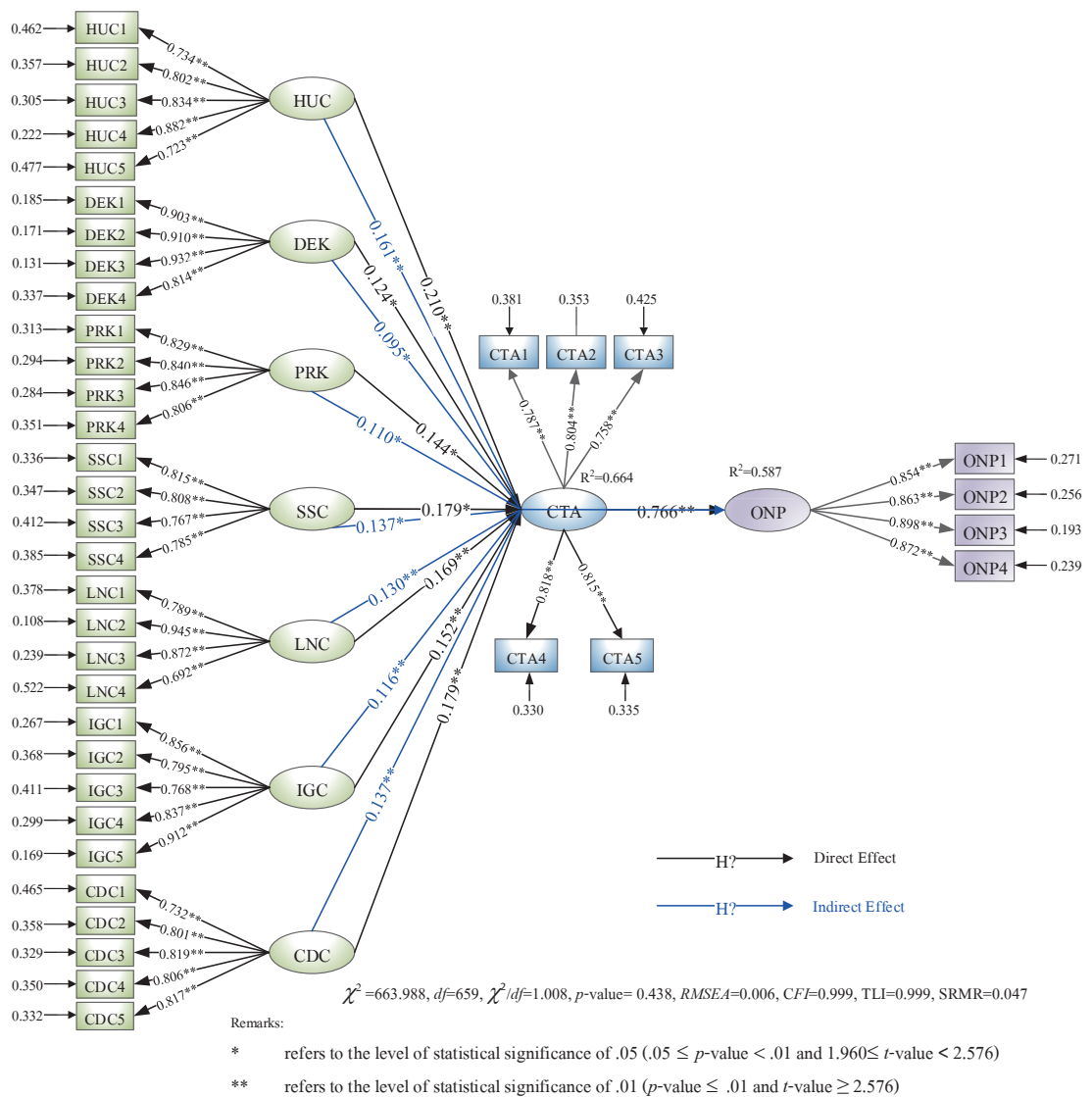

Figure 2 Structural Equation Modeling Analysis Results

Source: Researchers.

Based on the R² values, it was found that (1) the latent variable of competitive advantage can be explained by the latent variables of dynamic capability in various dimensions, including human capital, declarative knowledge, procedural knowledge, sensing capability, learning capability, integrating capability, and coordinating capability, accounting for 66.40%, and the latent variable of organizational performance can be explained by the latent variable of competitive advantage, accounting for 58.70%.

Table 1
Direct Effect, Indirect Effect, and Total Effect

Outcome Variables		CTA			ONP		
Causal Variables		DE	IE	TE	DE	IE	TE
HUC		.210**		.210**		.161**	.161**
		(.058)		(.058)		(.045)	(.045)
DEK		.124*		.124*		.095*	.095*
		(.060)		(.060)		(.046)	(.046)
PRK		.144*		.144*		.110*	.110*
		(.064)		(.064)		(.049)	(.049)
SSC		.179*		.179*		.137*	.137*
		(.078)		(.078)		(.060)	(.060)
LNC		.169**		.169**		.130**	.130**
		(.063)		(.063)		(.048)	(.048)
IGC		.152**		.152**		.116**	.116**
		(.056)		(.056)		(.044)	(.044)
CDC		.179**		.179**		.137**	.137**
		(.061)		(.061)		(.047)	(.047)
CTA					.766**		.766**
					(.034)		(.034)
R^2			.664			.587	

$\chi^2 = 663.988$, $df = 659$, $\chi^2/df = 1.008$, $p\text{-value} = .438$, $RMSEA = .006$, $CFI = .999$, $TLI = .999$, $SRMR = .047$

Discussion

Objective 1: The study found that all dimensions of dynamic capability positively influence the competitive advantage of Thai golf courses: human capital (path coefficient .210, $p < .01$; Pahuja et al. (2024)), where specialized staff like course managers and golf pros directly enhance course quality and customer experience; declarative knowledge (path coefficient .124, $p < .05$; Vidic (2022)), enabling systematic collection and utilization of member data and satisfaction metrics to tailor services; procedural knowledge (path coefficient .144, $p < .05$; Vidic (2022)), encompassing deep understanding of Thai golf culture and tropical course maintenance techniques that competitors cannot easily replicate; sensing capability (path coefficient .179, $p < .05$; Zehir and Vural Allaham (2024), allowing courses to monitor industry trends like online booking technology and golf tourism to adapt promptly; learning capability (path coefficient .169, $p < .01$; Jabo et al. (2024)), facilitating customer data analysis and knowledge sharing among staff to develop innovative services; integrating capability (path coefficient .152, $p < .01$; Serrano-Gómez et al. (2023), combining expertise from various departments to create comprehensive experiences that impress customers; and coordinating capability (path coefficient .179, $p < .01$; Xinyu (2023), enabling efficient interdepartmental coordination and appropriate resource allocation during peak periods. These findings align with Resource-Based View theory, suggesting that organizations create sustainable competitive advantages through developing resources that are valuable, rare, inimitable, and non-substitutable, resulting in superior service quality, customer retention, and financial performance compared to competitors.

Objective 2: Competitive advantage significantly impacts Thai golf course organizational performance (path coefficient = .766, $p < .01$), as superior facilities and services directly enhance sales, market share, and profits (Wongsansukcharoen & Thaweepaiboonwong, 2023). This confirms Resource-Based View theory, where organizations leveraging valuable, rare, inimitable, and non-substitutable resources achieve sustainable competitive advantages and superior performance against industry rivals.

Objective 3: The research findings demonstrate significant indirect effects of dynamic capability on organizational performance through competitive advantage in Thai golf courses. Dynamic capability, influence organizational performance through the mediating mechanism of competitive advantage. Among the specific dimensions, human capital capabilities exhibit the strongest indirect effect (path coefficient = .161, $p < .01$; Harahap et al. (2024)), followed by sensing and coordinating capabilities (both with path coefficient = .137, $p < .05$ and $p < .01$ respectively; Zehir and Vural Allaham (2024); Tleuberdinova et al. (2022)), learning capability (path coefficient = .130, $p < .01$; Zameer et al. (2024)), integrating capability (path coefficient

= 0.116, $p < .01$; Zehir and Vural Allaham (2024)), procedural knowledge (path coefficient = .110, $p < .05$; Jabo et al. (2024)), and declarative knowledge (path coefficient = .095, $p < .05$; Jabo et al. (2024)). These indirect effect patterns reveal that dynamic capability doesn't directly enhance organizational performance but first establishes competitive advantages through superior service quality, course maintenance, and operational efficiencies, which then drive improved organizational performance via increased sales growth, market share expansion, and higher repeat patronage rates. This mediation relationship supports Resource-Based View theory, where organizations develop valuable, rare, inimitable, and non-substitutable resources through their dynamic capability, creating competitive advantages that ultimately generate superior performance outcomes compared to competitors.

Recommendation

Theoretical implications: This research extends the Resource-Based View theory to Thai golf courses, demonstrating that sustainable competitive advantage requires developing valuable, rare, inimitable, and non-substitutable resources through seven dynamic capability dimensions. It illuminates the sequential relationships between knowledge and process dimensions, highlighting human capital as fundamental in service industries. The study confirms that competitive advantage completely mediates between dynamic capability and performance, emphasizing the dynamic capability framework as a crucial Resource-Based View extension for service businesses in rapidly changing environments.

Practical implications: Golf courses should enhance organizational capabilities through comprehensive development across multiple dimensions: establishing systematic personnel development with specialized training, mentorship, and clear career paths; implementing integrated data collection systems with quarterly environmental scanning and customer journey mapping; creating knowledge management systems with clear workflows and cross-departmental information exchange; fostering continuous learning through cross-functional innovation teams and collaborative networks with industry experts; developing employee skill databases and monthly knowledge exchange activities; creating comprehensive operational standard manuals with regular practical training and technology to record best practices; and establishing competitor analysis databases, customer relationship management systems for customer behavior analysis, and evaluation systems that reward knowledge contributions—all while leveraging modern technologies to connect data across departments and enhance overall organizational performance.

Future research:

Future research should add issues, such as continuing studies in areas where limitations are found in this research. For instance, longitudinal studies could be conducted to examine how the relationship between organizational resources, competitive advantage, and performance of Thai golf courses evolves, particularly as the industry continues to develop and respond to changing market conditions. Additionally, future studies should consider expanding the scope of the study to other contexts to enhance understanding of the topic studied and incorporate qualitative research methodologies. This could involve comparative studies between Thailand and other golf tourism destinations in Southeast Asia, as well as in-depth interviews with golf course managers or case studies of successful golf courses to reveal nuanced aspects of resource management that quantitative approaches might not capture.

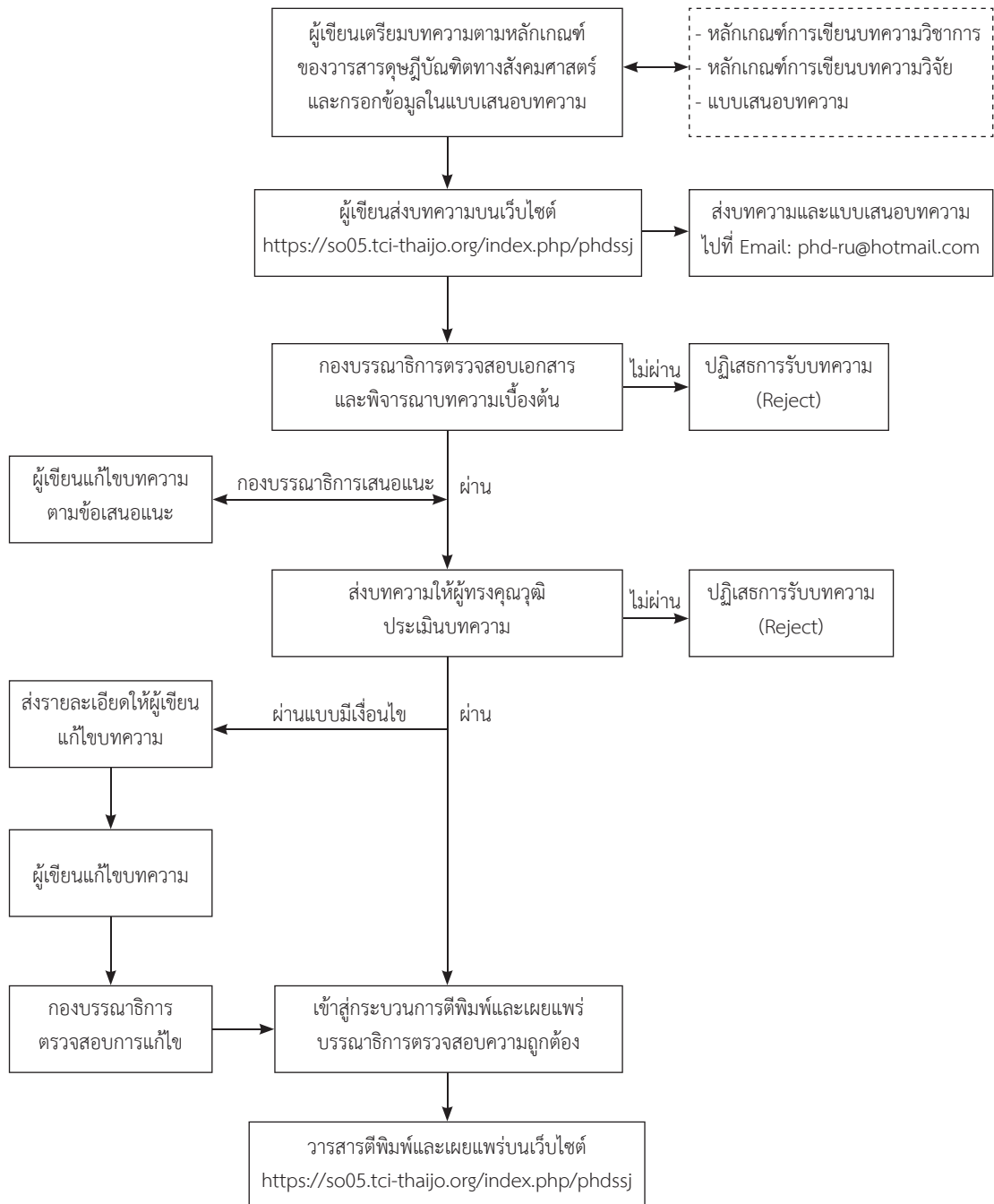
References

- Ali, M. A., Hussin, N., Flayyih, H. H., Haddad, H., Al-Ramahi, N. M., Almubaydeen, T. H., Hussein, S. A., & Hasan Abunaila, A. S. (2023). A multidimensional view of intellectual capital and dynamic innovative performance. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(3), 139.
- Bari, N., Chimhundu, R., & Chan, K. C. (2024). Interrelation between sustainable dynamic capabilities, corporate sustainability, and sustained competitive advantage. *Sustainability*, 16(7), 2864.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
- Ekkaphol, S., & Wichitsathian, S. (2024). Strategic management accounting and sustainable performance: The serial mediating role of business strategies and competitiveness. *Journal of Infrastructure Policy and Development*, 8(6), 3453.
- Garrido, I. L., Kretschmer, C., Vasconcellos, S. L. d., & Gonalo, C. R. (2020). Dynamic capabilities: A measurement proposal and its relationship with performance. *BBR. Brazilian Business Review*, 17(1), 46-65.
- Golf Meets Thailand. (2021). *Golf players and the popularity of golf in Thailand*. <https://th.golf-meets.com/column/column/p2005/>
- Grand View Research. (2023). *Market analysis report*. <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/golf-tourism-market-report#>
- Hair, J. F., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Black, W. C. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Cengage.
- Harahap, M. A. K., Pratama, I. W. A., Diwyarthi, N. D. M. S., & Harsono, I. (2024). The effect of employee competence and organizational culture on competitive advantage in the tourism industry in Bali. *West Science Interdisciplinary Studies*, 2(03), 622-629.
- Hotgolf. (2024, March 24). *How many golf courses are there in Thailand?* [Facebook page] Facebook. https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10158744999775617&id=152197870616&set=a.436960450616&locale=th_TH
- Jabo, D., Borji, B., & Kant, S. (2024). Is management of knowledge affecting the competitive advantage and performance of commercial bank of ethiopia? *International Journal of Social Science, Management and Economics Research*, 2(1), 1-17.
- Jareontonyakorn, P., Chinchai, S., & Bunrayong, W. (2022, 10/22). Telepractice program in voice therapy for primary school teachers: A pilot study. *Journal of Associated Medical Sciences*, 56(1), 113-120.

- Khan, O., Daddi, T., & Iraldo, F. (2021). Sensing, seizing, and reconfiguring: Key capabilities and organizational routines for circular economy implementation. *Journal of Cleaner Production*, 287, 125565.
- Kiprop, M., & Mutuku, M. (2024). Influence of information and communication technology infrastructure on the adoption of enterprise resource planning at the Kenya Medical research institute in Nairobi city county, Kenya. *International Journal of Business Management Entrepreneurship and Innovation*, 6(2), 23-36.
- Liboni, L. B., Cezarino, L. O., Alves, M. F. R., Chiappetta Jabbour, C. J., & Venkatesh, V. G. (2023, 2023/05/01). Translating the environmental orientation of firms into sustainable outcomes: The role of sustainable dynamic capability. *Review of Managerial Science*, 17(4), 1125-1146.
- Makprang, K. (2024). Sustainability in supply chains: Strategies and practices for a greener future. *RMUTT Global Business Accounting and Finance Review* 8(1), 85-108.
- Michael, G. P. (2023, August 3). *How many golfers are there around the world?*
<https://www.golfplayed.com/how-many-golfers-are-there-in-the-world/>
- Michaelis, B., Rogbeer, S., Schweizer, L., & Özleblebici, Z. (2021, 2021/08/01). Clarifying the boundary conditions of value creation within dynamic capabilities framework: A grafting approach. *Review of Managerial Science*, 15(6), 1797-1820.
- Muneeb, D., Ahmad, S. Z., Abu Bakar, A. R., & Tehseen, S. (2023). Empowering resources recombination through dynamic capabilities of an enterprise. *Journal of Enterprise Information Management*, 36(1), 1-21.
- Nieves, J., & Haller, S. (2014, 2014/02/01/). Building dynamic capabilities through knowledge resources. *Tourism Management*, 40, 224-232.
- Pahuja, S., Mahlawat, S., Kumar, V., Sah, R. K., Paliwal, M., Singh, S., & Kumar, M. (2024, 2024/01/01/). Gaining competitive advantage status through human resource practices: A study of Indian banks. *Social Sciences & Humanities Open*, 9, 100804.
- Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage*. Free Press.
- Serrano-Gómez, V., García-García, O., & Rial-Boubeta, A. (2023). Using importance–performance analysis (IPA) to improve golf club management: the gap between users and managers’ perceptions. *Sustainability*, 15(9), 7189.
- Soper, D. (2024, August 28). *A-priori sample size calculator for structural equation models*.
<https://www.danielsoper.com/statcalc/calculator.aspx?id=89>
- Teece, D. J. (2018). Business models and dynamic capabilities. *Long Range Planning*, 51(1), 40-49.

- Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic management Journal*, 18(7), 509-533.
- Tleuberdinova, A., Salauatova, D., & Pratt, S. (2022). Assessing tourism destination competitiveness: the case of Kazakhstan. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 16(3), 1-19.
- Vidic, F. (2022). Knowledge asset as competitive resource. *Socioeconomic challenges*, 6(4), 8-20.
- Waktola, B. S., Singh, M., & Singh, S. (2024). Linking stakeholders need and sustainable business performance: Unleashing the power of shared value creation for competitive advantage—Study on selected banks in Ethiopia. *Business Strategy & Development*, 7(2), 1-14.
- Wang, L. L., & Gao, Y. (2021). Competition network as a source of competitive advantage: The dynamic capability perspective and evidence from China. *Long Range Planning*, 54(2), 102052.
- Wang, Y., Yue, C., Watkins, E., & Straw, C. (2023). How do risk preferences affect golf course superintendents' adoption of precision irrigation technologies? Implications from Prospect Theory. *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 55(3), 516-535.
- Wongsansukcharoen, J., & Thaweepaiboonwong, J. (2023, 2023/01/01/). Effect of innovations in human resource practices, innovation capabilities, and competitive advantage on small and medium enterprises' performance in Thailand. *European Research on Management and Business Economics*, 29(1), 100210.
- Xinyu, Z. (2023). The impact of internal and external coordination on organizational performance. *Journal of Enterprise and Business Intelligence*, 3(1), 023-032.
- Zameer, H., Wang, Y., & Yasmeen, H. (2024). Strengthening green competitive advantage through organizational learning and green marketing capabilities in a big data environment: A moderated-mediation model. *Business Process Management Journal*, 30(6), 2047-2072.
- Zehir, C., & Vural Allaham, M. (2024). The impact of value creation through dynamic capabilities on competitive advantage and firm performance. *Migration Letters*, 21(4), 1664-1681.
- Zhou, J., & He, W. (2023). Efficiency-oriented training and development based on service process observation and assessment in the workplace. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 73(6), 1909-1925.

ขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์ วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

จริยธรรมการตีพิมพ์วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่ส่งตีพิมพ์เป็นบทความใหม่ ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว หรืออยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาจากวารสารอื่นหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ
2. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. ผู้เขียนต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นและต้องอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอโดยอ้างอิงในเนื้อหาบทความของตน และจัดทำเอกสารอ้างอิงไว้ท้ายบทความให้ชัดเจน
4. ผู้เขียนทุกคนที่มีรายชื่อในบทความต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
5. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) หรือละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
6. หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
7. ในกรณีที่ผู้เขียนทำผิดจริยธรรมจะถูกตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปีโดยแจ้งผู้เขียนและหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน
8. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารถือเป็นผลงานของผู้เขียน ผู้เขียนและคณะต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
9. การพิจารณาอนุญาตให้ลงตีพิมพ์ในวารสารขึ้นอยู่กับพิจารณาจากบรรณาธิการและให้ถือเป็นที่สุด

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่ประเมินอย่างแท้จริง
2. ผู้ประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความคิดเห็นส่วนตัว
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ กับวารสาร บรรณาธิการ และผู้เขียน
5. ผู้ประเมินบทความจะต้องรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
6. ผู้ประเมินบทความ เมื่อตรวจพบว่าบทความที่พิจารณาอยู่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้ประเมินบทความจะต้องส่งผลประเมินตรงตามกำหนดเวลาที่วารสารกำหนดไว้

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาก่อนกรองคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารโดยคัดเลือกผลงานที่มีการควบคุมคุณภาพ ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ รวมถึงผลงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

2. บรรณาธิการมีหน้าที่ในการตรวจสอบการตีพิมพ์ซ้ำ (Duplications) หรือการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) อย่างเคร่งครัดหากตรวจพบว่า บทความมีการคัดลอก ลอกเลียนแบบจากบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ
3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน ผู้ประเมิน และต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี
4. บรรณาธิการต้องปฏิบัติโดยใช้เหตุผลทางวิชาการ ในการพิจารณาบทความทุกครั้งด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียงต่อบทความและผู้เขียน ทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม การเมือง อุดมคติ และสังกัดของผู้เขียน
5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่างานวิจัยทุกชนิดที่จะตีพิมพ์หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานการได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
6. บรรณาธิการต้องไม่ร้องขอให้มีการอ้างอิงผลงานใดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิง (Citation) หรือค่า Impact Factor ของวารสาร หรือเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานของตนหรือพวกพ้อง
7. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน หรือผู้ประเมิน และต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปเป็นผลงานของตน
8. บรรณาธิการไม่ควรเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารของตน

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

1. การวิจัยที่กระทำต่อมนุษย์ไม่ว่ากระทำต่อร่างกายหรือจิตใจ การวิจัยข้อมูลด้านสุขภาพเกี่ยวกับบุคคลซึ่งสามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ การวิจัยที่ศึกษาการบังคับใช้กฎหมายหากข้อมูลรั่วไหลผู้รับการวิจัยอาจถูกดำเนินคดี และการวิจัยที่อาจมีผลกระทบต่อชื่อเสียงและสถานภาพของผู้รับการวิจัย ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสถาบัน
2. การวิจัยที่กระทำในบุคคลที่มีความเปราะบางหรือผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุญาตหรือผู้พิทักษ์ของผู้นั้นตามกฎหมายและตามหลักเกณฑ์ที่ กสว. ประกาศกำหนด
3. การวิจัยในมนุษย์ต้องยึดหลักความเคารพในบุคคล หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย และหลักความยุติธรรม โดยต้องดำเนินการให้ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ และกฎหมายอื่น
4. ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานว่าได้ผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาแล้วภายในระยะเวลาที่กำหนด
5. ผู้เขียนต้องแสดงหนังสือรับรองที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ให้ทำการวิจัยได้ และระบุหมายเลขหรือรหัสการรับรองดังกล่าวลงในบทความ

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. **การตั้งค่าหน้ากระดาษ** ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มีข้อความด้านบน ความยาวของบทความ ประมาณ 10-15 หน้า

2. **ชื่อเรื่อง (Title)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. **ชื่อผู้เขียน (Author)** ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. **เนื้อหา (Text)** ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 **บทคัดย่อ (Abstract)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้แยกออกจากกัน สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน จำนวนคำประมาณ 250 คำ โดยแบ่งออกเป็นสองพารากราฟ

พารากราฟแรกให้เริ่มต้นด้วยคำว่า บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ...ตามด้วยวัตถุประสงค์ครบทุกข้อ (กรณีเป็นรายชื่อให้ใช้วงเล็บปิด (1)...) ประเภทการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง เครื่องที่ใช้ในการวิจัย และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หรือวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

This research article aims to study...

พารากราฟสอง ให้เริ่มต้นด้วยคำว่า ผลการวิจัยพบว่า...สรุปประเด็น สัน กระชับ ถูกต้อง ตรงประเด็น ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกัน

Findings are as follows:...

4.2 **คำสำคัญ (Keywords)** จำนวน 3-5 คำ

4.3 **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems)** นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 **วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)** นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหาและตัวแปรที่ศึกษา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดตัวอย่าง โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย (ดังตัวอย่าง)

- ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่...
- ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่...(กรณีวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ได้แก่...)
- ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา...
- ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา...

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี) (Hypotheses of Research (if any)) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้กับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง (กรณีการวิจัยเชิงปริมาณเขียนเป็นรายข้อ ตัวอย่าง สมมุติฐานที่ 1 (H1):....)

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ประเภทการวิจัย อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากร และตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style (7th ed.) ดังนี้

4.14.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.14.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.14.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.14.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน” หรือ “in” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.14.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย หรือ Article ID ก็ได้ (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.16.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคาแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคาแหง

หมายเหตุ

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคาแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารคหุภณบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

1 นิ้ว

16 Point Bold

→

บทคัดย่อ

16 Point

}

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย

- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และคุณค่าของการวิจัย

- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์ หรืออคติ ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด

- ความยาวประมาณ 250 คำ

1 นิ้ว

16 Point Bold

→

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

12 Point

}

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา

ที่อยู่...

ผู้รับผิดชอบบทความอีเมล:.....(ที่ติดต่อได้)

² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด

1 นิ้ว

ชื่อเรื่อง

↕

1 นิ้ว

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹

↔

1 นิ้ว

กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

↔

1 นิ้ว

ภาษาไทย

 1 นิ้ว

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 1 สาขาสังคมศาสตร์

1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

Title

(ภาษาอังกฤษ) ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹

กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

16 Point
Bold

Abstract

16 Point

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
 - ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และคุณค่าของการวิจัย
 - ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์ หรืออคติ ไม่ใช่คำพุ่มเพื่อย
- ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาย่อยให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

16 Point
Bold

Keywords:

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอ จำนวน 3-5 คำ

16 Point
Bold

Type of Article: Research Article

12 Point

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา

ที่อยู่...

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล:.....(ที่ติดต่อได้) (Corresponding Author Email:...)

² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด

1 นิ้ว

16 Point
Bold

→ **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา**

16 Point

นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซ้ำซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปล คำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่า องค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียวเป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกตัวอย่าง วิธีเลือกตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

-ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่...

-ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่... (กรณีวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ได้แก่....)

-ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา...

-ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา...

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

.....

.....

.....

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยพหุองค์ประกอบของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ "อ้างอิงใน" หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อ ๆ กันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)

.....

.....

.....

ระเบียบวิธีวิจัย

.....

.....

.....

นำเสนอโดยอธิบายประเภทการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการสุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างอิงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อ ๆ กันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

ผลการวิจัย

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์ โดยอาจจะมีการนำเสนอในรูปแบบตาราง และการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย			
ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง (เป็นลักษณะแบบตารางเปิด)			
ตาราง 1 <i>ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน</i>			
ข้อความ	$\bar{X}$	<i>SD</i>	แปลความหมาย

การอภิปรายผล

.....

.....

.....

.....

สรุปสาระและประเด็นสำคัญ พร้อมอภิปรายผลการวิจัยในแง่มุมต่าง ๆ ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หากมีสมมุติฐานการวิจัย ควรอภิปรายผลเป็นรายข้อ โดยพิจารณาว่าข้อค้นพบสอดคล้องหรือขัดแย้งกับ (1) ทฤษฎี (2) แนวคิด (3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (4) คำกล่าวของบุคคลสำคัญ รายงานการประชุมระดับชาติและนานาชาติ หรือบทสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ ทั้งนี้อาจอภิปรายในภาพรวมให้ครอบคลุมทุกประเด็นได้ - อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยสำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้
--

References

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้
- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงภาษาไทย

การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สำนักพิมพ์.

ชาย โพธิ์สิตา. (2556). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). อัมรินทร์พรินต์ติ้ง.

ยุทธ ไถยวรรณ. (2550). *การสร้างเครื่องมือวิจัย*. พิมพ์ดี.

การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร. ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมุล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขต
/////////กรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 197-210.

นิธิตา สุภากร และอรจิรา วรธนพงษ์. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักศึกษา หลักสูตร
พยาบาลศาสตรบัณฑิต (สำหรับผู้สำเร็จปริญญาตรีสาขาอื่น) คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันการจัดการ
ปัญญาภิวัฒน์. *วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ*, 12(2), e280476.

ศฤงคาร คล้ายแขก, ธัญวิวัฒน์ รัตนพงศ์พร, เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ และวลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์. (2564). ปัจจัยที่มี
ผลต่อการจัดการในการดำเนินงานโครงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในภาคอีสานตอนล่าง
อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 11(1), 175-186.

การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์[วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และชื่อปริญญาที่
/////////ไม่ได้เผยแพร่]. ชื่อสถาบัน.

บุศรา นิยมเวช. (2555). *ประชาธิปไตยแบบพอเพียงในประเทศไทย*. [ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตที่ไม่ได้เผยแพร่].
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศฤงคาร คล้ายแขก. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการในการดำเนินงานโครงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในภาคอีสานตอนล่าง*
อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย. [ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]

การอ้างอิงจากเว็บไซต์ (Website)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อเว็บไซต์

วิจัยกรุงศรี. (2567). *แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2567-2569: ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง*.

/////////https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/construction-construction-
materials/construction-contractors/io/construction-contractor-2024-2026

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). Sage.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS quarterly*, 13(3), 319-340.
- Dong, X., Veloutsou, C., & Morgan-Thomas, A. (2026). Functional and moral brand lapses sparking negative online brand engagement and anti-brand community growth. *Journal of Business Research*, 208, 116038.
- Mitchell, S. D. (2000). *The Import of uncertainty*. <http://philsci-archive.pitt.edu/archive/00000162/>
- Rezaei, J., Ortt, R., & Trott, P. (2018). Supply chain drivers, partnerships and performance of high-tech SMEs: An empirical study using SEM. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 67(4), 629-653.
- Schmidt, N. A., & Brown, J. M. (2017). *Evidence-based practice for nurses: Appraisal and application of research* (4th ed.). Jones & Bartlett Learning.
- Stewart, Y. (2000). *Dressing the tarot* [Unpublished master's thesis]. Auckland University of Technology.
- UN Global Compact. (2014). *The ten principles*. <http://www.unglobalcompact.org/abouttheGc/TheTenprinciples/index.html>

ตัวอย่างการอ้างอิง Generative AI

- ชื่อบริษัทผู้พัฒนา/ผู้เขียนโมเดลนี้. (ปีที่ใช้). ชื่อของโมเดล (version ที่ใช้) [Large language model]. URL for AI
- OpenAI. (2024). *ChatGPT* (September 16 version) [Large language model]. <https://chat.openai.com/chat>
- Anthropic. (2024). *Claude* (September 20 version) [Large language model]. <https://claude.ai/new>

การอ้างอิงในเนื้อหา (In-Text Citation)

- การอ้างอิงในวงเล็บหรือท้ายประโยค (parenthetical citation) : (OpenAI, 2023)
- การอ้างอิงนอกวงเล็บ (narrative citation) : OpenAI (2023)

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสาร ต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. **การตั้งค่าหน้ากระดาษ** ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มีมูขวาด้านบน ความยาวของบทความ ประมาณ 10-15 หน้า

2. **ชื่อเรื่อง (Title)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. **ชื่อผู้เขียน (Author)** ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. **เนื้อหา (Text)** ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 **บทคัดย่อ (Abstract)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้แยกออกจากกัน สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน จำนวนคำประมาณ 250 คำ โดยแบ่งออกเป็นสองพารากราฟ

พารากราฟแรกให้ขึ้นต้นด้วยคำว่า บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ...ตามด้วยวัตถุประสงค์ครบทุกข้อ (กรณีเป็นรายชื่อให้ใช้วงเล็บปิด (1)...) ประเภทการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง เครื่องที่ใช้ในการวิจัย และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หรือวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

This research article aims to study...

พารากราฟสอง ให้ขึ้นต้นด้วยคำว่า ผลการวิจัยพบว่า...

Findings are as follows:...

4.2 **คำสำคัญ (Keywords)** จำนวน 3-5 คำ

4.3 **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems)** นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 **วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)** นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหาและตัวแปรที่ศึกษา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดตัวอย่าง โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย (ดังตัวอย่าง)

- ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่...
- ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่...(กรณีวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ได้แก่...)
- ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา...
- ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา...

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี) (Hypotheses of Research (if any)) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้กับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง (กรณีการวิจัยเชิงปริมาณเขียนเป็นรายข้อ ตัวอย่าง สมมุติฐานที่ 1 (H1):....)

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ประเภทการวิจัย อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากร และตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style (7th ed.) ดังนี้

4.14.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.14.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.14.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.14.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน” หรือ “in” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.14.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.14.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีใจความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารคหุภึบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

1 นิ้ว

16 Point Bold

→

บทคัดย่อ

16 Point

{

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และ ดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย

- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และคุณค่าของการวิจัย

- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์ หรืออคติ ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด

- ความยาวประมาณ 250 คำ

16 Point Bold

→

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

12 Point

{

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา

ที่อยู่...

ผู้รับผิดชอบบทความอีเมล:.....(ที่ติดต่อได้)

² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด

ชื่อเรื่อง

→

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹

→

กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

→

1 นิ้ว

ภาษา

{

ภาษาไทย

{

 1 นิ้ว

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold

Title

(ภาษาอังกฤษ) ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

16 Point
Bold

Abstract

16 Point

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช่เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์ หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

16 Point
Bold

Keywords:

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอ จำนวน 3-5 คำ

16 Point
Bold

Type of Article: Research Article

12 Point

¹ [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา
ที่อยู่...
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล.....(ที่ติดต่อได้) (Corresponding Author Email:...)
² [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด

1 นิ้ว

16 Point
Bold

→ **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา**

16 Point

นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปล คำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่า องค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียวเป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกตัวอย่าง วิธีเลือกตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษด้วย

-ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่...

-ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่... (กรณีวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ได้แก่....)

-ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา...

-ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา...

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

.....

.....

.....

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยพอสังเขปของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ”อ้างอิงใน” หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อ ๆ กันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)

.....

.....

.....

ระเบียบวิธีวิจัย

.....

.....

.....

นำเสนอโดยอธิบายประเภทการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการสุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างอิงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อ ๆ กันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

ผลการวิจัย

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์ โดยอาจจะมีการนำเสนอในรูปแบบตาราง และการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย			
ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง (เป็นลักษณะแบบตารางเปิด)			
ตาราง 1			
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน			
ข้อความ	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย

การอภิปรายผล

.....

.....

.....

.....

สรุปสาระประเด็นสำคัญ และอภิปรายผลในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หากมีสมมุติฐานของการวิจัยควรอภิปรายรายชื่อ ข้อค้นพบที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของงาน แนวคิดและทฤษฎีใดบ้าง
- อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยสำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้
--

References

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้
- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงภาษาไทย

การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สำนักพิมพ์. ชาย โพธิ์สิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ
////////(พิมพ์ครั้งที่ 6). อัมรินทร์พรินดี.
ยุทธ ไกยวรรณ. (2550). การสร้างเครื่องมือวิจัย. พิมพ์ดี.

การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร. ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ
ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวารารณ สารอินมุล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภค
/////////เขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21(3), 197-210.
ศฤงคาร คล้ายแขก, ธัญปวีณ์ รัตนพงศ์พร, เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ และวลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อ
/////////การจัดการในการดำเนินงานโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์
/////////ในประเทศไทย. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 11(1), 175-186.

การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์[วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และชื่อปริญญาที่
/////////ไม่ได้เผยแพร่]. ชื่อสถาบัน.
บุศรา นิยมเวช. (2555). ประชาธิปไตยแบบพอเพียงในประเทศไทย. [ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตที่ไม่ได้เผยแพร่].
/////////มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ศฤงคาร คล้ายแขก. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการในการดำเนินงานโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับจากผลิตภัณฑ์
/////////เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย. [ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]

การอ้างอิงจากเว็บไซต์ (Website)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อเว็บไซต์
วิจัยกรุงศรี. (2567). แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2567-2569: ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง.
/////////https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/construction-construction-
/////////materials/construction-contractors/io/construction-contractor-2024-2026

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* //////////////(4th ed.). Sage.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information //////////////technology. *MIS quarterly*, 13(3), 319-340.
- Mitchell, S. D. (2000). *The Import of uncertainty*. <http://philsci-archive.pitt.edu/archive/00000162/>
- Rezaei, J., Ortt, R., & Trott, P. (2018). Supply chain drivers, partnerships and performance of high-tech //////////////SMEs: An empirical study using SEM. *International Journal of Productivity and Performance* //////////////Management, 67(4), 629-653.
- Schmidt, N. A., & Brown, J. M. (2017). *Evidence-based practice for nurses: Appraisal and application* //////////////of research (4th ed.). Jones & Bartlett Learning.
- Stewart, Y. (2000). *Dressing the tarot* [Unpublished master's thesis]. Auckland University of Technology.
- UN Global Compact. (2014). *The ten principles*. [http://www.unglobalcompact.org/abouttheGc/](http://www.unglobalcompact.org/abouttheGc/ //////////////TheTenprinciples/index.html)

แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์.....Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิจารณ์หนังสือ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้า ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังบรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเอกสารต่างๆ ให้บรรณาธิการวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

☒ ต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

☒ สำเนาต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

☒ แบบเสนอบทความส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

กรณีบทความวิจัยของนักศึกษา ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานที่ปรึกษาว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้ตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....ปี.....

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ผู้จัดพิมพ์ สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง